

קובץ גליונות

פרשת מקץ - חנוכה ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

במלאת שמונה שנים להסתלקותו של
רשבבה"ג מרן ראש הישיבה הגדאי"ר שטיינמאן זצוק"ל
התקיים מעמד סיומי הש"ס בישיבת "אודחות תורה"

צילום: שוקי לרר

משנתנו
דיון פומבי על חמ"ד וד"ר חיים נאמן

1. דברי היסוד
2. דברי היסוד
3. דברי היסוד
4. דברי היסוד
5. דברי היסוד
6. דברי היסוד
7. דברי היסוד
8. דברי היסוד
9. דברי היסוד
10. דברי היסוד

מצורף

עמק השבע
תוכן: עמק השבע

בארות יצחק
תוכן: בארות יצחק

שיח אמונה
תוכן: שיח אמונה

עמק השבע
תוכן: עמק השבע

רעיון נשמות
הרב ר' מרדכי ב"ר ישרא'ל יחיאל ז"ל

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:03	5:18	5:56
בני ברק	4:17	5:19	5:51
מודיעין עילית	4:12	5:19	5:54
אופקים	4:12	5:22	5:55
חיפה	4:08	5:17	5:51
בית שמש	4:02	5:19	5:54

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

מבצע התחיל"ים מימשיך

חוזרים וממשיכים בקריאת 10 פרקי תהילים

ניתן לעדכן החל ממוצ"ש פרשת מקץ

במס' 054-8449793

במייל k.gilyonot@gmail.com

ובמכשירי האשראי שבבתי הכנסת

בהודעה לגבאי בקופת קובץ גליונות

הודעה

הופיע ויצא לאור

מוסף בנושאי כלכלה ופיננסים

המוסף המיוחד הופץ חינם ברחבי הארץ

אם לא קבלתם,

ניתן לשלוח בקשה לקבלה במייל

שלחו הודעת בקשה ל:

k.gilyonot@gmail.com

בברכה מרובה

מערכת

"קובץ גליונות"

בס"ד ניתן להשיג
נרות שבת מהשמל המחדרים
(עם חוץ להצ' ובצ'ריות)

מיועד לשהים במקום שלא מרשים להדליק
נרות, בחדר האוכל או בחדר ששונה בו.
באישור גדולי הפוסקים שליט"א
לקבלת ההסכמות, בירור הלכתי, ולבירור
על נקודות מכירה, וגמחים להשאלה ארצי:
A0548547419@GMAIL.COM
054-8 54 74 19

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

**מעמד הכהנים - גדולי תורה
מול קודש הקדשים**

שיעתירו ויתפלל יחד ביום המסוגל במקום המסוגל
לשועת תורמי "ועד הרבנים"

ב'זאת' תיווענו

**זאת חנוכה הוא גמור
החתימה של יום כיפור**

(מורן שר התורה הגר"ח קניבסקי בשם האריז"ל)

הכל הולך אחר החיתום!

אלפי ישועות בזמן הזה, התקשרו כעת:

1-800-22-36-36

**ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק**

קבוצת רכישה

חשמל כשר לשבת!

לאחר משא ומתן ממושך הגענו ב"ה להסדר מיוחד עם חברת "צור מערכות חשמל" בע"מ - חברה המובילה בתחום המצברים המלווה את הקבוצה באופן מלא ומקצועי.

לאחר בדיקה יסודית בחרנו במצברי ליתיום איכותיים מהשורה הראשונה, ברמה הגבוהה משמעותית ממה שמקובל כיום בשוק – ובמחיר חסר תקדים במסגרת הקבוצה!

יתרונות המצבר שנבחר:

- **8,000 מחזורי טעינה** – יותר בכ-2,000 מהמקובל בבטריות ליתיום רגילות! (בשימוש יומיומי מדובר על כ-25 שנה!!!).
- **95% פריקה שימושית** – וואו למבינים...
- **אחריות מורחבת: 10 שנים אמיתיות** - כולל תמיכה טכנית, שירות אישי והסכם מסודר מול הלקוח (ברוב החברות האחריות היא בין שנה ל-5 בלבד, וללא התחייבויות).
- **עיצוב מרשים ונקי** – מתאים לכל חלל בבית.
- **דגם מצבר איכותי** – שעבר פיקוח ובקרה ע"י המומחים של חברת צור
- **מחיר יעד - 650 לקוט"ש (בשונה ממחירי השוק הגבוהים בהרבה)**

מבדיקה שערכנו בין החברות המייבאות מצברים עלה כי חברת צור היא היחידה שנותנת מעטפת שירות מלאה: התאמה מלאה לצרכים האישיים של המשפחה, לזווית מקצועי מלא, ותפעול תקלות ע"י טכנאים מומחים לאורך שנות האחריות ותמיכה ומענה בערבי שבתות וחגים!!!

יחד נוזיל עלויות ונחסוך לכולם!

משפחה ממוצעת צורכת 16-32 קילו בשבת.

הזדרזו והבטיחו את מקומכם, הקבוצה מוגבלת במספר הנרשמים!

להרשמה ופרטים – בין הסדרים בלבד 050-4138570

לרציניים בלבד לא להתקשר סתם!

בלי פרסומי ניסא

לילה אחד, תפילה אחת בחשאי.

בלי פרסום וידיעה של אותם שמתפללים עליהם

ומאות ניסים!

דווקא עכשיו

**כשהם גוזרים גזירות על עמלי התורה,
ביקוש שיא להצטרפות ללגיונו של מלך
"חבורת מקבלי עול תורה"**

למעלה מ-1,000 אברכים מחתינים להצטרף לאושר הזה

בימי החנוכה מאירים את העולם בתורה

מרא דכולה תלמודא מרן הגאון האדיר
ר' ישראל בונים שרייבר שליט"א
בן חיה רויזא לרפואה שלימה
בצעד נדיר ומיוחד למען המשתתפים
בהעמדת לגיונו של מלך:

**"אשתדל בעז"ה בל"נ להתפלל,
ואני מאוד מכיר טובה"**

לזכות בתפילה הקבועה של מרן שליט"א:

**נדיבי הלב שישתתפו בסכום חודשי של 180 ש"ח יזכו באופן נדיר ומיוחד להעביר את שמותם ושמות בני משפחתם
בצירוף בקשותיהם המפורסות שהיוו תדיר אצל מרן הגר"ב שרייבר שליט"א אשר יעתיק בעדם למילוי כל משאלותם
לטובה בכל ערש"ק וער"ח ושאר י"ט כהכרת הטוב מיוחדת על שותפותם הנעלה בהעמדת לגיונו של מלך**

**נופש
זוגי
מתנה**

מסלולי השותפות

<p>150 ₪ 24 חודשים</p> <p>10 יום על ציון מרן החז"רא זי"ע ונופש זוגי מתנה או הזכרת הבקשה בל"נ החזקת אברך תלמוד 9 שעות ביום למשך חצי שנה - הזכרת הבקשה בל"נ במשך חצי שנה ע"י הרשטור שלכם - מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה</p>	<p>180 ₪ 24 חודשים</p> <p>השמות והבקשות יועברו לתפילתו הקבועה של מרן הגר"ב שרייבר שליט"א למילוי כל המשאלות לטובה בכח המורה 40 יום על ציון מרן החז"רא זי"ע - נופש זוגי מתנה</p>	<p>150 ₪ 15 חודשים</p> <p>מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה הזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החז"רא זי"ע</p>	<p>100 ₪ 13 חודשים</p> <p>בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד הזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החז"רא זי"ע</p>
--	---	--	--

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:

033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מט

10
שעות
עזרה
בד"ר
יום

למשותף ל:
בפרט חשבונו
או בדרך חשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמוד
שלום"

מ"ל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "שיבת ר' חיים"

מאירים את העולם בתורה ובמעש"ט...

בס"ד, עלון מספר 49 < ענייני חנוכה > כסלו תשפ"ו

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

בפצותי שיח

דבר המערכת

בתוככי ימי החנוכה זוכים אנו להוציא לאור גליון נוסף ומכובד מכבשנו של הרב זצוק"ל, העוסק בפנים חדשות של ענייני החנוכה, מתוך אלו שלא עסקנו בהם בהרחבה בגליונות החנוכה של השנים הקודמות.

במדורים מיוחדים ומגוונים התייחסנו לכמה נושאים במשנתו של הרב זצוק"ל, ביניהם פולמוס מקום ההדלקה בבנייני הפנימיות בשיבות הקדושות. כמו כן עסקנו במדור 'במשנתו' במשא ומתן הנרחב שהיה להרב זצוק"ל עם כמה תלמידי חכמים, בעניין פסק ההלכה שהביא ב'שונה הלכות' מרבו מרן האב"י עזרי' זצוק"ל.

במשורר 'גנזי הדעת' ליקטנו תשובות חדשות שעדיין לא ראו אור עולם, ממשנתו של הרב זצוק"ל, בתוספת ציונים והארות מרבני מכון 'דעת נוטה', וכן מו"מ מיוחד במדור 'שיח אמונה' מהגרי"ש קניבסקי שליט"א בדיון גובה מקום ההדלקה בזמן הזה והמסתעף.

בדרכו של הרב זצוק"ל, אנו זוכים השנה לקיים סדרי הלימוד המיוחדים בחנוכה במסגרת 'שיח התורה' בהם עוסקים בהוויות דאב"י ורבא ומוסיפים חיזוק בשקידת התורה בימי החנוכה הראויים לזה, כי נר מצוה ותורה אור, ובנוסף, עוסקים בהלכות החנוכה מתוך ספרו 'שונה הלכות'.

והי רצון שבימים אלו בהם ניסו היונים 'להשכיחם תורתך' - והקב"ה הפר זממם ועצתם, נזכה גם אנו לישיב בשלוה על אדני התורה, ואור הנרות שהם זכר למנורה - שהיא רמז לחכמת התורה (עי' ב"ב כ"ה ב' הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום) ישפיעו עלינו שפע קדושה וטהרה בלימוד התורה, אמן.

המערכת

מנהג מרנא היחזון איש' זלה"ה בכיבוי הנרות חצי שעה אחר צאת הכוכבים | חזון שיח | עמוד 2

מקורות מנהג דמי חנוכה | תגיד ליעקב | עמוד 2

סקירה מקיפה על פסקי ההלכה של הרב זצוק"ל במקום ההדלקה של בני הישיבות | שיח בני הישיבות | עמוד 5

יריעה נרחבת בפסקי ההלכה של האב"י עזרי' שהביא הרב זצוק"ל ב'שונה הלכות' חנוכה | במשנתו | עמוד 6

תורת שיח

מתורת הרב זצוק"ל בענייני חנוכה

ביאור הלשונות 'רני' ו'שמחי' שבהפסרת שבת חנוכה

כתיב (זכריה פ"ב י"ד): 'רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוךך נאם ה', וכתב הרב זצוק"ל: 'רינה הוא על שמחה מחודשת כמו הקיצו ורגנו שוכני עפר (ישעי' כ"ו י"ט), באבוד רשעים רנה (משלי י"א י'), ושמחה הוא על שמחה תמידית כמו והיית אך שמח, ישראל ויהודה אוכלים ושותים ושמחים, אם הבנים שמחה (וכן מצאתי בביאור הגאון מלבי"ם ז"ל לקמן זכריה י' ז' דשמחה הוא על שמחה קבועה), ולזה אמר 'רני' כנגד כי 'הנני בא' שהיא שמחה מתחדשת, ו'שמחי' הוא כנגד 'ושכנתי בתוךך' בקביעות.

נערך ע"פ טעמא דקרא שם

בשורש הדין שלא יקדים' הדלקת נר חנוכה לפני זמנה, ועוד ביאורים במסכת סופרים בענין זה

איתא בגמרא (שבת כ"ג ב'): 'דביתהו דרב יוסף הות מאחריה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא (שמות י"ג כ"ב) לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר'.

וכתב הרב זצוק"ל: **ביאור** הלכה (סי' תרע"ב סק"ה) האריך

להקשות על מה שפסק בשו"ע 'ובלבד שלא יקדים' על נר חנוכה, והרי היא מחלוקת דהרמב"ם מפרש על נר חנוכה, ורש"י על נר שבת, וכיון דהשו"ע פסקה גבי נר שבת איך העתיקה כאן גבי נר חנוכה, ועוד האריך לתמוה כיון דבשו"ע פסק דמצותה בסוף השקיעה א"כ אמאי אין יכול להקדים, הא איכא שפיר פרסומי ניסא בין השמשות.

אבל באמת מקור השו"ע

ממס' סופרים פ"כ דאיתא שם 'מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, הדליקה ביום אין נאותין בה ואין מברכין עליה עד שיאותו לאורו', הרי מבואר בהדיא שאין מקדימין, וברייתא דשבת ובלבד שלא יקדים באמת בשבת מיירי, וכאן בנר חנוכה דין מיוחד שאין מברכין עליו עד שיאותו לאורו דהיינו אחר צאת הכוכבים, אבל לפני זה שיכול לראות קצת בלא הנר לא מיקרי יאותו לאורו.

והא דקאמר 'אין נאותין בה' צ"ע למה הא לפני המצוה אכתי אין נאסרת דהזמנה לאו מילתא היא, כמו סוכה לפני הסוכות, ושמא כאן גרע שהוא הקצה למצוה משא"כ בסוכה לא הקצה למצוה לפני הזמן, ע"ל דבאמת יוצא בדיעבד גם לפני הזמן אלא שאין יכול לברך עליה שהברכה לא נתקנה עד שיאותו וכמו במוצ"ש שאין מברכין על הנר של הבדלה עד שיאותו לאורו, ומה שמברכין בע"ש היינו משום דלא אפשר (וכן בטרודא אח"כ דלא אפשר, עי' שו"ע סי' תרע"א ס"א).

ובזה אתי שפיר דנקט 'אין מברכין' ולא נקט 'לא יצא ידי חובתו וצריך לכבותה ולחזור ולהדליקה', **ולמס'** סופרים הנ"ל יתיישב הא דביתהו דר"י כ' דקשה להרמב"ם דמיירי בנר חנוכה מה ענין דביתהו להדלקה, אבל למש"כ דעד שיאותו לאורו, י"ל דרב יוסף ה' סגי נהור ואין נהנה לאורו לכן הדליקה דביתהו (וכ"ה במ"ב סי' תרע"ה סק"ט שסומא אשתו תדליק ואם הוא ידליק לא יברך) וצ"ע בכ"ז.

נערך ע"פ שיח השדה ח"ג, שבת שם

הרב זצוק"ל בהדלקת נרות חנוכה. צילומים: שוקי לור

זצוק"ל לציין לסימן תרע"ז שמבואר שם, שהשמן הנותר ביום השמיני ממה שצריך לשיעור הדלקה, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, וכוונתו שמטעם זה השאיר החזו"א את השמן לדלוק ביום השמיני, ולא כיבה.

ומה שציין רבינו לספר ערוך השולחן, הנה לא כתב כן בתורת מנהג ש"ראוי לכבות את הנרות, אלא כתב שנהגו היתר בכך, ולא כדברי הב"ח שנהגו שלא לכבות, ובארחות רבנו (ח"ג עמ' קמב) הביא מהקהלות יעקב שאמר שהחזו"א נהג לכבות בכדי ללמד את הדין, ומשום שידע שלומדים מהנהגותיו הלכה למעשה, וכן כתב הרב זצוק"ל (מועדי הגר"ח ח"א תשובה תרכב, שערי ציון ח"א עמ' רז), ובמעשה איש (ח"ד עמ' קל) מובא שאמר החזו"א, שאם ישאיר את הנרות דלוקים יותר יהיו שיאמרו שחובה לעשות כן, וראה ארחות רבנו (שם) שהקהלות יעקב לא כיבה את הנרות לאחר זמן זה, וביאר הרב זצוק"ל (קונטרס תכלה רגל מן השוק עמ' צ, מנחת תודה תורה עמ' שלא) שהיה טעמו משום הידור וחיבוש מצוה, ולא חשש שילמדו ממנו להשאיר דלוק יותר מהזמן, כי כבר התפרסם הדין ע"י הנהגת החזו"א, וכן נהג הרב זצוק"ל שלא לכבות הנרות מטעם זה (שמענו כן ראינו ח"ב עמ' תב).

נערך מספר קונטרס הזכרונות עם ציוני 'הן זכרון' מהדורת 'שיח אמונה', ס' ל"ב אות י"ז

מנהג מרגא ה'חזון איש' זללה"ה בכיבוי הנרות חצי שעה אחר צאת הכוכבים כתב הרב זצוק"ל: **כשעבר חצי שעה אחר צה"כ הי' מכבה הנרות, חוץ מהלילה האחרון שהיו דולקים עד הסוף** (ועי' ס' תרע"ב ס"ב וסק"ו, וס' תרע"ז ס"ד, וכ"כ בעה"ש ס' תרע"ב ס"ט שנהגו לכבות).

וכן כתב בארחות רבנו (ח"ג עמ' קמא) בשם הקהלות יעקב, שהיה החזו"א מכבה את הנרות לאחר שעבר זמן חצי שעה מצאת הכוכבים לפי שיטת ר"ת, וביאר הרב זצוק"ל (במכתבים, כת"י) את טעם הדבר, שאף שלא החמיר החזו"א כשיטת ר"ת אף לענין מלאכות שבת (כמבואר לעיל ס' יט אות כז), מ"מ השאיר הנרות חצי שעה אחר צה"כ לרווחא דמילתא לקיים פרסומי ניסא לכל הדעות, וראוי לציין שאף שגם בזמנו היו עוברים ושבים ברחוב גם לאחר זמן זה - כתב הרב זצוק"ל (קונטרס תכלה רגל מן השוק עמ' צ) שמ"מ נהג החזו"א לכבותם לאחר שעבר זמן זה.

ומה שציין הרב זצוק"ל לסימן תרע"ב - היינו שבשו"ע שם מבואר, ששיעור זמן ההדלקה והשמן שצריך לתת בנר, הוא עד חצי שעה מתחילת זמן ההדלקה. ומבואר במשנ"ב שם, שאם נותן יותר שמן שידלק לאחר זמן זה אין בו מצוה, ומטעם זה מבואר בשו"ע שם, שיכול לכבותה לאחר שעבר הזמן, והוסיף הרב

תגיד ליעקב

מֶרֶן רַבְּנוּ הַקְּהָלוֹת יַעֲקֹב אֶלְלֵה"ה בַּעֲנִי חֲנוּכָה

אצל מרן הפתח אל המרפסת פנה לרה"ר והדליק בפתח וראו ברחוב וכן הוא הדין בכה"ג ולא ידליק על המעקה, עד כמה שזכור לי העובדא בבית מאיר וכן אצל נכדו של מו"ר אם הי' מדליק במרפסת בפתח כמעט לא הי' נראה ברחוב, ועל המעקה ראו ברחוב ודינו כחלון דפרסומי ניסא עדיף, וכן אצל נכדי אני הדלקתי בפתח ולא הי' לו פתח ונשאר לו מעקה דדינו כחלון.

מֶרֶן מַפְסִיק לַלְמוּד חֲצִי שְׁעָה לִפְנֵי הַשְׁקִיעָה

בחנוכה למדתי עם מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] את הקביעות שלנו בשעות אה"צ, מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] הפסיק ללמוד חצי שעה לפני השקיעה (משום ההדלקה) ואף שהדליק רק זמן לאחר השקיעה כנ"ל, וכן כשלמד מו"ר קביעות עם אחד ממשפחתו הפסיק כן וכן כשלמד בעצמו מפסיק כן חצי שעה לפני השקיעה, (א"ה, עי' שעה"צ ס' תרע"ב ס"ק י"ד דלענין לימוד אין להחמיר גם למדליקים כהגר"א).

אמנם בתשמ"ג ראיתי את מו"ר לומד קביעות עם אחד ממשפחתו עד השקיעה. תשד"מ כמה רגעים לפני ההדלקה כתבתי למו"ר (שליט"א) זצוק"ל קושיא בהלכות חנוכה מו"ר התחיל לקרא ופתאום מו"ר הניח את הפתקא ואמר אסור ללמוד.

בתש"מ עשרה רגעים אחר השקיעה בערך ישיבתי ודברתי עם מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בד"ת ואמר לי חצי שעה לפני זמן ההדלקה אסור ללמוד וצריך לישב ולהתבטל אמרתי למו"ר אגיד קושיא בהלכות חנוכה שאלני מנין שזה מותר אמרתי למו"ר אני אה"י השומר אמר לי נו, כתבתי למו"ר את הקושיא בכתב לפי בקשתו (כי השמייעה כבידה לה) ותיירץ לי מו"ר ומיד קם להדליק.

פִּירוּשׁ בַּקְּשָׁה מִפִּיּוֹשׁ 'מַעוֹז צוּר'

בפיט מעוז צור וכו' בפסקא יונים וכו' 'ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים', הקשה מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] הלא משקה בית מדבחיא דכן (טהור) כמבואר בפ"ק דפסחים ואין נטמא השמן, ותיירץ מו"ר שזה הפירוש ופרצו וכו' ואחז"ל ובאו פריצים וחללוה ופקעה קדושת המקדש ותו אין קדושת ביהמ"ק ומקבלים טומאה.

נערך ע"פ ספר ארחות רבינו

מֶרֶן מַחֲלֵק צִדְקָה בַּחֲנוּכָה

תשמ"ב, מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] אמר לי שאת הכסף לצדקה שנתנו לו לחלק משאיר לחלק בחנוכה.

תשד"מ, שמעתי שמו"ר אמר לאחד שבחנוכה יחלק כסף לצדקה, שיכנס אליי לקבל ואח"כ נתן לו מו"ר יומיים לפני חנוכה למטרה מסוימת שמו"ר הי' מעוניין להשתתף בזה ואמר לו מו"ר שיהי' כבר עבור חנוכה. (עי' מ"ב ס' תר"ע סוס"ק א').

מֶרֶן מַחֲלֵק דְּמֵי חֲנוּכָה לִילְדֵיו

מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] מחלק דמי חנוכה לנכדיו ונכדותיו ומקפיד לתת דוקא ביום ה' דחנוכה, ונותן רק לרוקים ולא לנשואים, לא נותן הרבה כסף (לדוגמא בתשל"ח נתן לבנו הגר"ק שליט"א חמשים ל"י עבור ילדיו שיחלק ביניהם).

שאל הגר"ק (שליט"א) [זצוק"ל] את אביו מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] מה הטעם שנותן דוקא בה' דחנוכה וענה לו מו"ר שכן נהגו ואינו יודע הטעם, ואח"כ אמר לי הגר"ק (שליט"א) [זצוק"ל] שאביו מו"ר אמר לו טעם משום דה' דחנוכה אף פעם אינו נופל בשבת, בתשל"ט מו"ר לא הקפיד על ה' דחנוכה ונתן לגר"ק (שליט"א) [זצוק"ל] ביום אחר של חנוכה לחלק לכל הנכדים של מו"ר, נתן לו סך מאה ל"י עבור כולם.

אופן ההדלקה ע"ג המעקה

בפעם אחרת אמר לי מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] לפי מה שפסק מרן זצוק"ל שמרפסת דינה כחצר אף בזה"ז (חזו"א יו"ד ס' קס"ח ס"ק ז), א"כ יכול להדליק על המעקה של המרפסת הפונה לרה"ר, ובשלש עובדות הורה כן מו"ר למעשה, לבחור בישיבת בית מאיר, לנכדו שיח' שגר עם מו"ר והדליק על המעקה של המרפסת ולא בפתח החדר שיצא למרפסת (בדירתם שהיתה צמודה לדירת מו"ר) אמו בתו של מו"ר הדליקה בצד השני בפתח פרוזדור הדירה הפונה לרחבת היציאה (כדלעיל) וכן לנכדי שיח' שהדליק על המעקה של המרפסת, אני הדלקתי בפתח היוצא למרפסת ונכדי על המעקה.

פירסומא ניסא - המנונים עומדים במדרגות ביהמ"ס לדומן לראות את הרב זצ"ל מדליק נרות חנוכה

לרגל גליון חנוכה זכינו למאמר ממצה בנושא מכבשונו של הגאון הגדול רבי יואל מקלב שליט"א מרבני מכון 'דעת נושה', ומראשי ישיבת 'בית מדרש עליון', כפי ששמע מהרב זצוק"ל אודות שאלתו לגבי בני ישיבתו הקדושה

אם מדליקים בזמנינו על פתחי הבתים והחצרות

יעוין בקונטרס הזכרונות פרק ל"ב דין ח' (מרבנינו זצ"ל בשם מרן החזו"א) וז"ל אין להדליק בזמנינו על פתח החצר (דחצרות שבזמנינו כמבואות, כמ"ש בחזו"א או"ח סי' ס"ה סק"ב וסי' צ' סק"ג לענין עירוב, וע"ע חזו"א או"ח סי' ק"י סק"ט ובי"ד סי' קס"ח סק"ו, ועמש"כ רמ"ג עוד טעם ע"ז), וגם מי שדר למעלה לא ידליק למטה בפתח המדרגות, דמדרגות שלנו ג"כ אין להם דין חצר, (כן אמר לי כמדומה וכן שמעתי משמו).

עוד שם בדין ט' כתב: בבתי הנהוגים היום דדלת החיצון הוא של כל השכנים, יש להדליק בפתח, או בחלון הפתוח לחצר, אם אין חלון לרה"ר, (רי"א וולף ז"ל) עכ"ל.

בזמן חז"ל שהיו מדליקין בפתח החצר מה הדין אם עבר והדליק בפתח הבית

1 הנה איתא בשו"ע סי' תרע"א ס"ה נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר, ודעת החזו"א דבזמנינו אין להדליק על פתח החצר, וצ"ע דחצרות שבזמנינו כמבואות כמ"ש בחזו"א או"ח סי' ס"ה סק"ב וסי' צ' סק"ג לענין עירוב, וע"ע חזו"א או"ח סי' ק"י סק"ט ובי"ד סי' קס"ח סק"ו, ועמש"כ רמ"ג עוד טעם ע"ז), וגם מי שדר למעלה לא ידליק למטה בפתח המדרגות, דמדרגות שלנו ג"כ אין להם דין חצר, (כן אמר לי כמדומה וכן שמעתי משמו).

ומה שהביא הרב זצוק"ל מהרמ"ג שליט"א, ע"י דינים והנהגות פרק כ"ג דין א' שכל ז"ל בדירתו מוקפת חצר היה מדליק במרפסת הפונה לרה"ר, בסוף הסמוך לפתח חדרו, (ולא היה למרפסת פתח לחצר), ואמר דבזמנינו אין להדליק בפתח החצר, מפני שבהיום שונה ענין החצר מבזמן חז"ל, שאין לנו שימוש בחצר כדורות הראשונים שהיה עיקר תשמיש הבית שם, אבל אצלנו אין החצירות רק לאויר, ועוד שגם פתח הבית נראה ברה"ר עכ"ל, ולכאורה הסתם הראשון שכתב מבר"ם בזמנינו אין להדליק בפתח החצר, והטעם השני מבאר מ"ס בזה"ז אין צורך להדליק בפתח החצר כיון שאף פתח הבית נראה ברה"ר, ומש"כ בדורות הראשונים היה עיקר תשמיש הבית בחצר, כן מבאר ברש"י ב"ב דף ב' ע"א דרוב תשמיש בחצר ע"ש.

ומש"כ עוד בשם החזו"א דגם מי שדר למעלה לא ידליק למטה בפתח המדרגות דמדרגות שלנו ג"כ אין להם דין חצר, כ"כ בדרך אמונה פ"ד ממעשר הי"ד בה"ל ד"ה חצר, יעו"ש שכל דנראה דאף חצרות שלנו קובעות למעשר, דאע"ז דכתב מרן בחזו"א או"ח סי' ס"ה סק"ב וסי' צ' סק"ג דחצרות שלנו נחשבים כמבואות, משום דבזמנינו אין משתמשים בחצרות לדירה שיהא עיקר תשמיש הבית שם, (ומה"ס פסק שאין להדליק נר חנוכה בזמנינו בחצר, שאין לחצרות שלנו דין חצר, ואפי' בחדר המדרגות לא הסכים שידליק למטה, כי סבר שאין לחדר המדרגות דין חצר מטעם הנ"ל) מ"מ לענין מוקף לדירה חרי כתב שם דגם חצרות שלנו מיקרי מוקף לדירה, ולכן קובעין למעשר זצ"ע עכ"ל, וע"י בארחות רבינו חנוכה אות כ"א [בהנתיב ע"מ קל"ז] וז"ל הגרי"ק שליט"א סיפר לי ששאל את מרן החזו"א זצוק"ל, הוא גר בדירה בקומה שניה והחלון הפונה לרחוב מוסתר, אם להדליק בפתח חדר המדרגות או בפתח דירתו, ואמר לו מרן שלא ידליק בפתח חדר המדרגות שהוא כמו חצר, ואין לנו דין חצר היום, וידליק בפתח דירתו עכ"ל, אך יעו"ש אות כ' [בהנתיב ע"מ קל"ה], שכל ששאל מהקה"א אודות דירת בנו שהיתה בקומה הרביעית ע"ג עמודים, והיתה גבוהה למעלה מכ', ולא היה לו שכנים באותה קומה, והשיבו בזה"ל ככה"ג שלמעלה מכ' שידליק למטה בפתח הבית בפתח הכניסה לחדר המדרגות, כן כתב הרב שטרנבוך בספרו ע"ש, וצריך לעיין שם בהלכה עכ"ל, ושוב חזר ושאל שענין בספרו של הגר"ם שטרנבוך שליט"א והוא כותב כן עפ"י מה דס"ל דחדר המדרגות הוא חצר, ולענין חנוכה די בזה שמשמש ככניסה לאשוי הבית, אבל דעת החזו"א זצ"ל אינה כן, וכ' שם דהקה"א הסכים שדעת החזו"א אינה כן, אך אמר שיש לדון בדבר, וכ' שם דאמר להקה"א מה ששמע מרבנינו זצ"ל מה שהורה לו החזו"א וכו', ולא רצה בעל הקה"א לפסוק בדבר, ואמר לו שישאל את גיסו הגר"ש אויערבך זצ"ל, וכן עשה והוציע כל הצדדים הנ"ל לגיסו ופסק לו שידליק בפתח הדירה אף שאין דיירים באותה קומה, ומשום שלא גרע ממי שגר בין הגוים, ואמר ג"כ שלא ידליק בחלון, אף שלחלונות שממול ביתו לא הוי למעלה מכ' אמה, דלא מהני כיון שלרה"ר שלמטה הוי למעלה מכ' עכ"ל ע"ש.

ומטו בשם הגרי"ז זצ"ל שחלק על זה ודעתו דדין ההדלקה בפתח החצר הוא משום שדרכו נכנסים לבית ויכיר ויתר לכני רה"ר, ואף בזה"ז שייך האי טעמא, ומהאי טעמא גם בבית משותף שיש לו חדר מדרגות שפתחו פונה לרה"ר יש להדליק בפתח חדר המדרגות, וכ"כ בס' זכור לדוד ח"א מנהיג ותיקין (עמ' סס"ז) וז"ל ושעמתי מפי דודי הגאון רבי רפאל הלוי סאלאוויצקי זלה"ה דאביו מרן הגרי"ז הורה לו למעשה דמאחר וביתו בקומה שניה, וא"כ פתח ביתו מבחוץ למעלה אינו פתח הפונה לרשות הרבים, על כן ידליק על פתח חדר המדרגות למטה הפונה לרחוב לרשות הרבים, וכ' שם עוד דשאלה כעין זאת שאל גם ר' דוד ז"ל מאת מרן הגרי"ז הי"ד ידליק בבית אביו שהיתה בקומה שניה, ופתח חדר המדרגות שלהם נמי לא מקום הדלקה היא, דאינו פונה לרשות הרבים אלא לתוך חצר פנימי, ואמר לו הגרי"ז א"כ תדליק בחלון הנראה לרה"ר, ובהערה שם הוסיפו עוד שמרן הגרי"ז אמר לו שאם ידליק בפתח הבית בפנים יהיה ברכה לבטלה, ועל כן ידליק דוקא בחלון הנראה לרה"ר, כ"ז שמעתי מפי ר' דוד ז"ל ע"כ, עוד שמעתי שהגר"מ הלוי בן מרן הגרי"ז זצ"ל היתה דירתו ג"כ בבית משותף ובקומה עליונה והורה לו הגרי"ז זצ"ל להדליק בפתח החדר הפתוח למרפסת הפונה לרה"ר, ומשום דחשיב כפתח ביתו הפונה לרה"ר, שו"י שכתבו דבני הגרי"ז הגר"ד הגר"מ זצ"ל להדליק בפתח הדירה למרפסת הפונה לרה"ר [ע"פ הוראת אביהם הגרי"ז] ולא ה' פתח מהמרפסת לרה"ר, ואעפ"כ לא הדליקו בפתח הבנין.

וע"ע בשבועות יצחק חנוכה פרק א' שכל שכן שמע מהגר"ש אלישיב זצ"ל דמקום הדלקת נר חנוכה הוא בפתח החצר הסמוך לרה"ר, ולא תלי הדבר בתשמיש החצר, ואם אין חצר לפני הבית ויש חדר מדרגות, מקום ההדלקה הוא בפתח חדר המדרגות הפונה לרה"ר עכ"ל.

2 לפי"ז גם אם נימא דאף בזה"ז קיים הדין להדליק בפתח החצר מ"מ אם עבר והדליק בפתח הבית יצא בדיעבד, וכמדומה שהיה פתח דעתו כן גם אם הדליק בפתח ביתו שאינו נראה ברה"ר, וס"ל דסגי במה שהבא לביתו יראה, וכזאת נשאל בדין מי שדר למעלה מכ' אמה ודר לבדו בקומה העליונה, היכן ידליק, והשיב שידליק בפתח הדירה מבחוץ כדי שהבא לביתו יראה ועיין.

3 דעת רבינו זצ"ל דההדלקה בפתח החדר אף שאינו נראה לכני רה"ר הוא מעיקר הדין, וככל' בהערה הקודמת, וסומכין לה מצאתי בב"ח סי' תרע"א ס"ז שכתב דהוא ס"ד דהדר בעליה כיון שאין יכול להדליק בפתח הפתוח לרה"ר כמצותה, יחייב להדליק בפתח העליה משום חשדא דנכנסים ויוצאים בעליה, דעיקר מצוה היא להעמידה בטפח הסמוך לפתח משום הנכנסים וכו', קמ"ל דלא אלא צריך להעמידה בחלון כדי שלא יחשדוהו העובדים ברה"ר לומר שלא הדליק עכ"ל, ולכאן חזינו מדבריו דבדליקא חלון צריך להעמידה בטפח הסמוך לפתח מפני הנכנסים והיוצאים בעליה וז"ל.

ומיירי באופן שאין חלון בחדר הפונה לרה"ר, או שהוא למעלה מכ' אמה, ובמקום אחר נתבאר דיש לדון בגווא שיש חלון רק שאין בו כ"כ פרסומי ניסא, וכשידליק בפתח החדר איכא פרסומי ניסא טפי לחבירו, היכן ידליק ואמ"ל.

שאלתי לרבינו זצ"ל מה הדין בפתח של חצר בזמן חז"ל שהדין להדליק בפתח החצר אם עבר והדליק בפתח הבית אם יצא, והשיב דמסתבר שיצא בדיעבד עכ"ל.

פרוזדור שנכנסים ממנו לחדרי פנימיה האם נחשב כחצר שבזמן חז"ל

שאלתי לרבינו זצ"ל בדבר דירה שדרים בה בחורים וכל חדר מיוחד לבחורים אחרים, ופתח החדרים פונה לפרוזדור ולהול שראוי לשימושי בית ולתשמישים צנועים אך בפועל אינו משמש לכך [והא מיהא מסתובבים שם עם פיז'מות], ופתח הדירה שנכנסים ממנו לפרוזדור הנ"ל פונה לרה"ר האם יכולים הבחורים להדליק בפתח הדירה, והשיב: בפתח החדר.

שוב שאלתי באופן הנ"ל כשמונה שם [בהול הנ"ל] ספה או שולחן ופעמים שאוכלים שם ויושבים ומדברים שם אם בכה"ג משוינן ליה כחצר שבזמן חז"ל

הגר"מ מקלב שליט"א במ"מ תורני עם הרב זצוק"ל

עמ' בהנתיב ע"מ קל"ז] וז"ל הגרי"ק שליט"א סיפר לי ששאל את מרן החזו"א זצוק"ל, הוא גר בדירה בקומה שניה והחלון הפונה לרחוב מוסתר, אם להדליק בפתח חדר המדרגות או בפתח דירתו, ואמר לו מרן שלא ידליק בפתח חדר המדרגות שהוא כמו חצר, ואין לנו דין חצר היום, וידליק בפתח דירתו עכ"ל, אך יעו"ש אות כ' [בהנתיב ע"מ קל"ה], שכל ששאל מהקה"א אודות דירת בנו שהיתה בקומה הרביעית ע"ג עמודים, והיתה גבוהה למעלה מכ', ולא היה לו שכנים באותה קומה, והשיבו בזה"ל ככה"ג שלמעלה מכ' שידליק למטה בפתח הבית בפתח הכניסה לחדר המדרגות, כן כתב הרב שטרנבוך בספרו ע"ש, וצריך לעיין שם בהלכה עכ"ל, ושוב חזר ושאל שענין בספרו של הגר"ם שטרנבוך שליט"א והוא כותב כן עפ"י מה דס"ל דחדר המדרגות הוא חצר, ולענין חנוכה די בזה שמשמש ככניסה לאשוי הבית, אבל דעת החזו"א זצ"ל אינה כן, וכ' שם דהקה"א הסכים שדעת החזו"א אינה כן, אך אמר שיש לדון בדבר, וכ' שם דאמר להקה"א מה ששמע מרבנינו זצ"ל מה שהורה לו החזו"א וכו', ולא רצה בעל הקה"א לפסוק בדבר, ואמר לו שישאל את גיסו הגר"ש אויערבך זצ"ל, וכן עשה והוציע כל הצדדים הנ"ל לגיסו ופסק לו שידליק בפתח הדירה אף שאין דיירים באותה קומה, ומשום שלא גרע ממי שגר בין הגוים, ואמר ג"כ שלא ידליק בחלון, אף שלחלונות שממול ביתו לא הוי למעלה מכ' אמה, דלא מהני כיון שלרה"ר שלמטה הוי למעלה מכ' עכ"ל ע"ש.

ומטו בשם הגרי"ז זצ"ל שחלק על זה ודעתו דדין ההדלקה בפתח החצר הוא משום שדרכו נכנסים לבית ויכיר ויתר לכני רה"ר, ואף בזה"ז שייך האי טעמא, ומהאי טעמא גם בבית משותף שיש לו חדר מדרגות שפתחו פונה לרה"ר יש להדליק בפתח חדר המדרגות, וכ"כ בס' זכור לדוד ח"א מנהיג ותיקין (עמ' סס"ז) וז"ל ושעמתי מפי דודי הגאון רבי רפאל הלוי סאלאוויצקי זלה"ה דאביו מרן הגרי"ז הורה לו למעשה דמאחר וביתו בקומה שניה, וא"כ פתח ביתו מבחוץ למעלה אינו פתח הפונה לרשות הרבים, על כן ידליק על פתח חדר המדרגות למטה הפונה לרחוב לרשות הרבים, וכ' שם עוד דשאלה כעין זאת שאל גם ר' דוד ז"ל מאת מרן הגרי"ז הי"ד ידליק בבית אביו שהיתה בקומה שניה, ופתח חדר המדרגות שלהם נמי לא מקום הדלקה היא, דאינו פונה לרשות הרבים אלא לתוך חצר פנימי, ואמר לו הגרי"ז א"כ תדליק בחלון הנראה לרה"ר, ובהערה שם הוסיפו עוד שמרן הגרי"ז אמר לו שאם ידליק בפתח הבית בפנים יהיה ברכה לבטלה, ועל כן ידליק דוקא בחלון הנראה לרה"ר, כ"ז שמעתי מפי ר' דוד ז"ל ע"כ, עוד שמעתי שהגר"מ הלוי בן מרן הגרי"ז זצ"ל היתה דירתו ג"כ בבית משותף ובקומה עליונה והורה לו הגרי"ז זצ"ל להדליק בפתח החדר הפתוח למרפסת הפונה לרה"ר, ומשום דחשיב כפתח ביתו הפונה לרה"ר, שו"י שכתבו דבני הגרי"ז הגר"ד הגר"מ זצ"ל להדליק בפתח הדירה למרפסת הפונה לרה"ר [ע"פ הוראת אביהם הגרי"ז] ולא ה' פתח מהמרפסת לרה"ר, ואעפ"כ לא הדליקו בפתח הבנין.

וע"ע בשבועות יצחק חנוכה פרק א' שכל שכן שמע מהגר"ש אלישיב זצ"ל דמקום הדלקת נר חנוכה הוא בפתח החצר הסמוך לרה"ר, ולא תלי הדבר בתשמיש החצר, ואם אין חצר לפני הבית ויש חדר מדרגות, מקום ההדלקה הוא בפתח חדר המדרגות הפונה לרה"ר עכ"ל.

2 לפי"ז גם אם נימא דאף בזה"ז קיים הדין להדליק בפתח החצר מ"מ אם עבר והדליק בפתח הבית יצא בדיעבד, וכמדומה שהיה פתח דעתו כן גם אם הדליק בפתח ביתו שאינו נראה ברה"ר, וס"ל דסגי במה שהבא לביתו יראה, וכזאת נשאל בדין מי שדר למעלה מכ' אמה ודר לבדו בקומה העליונה, היכן ידליק, והשיב שידליק בפתח הדירה מבחוץ כדי שהבא לביתו יראה ועיין.

3 דעת רבינו זצ"ל דההדלקה בפתח החדר אף שאינו נראה לכני רה"ר הוא מעיקר הדין, וככל' בהערה הקודמת, וסומכין לה מצאתי בב"ח סי' תרע"א ס"ז שכתב דהוא ס"ד דהדר בעליה כיון שאין יכול להדליק בפתח הפתוח לרה"ר כמצותה, יחייב להדליק בפתח העליה משום חשדא דנכנסים ויוצאים בעליה, דעיקר מצוה היא להעמידה בטפח הסמוך לפתח משום הנכנסים וכו', קמ"ל דלא אלא צריך להעמידה בחלון כדי שלא יחשדוהו העובדים ברה"ר לומר שלא הדליק עכ"ל, ולכאן חזינו מדבריו דבדליקא חלון צריך להעמידה בטפח הסמוך לפתח מפני הנכנסים והיוצאים בעליה וז"ל.

ומיירי באופן שאין חלון בחדר הפונה לרה"ר, או שהוא למעלה מכ' אמה, ובמקום אחר נתבאר דיש לדון בגווא שיש חלון רק שאין בו כ"כ פרסומי ניסא, וכשידליק בפתח החדר איכא פרסומי ניסא טפי לחבירו, היכן ידליק ואמ"ל.

נידון מקום ההדלקה של בחורי הישיבות בחדרי הפנימיה, הינו נושא ארוך, אשר המו"מ עליו נמשך ע"פ כמה שנים, כאשר באחת ההזדמנויות נכנס הרב צוק"ל לאחד מבניי הפנימיה של אחת מהישיבות הקדושות, בכדי לראות במו עיניו ולהגדיר את חדר המדרגות אם דינו כחצר גם לפי דעת החזו"א, או שמא גם הוא אינו נחשב כחצר וכמו חדרי מדרגות שבבניי מגורים

(כפי ששמענו מתלמידו של הרב צוק"ל הגר"ק אתרוג שליט"א)

הגר"י זילברשטיין שליט"א מניק לניסו הרב צ"ל שמן זית תחת כדעת המים מרן הגר"א צ"ל

בחולות דמי חטאת אצל חתנו הגר"י קולצקי שליט"א

וחדר חשיב כדירה בפנ"ע ואנו דנים אותם כדירות חלוקים, נשאל מו"ר צ"ל במי שהתחיל לאכול בחדר זה אם יכול לצאת לחדר אחר, אם יש לחוש בזה משום שינוי מקום המבואר בס"ק ע"ח, והשיב בזה"ל **שינוי מקום הוא רק כשיצא תחת אויר השמים** עכ"ד.

שוב שמעתי מרבינו צ"ל דדירה של בחורים שיש שם מטבח ויש בו שימוש חשוב משמש את כולם אפשר ששימוש זה מצרף את החדרים לחושבם כדור אחד, ומשום כן יתכן אך אינו מוכרח שבכה"ג [כשאין להם חלון הפונה לרה"ר, או כשפתח הבית פונה לרה"ר ואיכא פרסומי ניסא טפ"ן ידליקו בפתח הדירה, אבל בפנימיה שיש שם פרוזדור וחדרי שירותים ומקלחות משמשים את כל החדרים לא חשיב שימוש חשוב, ואכתי יש לדונם כדירות חלוקים שיש להם בית הכסא ובית המרחץ משותף, ועל כן ידליקו בפתח החדרים.

שוב שאלתי בזה [כסלו ע"ן] לפי ששמעתי שמועה אחרת בשמו, והשיב דאם ירצו ישתתפו בפתח המסדרון ובפתח הבנין, אבל הברכה יברכו בפתח החדר עכ"ד.

ויכולים להדליק בפתח הדירה הפונה לרה"ר, והשיב: **בפתח החדר.**

עוד שאלתי בהג"ל כשמייחדים לכל ג' או ד' בחורים חדר אחד בדירה ויש שם חדר אחד שיש לו חלון הפונה לרה"ר האם נחשב הכל כבית אחד שיהיו יכולים להדליק שם אף הדרים בחדר שאין לו חלון לרה"ר או שמחדרם איכא פחות פרסומי ניסא כיון דהוו כבני בית אחד, והשיב: **לא נחשב הכל כבית אחד.**

ובע"פ שמעתי ממו"ר צ"ל דדירת בחורים או פנימיה לא דמיא לדירה של אדם פרטי שהכל בית אחד, אלא חשיב דכל חדר וחדר הוא דירות חלוקים, ומה שיש לדון דהפרוזדור יחשב כחצר של אותן דירות, דכיון שהוא מקום צנוע אפשר דחשיב כחצר שבזמן חז"ל, אמר מו"ר צ"ל **דנסתפקו בזה ולא בריא דאפשר שגרע מחצר שבזמן חז"ל, ומשום כן נראה שידליקו בפתח החדר.**

וכזאת שאלתי עוד בדבר חדר שלפנים מחדר אם יכולים בני חדר היצוץ להדליק בחלון החדר הפנימי שמויחד לבחורים אחרים, והשיב **דאין להם שייכות אצל הפנימי ואין יכולים להדליק שם עכ"ד.** [ולפי מה שנתבאר דכל חדר

4 הנה יעויין בס' נר חנוכה פ"ד דין ו' ובהערה י"ט שם' ששמענו מרבינו צ"ל דיש להדליק בפתח הבנין, ודלא כמו שכתבנו, והוסיף שם וז"ל ואמנם שנים רבות שמענו ממנו שאין להדליק שם, משום שאין לפרוזדור הזה דין חצר אנ"פ שעושים שם כל מיני שימושים, אבל לאחרונה [אחרי שהראיתי לו ציור של כמה מבנים סגורים של פנימיה ביישוב] חזר והורה שאנ"פ שאין משתמשים שם כלל יש להדליק בפתח הבנין, ולא משום שנחשב חצר אלא מפני שהפרוזדור נחשב חלק מהבית וכן שמעתי מהגר"ן קרלין צ"ל שבכה"ג יש להדליק בפתח הבנין, ועי' גם חוט שני עמ' ש"ס אות ו' עכ"ד, וכן שמעתי מידידי הגר" מנחם קרלין שליט"א שהורה לו זקנו הגר"ן צ"ל שבאופן שאין אפשרות להדליק בחלון, וכגון שהוא למעלה מכ' אמה שידליק בפתח חדר המדרגות, דמסתבר דמאחר שהוא בית שער לבית, אף שהוא בית שער לעוד דירות אין זה מגרע ויכול להדליק ולברך שם, ומי"מ ידליק גם למעלה בפתח הדירה, אך באופן זה היה דעתו שעיקר פרסום תנן הוא לבני ביתו, ועל כן שינוי הדלת פתוחה, ודעת מו"ר רבינו צ"ל דמדיק בפתח הדירה וסגי במה שהבא לביתו ויכול לראות, ואי"צ להדליק בפתח חדר המדרגות, ולדעתו גם אינו מועיל וכמשי"כ בקונטרס הזכרונות בשם החזו"א, וכן שמעתי ממו"ר בעל אילת השחר צ"ל, ועי' שם"כ בזה באחרות רבינו חנוכה אות כ' ואת כ"א מה שדן בזה עם בעל הקה"י, ואמר לו שישאל לניסו הגר"א איערבך צ"ל, וכן עשה ופסק לו שידליק בפתח הדירה אף שאין דירות אחרים באותה קומה, והו"ד לעיל הערה 1 ע"ש.

עוד כ' שם בס' נר חנוכה פ"ד הערה כ' וז"ל במהרהורא הקודמת כתבתי מסבא שאלו שיש להם חדר בקומה עליונה אין יכולים להדליק בפתח הבנין לפי דעת החזו"א, דכיון שצריכים לעלות מדרגות להגיע לחדר שלהם היה כמו כניסה לחדר מדרגות שאי אפשר להדליק שם לדעת החזו"א, אבל אח"כ שאלתי להגר"ח קניבסקי צ"ל (כ' כסלו תשע"ה) ואמר לי שאם כולם עוברים דרך הפתח הזה אזי ידליקו כולם בכניסה לבנין, אף אלו שנמצאים בקומה שניה, ושאלתי אותו מאי שנא מחדר מדרגות, וענה כאן זה מיוחד להם עכ"ד, אח"כ שמעתי שמועה בשם הגר"ח צ"ל להיפך שבחורים אין יכולים להדליק בכניסה לבנין הפנימיה, וחזרתי שוב ושאלתי (חנוכה תשע"ו) לרבו הגר"ח צ"ל היכן ידליקו בחורים בפנימיה שיש שם שתי קומות אם בחלון או כל א' בפתח הדרו או בכניסה לבנין, והשיב לי מו"ר צ"ל בכת"י כולם ידליקו בכניסה עכ"ל, עוד נסתפקנו במבנה פנימיה של ישיבה שיש שם עוד שימושים ששייכים לכלל הציבור של הישיבה, כגון שיש שם ארונות גמ"ח וכדומה, או בית הכסא ציבורי, באופן שנכנסים שם הרבה בחורים ואנשים שאינם שייכים לפנימיה הזאת, היכן ידליקו הבחורים שיש להם חדרים במבנה הזה, ושאלנו להגר"ח קניבסקי צ"ל ואמר דבכה"ג ידליקו בחלון, ואם אין להם חלון הנראה להר"ר, ידליקו גם הם בכניסה לבנין ולא בפתח החדר בתוך הבנין עכ"ד, ומה שהשיבו רבינו צ"ל דחלוק משאר חדר מדרגות, דכאן זה מיוחד להם, אף דלכא"ל כל חדר מדרגות מיוחד לכל השכנים, נראה לבאר דהכוונה דכל חדר מדרגות נידון כמבוי, לפי שעשוי לשימוש לכל מי שרוצה לבא לא' מן הדרים שם, אבל כאן הוא מיוחד להם, והבאים מבחוץ לבקר את א' מן הדרים שם, בדרך כלל יחכו למטה ויבקשו לקרוא לאותו בחור שצריכים לו, ועל כן יש מקום לדון שיחשב הכל כחלק מן הבית ועיין.

והנה גם אני חזרתי ושאלתי אחר ששמעתי שהגאון שליט"א בעל הנר חנוכה הנ"ל כתב להיפך בשמו, ואמרתיו לו שהעיוניו שכתבו אחרת בשמו, ואמר לי **שאני יגיד ביישיבה כמו שכתבת, שמי שאין לו בחדרו חלון הפונה לרה"ר, שייכלים להדליק בו, שידליק ויברך בפתח החדר, ואם ירצו ישתתפו בפתח הפרוזדור ובפתח בנין הפנימיה, אבל הברכה יברכו בפתח החדר, ואני יודע לפרש, ואולי רצה שישאר סתירה כיון שאין הכרעה ברורה בזה, וכמו ששמענו ממנו על אזה סתירה שהיה בין מו"כ החזו"א למש"כ בשמו, שנראה שרצה בזה, וכל בעל הקה"י ע"י בקריית דאיתנא ח"א סי' קפ"ו (בתהומות ח"ב סי' תצ"ג) בענין משומר בשביעית וז"ל ופעם אחת ודברנו עמו זללה"ה במה שדבריו ז"ל פתורים (וכמו שהעיר מעב"ת שליט"א) והשיב שלה נחמנו שהי' סתירה בדבריו עכ"ד ע"ש וצ"ע.**

ונראה פשוט דגם למש"כ בספר נר חנוכה, לענין מבנה פנימיה שיש לו עוד שימושים אחרים ששייכים לכלל הציבור של הישיבה, שכשאין להם חלון הנראה לרה"ר ידליקו גם הם בכניסה לבנין, אין זה אלא באופן שעיקר תשמיש הפתח והפרוזדור וחדרי המדרגות הוא עבור הפנימיה, וכמו שציייר שם שהיה שם ארונות גמ"ח או בית הכסא ציבורי, אבל באופן שעיקרו גם לבית המדרש ולתשמישים אחרים ונכנסים דרכו גם לפנימיה, י"ל דא"ל להדליק שם בפתח הבנין וק"ל.

בדברי ה'אבי עזרי' שהובאו ב'שונה הלכות' רחוקה

בעת הופעת ספר 'שונה הלכות' לאור עולם ע"י הרב זצוק"ל, שלא כדרכו של הרב זצוק"ל בספר זה, הכניס הרב אל תוככי פסקי ההלכה של ה'משנה ברורה' וה'חזון איש' פסקי הלכה מחודש מאת מרן ראש הישיבה רשכבה"ג בעל ה'אבי עזרי' זצוק"ל, החידוש שבהוספת קטע זה איננו רק החידוש ההלכתי, אלא העובדה שהרב זצוק"ל מדייק מאוד בספר זה להביא רק את פסקי ה'משנה ברורה' ומרן ה'חזון איש', בתוספת ציונים קצרים ולפעמים אף הערות בסוף הספר ארוכות מעט יותר, ובפרט כאשר מדובר בחידוש הלכתי מפוסק בן זמנינו שחלק על ספר משנה ברורה - הדבר מפליא שבעתיים, ואכן רבים מהתלמידי חכמים דאז שיגרו להרב זצוק"ל מכתבים בנושא, מהם שחלקו על החידוש ההלכתי, ומהם שניסו להבין מדוע בחר הרב זצוק"ל דוקא בנושא זה לכתוב את דעתו של מרן הגרא"מ זצוק"ל, לכבוד קוראי הגליון, ליקטנו מכתבי היד מה שהשיב הרב בנושא (רק נציין שחלק מהדברים נדפסו ע"י הרב זצוק"ל ב'שעמא דקרא').

כפי מנין הימים היאך ידליק ביום השלישי ב' נרות, ושומעתי דרבינו ס"ל כהחולקים ואנא יבאר לי רבינו האי דינא.

והרב זצוק"ל השיב באריכות דברים: ע"י באבודרהם ה' חנוכה שמביא תשו' הרמב"ם (ומובא ג"כ בקצרה במג"א סי' תרנ"א סקכ"ה) מי שהדליק נר חנוכה ובירך עליו ואח"כ הדליק נרות אחרות אם צריך לברך והשיב שאם לא היתה כוונתו ע"ז ואח"כ נזדמנו לו נרות להדליק מברך בכל פעם ופעם עכ"ל (ס"ל דמברכין גם על הידור) ואם נימא דאין מצוה רק או א' או כולן מה שייך בכל פעם ופעם לא יברך רק עוד פעם א' כשיזדמנו לו כולן ומוכח דעל כל נר שנתוסף יש מצוה להדליק אף שאין לו עדיין כולם.

הרב זצוק"ל עם מו"ח רובי מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

נשאל הרב זצוק"ל כך: על מש"כ המ"ב (תרע"א ה') דמי שיש לו י' נרות ידליק ביום השני ב' נרות וביום השלישי ידליק רק נר אחד, כתב רבינו בשונה הלכות (תרע"א ו') דע"י בספר אבי עזרי ה' חנוכה שחולק ע"ז, והנה אין דרכו של רבינו להביא דברי האחרונים החולקים על המ"ב (חוץ מדברי החזון איש), ותמוה למה כאן הביא דברי האבי עזרי.

השיב הרב זצוק"ל: יש לי אריכות בזה וראיות שדברי מרן זצ"ל נכונים ומוכרחים ודלא כהאחרונים זצ"ל.

להלן שאלה ממי שניסה להבין באמת את סברת הרב זצוק"ל, וכתב שלדעתו אין טעם בדברי האבי עזרי: מסברא דברי המ"ב הנ"ל ברורים ולא מצאתי טעם בדברי החולקים, ור"ל דכיון דאנו מוסיפים והולכים בהדלקה

- 1 וכ"כ רבינו בטעמא דקרא (לחנוכה) וז"ל במ"ב סי' תרע"א סק"ה כתב בשם הח"א שמי שיש לו בליל ג' רק ב' נרות לא ידליק ב' רק אחת, וכתבנו בשונה הלכות שם דין ו' שבאבי עזרי חולק ע"ז, ונשאלתי למה הבאתי כאן דעת האבי עזרי, והשבתי עבור שלענ"ד דבריו נכונים ומוכרחים, כמש"כ בגליון האבי עזרי על מה שהביא בשם הבית הלוי שידליק רק אחת, וע"ע להלן.
- 2 וכ"כ בשו"ת כתב סופר (א"ח ק"ה) דע"י שמוסיף ואינו מוסיף כמנין הראוי לאותה לילה כל המוסיף בזה גורע המנין וממטעם בנס של לילה זו, וכשאינו מדליק רק נר א' אינו בכל תגרע כי נר א' אינו לזכרון רק לגוף הנס ולא למספר הימים כנ"ל פשוט עכ"ד, וכן פשיטא ליה לבית הלוי (בסוגיה דחנוכה גבי הא דאמר רב דאין מדליקין מר לנר) יעו"ש.
- 3 והנה המעיין בתשובות הרמב"ם (פאר הדור סי' ק"ה) רואה דהרמב"ם מיייר במדליק בכמה בתים דצריך לברך בכל בית ובית, אם לא כיון בתחילה להוציא י"ח גם בתים אחרים, ולפי"ז כלל ליכא ראייה להכא דהא לא מיייר שמברך על מקצת הידור אלא על הדלקה גמורה, וכתב רבינו 'במג"א תרנ"ה כ"ה לא כתב כן תשו' רמב"ם' ולכאור' ר"ל דאע"ג דאפשר לפרש כן אף בדעת האבודרהם דכתב דאם בירך והדליק ואח"כ נזדמן לו נרות אחרות להדליק מברך בכל פעם ופעם, ד"ל דכוונתו דלאחר שהדליק נדמן לו בתים אחרים, אולם המג"א שם העמיד דברי הרמב"ם לבני נרות ההידור דכתב 'שאם בשעה שהדליק נר הראשון היה כוונתו להדליק אחרות א"צ לברך, ואם בירך והדליק ואח"כ נזדמן לו נרות מברך בכל פעם, וע"כ דהביאור הוא כמוש"כ רבינו דיש הידור בכל נר ונר, (וע"ע בכתב סופר שם מש"כ לבאר בד' הרמב"ם), והגרמ"מ שוליינגר כתב ליישב בד' הרמב"ם ע"פ מש"כ הגליא מסכת ועוד דדעת הרמב"ם דהבעה"ב מדליק עבור כל בני הבית והשתא י"ל דבתחילה היה לו נר אחד והדליקו כדין נר איש וביתו ואח"כ נזדמן לו עוד נרות כמנין בני ביתו וכשמדליק מברך מדין מצות המהדרין ולבסוף נזדמן לו עוד נרות כפי מנין הימים ומברך בשעה שמדליק דמקיים בזה מצוה דמהדרין מן המהדרין אבל על מקצת הידור לחודיה אינו מברך והוסיף דמה דרבינו לא כתב כן אולי משום דלא ס"ל כהגליא מסכת דהבעה"ב מדליק עבור כל בני ביתו (עי' פניני אבי עזרי סי' ה') וענה לו רבינו 'ידוע לי דעת הגליא מסכת וגם בשם מרן החזו"א זצ"ל אומרים שהסכים לו, אבל הרי כל האחרונים והמג"א בכללם לא נקטו כן א"כ מהם מוכח שיש הידור להוסיף כל פעם, וגם הלשון כל פעם ופעם קצת דחוק

13. בראב"ה (פי תקס"ה) מבואר דיסוד האיסור דבל תוסיף דכאן הוא מחמת שכתוב ולא יעבור, וילפי' מיניה דקריאת ארבעה עשר עיקר, ואי מוסיף יום אחד מראה בעצמו שקריאת ארבעה עשר אינו עיקר, ואע"פ שקרא כבר בארבעה עשר מ"מ איכא ביה בל תוסיף ולא יעבור, (וע' בבב' יטע' על המרדכי שם שביאר באופן אחר), או דכונת רבינו דק' גבי פורים שקבעו בו ב' ימים המוסיף לקרות ביום ה' עובר בבל תוסיף דהוי זימנא, אבל המדליק נרות ביום ה' וזהו דאין לו זמנו אין בזה משום בל תוסיף אלא כמין להדיא לצעזע, ובמשב"ב דבר (ט' ז' ובבב' יוסף תר"ט) כתב דמגילה היא דברי קבלה ודינין לה כדאר', אבל בדברנן אין לנו ראיא דאיכא איסור בל תוסיף, ובשערי כנסת הגדולה (פי תת"ק) הק' זהה גבי חנוכה ליכא לעעמיא וואמאל א' מוסיפיהם להדליק עקב מחמת ספיכא דיומא, וצ"ל דכיון דהוי מדרבנן אלא החמירו בספיכון וע"ע לעיל סי' תר"ע משנ"ח בזה, ועי' ברשב"א בברכות ט"א א' דלהתפלל בפעמים יב על המשום בל תוסיף אמנם כפי' ויהושע ורבותא כ"ו א' תר"ח מפני) דכך דרש בתפילה איכא בל תוסיף ודלמא חזרי מנוה התפילות וכו'.

המדליק בחלון ביתו, אם צריך לכתחילה שהשלהבת תהי' בתוך י' והמסתעף

את הדלת פתוחה כדי שיהיו עוברים ושבים רואין את הנרות, ונראה דלא היה סכנה להניח מבחוץ בדרגא של הגמ' שאמרו מניחו על שולחנו ודיו, דא"כ איך הניחו שעוברים ושבים יוכלו לראות, ונראה שהיה סכנת גנבים שהגויים ירגיזו אותם והם יסלקו ויגנבו את הנרות, אבל לא היה סכנת נפשות לכאורה, וכ"מ ברבינו ירוחם שהובא בדרכי משה ובב"ח ס"ס תרע"א, ע"ש, והיה עוד מנהג שאותו נהגו בזמן הרמ"א והיינו שהדליקו בפנים ממש בבית החורף, ולא ראו כלום מבחוץ, אולם גם בזמן המנהג הזה נראה דלא היה סכנה גמורה להדליק בפתח הבית מבחוץ, אלא כנ"ל דהיה סכנת גנבים או שזה ירגיז את הגויים והם יקוהו משם, והראיה לזה דעל דברי הרמ"א שכתב שכולנו מדליקים מבפנים ואין היכר לבני רה"ר כלל וכו' כ' עלה המ"ב בתרע"א סקל"ח ומ"מ אם יש לו חלון הסמוך לרה"ר נכון יותר שיניחנו שם כדי שיהא היכר לבני רה"ר ויתפרסם הנס, אם לא במקום דשכיחא היקא עי"ז עכ"ל, ולכאורה נראה דהמ"ב בתרע"א סק"ז שהבאנו לעיל דביש לו שתי חלונות אחד גבוה ואחד נמוך שידליק בהנמוך פחות מ"ט לקרקע הבית, הוא מיייר במנהג שהדליקו לגמרי מבפנים, אלא שיש ענין חשוב מאוד גם שיהיה פרסומי ניסא לבני רה"ר, וענין הפרסומי ניסא לבני רה"ר בזמן ההוא שהדליקו מבפנים לגמרי, כ"כ חשוב לו להמ"ב עד שלא נח דעתו

עד שהעדיף הדלקה בחלון שיראוהו בני רה"ר יותר על ענין ההדלקה בתוך י"ט להפתח של תוך הבית, בשעה"צ שם אות ל', לפי"ז י"ל דעד כאן לא קאמר המ"ב דיש ענין להעדיף חלון בתוך י"ט לקרקע הבית, אלא בזמנו שהדליקו בתוך הבית לגמרי והפרסומי ניסא הוא לבני הבית לבדם, ועי"ז קאמר המ"ב דאם יש לו אפשרות לעשות פרסומי ניסא גם לבני רה"ר עדיף טפי שידליק בחלון, ומ"מ אם אפשר ראוי שיניח את הנר בתוך י"ט לקרקע הבית, כדי שיהא היכר לאנשי הבית שהבעה"ב הניחו לשם מצוה, כמו שיש ענין כשמדליקים בפתח בתוך הבית, שיהיה בתוך י"ט

כדכתב המ"ב משמיה דהב"י שם, משא"כ בזמנינו שכולנו מדליקין על פתח הבית מבחוץ, א"כ לדידן אין ענין בפרסומי ניסא לאנשי הבית, א"כ אין ראייה שיש ענין שיניח את הנר בתוך י"ט לקרקע הבית אם מדליק בחלון [עוררני לזה חתני הגרא"י הלוי שליט"א].

יחקור אם בזמן שהדליקו על פתח הבית מבחוץ, כעיקר התקנה, אם יש ענין לפרסם הנס גם לבני הבית, או שאם יש פרסומי ניסא לבני רה"ר אין שום ענין שגם בני הבית יראו

אולם יש לעיין בהאי דינא שבזמן הסכנה שמדליקים לגמרי מבפנים, וסומכים על הפרסומי ניסא של בני הבית וכדאיתא במ"ב ס"ס תרע"ב שאם בני הבית ישנים שיקצם כדי שיהי' פרסומי ניסא, יש לעיין אם הפרסומי ניסא של בני הבית אם זה נוהג גם בזמן שאין סכנה והדליקו בפתח הבית מבחוץ, דיש ענין שבתוך הבית יתפרסם הנס, או שכשיש פרסומי ניסא לבני רה"ר זהו עיקר המצוה ואין ענין גם בבני הבית, נ"מ אם יש ענין להשאיר את הדלת פתוחה כדי שגם בני הבית יראו, או אם יש ענין להקיץ את בני הבית, בזמן ההדלקה (לולי הטעם שהם צריכים לצאת בהמצוה), אם נימא דיש ענין בפרסומי ניסא לבני הבית, היינו שאנחנו מפרשים שלא התחדש בזמן הסכנה פרסומי חדש, אלא חז"ל אמרו שבשעה"ד סגי בפרסומי ניסא של בני הבית, אבל אם נימא שאין שום ענין בבני הבית מאחר שבני רה"ר רואים, לפי"ז נימא שבשעת הסכנה חז"ל חידשו שבשעה"ד גם בני הבית נחשבים לפרסומי ניסא, אבל

א) **שאלה**, בזמנינו בארץ ישראל שנוהגים כשמדליקים בפתח הבית מדליקים כעיקר ההלכה, על פתח הבית מבחוץ למעלה מג"ט ובתוך עשרה טפחים לכתחילה, כי ב"ה בזמנינו בא"י אין שום סכנה לא סכנת גויים ולא סכנת גנבים ומחוייבים לכא' להדליק כדינא דגמ' שלא בשעת הסכנה, יש לדון אם כשמדליקים בחלון ביתו כגון שדר בעליה וכדו' אם גם בזה יש ענין להחמיר לכתחילה שהשלהבת תהיה בתוך עשרה טפחים לקרקע הבית, וכאשר אבאר בעזה"י.

יביא השעם למה לכתחילה ידליק בתוך י"ט להקרקע וידון דלפי"ז כשמדליק בחלון ולא בפתח אין ענין שידליק בתוך י"ט

תשובה, הנה בשו"ע בסימן תרע"א ס"ו פסק מניחו למעלה משלושה טפחים, ומצוה להניחו למטה מעשרה טפחים, ואם הניחו למעלה מעשרה טפחים יצא עכ"ל, וכתב המ"ב למעלה מג"ט, דכל למטה מג' כאילו הניח בקרקע ואין ניכר שבעה"ב הניחו שם ומ"מ בדיעבד יצא, למטה מ"ט, דאיכא פרסום הנס טפי כשהוא למטה, דדבר העשוי לאור אין דרך להניחו כ"כ למטה, הנה לפ"מ שפי' המ"ב שהטעם שצריך להניחו בתוך י"ט הוא משום דדבר העשוי

לאורה מניחים במקום גבוה, לכאורה כ"ז שייך במדליק בפתח הבית מבחוץ, אבל במדליק בחלון ביתו לפרסם הנס לבני רה"ר, וכי בני רה"ר נביאים הם לידע כמה גובה הקרקע הבית, וגם אם יש שני חלונות בבית אחד גבוה למעלה מ"ט מקרקע הבית ואחד נמוך ובתרווייהו יש אותו פרסומי ניסא לבני רה"ר, לכאורה גם בזה אין שום ענין להניח את נר החנוכה באדן החלון שנמוך בתוך עשרה לקרקע הבית, דאם ההיכר לבני רה"ר, הם אינם יודעים שהחלון הזה גבוה יותר מ"ט ולכן הדליק הבעה"ב בזה כי רוצה להאיר את הבית, המעלה הזאת של תוך י"ט אי"ז גזה"כ, הוא דין לפי"מ שבני רה"ר

רואים את גובה הקרקע והנר ויחשדו, ובחלון זה לא שייך לכאורה.

יביא דברי המ"ב שכתב להדיא שיש ענין בחלון להדליק בתוך י"ט, ויוכיח שהמ"ב מייירי בזמנו בחו"ל שהדליקו בתוך הבית מבפנים, ויביא שהיה מנהג השור, ומנהג הרמ"א, ויוכיח ג"כ דגם בזמן השור והרמ"א לא היה סכנה גמורה

ב) **והנה** המ"ב בתרע"א סק"ז כתב משמיה דהמחצית השקל וז"ל ואם דר בעליה מניחה בחלון שהוא לצד רה"ר, אפילו אם החלון גבוה יותר מ"ט מקרקעית העליה, ואם יש לו שתי חלונות אחד למעלה מ"ט ואחד למטה מ"ט, ודאי יניחנה בחלון שהוא למטה מ"ט עכ"ל, והנה המ"ב איירי על זמנו שהורגלו להדליק נ"ח בפנים הבית כמש"כ לעיל מינה וז"ל ועי' בא"ר שכתב דהא דאין העולם נזהרין בזה (להדליק בתוך י"ט לקרקע) משום דסומכין על המרדכי שכתב דעכשיו שהורגלו להניח בפנים אין קפידיא בזה, (כלומר דהא בני הבית יודעים שהדליק לשם מצות חנוכה), אכן הטור סתם בזה ומשמע דס"ל דאין לחלק בזה, וכן נוהגין כל המדקדקין כמש"כ בב"י עכ"ל, ותיכף כתב ואם דר בעליה וכו' משמע דכל דבריו על חלון, הוא על זמן שמדליקין מבפנים, והנה מבואר במ"ב ס"ס תרע"א שחז"ל שחז"ל מהמנהג שקיימו דינא דגמ' על פתח הבית מבחוץ, או שעת הסכנה שמניחו על שולחנו ודיו, היו שתי מנהגים, היה מנהג הטור שהיו מדליקים על פתח הבית מבפנים, והיו משאירים

זכות הוא לנו במדור חשוב זה להציג את ספרו החשוב של תלמידו של הרב זצוק"ל הגר"ש ויסברג שליט"א, אשר לא משה ידו מלהוציא חיבורים מתורתו של הרב זצוק"ל, ובעט סופר מלאכת מחשבת זכה להוציא חיבורים רבים להוגי תורת הרב זצוק"ל, אחד מהם הוא הספר 'ברית אבות' שייצא לאור לרגל הולדת בנו בשעט"מ יזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בין בתרי הספר נידונו עניינים רבים בענין לידת בן זכר, ובענייני מילה, [וגם ענייני ירח האיתנים, מהם לא הבאנו במדור זה כעת] וכמובן שלא נוכל להעלות את כולם כאן אלא מקצתם, וכדלהלן.

בענין 'וקדשתו' במילה, כותב הרהמ"ח שליט"א: שאלתי מרבינו זצ"ל במכתב (עש"ק תצוה תשע"ה שאלה ט) האם יש וקדשתו למול בן כהן תחילה, והשיב, **יש**, ושאלתי אם בקבורת כהן יש וקדשתו והשיב, **כן**, ושאלתי אם יש בלויית מת כהן ובהספידו ובביקו"ח וכיו"ב, והשיב: **אפשר**, עכ"ל.

ובענין מעלת הסנדק כאשר אינו מסייע למעשה המילה, הביא הרהמ"ח שליט"א כי שמע מהגאון רבי יצחק שאול שליט"א בנו של הרב זצוק"ל כי הרב זצוק"ל **לא הלך להיות סנדק אצל גרים** כי אחז שאי"ז סנדקאות כי לא מסייע במילה, והביא ממרן הגרא"מ שך זצ"ל שייעץ לא שאביו לא היה שומר שבת ורצה לכבדו בסנדקאות שאמנם ישב על כסא המילה והתינוק יהיה על ברכו אבל הסנדק בפועל יהיה מי שמסייע והוא יהיה צדיק.

בענין מנהג המובא בקדמונים שהסנדק נותן מתנה לתינוק הנימול, מאריך הרהמ"ח שליט"א בטעם שהרב זצוק"ל **לא נהג כן**, והביא כמה טעמים בזה.

עוד מביא הרהמ"ח שליט"א בטעם הקפדתו של הרב זצוק"ל להטריח עצמו כל כך עבור ענין הסנדקאות, וכה כתב: **'אמר לי רבינו זצ"ל** חמי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שאל אותי איך אני מקדיש זמן כ"כ רב בנסיעות להיות סנדק ואיני חושש לביטול תורה שיש בזה, ואמרתי שכך ראיתי אצל מרן החזו"א זצ"ל שטרח הרבה בשביל מצוה זו ונסע לכפר סבא ועוד מקומות כשבזמנו היה זה לוקח נסיעה חצי יום, והוסיף שמובא על החתם סופר שהיה מאריך בתפילה הרבה ואמר לו החברים בזמן שאתה מאריך אנחנו גמרנו כלמוד כמה דפים, ענה להם החת"ס הרי כתוב בגמ' ברכות (נ"ד ב') דהמאריך בתפילתו מאריך לו ימיו ושנותיו, א"כ בזמן שיארכו לי הימים אשלים כל הדפים שלמדתי, וגם כאן הרי מזבח מאריך ימיו של אדם כדתן במס' מדות (פ"ג מ"ד) וסנדק ה"ז כמזבח כמבואר במהרי"ל הל' מילה ובהגהות רעק"א מהתורת חיים (סנהדרין פ"ט ב'), וא"כ זוכים לאריכות ימים ולא מפסידים במה שלוקח זמן, ואמר לי נאמן ביתו הר"ר ישעי' אפשטיין שליט"א **שאמר לו רבינו זצ"ל** שהאמת שאין לו כלל ביטול תורה מחמת הנסיעות ואדרבה מסדר לעצמו כתיבת הספרים (בעת כתיבת הדרך אמונה) בעת הנסיעה, ומשאיר לנסיעה ענינים שצריך בירור ובעת הנסיעה מסדר בראשו הדברים, וכשאפשר היה לומד חובותיו בדרך, או מסדר שסדרי השינה יהיו בזמן הנסיעה.

נושא מעניין מוצאים אנו בספר הנפלא שם דן הרהמ"ח שליט"א על הענין שנהג הרב זצוק"ל ללבוש את טליתו הבלויה של אביו מרן בעל קה"י זללה"ה בבריתות, ומדוע לא השתמש בה לשאר התפילות, וכה כתב: 'בבריתות [נפגעים גם בעת שהיה ש"ץ בשבת במנחה] לבש טלית הישנה ובלויה של אביו שהיתה מלאה תפירות וניכר יושנה, ונהג רבינו, להניח ראש התינוק בתוך ידו עם הטלית, ובספר אלא ד"א של הלכה (פ"ע אות י') מביא שרבינו זצוק"ל אמר לו שנהג כן ע"פ קבלה, ועיין בס' כורת הברית (נחל ברית סי' רס"ה אות ס') שכתב וז"ל וכן נוהגין שהסנדק פורש טליתו מעל ראש הילד, ונשאל בזה רבינו בס' שמענו כן ראינו (ח"א פ"ב סי' י"ד) האם זה נקרא טלית נאה, והשיב, זה כבוד המצוה, שנעשו בה הרבה מצוות, אף שבמראה החיצוני נראית טלית ישנה ובלויה. ושאל שם, במשנה ברורה (סי' כ"ד סק"ט) כתב דמצוה לעשות טלית נאה וציצית נאה ושאלתי את הרב על טלית ישנה ובלויה שלכאורה חסר בזה מצד זה קלי ואנוהו אדם שקונה חליפה לי וס טוב לא קונה חליפה בלויה אבל הרב הביא גמ' שבת (ק"ז ב') רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויא אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא וצריך עיון הרי את המצוה הנוספת עושים בטלית בלויה, וזה מפקיע את הנוי של זה קלי ואנוהו, ותמה עליו רבינו, מה זה מפקיע, איתעביד ביה חדא מצוה איתעביד בה מצוה אחרית, זה כבוד המצוה, ושאל שם, שמעתי מהרב כמה פעמים שעדיף יותר להתפלל בטלית בלויה שמצות זה קלי ואנוהו היותר גדול הוא להשתמש בה לעוד מצוה, ואחד טען שלכן הרב לובש טלית של אביו הסטייפלר זצ"ל בבריתות, ותורה היא וללמוד אני צריך, א"כ למה לא לובשה בכל התפילה למה דוקא בבריתות, ומובא שם שהיה חושש שהטלית תתבלה ולא תהיה ראויה ללבישה, ולכן בברית מילה שהיא קצרה, או במנחה בשבת, היה משתמש בה, ולא בתפלת שחרית שלוקחת זמן רב, ובמקום שאין חשש כזה יש עדיפות גם בתפילה בטלית שנעבדה בה מצוה כמבואר בשו"ע.

ובשלהי מדור זה נזכיר כי טרם סגירת המאמר זכה הרהמ"ח שליט"א לנוציא לאור ספר נוסף בשם 'שמועות טובות', אך קצרה היריעה מהכיל, ודי במה שהבאנו בכדי להכיר את גודל ההיקף והידיעות המופלאות שניכרים היטב גם בספר הזה.

וכמובן שלא נגענו אלא בטיפה מן הים מן הנושאים הרבים בהם דן הרהמ"ח שליט"א, ולא נצרכה אלא לברכה שיפוצו מעיינותיו חוצה, וזכותו של הרב זצוק"ל תעמוד לו ולזרעו ולרך הנולד בבריות גופא ונהורא מעליא, אמן.

ניתן להשיג את ספרי הרהמ"ח שליט"א במערכת 'דרך אמונה' במייל: a0799211666@gmail.com

הפצה ראשית בא"י 'קולמוס', וניתן גם להשיג בטל': 03-6762224

בפנים אם עדיף להדליק בחלון שיראוהו בני רה"ר או בתוך י"ט לפתח הבית מבפנים, והביא דהפמ"ג מפקפק בזה דיתכן שעדיף פתח ואף שלא יראוהו כלל בני רה"ר, והמ"ב פליג עליה וס"ל דהפרסומי נימא לבני רה"ר הוא ענין גדול הרבה יותר מתוך י"ט לקרקע הבית שליד הפתח, והנה מפקפק הפמ"ג ודאי נראה שלדעתו בזמן הסכנה או כשמדליקים בתוך הבית נשתנה צורת המצוה ולא מייחסים חשיבות כ"כ להיכר דבני רה"ר דהא תוך י"ט לפתח דוחה פרסומי ניסא של בני רה"ר, ולכאורה גם הפמ"ג מודה דבזמן עיקר התקנה של נר חנוכה כשעוד לא היה סכנה, אם יש לו שתי אפשרויות או להדליק על פתח הבית מבחוץ אך למעלה מ"ט, או להדליק בתוך הבית בפתח ובתוך י"ט, ודאי שגם הפמ"ג יודי דמבחוץ עדיף, דהא כל הדין של תוך י"ט אי"ז ברור כ"כ כדכתב השעה"צ שם, אלא דהפמ"ג מפקפק דלמא אחרי הסכנה נשתנית צורת המצוה, וא"כ לפי דבריו ודאי דיש מקום לומר דמש"כ המ"ב דבזמן הרמ"א יש ענין להדליק בחלון שהוא בתוך י"ט לקרקע הבית, אי"ז אלא בזמן הרמ"א, אבל בזמנינו שחזרנו לעיקר התקנה אין ענין בחלון להדליק בתוך י"ט לקרקע הבית, מיהו אף להמ"ב דפליג עליה וס"ל דחלון הבית ורואים ברה"ר עדיף מפתח הבית מבפנים ובתוך י"ט, גם לדבריו יתכן דס"ל דבזמן הסכנה נשתנה צורת המצוה ומעניין אותנו שבני הבית יראו שמדליק בתוך י"ט לקרקע הבית אף בחלון, אלא דס"ל דגם בזמן הסכנה יש חשיבות גדולה לפרסומי ניסא של בני רה"ר, וצ"ע בכ"ז.

יביא דעת הרישב"א שחידש שגם לא בזמן הסכנה יש ענין להדליק בתוך הבית, ויפשוט לפי"ז ספיקותינו שבסמ"א

(ו) וראיתי בריטב"א שבת כ"א ב' ד"ה דאי לא אדליק מדליק, שנראה מדבריו [אף שלשונו מוגומגם] דס"ל דאף שלא בזמן הסכנה אם שכח או הזיד ולא הדליק בהחצי שעה על פתח הבית מבחוץ, צריך להכניס את הנרות לתוך הבית כל הלילה וידליק שם בברכה, ע"ש, מבואר דס"ל דלא התחדש מידי בשעת הסכנה, אלא שחז"ל גילו לנו בזה שצריך כמה שיותר פרסומי ניסא, אבל אם לא פרסם את הנס בחוצות, לפחות שיפרסם בביתו, ופרסום הנס בחוצות אין מעכב, ולכאורה לפי דבריו לא שייך לומר כדכתבנו דכל מה שהצריך המ"ב שגם המדליק בחלון לבני רה"ר שיהיה בתוך י"ט לקרקע הבית היינו דווקא בזמן שכולם הדליקו בתוך הבית, שאז צורת ההדלקה השתנתה שמייחסים חשיבות לבני הבית, אבל בימינו שחזרנו לתקנת חז"ל בפתח הבית מבחוץ שיהא היכרא לבני רה"ר. אין ענין שהמדליק בחלון ידליק בתוך י"ט לקרקע הבית, דלהרישב"א הרי אף שלא בשעת הסכנה אם לא הדליק בחוץ יכול וחייב להדליק בפנים בלי פרסומי לבני רה"ר, ואפ"ה המ"ב מבין שגם בחלון שייך הענין של תוך י"ט לקרקע הבית, אלמא דס"ל דגם כשמדליקין בחלון כדי שיראוהו ברחוב, ג"כ ההנחה בתוך הבית צריכה להיות בתוך עשרה טפחים לקרקע הבית, כדי שבני הבית יראו שהוא מניח אף ורק לשם מצוה.

יביא דעת הרשב"א דגם שלא בזמן הסכנה יכול להדליק כל הלילה, ויבאר אם זה שייך להרישב"א

[והנה הרשב"א בחידושו בשבת דף כ"א בד"ה הא דאמר' מצותה, והובא במ"מ פ"ד מחנוכה ה"ה, דעתו דגם שלא בשעת הסכנה מצוות נר חנוכה הוא כל הלילה אלא שהמצוה כתיקונה מקיימים משקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק, אבל גם אח"כ מקיימים את המצוה ע"ש, ונראה דאי"ז שייך לענייננו דלדעת הרשב"א יתכן דבזמן הסכנה שינו חז"ל לגמרי את צורת המצוה והצריכו להדליק בתוך הבית, וחידשו בזה אף שאין בזה שום פרסומי

בשנים כתיקונם אי"ז נחשב כלל לפרסומי ניסא, אם נימא הכי כהצד האחרון הזה, אם חזינו דהמ"ב קאמר שבזמן הסכנה יש ענין שידליק בחלון שבתוך י"ט כדי שיהא ניכר היטב לבני הבית שמדליק לשם חנוכה ולא לאורה, אין מזה ראייה כלל לזמנינו כאן בא"י שמדליקים בפתח הבית מבחוץ, שיהיה איזה ענין כל שהוא שכשמדליק בחלון שיקפיד שהנרות יהיו בתוך י"ט לקרקע הבית, דהא ההיכר הוא רק לבני רה"ר, ולא מעניין אותנו כלל אנשי הבית, ובני רה"ר לא נביאים הם לידע כמה הוא נמוך הקרקע מן החלון, והנה באמת ודאי דהכי מסתברא דבזמן שהדליקו בפתח הבית מבחוץ אין שום ענין להקיץ את בני הבית או לפתוח את הדלת כדי שיראו בני ביתו, דמה יתן לך ומה יוסיף לך אם עוד כמה אנשים יראו, כל בני רה"ר רואים, אלא בשעת הסכנה הפוסקים הצריכו שלפחות בני הבית יראו לפרסם הנס, אבל אם כל הרחוב רואה אין ענין באנשי הבית.

יחקור בזמן הסכנה שגם בפרסומי לבני הבית, אם שינו בצורת המצוה או שצמצמו בפרסומי ניסא

(ד) אולם מה שיש להסתפק, בזמן של הרמ"א שמדליקים בפנים לגמרי (לא

הרב זצ"ל בהדלקת נרות חנוכה במוצ"ש לפני כעשרים שנה

על פתח הבית מבפנים, אלא בתוך הבית, בבית החורף) כבזמן הסכנה, אך אין סכנה להדליק בחלון הבית, דבזה המ"ב והאחרונים כתבו שעדיף להדליק בחלון כדי שיראוהו בני רה"ר, בזה יש להסתפק אם הדליק בחלון ורואים את הנרות בני רה"ר, אי יש ענין להקיץ את בני הבית שיראו את הנרות, דהא בזמן הרמ"א הפרסומי ניסא העיקרי הוא לבני הבית, או דלמא דאי"ז אלא שאם אין היכר לבני רה"ר דהא מדליקים מבפנים, שלכך פ' שיהיה היכר לבני הבית, אבל אם יש כבר היכר לבני רה"ר, אין ענין, ויסוד החקירה היא האם בזמן הסכנה חז"ל שינו את צורה המצוה, ואמרו שהעיקר הוא פרסומי ניסא לבני הבית, או שהסתפקו בפרסום מועט, והנה אם נימא ששינו צורת המצוה, ותלו העיקר בפרסומי ניסא לבני הבית, ואילו בני רה"ר כגון בחלון שיראוהו בני רה"ר הוי טפל לה, לפ"ז הוה א"ש דברי המ"ב שכתב שיש ענין שכשמדליק בחלון שיראוהו בני רה"ר, אפ"ל בזמן שנהגו להדליק לגמרי בפנים, שהנרות יהיו בפחות מ"ט לקרקע הבית, והיינו משום שעיקר הפרסומי ניסא הוא לבני הבית חשוב שיראוהו בתוך עשרה טפחים, כמו שמצינו בב"י שראוי שיהיה בתוך י"ט כשמדליק בפתח הבית בבית החורף, ולפי"ז יצא לכאורה דכשמדליקים בתוך הבית כבזמן הרמ"א, אם הדליק בחלון ורואים ברה"ר, אפ"ה יש ענין להקיץ את בני הבית, דעיקר פרסומי ניסא בזמן הרמ"א הוא לבני הבית, ולפי כל הנ"ל יוצא דאנו דאנו מדליקים פה בא"י דורי דורות על פתח הבית מבחוץ, הדרגא לעיקר תקנת חז"ל, וכשאנו מדליקים בחלון, לא איכפת לן כלל שהנרות יהיו בתוך י"ט לקרקע הבית, מיהו זה חידוש גדול ולא מסתברא כלל לומר שבזמן הרמ"א והמ"ב אם ידליק בחלון ובני רה"ר רואים, שיהיה ענין להקיץ את ב"ב, ולא מסתברא שיצא חומרא בזמן הסכנה מה שאין בעיקר התקנה שלא יהיה סג"י בפרסומי ניסא לבני רה"ר ויצטרכו את בני הבית, אולם באמת לאו קושיה היא ד"ל דודאי להקיץ את בני הבית אין ענין דהא כל בני רה"ר רואים את הנרות, אף בזמן הרמ"א, אך כשמניחים הנרות יש ענין לחז"ל שבזמנינו שמדליקים בתוך הבית שבני הבית יראו שמניח הנרות בתוך עשרה לפרסם שעושה לשם מצוה, אך אכתי לבני דורינו בא"י שמדליקים על פתח הבית מבחוץ, אם מדליק בעליה בחלון אין ענין שיהי' בתוך עשרה טפחים לקרקע הבית וכנ"ל.

בהנ"ל, יצדד לכאן ולכאן

(ה) והנה השעה"צ בתרע"א אות ל' דן בזמן הרמ"א שהדליקו

סכנה להדליק בחוץ, היינו טעמא דכנראה היות וגרו בין הגויים אע"ג דסכנה לא היה אבל סכנת גנבים היה וכבר מבואר בריטב"א דף כ"א ב' בד"ה ובשעת הסכנה דל"ד סכנת נפשות אלא אפי' סכנת צער ואיבה נמי סגי כדי שלא ידליק בחוץ, וכן מבואר ברבינו ירוחם שהובא בדרכי משה ובב"ח ס"ס תרע"א דהיינו דשכיחי גויים וגנבים הכניסו את הנרות לתוך הפתח מבפנים, ולכן היו מוכרחים לסמוך על פרסומי של בני הבית, ולבני הבית ראוי להדליק בתוך י"ט לקרקע הבית ואף אם מדליק בחלון ורואים ברחוב, דאם א"א להדליק בפתח הבית מבחוץ מפני גנבים, אף שהדליק בחלון אפשר, מ"מ ההיכר צריך להיות גם לבני הבית, אבל בזמנינו בא"י שחזרנו לתקנת חז"ל אין ענין לכאורה בפרסומי לבני הבית.

יביא רא"י שדעת המ"ב שפה בא"י בזמנינו צריך להדליק בפתח הבית מבחוץ

ונראה קצת להוכיח דדעת המ"ב נמי דבזמנינו כאן בא"י צריך להדליק בפתח הבית מבחוץ כמו בזמן חז"ל, דהנה בשעה"צ בס"י תרע"א אות ל' דן המ"ב אם כשמדליקין בפנים בתוך הבית אך יש לו אפשרות להדליק בחלון ויראוהו בני רה"ר אך הנרות יהיו למעלה מ"ט מקרקע הבית משום שהחלון גבוה, או להדליק בפתח הבית בתוך הבית אך הנרות יהיו בתוך י"ט, וכתב השעה"צ ע"ז דלדעתו עדיף להניח בחלון הואיל ויש פרסומי ניסא לבני רה"ר, ע"ש, וכתב וז"ל ואף שהפמ"ג מפקפק קצת בזה, מ"מ אין לדחות דבר זה, דענין שצריך היכר לבני רה"ר יש מקור גדול בגמ' דאמרו עד דכליא רגלא דתרמודאי, וגם במה שאמרו מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ וכו' עכ"ל ע"ש, והנה השעה"צ איירי בזמנו בחו"ל שהדליקו בתוך הבית וע"ז הוא מוכיח מהגמ' שדיברה על עיקר התקנה לא בזמן הסכנה, ולכאורה מאי רא"י היא זו י"ל דאחרי שהיה שעת הסכנה ונוהגין להדליק בפנים שוב אין ענין בפרסומי ניסא לבני רה"ר וסגי בפרסומי ניסא של בני הבית, על כרחך דס"ל להמ"ב דגם אחרי שתקנו בשעת סכנה שסגי להדליק על שולחנו, לא עקרו את עיקר התקנה, וברגע שיוכלו להדליק על פתח הבית מבחוץ ולפרסם הנס לבני רה"ר יחזרו לעיקר התקנה.

הרב זצ"ל בחולקת נרות חנוכה

אם ידליק שמש סמוך לנרות בחלון לא יצטרך להניח הנרות בתוך י"ט לקרקע הבית, וידון אם כשמניחה על שולחנו יש ענין שיהיה בתוך י"ט לקרקע הבית

(ט) עוד אמרתי בס"ד עצה למי שרוצה פה בא"י להדליק בחלון ולהגביה את הנרות יותר מ"ט, שידליק עוד נר מה שקוראין שמש באותו גובה של הנרות, וא"ז א"צ להקפיד על תוך י"ט לקרקע הבית, וכאשר אבאר, דהנה איתא בגמ' ונפסק בשו"ע ס' תרע"א ס"ה דבשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שולחנו ודיו, וצריך נר אחר להשתמש לאורו, ואם יש מדורה א"צ נר אחר, ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר עכ"ל השו"ע, ולכאורה יש לעיין אמאי לא כתב השו"ע (וכן הגמ') שיניח בפתח ביתו שבתוך הבית. כדי שיכנס בין שתי מצות וכדכתב הרמ"א והמ"ב בסקל"ז, ונראה דלאו קושיא היא דהא הסכנה היא שאינו רשאי לקיים המצוה כדכ' השו"ע, ואם יראוהו הגויים שהניח נרו בפתח חדרו לא יניחוהו, לכן הוא מניח על שולחנו, שבזה יוכל להתחמק ולומר להם שהדליק להאיר את ביתו, כי על השולחן זה מקום שמניחים נרות להאיר, והראיה לזה שהגמ' מזכירה שידליק שם עוד נר כדי לעשות היכר שאחד מהם הוא לשם מצוה וכדכתב רש"י הובא במ"ב סקכ"ד, וכן נרות שבת שכל המצוה בהן הוא להנות לאורן משום שלום בית, מקומן על השולחן כדכ' הרמ"א בס"י רס"ג ס"י, מיהו יש לעיין אם יש ענין שהנרות שעומדים על השולחן, שיהיו בתוך י"ט לקרקע הבית, וכדמצינו

ניסא לבני רה"ר, ואילו קודם הסכנה אמרו שצריך להדליק ברחוב, מיהו גם אם איחר את הזמן ומדליק באמצע הלילה יצא ידי המצוה דבדיעבד גם מעט שבמעט פרסומי ניסא נמי סגי, וסגי אם איש אחד יעבור בסוף הלילה ויראה, משא"כ בריטב"א ליכא למימור הכי וכדכתבינא.

יוכיח דלא קיי"ל כהריטב"א

אולם נראה דלא קיי"ל כהריטב"א הזה, דכמדומה דהרמב"ם פליג עליה דהא הרמב"ם כתב להדיא (בפ"ד דחנוכה ה"ה) עבר זמן זה אינו מדליק, ולא כתב שאחרי החצי שעה שיכניס את הנרות לתוך הבית וידליק לכה"פ שיהי' פרסומי ניסא לבני הבית, וכן משמע במגיד משנה שם דהרמב"ם פליג על הריטב"א [המ"מ מיירי על שיטת הרשב"א, אבל ה"ה הריטב"א ע"ש], ולכאורה נראה דגם הרמב"ם יודי להראשונים שכתבו שבזמן הסכנה שמדליקין בפנים אפשר להדליק כל הלילה כ"ז שב"ב נעורים, דזיל בתר טעמא, ועי' בסמוך שהוכחנו בעזה"י מהמ"ב שס"ל הכי, וא"כ הדרנא למש"כ שיתכן וכל מש"כ המ"ב שיש עניין שכשמדליק בחלון שיהיה בתוך י"ט א"ז אלא בזמן שהדליקו בתוך הבית, אבל בזמנינו אין ענין.

זכינו לביאור נפלא בדברי המ"ב סי' תרע"ב סק"א

(ז) לפי מה שכתבנו בסמוך זכינו להבין דברי המ"ב סי' תרע"ב סק"א, דהנה הב"י בריש סי' תרע"ב כתב דמספק אם לא הדליק בהחצי שעה של השקיעה, שידליק אח"כ, דחיישינן לתירוץ הגמ' א"נ לשיעורא, מיהו א"ז רק ספק, ולפי"ז א"א לברך וכ"כ המג"א שם סק"ו, אולם כתב המג"א דמסתמת לשון השו"ע ומיהו ה"מ לכתחילה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך כל הלילה, ומדסתם משמע דדעתו שיברך, ונראה דלהמ"ב הוה קשיא ליה איך סותר בשו"ע את דבריו מהב"י וסתם לברך, לכן תירץ דהשו"ע מיירי בזמנו שהדליקו בפנים בתוך הבית, דאז גם הרמב"ם וכ"ש הב"י יודו שיוכל להדליק כל הלילה כ"ז שבני הבית נעורים בברכה, ומדויק בזה לשון מרן המ"ב שם שכתב ובברכה והיינו דווקא אם בני הבית נעורים אבל אם הם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס"ה לדידן, עכ"ל, משמע שמפרש

את דברי השו"ע לבזמן הסכנה, אף שהשו"ע לא הזכיר שום רמז לזה, והיינו כדכתבנו שרצה ליישב בזה הסתירה, וכן ראיתי בפר"ח שהמ"ב הביאו בשמו שיוכל לברך (בשעה"צ אות ט"ז) שנקט שבזמנינו שמדליקין בפנים יכול לברך כל הלילה, וזהו כמש"כ.

יביא אם בזמנינו פה בא"י חזרנו לעיקר התקנה, ויבאר למה המ"ב לא חזר להדליק כעיקר התקנה, ויבאר מהו סכנה

(ח) והנה כל מה שכתבנו עד הנה שבזמנינו כאן בא"י יתכן שהמדליק בחלון כדי שיראוהו בני רה"ר כגון שדר בעליה, אין ענין שהנרות יעמדו בתוך י"ט לקרקע הבית, כל הדברים הללו הוא ע"פ הנחה שבזמנינו כאן בא"י שב"ה אין שום פחד להדליק בפתח הבית מבחוץ לפרסם הנס לבני רה"ר, ואם הדליק בתוך הבית לא יצא יד"ת, (חוץ משיטת הריטב"א בשבת כ"א ב' ד"ה דאי לא אדליק, שיתכן דס"ל דגם בזמן עיקר התקנה, אם ידליק בתוך הבית בלי שום פרסומי ניסא יצא יד"ת, ע"ש), וכ"ד אאזמו"ר מרן הגריש"א זללה"ה בקובץ תשובות ח"א סי' ס"ז דבימינו חזרנו לעיקר התקנה וחייבים להדליק בפתח הבית מבחוץ או בחלון למי שדר בעליה, וכתמיהה האו"ז הלכות חנוכה שכתב והאידינא דליכא סכנה לא ידענא מ"ט אין אנו מדליקים בחצרות, עכ"ל, וכמדומה שכ"ה דעת החזו"א ומרן הגרי"ז הלוי זללה"ה דהא הם הדליקו פה בא"י על פתח הבית מבחוץ, ולפי"ז נראה דבזמן המ"ב שנראה שהדליקו בפנים, אע"ג דלכאורה לא היה

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

בעל כרחן, אמרו רבונו של עולם בעל כרחינו שלא בטובותינו, שאין האשה רוצה לישב תחת בעלה בלא עונתה, אמר להם הקדוש ברוך הוא הואיל ועשיתם בלא כוונה, אני אטור אתכם ופתח לכל אחד ואחד מהן מעיין בתוך ביתו והיו נשיהם טובלות בתוך בתיהם, ונתקיים עליהם מקרא זה 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה', ונתקיים עליהם עוד מקרא זה 'אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, עכ"ל המדרש.

הרי שרחצו במעיין שנברא להם בביתם דרך נס ומכאן ראייה שמעיין שנברא להם בדרך נס, ומכאן ראייה שמעיין שנברא בדרך נס כשר לטבילת אשה.

נערך ע"פ חשוקי חמד נדה ע"ב א' וע"ש עוד

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

האם נדה יכולה לטבול במעיין של נס?

שאלה. האם נדה יכולה לטבול במעיין שנברא בנס כמו המעיין שנברא לרשב"י בשבתו במערה?

תשובה. גיסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [צוק"ל] השיב שיכולה לטבול ולברך, והביא ראייה לכך מהנאמר במדרש (אוצר המדרשים חנוכה) שאחד הגזירות שגזרו היונים שכל מי שאשתו הולכת לטבילה ידקר בחרב, וכל הרואה אותה הרי היא לו לאשה ובניה לעבדים, כיון שראו ישראל כך מנעו עצמם מלשמש, וכיון ששמעו יונים כך אמרו הואיל ואין ישראל משמשין מטותיהם אנו נזקקין להן, כיון שראו ישראל כך חזרו על נשיהן בלא טבילה

או ידליק מאוחר ויקיים גם המהדרין

שאלה: מי שיש לו רק נר אחד האם עדיף להדליק נר אחד בתחילת הלילה, או להמתין אפי' עד אמצע הלילה שיביאו לו עוד נרות לקיים מהדרין מן המהדרין.

תשובה: ידליק בזמנו נר אחד.

תשובה: צריך לבטל ולילך ולהדליק.

שאלה: האם גם הנוהגים להדליק בפנים צריכים להפסיק מלימודם ולהדליק בזמנו דאולי כיון שיש בזה הרבה ביטול תורה ראוי שידליקו לאחר הסדר.

תשובה: צריך להדליק בזמנו.

ו. הדלקה בזמנה וייצא עיקר הדין,

11 ולראש כולל שרצה להנהיג סדרים גיליים בחנוכה, והאברכים ידליקו את הנרות לאחר הסדר או בזמן הרגיל ע"י נשותיהם, כתב רבינו 'חיו אלא ילכו לבתיהם וידליקו, וכן הוא בהלכות שלמה (חנוכה ט"ז א') דאף מי שתורתו אומנתו ובכל ימות השנה מאחר לשוב לביתו בימי החנוכה יזדרז וישוב הביתה לקיים מצות נר חנוכה, וע"י להלן משנת"ב, ובשערי ימי החנוכה (עמ' מ' אות י"א) כתב בשם הגר"ח פ"י שיינברג דבזמניו שיש עוברים ושבים עד שעה מאוחרת ההדלקה בזמנה אינה אלא הידור שאינו דוחה תלמוד תורה, וע"כ לא יבטלו מלימודם וינהגו ככ"ל, וכן איתא בשם הגר"ח פ"י שיינברג (מועדי ישרון הערה 109, והוסיף שם דבלבד שלא ישכח אח"כ מלהדליק), אלא דמדבריו שם נראה דכתב כן לבני חו"ל הנוהגים להדליק בתוך הבית, אבל המדליקים בחוץ בתקנת חו"ל יבטלו מלימודם כדי להדליק, וכן מסו' בשם הגר"ח ש' אלישיב חילוק זה (פני חנוכה עמ' קע"ד-ו), וכבר מצאנו במאירי (שבת כ"א ב') שכתב לחלק בזמן ההדלקה בין המדליקים בחוץ להמדליקים בפנים, ובסו"ד כתב 'וכן נוהגים שם בני ישיבה להדליק אחר שעומדים מבית המדרש, אולם בס' המאורות (ל"מ המעילי שבת שם) נמי הביא מנהג זה, ונראה מדבריו דנהגו כן לא מחמת הביטול תורה אלא כיון דבאותה השעה הוא הזמן של הפרסומי ניסא.

12 ואע"ג דמד' הביאור הלכה (ת"ע"ב ד"ה ומ"מ) נראה דהיא דאינו ניכר לעוברים ושבים אלא לבני הבית ליכא דין להדליק בזמן, מ"מ הא דעת הרשב"א דאמרין ביה דזריזין מקדימין, ועוד דד"ז תלוי בתי' הגמ', ובפנינו חנוכה (שם) כתב דכשמודליק בחולן אע"ג נראה לבני רה"ר דינו כמדליק בפנים ונראה דרבינו לא ס"ל הכי, עי' בתשובתו לעיל (בכת"י).

13 הכא מייירי דאף דיביאו לו אחר"כ עוד נרות יתא זה לאחר זמן משתכלה הרגל, ומשו"ה י"ל דהדלקה בזמנה דהיא לתחילה עדיפא מהדלקה מאוחרת דהיא בדיעבד (ומהיא רק לחד תי' בגמ'), ואף שהיא יותר מהודרת מחמת תוספת הנרות, אולם יל"ע מה הדין היכא דיביאו לו עוד נרות להדליק לפני שתכלה רגל מהשוק, ובכח"ג יש להסתפק האם עדיף להדליק נר אחד בתחילה דזריזין מקדימין, או דעדיף להמתין שיביאו לו עוד נרות דמהדרין מן המהדרין עדיף.

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

רשכבה"ג מרן שר התורה צוק"ל בהדלקת נחת חנוכה

באופן מיוחד, וכדי לדרבן את הלומדים, בין העונים בהצלחה על המבחן היומי בשלמסר של 'שיח התורה' או ב'נדרים פלוס, מתקיימת בכל יום מימי החנוכה הגרלה על חנוכייה מפוארת מבית 'האחים-חדד', לתועלת הלומדים: הודפסה חוברת מיוחדת עם סדר הלימוד הלכות חנוכה ב'שונה הלכות', כשניתן להשיג בכניסה לבית מרן זיע"א, בבתי הכנסיות, ובמשרדי מכון 'שיח אמונה' רחוב חפץ חיים 7 בני ברק, או בדוא"ל במשרדי המכון se3077700@gmail.com

אלפים כבר הצטרפו לסדרי הלימוד של 'שיח התורה' בחנוכה ובהם לימוד בתורת רשכבה"ג מרן שר התורה צוק"ל

ההשתתפות בסדרים המיוחדים על ידי לימוד של לכל הפחות שעה, ובתוכה ללמוד את ההספק היומי לחנוכה מתוך 'שונה הלכות' הלכות חנוכה • בכל יום מימי החנוכה הגרלה על חנוכייה מפוארת מבית 'האחים-חדד' •

כי נר מצוה ותורה אור: לרגל ימי החנוכה, וכפי שעוררו במכתבם גדולי הדור שליט"א, מתקיימים על ידי 'שיח התורה' סדרי לימוד לחיזוק הלימוד בימי החנוכה. אלפים כבר הצטרפו לסדרי הלימוד של 'שיח התורה' בחנוכה ובהם לימוד בתורת רשכבה"ג מרן שר התורה צוק"ל.

ההשתתפות בסדרים המיוחדים על ידי לימוד של לכל הפחות שעה, ובתוכה ללמוד את ההספק היומי לחנוכה מתוך 'שונה הלכות' הלכות חנוכה

בשורה משמחת

לתועלת לומדי 'דף היומי במשניות' במפעל 'שיח התורה'

ניתן לקבל ללא תשלום את חוברת המשניות 'דף היומי' עם ביאור 'עוז והדר', של ההספק הנלמד באותו החודש.

בכל חודש ניתן להשיג בארון של מכון 'שיח אמונה' בכניסה לבית הרב זצ"ל רח' רשב"ם 23 ב"ב

דוחה את השענה שאם מדליק שמש א"צ להניח הנרות פחות מ"ש

מיהו יתכן דהעצה דהיבנא ליתן שמש ליד הנרות בפתח הבית מבחוץ או בחלון וע"ז לא יצטרך להניח בפחות מ"ט לקרקע הבית, לאו מילתא היא דיתכן דהא דאמרי בגמ' דאם נותן עוד נר הוי היכרא ששאר הנרות הם למצוות חנוכה, לא אמרו אלא בשעת הסכנה שאין לו אפשרות להדליק נרות חנוכה אלא על שולחנו שבתוך הבית ששם הוא המקום שמניחים הנרות להאיר, בזה אמרו חז"ל דלכל הפחות שיניח עוד נר על שולחנו ואז נוכל להכיר ששאר

הנרות הוא לשם מצוות חנוכה, כי הרי היכר אחר א"א לעשות דהא רק על שולחנו הגויים מניחים לו להדליק, אבל במקום אחר כגון כשמדליק על פתח הבית מבחוץ או בחלון שהוא יכול לעשות היכר אחר לא סגי בהיכר הזה שמניח עוד נר, דהנה באמת אי"ז כ"כ היכר דהנה באמת יש להבין מהו ההיכר כאן דאין לומר דהיכר הוא שיש כאן שתי נרות, ואם היה מדליק לאורה הוה סגי ליה בנר אחד, ואם הדליק שתי נרות ניכר שאחד לשם מצוה, ליכא למימר הכי דהתינח ביום ראשון, אבל בלילה השניה של חנוכה למה

הרב זצוקל בהצלקת נרות חנוכה

אז חז"ל הצריכו שיניח עוד נר על שולחנו בשעת הסכנה, והלא הוא מדליק שתי נרות, ולאורה הא אמרת דא"צ שתי נרות, ומדסתמו חז"ל והפוסקים משמע ודאי דגם בלילה השניה צריך להדליק שמש על שולחנו חוץ מהנרות של חנוכה, וכ"ת שהיכר הוא שהוא מרחיק את השמש מהנרות חנוכה, ג"ז ליתא דה"ל להפוסקים לומר שכשמדליק שמש על שולחנו וגם הנרות, צריך להרחיק את השמש, ואילו בפוסקים מוזכר תנאי זה דלהרחיק השמש מהנרות רק בסי' תרע"ג ס"א לגבי נרות חנוכה שמדליקין על פתח החדר ע"ש במ"ב סק"ד (דהא יש שתי שמשים, האחד שמזכר בגמ' לגבי שעת הסכנה שמניח הנרות על שולחנו, להיכר שלא יחשבו שהוא הדליק הנרות לשם אורה, בשו"ע סי' תרע"א ס"ה, והשמש השני בסי' תרע"ג ס"א להניח אצל הנרות, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנספך שהוא אותו שהודלק לשם שמש), אבל כשמדליק על שולחנו לא מוזכר שירחיק השמש מהנרות, וטעמא דמילתא, דלמה באמת לא אמרו חז"ל להרחיק את השמש מהנרות חנוכה שעל השולחן, ונראה דיש חילוק בין הניי תרי שמשים, השמש של שעת הסכנה שמניחים על השולחן בא להראות שהנרות חנוכה לא הודלקו כאן לשם אורה, ואילו השמש של תרע"ג בא כדי שלא ישתמשו בנרות חנוכה, אבל הם ודאי נרות לשם חנוכה בין אם יש שמש בין אם אין שמש, ומ"מ כתבו הראשונים שירחיק את השמש מן הנרות כדי שיהא היכר כמה נרות הדליק היום ולא יהא השמש נחשב עמהם, או כדכתב רבינו ירוחם כדי שאם יבוא להשתמש יהא היכר שמשמש לאורו לבד ולא לאור הנרות חנוכה, (שעה"צ תרע"ג אות ט"ו), א"כ ההרחקה עושה שהשמש לא יתערבב ויחשב לנרות חנוכה, וההרחקה הזאת לא נצרכת בנרות שמדליקין בשעת הסכנה על השולחן, ולפמש"כ גם אם ידליק שמש בפתח הבית מבחוץ ליד הנרות, או בחלון ליד הנרות, לא יועיל שמשום זה לא יצטרך להניח הנרות בתוך י"ט לקרקע הבית.

במ"ב בתרע"א סק"ז משמיה דהב"י, דאף כשמדליקין בתוך הבית אין ענין שהנרות יהיו בתוך י"ט לקרקע דהא הפרסומי הוא לבני הבית ובני הבית יודעים היטב שהנרות הונחו לשם מצוות חנוכה, מ"מ המנהג שאף כשמדליקין בפנים שמדליקין בתוך י"ט לקרקע, וכן מבואר שם במ"ב לגבי חלון, מעתה יש לעיין אם כשמדליק על שולחנו נמי יש את העניין שיהיה בתוך י"ט לקרקע הבית, ובאמת שלא ראינו שום רמז לזה בפוסקים, ונראה שאין שום ענין, דהא כל הטעם שיש ענין בתוך י"ט הוא משום שנר העשוי לאורה מניחים גבוה, ואם יניח גבוה אין ניכר המצוה וכש"כ המ"ב סק"ז, וא"כ הכא על שולחנו שחז"ל חייבוהו להדליק שמש להיכרא שישמש לאורו ולא לאור החנוכה, כבר

ניכר המצוה וא"צ שום היכרא, וכבר כתב הבה"ל בתרע"א ס"ה ד"ה וצריך, דאפ"ל אם אינו רוצה להשתמש כלל לאורה ג"כ צריך נר אחר שיהא היכולת בידו להשתמש לאורה, ועי"ז מינכר שהנר הראשון הוא לשם מצוה, דאל"ה כיון שעומד על השולחן יאמרו שלצורכו הדליקה, ולפי"ז א"ש הא דלא אשתמיטתא לשום פוסק להזכיר שהשולחן יהיה בתוך י"ט לקרקע הבית, והנה לכאורה אם מהני השמש להציל על השולחן שלא יאמרו לצרכו הדליקה ונהנה לאורו, מהני נמי בפתח הבית והחלון שלא יצטרכו להניח הנרות בתוך י"ט לקרקע הבית, אם יניח שמש.

ידון אם כשמדליק שמש זה מציל מהזהירות להדליק למעלה מעשרה ספחים, וכן להיפך אם הפחות מ"ש מציל מליתן שמש

וצע"ק לפי"ז דהנה הבה"ל שם בסעיף ה' ד"ה וצריך, הביא מהמאירי דאף כשמדליקין בפתח החדר בפנים יש להניח שמש אף שאין משתמש שם להאיר כלל, מהטעם שלא יאמרו לצרכו הדליקה ע"ש, ולכאורה והא כבר כתב המ"ב שם בסעיף ו' בסק"ז משמיה דהב"י דנוהגים כל המדקדקין שאף שמדליקין בפתח החדר בפנים להניח הנרות בתוך י"ט לקרקע, אף ששם אין חשש שיאמרו שלא הניח שם לשם מצוה דהא בני הבית יודעים, ולכאורה צע"ק אמאי הוצרך המאירי להניח שמש והלא מניחין בתוך י"ט וזה כבר מראה שאין כוונתו לאורה, מיהו בזה י"ל דנרות שעומדים בתוך הבית, בזמנם שלא היו חשמלים, אם לא יוסיפו עוד נר לאורה, לא סגי בזה שהניח נרות החנוכה בתוך י"ט להציל מחשד שיאמרו שהניחו לשם אורה, דאולי בתוך הבית שאין נרות אחרות להאיר נרות החנוכה ייראו שהונחו להאיר, אך יש לעיין להיפך, אם המאירי אומר שהוא נוהג להניח עוד שמש אף בפתח הבית מבפנים ואף שאינו עשוי שם להאיר ואינו משתמש לאורה, צ"ע אמאי כתב הב"י שנוהגין המדקדקין לדקדק שהנרות יהיו בתוך י"ט לקרקע הבית, גם כשמדליקים מבפנים, והלא הניח שמש וזה מציל שיהא היכר שזה לשם מצוות חנוכה, ושמו או או קתני והב"י שהניח הנרות בתוך י"ט הוא לא הניח שמש במקום שאין משתמשים בנר זה, והמאירי לא הקפיד להניח בתוך י"ט להכי הצריך שמש, וצ"ע בכ"ז דזה נשמע קצת חידוש דהא דאיתא בגמ' ובשו"ע דצריך להניח הנרות כשמדליקין בפתח הבית מבחוץ בתוך י"ט לקרקע, הוא דווקא אם לא הניח שמש, דשמש יציל מהחשד ולא יצטרכו תוך י"ט.

שלמסר לשמיעת שיעורי הירושלמי
מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א
ולסדרי ומבחי 'שיח התורה'
03-308-5000
או בעמדות 'נדרים פלוס'

טל: 03-30-777-00
פקס: 072-2606425
פרסי הבנק: פאג"י, סניף 188,
מ"ח 409-715781 ע"ש 'שיח אמונה'

מכון
'שיח אמונה'
להאדרת ספרי מן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

להערות והארות, ולקבלת העלון בדוא"ל: se3077700@gmail.com

"כל נר מצוה ותורה אור"

הגרלה
על חנוכייה
מפוארת מבית
'האחים-חדד'
בכל יום מימי
החנוכה

לרגל ימי החנוכה יתקיימו על ידי 'שיח התורה'
סדרי לימוד לחיזוק הלימוד בימי החנוכה

ההשתתפות בסדרים המיוחדים
על ידי לימוד של לכל הפחות שעה,
ובתוכה ללמוד את ההספק היומי לחנוכה
מתוך 'שונה הלכות' הלכות חנוכה

יום שני	א' דחנוכה	סימן עת"ר - סימן תרע"א סעי' ו'
יום שלישי	ב' דחנוכה	סימן תרע"א ז' - כ"ב
יום רביעי	ג' דחנוכה	סימן תרע"א סעי' כ"ב - סימן תרע"ג סעי' ו'
יום חמישי	ד' דחנוכה	סימן תרע"ג ז' - סימן תרע"ד סעי' ד'
יום שישי	ה' דחנוכה	סימן תרע"ה סעי' א' - סימן תרע"ו סעי' ז'
שבת קודש	ו' דחנוכה	סימן תרע"ו סעי' ח' - סימן תרע"ז סעי' י"ב
יום ראשון	ז' דחנוכה	סימן תרע"ח סעי' א' - סימן תרפ"ב סעי' ח'
יום שני	ח' דחנוכה	סימן תרפ"ג סעי' א' - סימן תרפ"ד סעי' ו"ד

בין העונים בהצלחה על המבחן
היומי בטלמסר של 'שיח התורה'
או ב'נדרים פלוס' תתקיים אי"ה

הגרלה גדולה

על חנוכייה מפוארת
תוצרת 'חדד'

TDN HADAD

ניתן להשיג בכניסה לבית מרן זיע"א, בבתי
הכנסיות, ובמשרדי מכון 'שיח אמונה'
רחוב חפץ חיים 7 בני ברק או בדוא"ל
se3077700@gmail.com מכון
להרשמה ולהשתתפות: 03-3085000

לתועלת הלומדים:

הודפסה חוברת מיוחדת
ובה סדר הלימוד הלכות
חנוכה מה'שונה הלכות'.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

743

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • מקץ - חנוכה תשפ"ו

ביראתך וכי, וזו מצוה מיוחדת לשמוח במצוות היום טוב, וישמחו בך ישראל, ואמנם זו דרגה גבוהה.

וזהו גם הענין של הסעודה, כדי לחזק את השמחה במצוה, כי הסעודה נותנת לאדם מצב רוח יותר טוב, ועל ידי זה יכול יותר לשמוח במצוה, כמו שמצינו (שבת ל, ב) שאין שכינה שורה אלא מתוך שמחה שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלוקים, והיינו שצריכים את היגון המנגן כדי לחזק את השמחה של מצוה, וזה גם ענין הסעודה, כי כשאדם רעב הוא טרוד ברעבונו ושוכח משמחת המצוה, אבל כשמרגיש טוב על ידי הסעודה זה מחזק את שמחת המצוה, וזהו שכתב רבינו יונה שביום טוב אנו קובעים סעודה 'לשמחת המצוה', כי הסעודה מחזקת את השמחה במצוה.

שירות ותשבחות עבודה שבלב

ולכן גם בחנוכה, למרות שאין חיוב ומצוה של סעודות, אבל אם אומרים בהם שירות ותשבחות, זה נהפך לסעודת מצוה, כי השירות והתשבחות הם מצוה של עבודה שבלב, שהעבודה שבלב שהיא תפילה כוללת שלושה חלקים: שבח, בקשה, והודאה, והם כולם חלקים של עבודה שבלב, וכשאומרים את השירות והתשבחות עם כוונת הלב, ששומעים את מה שמדברים, הרי זה עבודה שבלב, ואם זה בשמחה זה דבר גדול מאד, והסעודה מחזקת את השמחה של המצוה, של העבודה שבלב שיש בשירות ותשבחות, ולכן זה נקרא סעודת מצוה.

זמן מיוחד של הצלחה בתורה

ובאמת ימי החנוכה הם ימים של התחזקות בתורה ובמצוות, כי נרות חנוכה מרמזים על נרות המנורה כמו שכתב הרמב"ן בפרשת בהעלותך, והמנורה מרמזת על תורה כמו שאמרו (ב"ב כה, ב) הרוצה שיחכים ידרים וכי' וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום, וכבר האריך השל"ה הק' בסגולת ימים אלו שהם זמן מיוחד של הצלחה בתורה.

אבל למעשה רואים שיש הרבה שאצלם זה הפוך, ומרגישים שחנוכה הוא זמן של חוסר התמדה, כאילו שקשה ללמוד יותר, ומחפשים קצת 'שמחה' אחרת שאינה של מצוה, ואמנם לא כולם כך, ויש רבים שמנצלים את ימי החנוכה לשקידה בתורה, והם שקועים ועוסקים בתורה כמו כל הזמן, ולא מסיחים דעת מתורה, ואדרבה חנוכה מוסיף להם שמחת המצוה ושמחת התורה, אבל יש כאלה שזה קשה להם, ובדרך כלל זה תלוי איך עוסקים בתורה בכל השנה, האם עסק התורה משמח או שזה קשה.

וכי בחנוכה סוגרים את החנויות?

ובאמת הרי אדם שיש לו עסק לפרנסה ומגיע זמן של שמחה משפחתית, שהוא חייב לסגור את החנות וללכת לשמחה, אף שבוודאי הוא שמח בשמחה המשפחתית, אבל יחד עם זה חבל לו שבזמן הזה אינו מרוויח, וחסר לו הרווח של העסק, והוא עושה את זה מפני שאין לו ברירה והוא חייב לשמוח, וזה אכן משמח, אבל זה לא 'כתינוק הבורח מבית הספר', והוא לא שמח במה שהוא חייב לנסוע ולסגור את העסק.

וכך גם בתורה, מי שהתורה אצלו היא כמו עסק, וכפי שמזכירים בעל הניסים 'יודים ביד עוסקי תורתך', אזי כמו בעל עסק שחבל לו על כל רגע שאינו מוכר, כי הוא מרוויח כל הזמן, וכל פרוטה של רווח גורמת לו שמחה, שכל פרוטה קטנה מצטרפת בסוף לחשבון גדול, כך גם מי שרוצה לדעת ש"ס, כל שורה ושורה של גמרא מצטרפת אצלו לחשבון גדול! וממילא זה צריך להיות בשמחה, ומה שייך שיהיה קשה ללמוד!!

והרי כולם רוצים להיות בקיאים בש"ס, ורוצים להיות בעלי הבנה בש"ס, ומי שלומד בצורה המתאימה לפי טבעו, הרי הוא רואה את ההצלחה, וחבל לו על כל רגע שאינו לומד, כי בכל רגע הוא מתקדם ומתקדם עוד תורה ועוד תורה, ובכל רגע הרווח גדול, וחבל להפסיד, ומה בכך שעכשיו חנוכה, וכי בחנוכה סוגרים את החנויות? הרי גם בחנוכה צריכים להרוויח! ולכן לומדים בהתמדה בחנוכה כמו בכל השנה, וממילא גם כשעושים סעודה, זה באמת סעודת מצוה, שהיא לשמחת המצוה.

אבל אלו שלומדים כל השנה מתוך הכרח קצת, שהסיבה מחייבת והמסורת מחייבת, כי הרי 'תורת' ואומנות' ואין לו עסק אחר, ויותר טוב ללמוד מאשר להתבטל, אך כשיש סיבה להתבטל אזי אדרבה יש את שמחת הבטלה, אצלם יש רפיון מן התורה בחנוכה.

הסעודות בחנוכה רשות או מצוה?

*המצוה של חנוכה היא הדלקת הנרות, וגם יהדות ולהלל. הודאה זה מה שאומרים על הניסים, והלל זה מה שגומרים את ההלל. והם שלושה עניינים שיש בחנוכה: הנרות, הודאה, והלל. אבל על סעודה כתוב שאין חיוב סעודה בחנוכה, וכך כתב השולחן ערוך (או"ח תרע, ב) "יריביו הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה", היינו שאין מצות סעודה בחנוכה, ורק בפורים יש מצוה של משתה מפני שכתוב 'ימי משתה ושמחה', אבל בחנוכה אין מצוה של משתה (ענין הטעם בזה במשנ"ב שם), ולכן הסעודות בחנוכה הם רשות ולא סעודת מצוה.

אמנם כתב הרמ"א שם, שיש עצה שיהיה סעודת מצוה, "ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה", והיינו שאם אומרים בסעודה שירות ותשבחות, זה נהפך לסעודת מצוה על ידי השירות והתשבחות. וצריך ביאור, כי אמנם השירות והתשבחות הם מצוה, שיש בהם שבח והודאה, וזו מצוה של עבודה שבלב, אבל מה זה שייך לסעודה, וכיצד הסעודה נהפכת בזה לסעודת מצוה, מה הקשר של הסעודה עם השירות והתשבחות הנאמרים בה?

סעודת יום טוב לשמחת המצוה

ויש לבאר בזה על פי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה לגבי מצות סעודת יום טוב (ש"ד אות ט) שהסעודה ביום טוב היא "לשמחת המצוה", והיינו שיש דין של שמחת יום טוב ושמחת המצוה, והסעודה היא מחמת השמחה של המצוה. ולכאורה הוכחו כן שלושה עניינים: מצוה, ושמחת המצוה, וסעודה, וצריך ביאור מה הקשר של הסעודה עם השמחה ועם המצוה, וגם מהו ענין שמחת המצוה לכאן?

והפירוש הפשוט בזה, כי הרי ביום טוב יש מצוות, כמו שכתוב מקרא קודש, שכל היום-טוב הוא יום של קדושה, ויש בו מצות מקרא קודש (ענין רש"י ויקרא כג, לה, וברמב"ן שם ב), וגם יש מצוות מיוחדות לכל יום טוב, כגון סוכה ולולב בסוכות ואכילת מצה בפסח.

וצריכים לקיים את המצוות בשמחה, כמו שכתוב (תהלים ב, יא) עבדו את השם בשמחה, וכתוב (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, דהיינו שהתוכחה באה על מה שחסר שמחה בעבודת השם, וצריכים שכל עבודת קיום המצוות תהיה בשמחה, והיינו לא סתם לשמוח 'בשעת' המצוה, שהמצוה לחוד והשמחה לחוד, אלא שמחה 'מחמת' המצוה, שהמצוה משמחת.

מעלת השמחה בחשיבות המצוה

וכיצד מגיעים לזה שהמצוה משמחת? זהו על ידי שידועים את חשיבות המצוה, מה היא המצוה, ומהו העולם הבא שזוכים עבור המצוה, וכל שכן אם עושים מאהבה, שאז יש שמחת העבודה, ששמחים בעבודת השם, והעבודה עצמה משמחת. וכשמרגישים הרגשים כאלה של שמחה מחמת המצוה זה דבר גדול מאד, עד כדי כך שמשמע מדברי רבינו יונה שהשכר על זה יותר גדול משכר המצוה עצמה, וכמו שכתב שם "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות".

וכמו שיש שכר מיוחד על הידור מצוה, ואמרו (ב"ק ט, ב) שהחובב של ההידור הוא עד שליש במצוה, ואם אדם מוסיף ומוציא הוצאות על הידור מצוה יותר מהחובב, זוכה לשכר מיוחד משל הקב"ה, שנותנים לו פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא (רש"י ותוס' שם), והטעם בזה כי ההידור בא מתוך החשיבות, שמחשיב את המצוה, ולכן מגיע לו על זה שכר מיוחד, וכך גם בשמחת המצוה, שמרגיש את החשיבות של המצוה עד כדי כך שזה נותן לו שמחה, זו מצוה גדולה מאד ושכרו רב.

הסעודה מחזקת השמחה במצוה

וביום טוב יש חיוב מיוחד על שמחת המצוה, ובאמת זה חיוב גם בכל מצוה, אבל ביום טוב כתוב מפורש ושמחת בחגך, והיינו לשמוח בהקב"ה ובמצוותיו, כפי שאומרים בתפילה וישמחו 'בד' ישראל מקדשי שמך, וכן אמרו במדרש (שה"ש רבה א, לב) נגילה ונשמחה בך בהקב"ה בתורתך

* נאמר במסיבת חנוכה ביישיבת פוניבז', כסלו תשס"ו.

ההתמדה תלויה בדרך הלימוד

זה תלוי כיצד עסק התורה במשך כל השנה, האם הוא באופן של 'עוסקי תורתך, ותלוי בדרך הלימוד האם היא לפי טבעו, ורבים סבלו ממה שלמדו בצורה של 'חיקוי' ולא בצורה המתאימה לפי טבעם.

ובאמת כל אחד יכול להיות גדול בתורה, ואפילו מי שאינו בעל כישורו, יכול להיות גדול בתורה ממש, גדול בתורה וגדול ביראה וגדול בחסד וגדול

בשלמות בכל המעלות, ורק צריך ללמוד בצורה המתאימה לפי טבעו, ולא כל אחד יודע את הצורה המתאימה לו, ומי שמרגיש איזה קשיים צריך להתייעץ, וברוך השם יש עצות ויש עם מי להתייעץ.

וכעת שאנו עוסקים כאן בשמחת המצוה של שירות ותשבחות, הרי זה סעודת מצוה, ונקווה שנוכח הלאה להמשיך את כל עסק התורה עם כל ההנהגה בצורה כזו של שמחת התורה!

שבת חנוכה – קודש קדשים

שלו, וראה שזה קשה לבחורים, ואמר לו רבינו, תסביר להם ש'לפום צערא אגרא', וכמה שזה יותר קשה יש יותר שכר, כי הזמן גורם ויש ענין גדול כמה שיותר להיות שקוע בלימוד בימים האלה ולא להיפך.

באחת השנים עשו בישיבה 'ההתמדות' שבחורים יתחזקו בחנוכה, ורבינו לא אהב את זה, כי זה היה נראה כמו כפייה, והוא רצה שזה יהיה בהסברה, שהבחורים יבינו את חשיבות הדבר.

גם בשנים האחרונות עלו רבנים ראשי ישיבות ועסקנים ואמרו לו כי כיום שהוא כבר 'וקן הדור' אם רק יגיד שבכל הישיבות יישארו לחנוכה, מיד יעשו כן. אבל הוא בצדקותו ובענוותנותו השיב, אינני אומר לראשי ישיבות אחרים מה לעשות וכיצד לנהוג בישיבה שלהם, גם בישיבה שלו פוניבו' הרי היה יכול לאסור לנסוע הביתה, אבל לא כך היה דרכו, אלא הכל בהסברה ובנועם כדי שהבחורים ירצו להישאר, ולכן ירד לפרטים הקטנים לראות איך להנעים על התלמידים את המשך הלימוד בישיבה בימים האלו.

~ ~ ~

היה חשוב לו מאוד שהבחורים ירגישו טוב עם זה, ולכן עשה כל מה שאפשר שתהיה אווירה נעימה ושמחה בחנוכה בישיבה, והנהיג גם לעשות מסיבות מיוחדות לכל שיעור בבתיים של הרמ"ם, וגם אצלו בבית עשה מסיבה ודאג שישיירו שירי רגש והתרוממות, ואמר שגם בסעודות שבת ישירו יותר מהרגיל, כדי שהבחורים ייהנו להישאר בישיבה.

באחת השנים במסיבה בביתו, כשכל חדרי הבית היו מלאים בתלמידים, נודמן למקום אחיו מרן הגאון רבי יעקב זלל"ה שהגיע לרגל שמחה משפחתית, והושיבו רבינו בראש השולחן לצידו, ויחד סיפרו לתלמידים על דרך לימודם בשנות בחרותם בישיבה הק'.

מיותר לציין את התועלת הגדולה שקיבלו התלמידים מכך, ובשנים הבאות שאלתי את רבינו אם אוכל לבקש מרבי יעקב לבוא במיוחד, ואמר בודאי, והוסיף שרבי יעקב הוא איש קדוש, ובעבר כיהן כראש הישיבה ברמת השרון והשפיע מאוד בשיחותיו על נפש הצעירים, ומאז בכל שנה נסעתי לרבי יעקב להזמין, והיה טורח ובא ונושא דברים במסיבה.

בשנה האחרונה לחיי רבינו ניגשתי אליו ואמרתי, כי הנה הישיבה כבר גדלה ומונה בלעה"ר קרוב אלפיים תלמידים, ואני מרגיש שכבר אין לי כוחות לנהל פרויקט גדול כזה. רבינו נדהם ואמר: אני לא מבין, וכי אתה רוצה להפסיק זכויות כאלו? וציטט את הירושלמי בסוף ברכות "אם ראתה את הבריות שנתתיאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר כולם", רואים כמה זכויות יש בקיום התורה בזמני קושי ורפיון. וכדו ניסה להסביר שיש לי בזה הרבה קשיים ובאתי לבקש רשות להפסיק, אך רבינו אמר, אדרבה, לפום צערא אגרא.

פעם העזתי ושאלתי, למה הראש ישיבה עושה את כל החיזוק בחנוכה, האם זה מצד 'חיזוק הישיבה', שכל הסדרים ימשיכו לתפקד, שלא יהיה בין הזמנים באמצע החורף? והוא ממש הקפיד עלי ואמר, איך אתה מעלה בדעתך דברים כאלה, זה ענין אמוני מאוד, כי בחנוכה רצו להשכיחם תורתך, וכמו שהם מסרו נפש על תורה, אנחנו צריכים להמשיך את המסירות נפש לתורה, וחנוכה זה הזמן האחרון שאפשר לחשוב לעשות אותו בין הזמנים...

לקראת שבת חנוכה הנקראת כפי רבים 'שבת רבי גרשון', נביא כאן עדות מתלמידו מקורבו של רבינו, הר"ג רבי שמעון מרגליות שליט"א, הפועל רבות בשליחותו לחיזוק הלימוד בחנוכה, וממשיך בכך עד היום במסירות רבה. עובדות הדרכות והנהגות בפרסום ראשון:

כבר לפני קרוב לשלושים שנה התחיל רבינו לדבר על סגולתם המיוחדת של ימי החנוכה ועל החשיבות לנצלם בין כתלי הישיבה. ובהתחלה זה לא כל כך התקבל, כי היה קשה לבחורים שלא לחזור הביתה, אבל הוא דיבר על זה שוב ושוב, ולאט לאט זה השפיע.

עיקר הנקודה שהיה מדגיש, שחנוכה הוא זמן קדוש ומסוגל, כי היוונים רצו להשכיחם תורתך, ובהתבטא היה הנס בזכות שמסרו נפש על תורה. לכן תמיד היה אכפת לו, והתבטא בכל מיני לשונות, שזה דבר לא מובן שדווקא בזמן קדוש ומסוגל כזה עושים 'חופש'.

במיוחד דיבר על שבת, וכמה פעמים התבטא ששבת חנוכה זה קודש קדשים, ועשה כל מה שאפשר כדי שבחורים יישארו בישיבה וכל הסדרים ימשיכו כרגיל. ובאמת בעשרים שנה האחרונות כל היכלי הישיבה מלאים מפה לפה בחנוכה ובפרט בשבת, והיה אומר שזה 'קידוש השם' וכך צריך להיראות שבת חנוכה בישיבה 'כמו ליל שבועות'.

הרבה פעמים נכנסו בחורים ושאלו, שבבית עושים מסיבה גדולה עם כל המשפחה, ובדרך כלל הסכים שישעו למסיבה, ואמר שמיד אחר כך יחזרו ללמוד, אבל כשאמרו שעושים 'שבת גיבוש' עם כל המשפחה ביחד, היה אומר: תסבירו יפה להורים את כל מה שאמרתי, שזה זמן מאוד מסוגל ואין יוצא מן הכלל, ובסוף הם יבינו את זה.

ותמיד אמר לנסוע לשבת לפני או אחרי חנוכה, והדגיש את זה כל הזמן ואמר, כן, תיסעו! אבל לא בשבת חנוכה. ובמשך השנים זה נכנס יותר ויותר, עד שזה כבר התקבע ממש. בשנה האחרונה בשיעור כללי הוא כבר דיבר שזה 'מנהג הישיבה' והמנהג מחייב. גם השיעורים בישיבה המשיכו כרגיל כל ימי חנוכה, וכשנכנס לשיעור ביום האחרון לפני שבת חנוכה, אמר בקורת רוח: איזה קידוש השם! שכולם נמצאים בשיעור.

~ ~ ~

הבחורים קוראים לזה 'שבת רבי גרשון', כך קוראים לזה בכל מקום, גם בישיבות שהתחילו לעשות בעקבות פוניבו', כי בכל הישיבות ידעו שאצל רבי גרשון נשארים בשבת חנוכה.

כשעבר פעם ליד המודעות הענקיות שנתלו בישיבה לעודד את הבחורים להישאר לחנוכה, הוא שמח ואמר שזה דבר שיש בו רפיון וצריכים להשקיע בו את כל מה שאפשר, ולמרות שתמיד התנגד לפרסום, בזה הוא תמך ונהנה מהמודעות, וכשנכנס לרכב אמר לי: יש חברת 'קוקה קולה' שהיא מהגדולות והמצליחות במשק, ולמרות שהיא כל כך גדולה ומפורסמת, היא כל הזמן מפרסמת בעיתונים עמודים שלמים ומקצה תקציב גדול לפרסום, כי גם דבר שהוא פופולרי ומפורסם צריך להמשיך ולפרסם הלאה, על אחת כמה וכמה שצריך לפרסם את הזכות הגדולה של לימוד התורה בחנוכה ובזמני רפיון.

בכל השנים היו בחורים שזה היה מאוד קשה להם, גם בשנה האחרונה נכנס ראש ישיבה אחד ואמר שהוא ניסה בשנה הקודמת לעשות את זה בישיבה

"ובפרט בשנה זו, שרבו אשר רוצים להפריע את בני התורה מלימודם, היו לא תהיה, צריך להוסיף בזכויות ולהוסיף עוד שעות לימוד בחנוכה, ובמוסדות התורה ימשיכו בעסק התורה כפי שצריך, ובהכילי התורה ובתי המדרשות בקהילות הקודש, יתחזקו בעסק התורה ויוסיפו לימודם, ולא להיפך ח"ו, כדי שבזכותם כל הגזירות יתבטלו, וכפי שידוע שמרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זיע"א פעל רבות בשנים, לתוספת לימוד בימי החנוכה בישיבות הקדושות, ומסר נפשו על כך."

(מתוך מכתב מרן גדולי ישראל שליט"א, ערב חנוכה תשפ"ו)

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **מינה אדלשטיין** ע"ה
בת הגאון רבי **מרדכי שמואל קרול** זצ"ל
נלב"ע ב' טבת תשס"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הכשרה
מרת **פייגא** בת ר' **אברהם מאיר** ע"ה
נלב"ע א' טבת תשפ"ד
לא הותירה אחריה זרע. תנצב"ה

לע"נ הרה"ח ר' **יהודה** ב"ר **צבי אריה** ז"ל **אקרמן**
מייסד תלמוד תורה קרלין ב"ב, נלב"ע ב' טבת תשע"ו
והו" מרת **דבורה יענטעל** ע"ה ב"ר **אליעזר יעקב** ז"ל
נלב"ע י"ב תמוז תשפ"ה. לא זכו לזש"ק. תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי **פינחס שרייבר** זצ"ל
ב"ר ישראל בונם זצ"ל
נלב"ע ד' טבת תש"ע - תנצב"ה

עמק השבוע

גליון נג

שנה ב

פרשת מקץ תשפ"ו ודמים שאחריה

שבת ראש חודש והנוכה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים געת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

גליון משולש

לכבוד הוצאת שלשה ספרי תורה בראש חודש טבת שבהאי שעתא חל להיות בשבת

בגליון דפרשת מקץ תשפ"ה ראינו בעז"ה הרבה מקורות וביאורים להמנהג לאכול סופגנים בחנוכה. עיין מה שהארכתי בענין זה בס"ד שם ובספר עמק הסופגנים. מעתה נדון בענין הנוגע לאכילת הסופגנים הנ"ל, האם צריך ליטול ידים קודם אכילתם. [ואף שהארכתי בזה בעז"ה בספר חנוכה בטהרה, אבל יש כאן הרבה הוספות.]

דבר שטיבולו במשקה נפק"מ מדיני טומאת אוכלין הנוגע אפילו בזה"ז

ובשר ואע"ג דעל פירות לא תקנו נט"י התם הפירות עצמן לא נטמאו מזהידידי שהידיים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין מושא"כ כשטבולין במשקה ובמשקה קי"ל דנגיעה בידים מטמא אותן להיות תחלה תקנו ליטול את הידיים שלא יתטמאו המושקין על ידם ויפסלו אח"כ גם האוכל. עכ"ל. הרי דדין זה הוא מיוסד על הרבה דינים מדיני טומאת אוכלין, כגון "אין שני עושה שלישי בחולין" (דאל"כ אין מקום לחלק בין פרי שטיבולו במשקה לפרי גרידא), ו"שני עושה מושקים תחילה", ואפילו "ידיים" שיש בהו הרבה קולות עושים מושקים תחילה, ויש בזה גם עוד דינים, ואכמ"ל. ויש לדון האם סופגנים חשיבי דבר שטיבולו במשקה להצריך נטילת ידיים, עי' לקמן.

טהורים, אבל אנו שכולנו טמאי מות, לכאורה ליכא מעלה לאכול דברים טהורים כלל, ואין נפק"מ אם האוכל הוא טמא או טהור. הנה אכמ"ל בזה, אבל הא מיהא עדיין יש קצת נפק"מ מדיני טומאת אוכלין, ואחד מהם הוא ע"פ המבואר במסכת פסחים דף קטו ע"א, אמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיים, וכך נפסק בשו"ע באו"ח סימן קנ"ח ס"ד וז"ל אם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעה משקין שסימנם י"ד שח"ט ד"ם (דהיינו יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים) ולא נתנגב, ואפילו אין ידיו נוגעות במקום המשקה, צריך נטילה וכו'. עכ"ל. ועיי"ש במשנה ברורה בס"ק י"א דאיתא וז"ל דבר וכו' היינו אפילו ירק ופירות

הנה בפשוטו ליכא נפק"מ למעשה מכל דיני טומאת אוכלין בזה"ז, דהנה כולנו טמאי מות, וכמו דאיתא במשנה ברורה בס"ק קנ"ח ס"ק כ', ובס"ק קנ"ט ס"ק ס"ט, ובס"י שפ"ו ס"ק מ"ז, ובס"י תנ"ז ס"ק כ', ובס"י תק"ו ס"ק כ"ח, ובס"י תקס"א ס"ק ה'. וכן עי' בדרך אמונה פ"ב מוהל' תרומות ס"ק קל"ט דאיתא וז"ל וכיון שכל הכהנים שבזמנינו הם טמאי מות שאי אפשר לשום כהן ליוהר מליגע בכלי מתכות, וי"א כל כלי, שהי' באהל המת שאי אפשר ליטרה אלא ע"י אפר פרה שאין לנו בזה"ז וכו'. עכ"ל. (אולם עי' במ"ב ס' תס"ב ס"ק כ' דאיתא "שורבן טמאי מותים", וצ"ע). וכיון שכולנו טמאים לכא' לית לן נפק"מ למעשה מכל דיני טומאת אוכלין, דלכאורה י"ל דכל המעלה לאכול דברים טהורים היינו דוקא לאנשים

בדרך כלל אין צריך נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה כדי לאכול סופגנים

שהן לחין, עד שיהא בהן טופח על מנת להטפח נקראין "לחין", אבל פחות מזה הן כיבישין, ואין צריכין נטילה. עכ"ל. ועיין בבן איש חי הלכות שנה ראשונה פרשת תזריע ס"ק י"ח דאיתא וז"ל כל משקה מהמשקין הנזכרים שנתבשל עם שאר דברים, ויש בהם מן המשקין הנזכרים טופח על מנת להטפח, הרי זה צריך נטילה באכלו אותם, וכן אם שרו איזה דבר במים, או רחצו פירות במים, ועודם רטובים שיש עליהם מים טופח על מנת להטפח, צריך נטילה. עכ"ל. ועיין בכף החיים בסימן קנ"ח ס"ק מ"ד דאיתא וז"ל ולא נתנגב,

וז"ל כתבו הפוסקים כל המשקין שנקרשו וכו' עד שאין בהם טופח ע"מ להטפח לא חשיבי משקה וכו', ולפ"ז וכו' אם הדבש שעליהן קרוש עד שאין בהם טופח ע"מ להטפח לכו"ע מותר לאוכלן בלא נטילה. עכ"ל. ועיי"ש בערוך השולחן בסעיף ו' דאיתא וז"ל "משקין" הם רק שבעה משקין ולא יותר, ואלו הן, יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים, וסימנן, י"ד שח"ט ד"ם, אבל שארי מיני לחלוחית, כשומן וזיעה ומי פירות אינם בכלל "משקין", דרק שבעה משקין אלו מכשירין ומטמאין, כדתנן במסכת מכשירין פרק ששי, ומשקין אלו כל זמן

עיין בשו"ע או"ח ס' קנ"ח ס"ד דאיתא וז"ל אם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעה משקין שסימנם י"ד שח"ט ד"ם (דהיינו יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים) ולא נתנגב, ואפילו אין ידיו נוגעות במקום המשקה, צריך נטילה בלא ברכה. עכ"ל. הרי מבואר ד"שמן" הוא אחד מהמשקים המחייבים נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה. וא"כ היות שאוכלים סופגנים בחנוכה מחמת השמן שיש בעשייתם, לכאורה צריך ליטול ידיו כדי לאכלם. אולם בהרבה פעמים לא יצטרך נטילת ידיים לאכילת הסופגנים, דעיי"ש במ"ב ס"ק י"ד דאיתא

שמן שומשמן וכיוצא הוי בכלל מי פירות וכן כתב הרב גנת ורדים כלל א' סימן כ"ט יע"ש. עכ"ל. והנה כמדומני שהמציאות היא שבדרך כלל אין מטגנים הסופגנים בשמן זית, וא"כ בדרך כלל לא יצטרך נטי' לאכילת הסופגנים.

נמצא דע"פ המבואר במ"ב בס"ק י"ד ובס"ק ט"ו בדרך כלל א"צ נטי' לדבר שטיבולו במשקה לאכילת סופגנים.

ועיין בספר שערי ימי החנוכה סוף סימן ט"ו דאיתא וז"ל ויש השואלים האם צריך ליטול ידיים בלי ברכה לפני אכילת סופגניות מדין דבר הטבול במשקה שהרי הן רטובות בשמן שהוא אחד משבעת המשקים המצריך נטילת ידיים, אכן המעיין בפוסקים, ראה סימן קנ"ח מ"ב ס"ק ט"ו בשם הב"י, יראה שרק שמן זית נחשב משקה המצריך נטילת ידיים והואיל והסופגניות מטוגנות בשאר שמנים והיום בדרך כלל בשמן סויה או קנולה על כן אין צריך ליטול ידיים לפני אכילתן ובלא"ה עפ"ר אינן רטובות בשיעור טופח ע"מ להטפח. עכ"ל. הרי שהזכיר להדיא הני שתי סיבות שא"צ נטי' לאכילת הסופגנים בדרך כלל, משום שאין הטיגון בשמן זית ומשום שאין השמן טופח ע"מ להטפח.

לא הזכירו זה בשו"ע, אבל עיי"ש בבאר היטב ס"ק ח' דאיתא וז"ל שמן, שמן זית ולא שמן שומשמן, גינת ורדים ח"א כלל יא ס' כט ומטה יוסף ח"ב ס' י"ח. עכ"ל. ועיי"ש בברכי יוסף בס"ק ט' דאיתא וז"ל שמן מפורש בב"י שהוא שמן זית וכ"כ הרב גנת ורדים כלל א' ס' כ"ט דשמן שומשמן אין בו משום טבולו במשקה, והביא ראיות לזה, וק"ק דלא הזכיר משנה שלימה באחרון דתרומו (מ"ג) אינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזתים וענבים, ולפ"ז אודא לה תמיהת הרב כנה"ג על הרדב"ז וחד דעמיה שנחלקו על הני ויגוילא"ס אי צריכי נטילה מוחמת הדבש, דאמאי לא חיישי משום טבול בשמן שנשגנו בו, ואין כאן תימה, דנהוג לטגנם בשמן שושומין ואינו משקה, שוב ראיתי בספר פרח שושן כלל א' ס' י"ד ובית דוד ס' ס"ז שהשיגוהו, ואחר באו לידי תשובת הרב כנה"ג חדשות מעתה וראיתי בס"ח הדסכים דשמן שומשמן לאו משקה, ואייתי מתניתין בידיה אותה דתרומו שהבאתי, ותייץ תמיהתו אשר בכנה"ג כדבר האמור. עכ"ל. ועיי"ש במ"ב בס"ק ט"ו דאיתא וז"ל שמן היינו שמן זית [ב"] ומשמע דשאר שמנים אינם בכלל משקה. עכ"ל. ועיי"ש בכף החיים בס"ק ל"ב דאיתא וז"ל ושמן הוא דוקא שמן זית אבל

ואפילו אם עדיין יש בו קצת לחלוות ואין בו טופח על מנת להטפח מקרי נתגב, מטה יוסף שם אות ט"ז, מטה יהודה אות ז'. עכ"ל. הרי **מבואר דדבר שטיבולו במשקה מצריך נטי' רק אם המשקה הוא טופח ע"מ להטפח**, וא"כ סופגנים רק יצטרכו נטילת ידיים כדי לאכלם אם השמן שעליהם הוא עדיין טופח ע"מ להטפח, וכיון שהרבה פעמים לית עליהם שמן שטופח ע"מ להטפח א"כ הרבה פעמים לא יצטרך נטילת ידיים. (הנה יל"ע מהו הדין אם יש לו בזה ספק אם השמן הוא טופח ע"מ להטפח. וצ"ע למעשה.) וגם מטעמא אחרתא בדרך כלל לא יצטרך נטילת ידיים לאכילת הסופגנים, אף אם השמן שעליהם הוא עדיין טופח ע"מ להטפח, דעיי"ש בס' קנ"ח בבית יוסף דאיתא וז"ל הא דדבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיים דוקא בשיבולו באחד משבעה משקין אבל שאר משקין אינם מקבלין טומאה כלל וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ראשון מהלכות טומאת אוכלים (ה"ב) ושבעת המשקין מפורשים בפ"ו דמכשירין (מ"ד) שהם יין ודבש דבורים ושמן זית והחלב והטל והדם והמים וסימנם י"ד שח"ט ד"ם. עכ"ל. הרי **מבואר ד"שמן" שהוזכר לגבי דבר שטיבולו במשקה היינו שמן זית**, ואע"פ שהמחבר והרמ"א

הצדדים דגם שאר שמנים צריכים נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה ונפק"מ להסופגנים הנ"ל

עיי"ש, אך ברש"י שם דברים ל"ב י"ג ושמן מחלמיש צור אלו זיתים של גוש חלב והוא מהספרי שם פ' י"א ושם במלבי"ם במקום הצורים שאינם מגדלים אילנות גדולים צמחו שם עצי זית עיי"ש, ובבעלי התוס' שם שהזיתים הגדלים בסלעים הם טובים מאותם שבבקעה עיי"ש, וכיון שרצה לומר דכל שמן בכלל משקין הוצרך להביא ממשותה שמנים ולא משמן מחלמיש צור דמיירי דייקא בשמן זית, ושם ברש"י מהספרי הנ"ל ויניקהו דבש מסלע כגון סיכני וחברותיה וכו' הבא לי קציעות מן החבית הלך ומצא הדבש צף על פיה וכו' עיי"ש, ולפ"ז נאמר דגם מתאניו הוי דבש לענין מכשירין אך שם בבעלי התוס' שהיו עושין הדבורים דבש בנקיקי הסלעים וגם התמרים גדלים על הסלעים ויוצא הדבש עיי"ש, נמצא דהך דבש מסלע כולל עכ"פ דבש דבורים ושפיר כבר לומר לגבי מכשירין דבש דבורים דייקא וכלשון בני אדם וכמ"ש התו"ט ומו"מ מייתי שפיר התוספתא קרא דויניקהו דמיירי עכ"פ גם מדבורים משא"כ לגבי שמן אם נאמר דכל שמן בכלל לא היה יכול להביא קרא דשמן מחלמיש צור כיון דמיירי דייקא בשמן זית ודו"ק, ויש לומר דמכח הך תוספתא דלא הביא סיפא דקרא שמן מחלמיש צור רק קרא דמשותה שמנים מזה סתם הרמב"ם ונקט שמן סתם ודלא כהך משנה דסוף תרומות ודו"ק. עכ"ל.

(ב) הנה יש צד דאף אם "שמן" בזמן המשנה היה דוקא שמן זית אבל בזה"ז שאני, דהנה עיין במס' נדרים בדף נג ע"א דאיתא הנודר מן וכו' השמן מותר בשמן שומשמן וכו' גמרא תניא הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמן

אות ט' הביא הגינת ורדים ותמה שלא הזכיר משנה שלימה בפרק בתרא דתרומו דאינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים והענבים והביא שם מתמיהת הכנסת הגדולה על הרדב"ז שנראה דס"ל להכנסת הגדולה דבכלל שמן הוי טבול במשקה עיי"ש ובמשנ"ב ס"ק ט"ו נקט רק **ומשמע** דשאר שמנים אינם בכלל משקה עיי"ש ובאמת כיון דיליף בתוספתא שבת פ"ט הל' י"ד ממשותה שמנים מנין דדוקא שמן זית, ושו"ר שנכתב בזה גם בחזון נחום שם במכשירין בד"ה דבש להתו"ט שם אדם דבש דבורים דוקא משום דכך הוא לשון בני אדם דלפ"ז גם בשמן הוא כן ועורר מהך דנדרים נג ע"א דנודר משמן אם הוא באר"י מותר בשמן שומשמן ובבבל הוא להיפך וקשה לומר דבהכשר ג"כ לפי המקום עיי"ש, והראו לי גם בספר משמרות כהונה שם במכשירין שעורר בזה דמדנקט התנא שמן סתם משמע דכל מין שמן וכן הרמב"ם העתיק שמן והב"י העתיק שמן זית וציין להדברי אמות קונטרס י' והוא בדף קט ע"ב מדפי הספר שלפני שעורר בהך ב"י ומיישב בזה המשנה דטבול יום פ"ג מ"ה עיי"ש, ועכ"פ להנך גדולים שלא חילקו בין השמנים יקשה ממשנה ערוכה דסוף תרומות וכמ"ש בברכ"י הנ"ל וכו', אם נאמר דנכלל בשמן כל מיני שמנים יתיישב מ"ש בחזון נחום שם במכשירין בד"ה שנינו מהתוספתא שבת פ"ט הל' י"ד מנין לדבש שהוא משקה שנאמר ויניקהו דבש מסלע מנין לשמן שהוא משקה שנאמר משותה שמנים דלמה לא מייתי לשמן נמי סיפא דההוא קרא דדברים דכתיב ושמן מחלמיש צור והוצרך להביא קרא דבבא"ם

הנה ראינו שאחת מהסיבות דא"צ נטי' לאכילת הסופגנים הנ"ל היא משום שאין הטיגון בשמן זית. אבל יש להעיר דלכאורה יש הרבה צדדים להצריך נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה אף אם הוא טבול בשאר שמנים.

(א) הנה עיי"ש במכשירין (פ"ו מ"ד) דאיתא שבעה משקין הן הטל והמים והיין והשמן והדם והחלב ודבש דבורים. וחזינו דהמשנה נקט להדיא ד"דבש" היינו דבש דבורים, אבל לא נקט ד"שמן" היינו שמן זית. ועיין ברמב"ם בריש הל' טומאת אוכלין דאיתא וז"ל ואלו הן השבעה משקין שמשכירין את האוכלין לטומאה המים והטל והשמן והיין והחלב והדם והדבש. עכ"ל. הרי דלא הזכיר "שמן זית", ולכא"פ משמע דכל השמנים בכלל. ועפ"ז אפשר שיש מי שחולק על הב"י וסובר דכל שמנים הם בכלל "שמן" שהוזכר במכשירין, וממילא כל שמנים מצריכים נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה.

ועיין בשו"ת דברי יציב ח"ד סימן ר"ט דאיתא וז"ל נתעוררתי בהך ד' משקין המכשירין, ומהרמב"ם בפיה"מ פ"ו ממכשירין מ"ד דנראה דכולהו הלכה למשה מסיני עיי"ש, ועיינתי אם שמן הוא דוקא שמן זית או כל השמנים ואם גם ע"ז ההלכה למשה מסיני דדוקא שמן זית צ"ב למה לא הוזכר להדיא ברמב"ם פ"א מטומאת אוכלין ה"ב דדוקא שמן זית, אמנם בב"י או"ח ס' קנ"ח לגבי דבר שטיבולו במשקה חשיב שמן זית אך במחבר שם סעיף ד' לא נקט שמן זית, ובבאר היטב סק"ח מהגינת ורדים וממטה יוסף דדוקא שמן זית ולא שמן שומשמן עיי"ש, ובברכ"י שם

ואסור בשמן זית ובבבל אסור בשמן שומשמן ומותר בשמן זית מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא איזיל בתר רובא קא משמע לן, ופי' הר"ן ז"ל מותר בשמן שומשמן דבא"י אינו מסתפקין כלל אלא בשמן זית. עכ"ל. וא"כ בזה"ז דמשתמשים גם בשאר שמנים, וכל שכן דמשתמשים בהם יותר משמן זית, שוב אין סיבה לומר ד"שמן" היינו דוקא שמן זית. וא"ת הרי זהו דוקא בנדירים דתלויים בלשון בני אדם, משא"כ מכשירין דאינו שייך ללשון בני אדם כלל. אבל עיי"ש במכשירין ברע"ב דאיתא ז"ל שבעה משקין הן לפי שנאמר בטומאת אוכלים מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, אין לי אלא מים, מניין לרבות היין והשמן והחלב והדבש והדם והטל, תלמוד לומר וכל משקה אשר ישתה, אי וכל משקה, יכול מי תותים מי רמונים ושאר כל מי פירות, תלמוד לומר מים, מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי, יצאו מי תותים מי רמונים ושאר כל מי פירות שיש להם שם לווי, דדבש סתם אקרי ועוד שנינו בתוספתא דשבת, מנין לדם שהוא משקה שנאמר ודם חללים ישתה, מנין ליין שהוא משקה שנאמר ודם ענב תשתה חמר, מנין לדבש שהוא משקה שנאמר ויניקהו דבש מסלע, מנין לשמן שהוא משקה שנאמר משתה שמנים, מנין לחלב שהוא משקה שנאמר ותפתח את נוד החלב ותשקהו, מנין לטל שהוא משקה שנאמר וימץ על מן הגזה מלוא הספל מים. עכ"ל. ועיי"ש בתוס' יו"ט דאיתא ז"ל שבעה משקין הן כתב הר"ב לפי שנאמר כו' ודבש דבורים אין לו שם לווי דדבש סתם אקרי, גמ' פ"ק דבכורות דף ז', וכתב רמב"ם אמנם לווי בכאן של דבורים לחלוק בינו ובין דבש צרעים ע"כ, וקשה דא"כ דבש תמרים נמי יהא מכשיר דהא דבש סתמא דבקרא דתמרי' הוא, וי"ל דבלשון בני אדם דבש סתם הוא של דבורים. עכ"ל. וא"כ אפשר דגם במכשירין הוא תלוי בלשון בני אדם, וא"כ בזה"ז אין לחלק בין שמן זית לשמן קנולה וכיו"ב.

ועיין בתשובות ישראל ח"ו סימן ל' דאיתא ז"ל ובגוף הדין דרק שמן זית הוי משקין יל"ע בזמננו שמשתמשים בשמן קנולה לאלפים ורבות ועיקר תעשיות השמן הוא מסויה וקנולה ולא בשמן זית ובזמן חז"ל שקבעה תורה שסוחט בשבת חייב משום דש רק בשמן זית זהו משום ששאר שמנים כמעט לא השתמשו בהם והוי כזיעה בעלמא אבל בזמננו י"ל דהסוחט שמן קנולה חייב חטאת וכן י"ל דהוי טיבולו במשקה ולא שייך לומר זיעה על שמן שרוב תעשיות שמן בעולם רק ממנו לטיגון ובישול ואפייה. עכ"ל. ועיין בספר נתיבות הלכה דאיתא ז"ל הנה במשנה שם לא נתפרש בהדיא בענין שמן דהוא דוקא שמן זית וגם הרמב"ם והר"ש לא כתבו לפרש כן, אולם הבית יוסף פשיטא ליה דכוונת המשנה לשמן זית בלבד, ובשו"ת גינת ורדים כלל א' סימן כ"ט כתב דהמקור לזה הוא מהתורה כהנים בפרשת שמני והובאה גם בט"ז סק"ה ז"ל אשר יבוא עליו מים אין לי אלא מים מנין הטל והיין והשמן והדם והדבש והחלב ת"ל וכל משקה אי כל משקה יכול מי תותים או מי פירות וכו' ת"ל מים מה מים מיוחדין שאין להם שם לווי אף אני מרבה הטל והיין והשמן וכו' שאין להם שם לווי ומוציא אני מי תותים ומי רמונים ושאר כל מי פירות שיש להם

שם לווי ע"כ התורה כהנים וכתב שם הגינת ורדים דשם לווי תלוי בלשון בני אדם ומסתברא שלא דברה תורה אלא כפי לשון בני אדם שבארץ ישראל ולפי המבואר במשנה בנדרים ג"ג סתם שמן בארץ ישראל הוא שמן זית ולכן גם לענין טומאה רק שמן זית חשיב משקה לפי שבלשון בנ"א שבארץ ישראל אין לו שם לווי וע"ש דגם לענין דבש סתם לשון בנ"א הוא דבש דבורים ולא שאר דבש וכן כתב בקצרה בשו"ת מטה יוסף ח"ב סימן י"ח אות י"ג וגם בהגהות הגרעק"א סק"א רמז לדברי הגינת ורדים בזה, ולפי"ז יש מקום לדון לפי המציאות שבזמננו שגם בארץ ישראל בלשון בני אדם שמן סתם אינו שמן זית אלא שמן סויה וקנולה וא"כ שמנים אלו כלולים בהגדרת התורה כהנים דדמו למים שאין להם שם לווי ואף שלפעמים אומרים שמן סויה או שמן קנולה בפירוש ואין מסתפקים באמירת שמן לבד אין בכך כלום דבדרך כלל קרו לה אינשי שמן סתם וכמ"ש בפמ"ג במשכ"ז סוף סק"ה ואין לומר דאזלינן בתר סתם שמן שדברה בו התורה שהוא שמן זית שהרי גם סתם דבש שדברה בו התורה הוא דבש תמרים ואעפ"כ אינו נחשב משקה כמבואר שם במשנה לפי שיש לו שם לווי בלשון בנ"א וא"כ גבי שמן נמי אין לנו ללכת אלא אחר לשון בנ"א וסתם שמן בלשון בנ"א שבזמננו כולל גם שמן סויה וקנולה ואף שבזמן חז"ל סתם שמן דידהו היה שמן זית אולם אין זה כשאר גזירות חז"ל דאיכא למימר שלא גזרו אלא על שמן שבזמנם שהרי כאן אין זה גזירה אלא לימוד מקרא לפרש כוונת התורה לענין הכשר טומאה מה נקרא משקה וביארו חז"ל דכוונת הפסוק לכל משקה הדומה למים שאין לו שם לווי וביאר הגינת ורדים דשם לווי תלוי בלשון בנ"א א"כ יש מקום לדון בשמן שבזמננו וכן"ל ומצאתי בשו"ת דבר משה למהר"ם אמריליו ח"א סימן קנ"ז בתשובה משנת תפ"א שחקר בזה וצייד ג"כ דאפשר דחז"ל לא דיברו דוקא על ז' משקין אלו אלא על כל משקה שאין לו שם לווי ולכן אם ימצא במשך הדורות שאר משקין בלא שם לווי כגון שכר וכדו' הרי הוא מכשיר וכתב דשמוא אין לנו אלא ז' משקין ע"ש ובנידון דנן עדיפא טפי דסוף סוף שמן הוא, וראיתי בתוס' יו"ט שם במשנה שכתב לבאר מדוע דבש תמרים אינו בכלל משקין אע"פ שסתם דבש שבתורה הוא דבש תמרים לפי דבלשון בנ"א סתם דבש הוא של דבורים וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"ד סימן אלף קנ"ד וכתב שם בפירוש חזון נחום דלפ"ז הוא הטעם נמי בשמן דאזלינן בתר לשון בנ"א וקשה הדבר לומר דלענין הכשר הכל לפי המקום וצריך ישוב בזה ע"כ וגם במשנה אחרונה שם העיר בזה דלא אזלינן אחר לשון בנ"א אלא לענין נדרים ולא לענין הכשר טומאה במשקין הרי שנתעוררו הני רבוותא דלפי דברי התו"ט שדבריו כעין דברי הגינת ורדים הנ"ל צריך הדין להשתנות לפי כל מקום ומקום אלא שלא ניהא להו בהכי, ובאמת דמאי דפשיטא להו להתו"ט ולהגינת ורדים דסתם דבש שבתורה הוא דבש תמרים ומכאן זה הכריחו דלענין הכשר טומאה במשקין לא אזלינן בתר קרא אלא בתר לשון בנ"א דסתם דבש דידהו הוא של דבורים עיין בפמ"ג א"א סק"ז דלא פשיטא ליה דבר זה וכתב דגם בתורה מצינו סתם דבש על דבש דבורים ע"ש ראיותיו והנה כתב

הרמב"ם בפירוש המשנה שם דכל הני משקין הלכה למשה מסיני ניהו וכתב המשנה אחרונה דאמנם בתורה מצינו גם דבש תמרים וגם דבש דבורים אבל כך נתקבלה הלכה למשה מסיני דלענין הכשר טומאה לא חשיב משקה אלא דבש דבורים וכן לענין שמן כך נתקבלה הלכה למשה מסיני דאינו אלא שמן זית ובזה אף פשיטא טפי דהא בקרא סתם שמן אינו אלא שמן זית ומסתברא דהלל"מ נאמרה לפי סתמא דקרא ע"ש בד"ה הא ובד"ה ודבש וא"כ לפ"ז אין לחלק לפי מנהג המקומות אלא כך נתקבלה הלכה דרק שמן זית חשיב משקה ולא שאר שמנים ועוד ראיתי לבעל כנסת הגדולה בשו"ת בעי חיי הא"ח סי' ס"ח שכתב להביא ראיה דשמן אינו אלא שמן זית ממתני' פ"א מתרומות מ"ג אין מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזתים ומן הענבים וכ"כ ג"כ הברכי יוסף סק"ט ומבואר בגמ' בברכות לח ע"א דשאר משקין זיעה בעלמא הוא ולפ"ז אין מקום לכאן לתלות דין זה בלשון בנ"א לפי מנהג המקומות דרק זיתים וענבים עומדים מתחילת בריאתם למשקה ושאר משקין זיעה בעלמא ניהו ואף שגם בזה אפשר לדחות דגם שאר פירות אי נטעי להו אדעתא דהכי למיעבד מינייהו משקין כסויה וקנולה וכדו' דחשיבי פרי ולא זיעה בעלמא כדמצינו לענין ברכות, עיין מג"א בסימן ר"ב ס"ק כ"ב וט"ז בסימן ר"ה סק"ד ופמ"ג שם וא"ר בסימן זה סק"ה בשם הדרישה ושעה"צ בסימן ר"ב ס"ק נ"ד ושו"ת שבט הלוי ח"ד סי' י"ט, מ"מ סתימת הבית יוסף והמשנ"ב ס"ק ט"ו ושאר כל הפוסקים שלא חילקו בזה כלל וכתבו בסתמא דשמן הוא שמן זית משמע שאין מקום לחלק לפי לשון בנ"א כפי מנהג המקומות ולכן אין בידינו כח להחמיר בזה. עכ"ל.

(ג) הנה יש צד דאף אם "שמן" שהוזכר לגבי ז' משקים היינו דוקא שמן זית אפ"ה גם שאר שמנים מצריכים נט", דהנה אף דרש"י ותוס' ודעימיהו סוברים דנט"י לדבר שטיבולו במשקה הוא מלתא דטומאה, ועפ"ז כתבו הפוסקים דרק טיבולו ב' משקים צריך נט", אבל עיין בבית יוסף על או"ח סימן קנ"ה דאיתא ז"ל וכתב רבינו ירוחם (נט"ז סוף ח"ו) דהא דמצרכין נטילה לטיבולו במשקה וכו' אינו אלא משום נקיות ואין מברכין עליהם שלא תקנו נטילה אלא בפת וכן נראה עיקר וכו', עכ"ל, וכן עיי"ש בלבוש שהביא שיטה זו ז"ל וז"ל וי"א שלא גזרו בה משום סרך תרומה, ומה שאמרו בגמ' שדבר שטיבולו במשקה צריך נטילה לא משום גזירת נטילה דסרך תרומה אמרו כן אלא משום נקיות בעלמא הואיל ורוצה ליגע בידיו במשקין שטובל בהם וכו', עכ"ל, ועי' בפמ"ג משכ"ז סימן קנ"ה ס"ק ד' דאיתא ז"ל ודעת רבינו ירוחם משום נקיות הואיל ונוגע בידיו במשקה מאוס יותר. עכ"ל. הרי לפי רבינו ירוחם נט"י לדבר שטיבולו במשקה הוא מלתא דנקיות ולא מלתא דטומאה, ולפ"ז פשיטא דאין מקום לחלק בין ז' משקים לשאר שמנים. ועיי"ש בפמ"ג דאיתא ז"ל והנה לרבינו ירוחם חומרא לכאורה דהוא הדין שאר משקין חוץ מז' משקין טעון נטילה הואיל ומשום נקיות הוא. עכ"ל.

(ד) הנה נראה שיש עוד צד דאף אם "שמן" שהוזכר לגבי ז' משקים היינו דוקא שמן זית אפ"ה גם שאר שמנים מצריכים נט", דעיין ברמב"ם בריש פ"ו מהל' ברכות דאיתא ז"ל כל

בטנים לג'רבה ועשו בבית מוהרמ"ך סופגניות ואמר שא"צ נטילת ידים מדין טיבולו במשקה דדוקא שמן זית צריך נט"ל ולא שמן אחר ותמה ר' חמוני ביתאן הוא ר' רחמים ביתאן אביו של הרב אברהם ביתאן זצ"ל מח"ס שמו אברהם ונפטר בגיל צ"ד שנים ואמר לא שמעתי בלתי היום אמר לו ר' כלפון אם לא שמעת בישן תשמע בחדש. עכ"ל. ואפשר דמבואר מזה דהיו שנהגו לטול ידיהם אפילו לטיבול בשאר משקים וכהנבאר בדעת הרמב"ם.

הנה נמצא ע"פ כל הנ"ל דלכאורה יש מקום גדול לחסיד להחמיר ולטול ידיו לדבר שטיבולו בשאר שמנים כגון קונולה וסו"ל, ובפרט דהא לפי הרמב"ם יש בזה חיוב גמור לטול בברכה, והא מיהא נלענ"ד דפשוט דמי שנוטל בודאי אינו בכלל "הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח".

אבל ברמב"ם משמע שמברכים על נט"ל לדבר שטיבולו במשקה, ובע"כ דאינו משום נקיות לחוד, ולמה נוטלים גם לטיבולו בשאר משקים. ויש ליישב דנראה דהרמב"ם או"ל בזה לטעמיו, דנראה דהרמב"ם סובר דנטילת ידים לחולין תמיד אינה משום לתא דטומאה אלא משום נקיות, אפילו בנטילה לפת, וא"כ הוא יכול לסבור דנטילה לדבר שטיבולו במשקה הוא משום נקיות ובשאר משקים ואפ"ה סובר שמברכים עליו, דזהו ככל נט"ל לחולין שמברכים עליו, ורבינו ירוחם סובר כשאר שיטות דתקנת נט"ל בברכה היא משום לתא דטומאה וסרך תרומה וזהו רק בפת, ולכן רק מברכים על נטילה לפת. עיין מה שהארכתי בשיטת הרמב"ם בזה בעז"ה בספרי חנוכה בטהרה. (עיין בספר מגדולי ישראל דאיתא וז"ל שמעתי ממר כלפון עידאן הג"ל שפעם אחת הביאו שמן

האוכל הפת שמברכין עליו המוציא צריך נטילת ידים תחלה וסוף ואע"פ שהיא פת חולין ואע"פ שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו וכן כל דבר שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים תחילה. עכ"ל. הרי דהרמב"ם לא הזכיר דנטילה לטיבולו במשקה הוא רק כשטיבולו ב' משקים. והנה לכאורה זהו סתום מאוד לומר דהרמב"ם סמך בזה על דבריו בהל' טומאת אוכלין, דהרי בהל' טומאת אוכלין הוא אכל לא כתב ד' משקים מכשירים ומקבלים טומאה לכאורה הפשוטות היא דלהרמב"ם טיבול בכל מיני משקים מצריך נטילת ידים.

אבל קשה, דבשלמא רבינו ירוחם יכול לסבור כן דהא רבינו ירוחם סובר דאין מברכים על נט"ל לדבר שטיבולו במשקה, דאינו אלא משום נקיות,

האם טיפת מים שבתוך שאר שמנים צריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה והאם יש מזה נפק"מ להסופגנים הנ"ל

בשער הציון ס"ק כ"ח דאיתא וז"ל ומיירי שיין ודבש וש"ד מז' משקין אין לו דאל"כ יערב עמהם. עכ"ל. והנה כיון דמבואר במשנה ברורה דמיירי שנותן מעט מהמשקה, א"כ למה הוצרך השער הציון לומר דמיירי שאין לו מאידך משקים, הרי אפילו אם יש לו מאידך משקים לא יהני, דבאידך משקים לכ"ע בעי רוב. אלא יש ללמוד מהשער הציון דהמ"ב מיירי כשמוסיף המשקה אחרי התחלת הלישה, וז"ל דכן מדויק במה שכתב המ"ב שיתן בעת הלישה גם מעט מים, וא"כ י"ל דהמ"ב סובר כהא דאיתא בפתחי תשובה ביו"ד שם דהא דבעינן רוב היינו רק אם מערב ה' משקים בהמי פירות עצום, אבל אחרי שכבר התחיל הלישה אז סגי במעט מה' משקים, דע"ז המשקה מכשיר העיסה לקבל טומאה. וא"כ ליכא שום רא' דהמ"ב סובר כהרמב"ם, ולהיפך, ע"פ מה שהוכחנו מהשער הציון נמצא דגם שם נאמר משמע דהמ"ב סובר כהרמב"ם. אלא דדברי הפתחי תשובה קשים מאד לכאורה, דאין מעט משקה יכול להכשיר עיסה שנילושה במי פירות לחוד, הרי אין המי פירות מחברים העיסה כמבואר במס' טבול יום פ"ג מ"ד ובירושלמי חלה שעלה קאי כל דברי השו"ע ביו"ד שם. וצ"ע. וא"כ אפשר דקשה ליישב דברי המ"ב עם דברי הפתחי תשובה דא"כ גם עליו יקשה האי קושיא. אולם תוס' במס' זבחים דף קה ע"א ותוס' במנחות דף כד ע"א תמהו מסברא, איך אפשר לומר דעיסה שנילושה במי פירות לא חשוב מחובר. וא"כ אפשר שיש להאחרונים איזה מקור דק"י"ל כתוס' דלא כהמבואר בירושלמי. וצ"ע.

ועיין בערוך השולחן באו"ח סי' קנ"ה ס"ק י' דאיתא וז"ל מי פירות וכו' שמעריבים בהם מעט מים, אם צריכים נטילה, ונראה דאינם צריכים נטילה, דכיון שיש רוב מי פירות נגד המים בטלים המים לגבי מי פירות, ודבר זה מפורש בבכורות כב ע"א בסוגיא דהלוקח ציר, עיין שם, וזה ששנינו

ס"ק ט"ו שהשיג על המ"ב מדברי הרמב"ם, וא"כ חזינו דהמ"ב סובר כהרמב"ם. ועיין גם במ"ב שם בס"ק כ"ד במה שכתב בדעת הגר"א, ונע"ש שגם בזה התחז"א השיג עליו ובסוף דבריו הזכיר דברי הרמב"ם, ושוב מבואר לכאורה שהמ"ב סובר כהרמב"ם והחז"א סובר כהרמב"ם. וי"ל דא"ש לומר דהמ"ב סובר כהרמב"ם, דהרי הר"ש במכשירין סובר כגירסת הרמב"ם בתוספתא דרך ר' מאיר חילק בין מים לשאר משקים, וא"כ לכאורה רוב ראשונים סוברים כהרמב"ם, ועוד הרי הפשוטות בסברא היא כהרמב"ם, דיש ליזיל בתר רוב כמו בכל התורה כולה, וא"כ כל זמן דלא חזינו במ"ב שהביא דברי הרמב"ם יש לנקוט דהמ"ב נקט כהפשוטות, דהיינו שיטת הרמב"ם. ולפ"ז לגבי מי שעושה מעשיו כהמ"ב כשחולק על החז"א, לכא' יש מקור דק"י"ל כהרמב"ם.

[עיין בשו"ע או"ח סימן תס"ב ס"ה דאיתא וז"ל הלש עיסה במי פירות, טוב לעשותה פחות משיעור עשרון, כדי שלא תתחייב בחלה. עכ"ל. ועיין במ"ב בס"ק כ' דאיתא וז"ל במי פירות וכו' היינו במי ביצים ושאר מי פירות דברים שאינם משבעה משקין שסימנם ד"ד שח"ט ד"ם (ומבוארים לעיל בסימן קנ"ח) והטעם דע"י מי פירות אין העיסה מוכשרת לקבל טומאה ונשאת החלה טהורה ואין לו שום עצה אח"כ מה לעשות בה לשורפה אינו יכול שאין שורפין קדשים טהורים ולאכלה אינו יכול שרובן טמאי מתים הן ובשאר ימות השנה יש עצה שיתן בעת הלישה גם מעט מים וממילא הוכשר כדאיתא ביו"ד סי' ש"ט אבל עתה לצורך פסח הלא יהיה מי פירות עם מים ואסור ללוש וכו"ל בס"ב לכן העצה שילוש פחות מכשיעור ובדיעבד אם לש כשיעור יראה ליתן החלה לכהן קטן שלא יצא טומאה מגופו כמבואר ביו"ד שם. עכ"ל. הרי דהמ"ב כתב דיתן מעט מים, ולכאורה מבואר שפסק כהרמב"ם, דלא כהנ"ל. אולם עי"ש

עיין ברמב"ם בפס"ז מהל' טומאת אוכלין ה"ד דאיתא וז"ל כל הציר בחזקת מוכשר וציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהם הרי הכל משקה ומכשיר ומתטמא טומאת משקין לפיכך חזקתו טמא נפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב וכן מי פירות שנתערבו בשאר המשקין הולכין אחר הרוב נתערבו במים כל שהן הרי הכל משקה ומתטמא טומאת משקין ומכשיר. עכ"ל. הרי מבואר ברמב"ם דלגבי מים לא אזלינן בתר רוב, אלא אפילו כל שהוא מים שנתערב במי פירות מכשיר ומטמא, וא"כ אפילו כל שהוא מים שנתערב במי פירות מחייב נט"ל, וא"כ אם יש אפילו מעט מים בשאר שמנים הנ"ל זה מחייב בנט"ל.

אבל עי"ש שהרמב"ם חולק על הרמב"ם וסובר דגם במים אזלינן בתר רוב.

והנה אפשר שיש מקור דק"י"ל כהרמב"ם, דע"יין בשו"ע יו"ד סימן שכ"ט ס"י דאיתא וז"ל יש לזהר מללוש במי פירות שאינם משבעה משקים, אלא א"כ יערב עמהם אחת משבעה משקים. עכ"ל. הרי דלא חילק בזה בין מים לשאר משקים, וא"כ כמו דבשאר משקים בודאי יצט' רוב, לכאורה הוא הדין דבמים צריך רוב, ולכאורה היינו כהרמב"ם. אבל עי"ש בהגהות רעק"א ובפתחי תשובה שהביא משיגים על סתימת השו"ע שם וסוברים דלעולם קי"ל בזה כהרמב"ם.

אולם אפשר שיש מקור אחר דק"י"ל כהרמב"ם, דע"יין במ"ב בסימן קנ"ה ס"ק כ"ו דאיתא וז"ל כתב בד"ה האוכל לעק"ך למתק השתיה וטובל הלעק"ך ביי"ש לא הוי דבר שטיבולו במשקה משום דזיעה הוא מהתבואה והוי מי פירות ואף אם הי"ש מזוג הוא במים מ"מ מועט הוא וא"צ נטילה ע"כ, משמע מזה דאם המים הוא רוב לפי הגראד"ן הוי בכלל משקה. עכ"ל. הרי מבואר במ"ב דגם במים אזלינן בתר רוב, ולכא' היינו כהרמב"ם. ובאמת עיין בחז"א באו"ח סי' כ"ה

במכשירין פ"ו מ"ג דציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא, אוקמוה בבכורות שם כג ע"ב דגם מוקדם היה מחצה על מחצה, עיין שם, ודברי הרמב"ם פרק ששה עשר מטומאת אוכלין דין ד' שפירש המשנה כפשטא כבר תמנה עליו בזה, עיין שם. עכ"ל. הרי מבואר דס"ל דקיי"ל כהראב"ד. אבל העירוני דעיין בערוך השלחן ביו"ד סי' שכ"ט דאיתא וז"ל כשלשין בחלב וחמאה ושמן ודבש ויין כשיש שיעור חלה חייבין בחלה לכל הדעות וגם זהו כשאין שם מים כל שהוא אבל כשיש מים או רוטב של גרופין כמו שנהגו לאפות בזמננו זה גם כן חייב בחלה ובברכה כמבואר מלשון הטור, וכן הוא בירושלמי שם, משום דדין זה תלוי בהכשר טומאה ומי פירות אינן מכשירין אבל שבעה משקין מכשירין בעצמן. עכ"ל. ולכאורה מבואר שם דס"ל דקיי"ל כהרמב"ם. וצ"ע.

ועיין בכך החיים בסימן קנ"ה ס"ק מ' דאיתא וז"ל אם עירב אחד מזה משקין הללו עם שאר משקין כגון דבש דבורים עם דבש תמרים וכיוצא, אזלינן בתר רובא, אי רובא משאר משקין אין צריך נטילת ידים, מחצה למחצה צריך נטילת ידים, מטה יוסף חלק ב' סימן ח"י ס"ק יו"ד, יד אהרן בהגהות בית יוסף, בית מנוחה שם אות י"ג, מיהו המטה יהודה אות ה' כתב דדוקא אם נתערבו ברובא אבל אם נתערבו מחצה למחצה אין צריך נטילת ידים יעו"ש, אמנם כתב הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלין דין ד' שאם נתערבו מים במי פירות כל שהן הרי הכל משקה ומתטמא טומאת משקין ומכשירי ע"כ, וכן הסכים הערוך השלחן אות ג' וכתב ודלא כהרב מטה יהודה שם שהסכים להראב"ד דגם אם נתערבו במים הולכין אחר הרוב יעו"ש, וכן הוכיח אליה רבה אות י"ז דעיקר כהרמב"ם יעו"ש. עכ"ל. הרי מבואר להדיא שיש בזה מחלוקת אם קיי"ל כהרמב"ם או כהראב"ד.

הרינמצא שיש כמה אחרונים שכתבו להדיא דקיי"ל כהרמב"ם, אבל פשוט שיטת המ"ב והערוך שיהא כהראב"ד, ויש שיטה שכתב להדיא כהראב"ד כמובא בכך החיים. וע"פ כל הנ"ל לכאורה י"ל שיש בזה ספק אם קיי"ל בזה כהרמב"ם או כהראב"ד.

הנה ראינו דמעיין הדין דאין צריך ליטול ידיו לסופגנים שמטוגנים בשאר שמנים אף אם יש בזה משקה שטופח ע"מ להטפח משום דשאר שמנים אינם מו" משקים.

ויל"ע מהו הדין למעשה אם יש מעט מים בשאר שמנים, האם צריך נט"י כהרמב"ם או האם א"צ נט"י כהראב"ד. וצ"ע למעשה.

והנה יל"ע לגבי המציאות דזמנינו, האם באמת אין שום מים כלל ב"שמן קנולה" ו"שמן סויה" או האם שפיר יש לחשוש דבתהליך עשיית השמנים דנכנס בהו איזה טיפת מים, וצ"ע במציאות הדברים.

וכן יל"ע האם יש לחשוש שהיה איזה טיפת מים בהקדירה ששפכו לתוכו השמן כדי לטגן בו הסופגנים. וצ"ע למעשה.

והנה את"ל דקיי"ל כהראב"ד אז בודאי לית בכל זה שום חשש, אבל לפי הנתבאר דאפשר דקיי"ל כהרמב"ם, צ"ע אם יש בכל זה חשש.

והנה אם יש בכל זה ספיקא, ויש באמת ספק אם קיי"ל כהרמב"ם או כהראב"ד, יל"ע האם ניתן להקל בנט"י לדבר שטיבולו במשקה.

הנה לגבי כל הספיקות הנ"ל יש להוסיף, דהנה הדין הוא ספק ידים טהור, אבל אפשר דספקות אלו לא נכללו בדין ספק ידים טהור, ועכ"פ אם משום ספק ידים טהור לחוד, הרי עיין בשו"ע או"ח סימן ק"ס ס"א דאיתא וז"ל ספק טהרה בידי טהור ויש מי שאומר שעל כל זאת אם יש לו מים אחרים שיטול ידיו ויוציא עצמו מן הספק, עכ"ל, ועיין במ"ב בס"ק מ"ו ובשעה"צ בס"ק מ"ט דאיתא וז"ל ספק וכו' היינו בין שנשתפק אחר הנטילה או אפילו קודם נטילה מותר לו ליטול

ידיו בהם אם אין לו מים אחרים, דביש מים אחרים בודאי יש להחמיר לכתחלה דגם בדיעבד יש מי שאומר שיטול שנית והגרא"ה הביא מקור לזה מתוספתא ולכתחלה י"ל דכו"ע מוודו דלא גרע ממאי דק"ל בעלמא דיש להחמיר בדבר שיש לו מתירין כשהוא ספק אפילו במילתא דרבנן משום דהא יכול לעשות בהיתר וה"נ כן הוא. עכ"ל. וא"כ עכ"פ יש לחקור בהני ספיקות האם יש ליטול ידיו להוציא עצמו מן הספק. וצ"ע בכ"ז למעשה.

הנה כל הנ"ל הוא לפי הנחה שכשם שיש בזה מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד במים ומי פירות דגם יש ביניהם מחלוקת במים ושאר שמנים, אבל קבלתי מכתב מתלמידי חכם וז"ל משי"כ דלדעת הרמב"ם סגי לערב טיפת המים בשמן, הנה לדידי מייבעיא לי אי מהני אף להרמב"ם, ד"ל דכל דברי השעה"מ רק מהני בשאר מי פירות, אבל שמן ומים אינן מתערבין וכמבואר בתוספתא ריש מקוואות וביאור הגר"א שם דליכא ביטול ברוב גבי שמן בתוך יין, ולכאורה ה"נ במים בתוך שמן, והנה הרי קיי"ל דשמן ע"ג מים ונגע בו טבוי"א לא נפסל המים דאינן חיבור ולפ"ז צ"ע טובא אם דברי הרמב"ם הם גם בשמן שכינס בו מעט מים וכו' וצ"ע לדעתא. עכ"ל.

ואידך גיסא ראיתי מכתב מתלמיד חכם אחר שכתב להיפך וז"ל מסתבר שמים לא מתערבים עם שמן, וא"כ אין כאן ביטול ברוב, ולכ"ע הוי טיבולו [גם] במים וחייב נט"י, ודעת כבודו דאם אין המים מתערבים עם השמן נשאר השמן בדין מי פירות, וממילא א"צ נט"י, אבל באמת הוא איפכא דאם אין תערובת א"כ יש כאן מים בפנ"ע ושמן בפנ"ע ומחמת המים הוי טיבולו במשקה, אע"פ שהשמן הוא רוב והוא מי פירות. עכ"ל.

אולם זהו פשוט דלפ"ז רק אם המים בעצמו יהא טופח ע"מ להטפח אז יצטרך נט"י מחמתו משא"כ אם יש כאן רק טיפת מים.

הצדדים דגם אם אין השמן טופח ע"מ להטפח

צריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה ונפק"מ להסופגנים הנ"ל

דפירושה דמשקה טופח שבמתני' הוא טופח להטפח, הרי להדיא דלענין שיהא בו טומאת משקין צריכין דוקא טופח להטפח, ובפחות מטופח להטפח לית ביה שם משקה כלל, וכן לענין הכשר תנן בפ"ג דמכשירין המטנן בטיט הנגוב אם יש בו משקה טופח בכי יותן ואם לאו אינו בכי יותן, וכן בחולין דף ל"ו מבואר דפרת שלמים שהעבירה בנחל ושחטה ועדיין משקה טופח עליה הוכשרה, ובתוספתא פ"ב דמכשירין המורבץ את ביתו במים ונתן בו שבלים וטגנו אם יש עליהן משקה טופח הרי זה בכי יותן ואם לאו אינו בכי יותן, וכן בתוספתא עוקצין פ"ג בעולשין שלקטן לבהמה ואח"כ חשב עליהן לאדם אם יש עליהן משקה טופח הוכשרו, הרי דמבואר מכל הנך שהבאנו דגם בהכשר בעינן טופח להטפח, דכל הנך משקה טופח בעל כרחך נראה דר"ל טופח להטפח, דלא מצינו בשום דוכתא שיעורא דטופח לבד, וכל דסגי בטופח סגי בכל שהוא, ובעל כרחך דכל הנך משקה טופח המבוארים גבי הכשר פירושן טופח להטפח, והיינו משום

הנה ראינו שאחת מהסיבות דהרבה פעמים א"צ נט"י לאכילת הסופגנים הנ"ל היא משום שאין השמן שעליהם טופח ע"מ להטפח. אבל יש להעיר דלכאורה יש צדדים להצריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה אף אם אין השמן טופח ע"מ להטפח.

דהנה עיין במס' טהרות פ"ח מ"ט דאיתא הניצוק והקטפרס ומשקה טופח, אינן חיבור לא לטמאה ולא לטהרה. ולכאורה משמע במשנה דדוקא לענין חיבור "משקה טופח" לא חשיב, אבל לגבי עצם החפצא דמשקה שפיר הוי משקה. אבל עיין בחי' רבינו חיים הלוי בפ"ז מהל' טומאת אוכלין ה"ה דאיתא וז"ל נראה דהך שיעורא דטופח להטפח הוא הלכה למשה מסיני וכו', נראה דהך שיעורא דטופח להטפח עיקרו נאמר לענין דין שם משקה, דבפחות מטופח להטפח לא חל ביה שם משקה כלל לשום דבר, וכן הוא מבואר להדיא מהא דתנן בטהרות פ"ג הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחילה, ואף דלשון המושנה הוא "משקה טופח" אבל עיין בר"ש שם שפירש ד"משקה טופח" היינו טופח להטפח, הרי להדיא דלענין שיהא בו טומאת משקין צריכין דוקא טופח להטפח, ובפחות מטופח להטפח לית ביה שם משקה כלל.

והנה עיין ברפ"ג ברמב"ם בפהמ"ש דאיתא וז"ל ואם היה אחד מאלו השרפים אשר מדרכן שיקפאו אם ישארו וכבר התחילו להקפא ונשאר בהם מהלחות שיעור שיטפח היד הנה היא במדרגת המשקין. עכ"ל. והמשנה אחרונה והתפא"י שם העירו דלכאורה משמע דסגי במשקה טופח, ולא בעינן טופח ע"מ להטפח. וכן עיין בחזו"א בגליון על דברי הגר"ח שהביא מהפהמ"ש לעיל פ"א מ"ט, דבמשנה שם איתא ככרות וכו' שבתוך גומותיהם מים וכו'

הנה ראינו שאחת מהסיבות דהרבה פעמים א"צ נט"י לאכילת הסופגנים הנ"ל היא משום שאין השמן שעליהם טופח ע"מ להטפח. אבל יש להעיר דלכאורה יש צדדים להצריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה אף אם אין השמן טופח ע"מ להטפח.

דהנה עיין במס' טהרות פ"ח מ"ט דאיתא הניצוק והקטפרס ומשקה טופח, אינן חיבור לא לטמאה ולא לטהרה. ולכאורה משמע במשנה דדוקא לענין חיבור "משקה טופח" לא חשיב, אבל לגבי עצם החפצא דמשקה שפיר הוי משקה. אבל עיין בחי' רבינו חיים הלוי בפ"ז מהל' טומאת אוכלין ה"ה דאיתא וז"ל נראה דהך שיעורא דטופח להטפח הוא הלכה למשה מסיני וכו', נראה דהך שיעורא דטופח להטפח עיקרו נאמר לענין דין שם משקה, דבפחות מטופח להטפח לא חל ביה שם משקה כלל לשום דבר, וכן הוא מבואר להדיא מהא דתנן בטהרות פ"ג הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחלה, ואף דלשון המושנה שם איתא ככרות וכו' שבתוך גומותיהם מים וכו'

נטומא אחת מהן בשרץ וכו' בתרומה מטומא שנים ופוסל אחד אם יש ביניהם משקה טופח אף בתרומה הכל טמא, ועי' בפהמ"ש דאיתא וז"ל אם היה בין כל ככר וככר לחות שיעור די שיטפיה היד והיא אשר תקרא משקה טופח כמו שביארנו פעמים רבות הנה כל אלה הככרות טמאות, עכ"ל, והחזו"א גם הביא דברי הרמב"ם בפהמ"ש בעדיות פ"ד מ"ו, עיי"ש, ועפ"כ ז"ל כתב החזו"א וז"ל הנה מבואר דמשקה טופח הנזכר בכל המשניות היינו להטפיה היד וזוהי קיי"ל לדינא דיש בזה שיעור משקה ליטמא ולטמא ולהכשיר ולחבר וא"צ טופח להטפיה. עכ"ל. והנה חזינן בלשון החזו"א דגם הוא סבירא ליה דאין לחלק בזה בין "חיבור" לשאר דברים, וא"כ לדידי' יקשה מאד הא דאיתא בפ"ה מ"ט כנ"ל דמשקה טופח אינו חיבור, הרי משקה טופח סגי להיות משקה ולחבר, ומהו הפירוש בהמשנה. ועיין בחזו"א שם שעמד בזה ויישב היטב ע"פ דברי הרמב"ם בפהמ"ש בפ"ה שם ד"משקה טופח" ו"קטפרס" הם ציור אחד, דמשקה טופח היינו מה שנשאר על קטפרס אחרי שכל המשקה כבר אזל למטה, דבכה"ג אין משקה טופח, אבל משקה טופח בעלמא סגי יכול לחבר. (והעירוני דלפ"ז מיושב היטב הא דאיתא במשנה שם הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטמא ולא לטהרה, והאשברן חיבור לטמא ולטהרה. ותמוז למה פתח בניצוק קטפרס ומשקה טופח, וסיים רק באשברן, ולא סיים גם בטופח ע"מ להטפיה, ולהרמב"ם מיושב, דגם משקה טופח הוא חלק מהציור דקטפרס.) והנה כל דברי הגר"ח שם קאים בדעת הרמב"ם, וא"כ חזינן דהגר"ח נקט דאף להרמב"ם בעינן טופח ע"מ להטפיה לעצם שם משקה, ולהחזו"א והמפרשי המשניות ברפ"ג נמצא שיש בזה מחלוקת בין הר"ש והרמב"ם, דלהר"ש בעינן טופח ע"מ להטפיה להעצם שם משקה, ולהרמב"ם סגי במשקה טופח.

הנה העירוני דשיטת הגר"ח נראה קשה לכאורה, איך אפשר לומר דהרמב"ם סובר דבעינן טופח ע"מ להטפיה להעצם שם משקה לטמא ולטמא ולהכשיר, הרי הרמב"ם לא הזכיר האי שיעור בהלכות קבלת טומאה ובהלכות הכשר כלל. שו"ר בספר משנת טהרות למס' מכשירין סימן ט' דאיתא וז"ל בעיקר מה דנקט הגר"ח דבעי טופח להטפיה יל"ע בדברי הרמב"ם לא הוזכר כלל בהל' טו"א הך שיעורא, ויעוי' בדבריו ברפ"ד מטו"א שט' דמשקין מטמאין ומתטמאין בכל שחן ולא הזכיר כלל שיעורא דטופח להטפיה, ולא הוזכר כלל דברי הרמב"ם שיעורא דטופח להטפיה רק בהל' מקואות פ"א ה"ז לענין חיבור בנטילת ידיים וכו' וצ"ע איך סתם ולא הזכיר כלל הך שיעורא בהל' טו"א דזה שיעור משקה לענין הכשר ולענין לטמא ואע"ג דהוזכר בדבריו בפ"י מטו"א ה"ז לגבי פרה שהעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליו וכן בפ"ד ה"ט לגבי טיט הנגוב והגר"ח נקט דכשכתב הרמב"ם משקה טופח כוונתו טופח להטפיה צ"ע דהך דינא הו"ל למינקט להדיא דהו"ל דין עיקרי בדין משקה לקב"ט ולהכשר ולכא"ו מוכח דס"ל לרמב"ם דסגי במשקה טופח וממילא מובן דלא הוצרך הרמב"ם להזכירו ואע"ג דהרי יתכן דהו"ב כ"ש וכמו שכתב הגר"ח בתו"ד דמשקה טופח הו"י יותר מוכ"ש, משום דכל משקה שראוי להכשיר ע"כ דיש בו משקה טופח דאל"כ אין יכול להכשיר דכל שהוא היינו דיש כאן לחלוחית דאין יכול להעבירה למקום אחר וא"כ אין יכול להכשיר וכן אין יכול לטמא אחרים וע"כ דכל משקה דהכשר

וטומאה איירי כשהוא משקה טופח ולכן לא הוצרך להזכיר זה הרמב"ם והזכירו רק לגבי פרה שהעבירה דבא הרמב"ם לחדש דצריך בשעת שחיטה שישאר משקה טופח ולא סגי במה דנשאר לחלוחית כל שהוא כיון דההכשר לא נעשה רק לאחר שחיטה (וכ"ה בתוספתא פ"ג דעוקצין לגבי עולשין דתלשן לבהמה ואח"כ חישב לאדם דצריך דבשעת מוחשבה יתא עדיין משקה טופח ולא סגי דנשאר כל שהוא), וכן בטיט הנגוב דהניח שם חטין הרי איירי בסתמא אם נוקטים דהוכשרו וזוהי צריך לידע אם היה בטיט הנגוב משקה טופח וממילא הוכשרו אבל בסתם הכשר וטומאה א"צ להזכיר דצריך שיהא משקה טופח דע"כ הוא כן דאם מכשיר ומטמא ע"כ דהו"י משקה טופח. עכ"ל. וצ"ע בדעת הגר"ח.

הנה ראינו דכל הפוסקים כתבו שיעורא דטופח ע"מ להטפיה להצריך נט"י לדבר שטיבולו במשקה. והנה התם לא מיידי לגבי חיבור כלל, אלא לגבי עצם השם משקה, ואפ"ה הוא תלוי בטופח ע"מ להטפיה, ולכאורה מבואר דגם הפוסקים הנ"ל סוברים כהגר"ח דעצם השם משקה תלוי בטופח ע"מ להטפיה. ובאמת עיי"ש במג"א שבתוה"ד הביא הא דברפ"ג דטהרות פירש הר"ש דדוקא כשהוא טופח להטפיה מקרי משקה ואם נקשר כ"כ שאינו טופח להטפיה מקרי אוכל. הרי דהמג"א הביא אותו מקור שהביא הגר"ח כנ"ל, וא"כ שפיר י"ל דהפוסקים סוברים הכא כהמבואר בגר"ח דטופח ע"מ להטפיה הוא שיעור בעצם שם משקה, ומהא דלא הזכירו שהדברים תלויים במחלוקת בין הר"ש והרמב"ם משמע דס"ל כהגר"ח דכ"ע סברי דבעינן טופח ע"מ להטפיה להשם משקה. ועיין גם בלקט יושר ח"א עמ' צ"ג דאיתא לגבי חרוסת דליל הסדר וז"ל בשעת טיבול מקלשין אותו בין זכר לזכר כן כתבו הגאונים והביאו ראייה מן הירושלמי ואיכא למימר דאפילו בשבת שרי ולא מחייב מושם לש כי מצאתי בתו' נכרי' דהקשה אהא דקאמר כל שטיבולו במשקה צריך נט"י ומייית עלה טיבול דחרוסת והא חרוסת מאכל הוא ומתריצים דחרוסת נמי כל זמן שהוא לח טופח ע"מ להטפיה נקרא משקה ומיייתו ראייה לזה ממתני' דפ"ג דטהרות וא"כ לא שייך לש גבי משקה. עכ"ל. ועיין גם באל"י רבה שם בס' קנ"ח שהביא דברי הר"ש בפ"ג דטהרות כמקור דבעינן טופח להטפיה. נמצא להנ"ל, דע"פ המשנה הנ"ל בסוף פ"ח דטהרות לכאורה היינו אומרים דמשקה טופח שפיר חשיב משקה, ודבר הטבול במשקה טופח צריך נט"י דהרי "משקה טופח" רק אינו חיבור אבל שפיר חשיב משקה, אבל מבואר בדברי הגר"ח דמשקה טופח אינו משקה כלל, וממילא דבר הטבול במשקה טופח לא צריך נט"י, וכ"ה באמת בכל הפוסקים וכו"ל. הנה לפי החזו"א צ"ב לכאורה, למה כל הפוסקים כתבו דטיבול במשקה היינו דוקא טופח ע"מ להטפיה, הרי לדידי' לפי הרמב"ם גם במשקה טופח יש להצריך נטילה. ואפשר ד"ל דכיון דנט"י הו"י דין דרבנן, לכך כיון שיש בזה מחלוקת בין הר"ש והרמב"ם, ניתן להקל בזה כהר"ש. וצ"ע בזה.

הנה הא מיהא חזינן שיש אפשרות לומר דאף דמבואר בכל הפוסקים דבעינן שיעורא דטופח ע"מ להטפיה לחייב נט"י לדבר שטיבולו במשקה, אבל הרמב"ם חולק וסובר דגם משקה טופח סגי לחייב. הנה בין להגר"ח ובין לחזו"א אין חילוק בהשיעור משקה בין "משקה לטמא" ל"משקה ליטמא", אולם עיין במקדש דוד סימן מ"ד ס"ק ג' שנקט

שיש בזה חילוק, דכמו שבאכלים יש חילוק בין "לטמא" ל"ליטמא", ד"לטמא" בעי שיעור כביצה ו"ליטמא" סגי בכל שהוא, הוא הדין במשקים, דרק "לטמא" בעי שיעור, אבל "ליטמא" סגי בכל שהוא, וא"כ רק לטמא בעינן טופח ע"מ להטפיה, אבל לקבלת טומאה סגי גם בפחות מטופח ע"מ להטפיה, דלקבלת טומאה לא בעי כשיעור. הנה לפי הרבה פוסקים דבר שטיבולו במשקה צריך נט"י כדי שהמשקה לא יטמא האוכל, ולפי הלבוש דבר שטיבולו במשקה צריך נט"י כדי שהמשקה לא יקבל טומאה. והנה לפי המקדש דוד נמצא דנפק"מ ביניהם אם יש בזה שיעור דטופח ע"מ להטפיה. דלפי אידך פוסקים רק משקה שטופח ע"מ להטפיה בעי נט"י, דרק משקה שטופח ע"מ להטפיה יכול לטמא דבר אחר, אבל לפי הלבוש גם משקה שאינו טופח ע"מ להטפיה בעי נט"י, דהרי גם משקה שאינו טופח ע"מ להטפיה מקבל טומאה. ובאמת עיין בלבוש בס' קנ"ח דאיתא וז"ל וגם בשבעה משקין אלו דוקא בעודו טופח עליו, אבל אם טבל בהם הירק או הפירי וחזר ונתנגב ורוצה לאוכלו אינו צריך נטילה. עכ"ל. הרי דהלבוש לא הזכיר דבעי טופח ע"מ להטפיה, אלא כל שלא נתנגב בעי נט"י, ואפשר דהלבוש אזיל בזה לטעמיה.

שו"ר בספר וינטלם וינשאם דאיתא וז"ל כתב מרן ז"ל בב"י סימן קנ"ח סוף ד"ה וכתב רבינו ירוחם וז"ל ולדברי הכל אין דבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אלא בעוד שהמשקה טופח עליו אבל אם יתנגב לא וכן נראה מדברי הכל בו סימן כ"ג ופשוט הוא, ומבואר מדבריו ז"ל שכל שיש עליו משקה בעינן נטילה ואפילו שאין עליו משקה כשיעור של טופח על מנת להטפיה, וכן הוא להדיא בכל בו שציין לנו מרן בב"י שכתב וז"ל וכתב הר"ש ז"ל בד"א כשאכלן בפני עצמן וז"ל אם טבלו במשקה או שנשדו במים ועוד המים עליהם צריך נט"י שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נט"י, הא קמן שכל שיש עליהם מים צריך נט"י וכן מתבאר מדברי מרן ז"ל בב"י שם סעיף ה' שכתב בדין האוכל בשר צלי אם צריך נט"י או לא בזה"ל והיה נראה לי שבשר צלי טעון נטילה מפני שיש בו משקה טופח וכו' ואין לפרש דהרשב"א לא קאמר דלצלי לא בעי נטילה אלא כשהוא יבש ביותר שאין בו לחלוחית משקה אבל אם היה בו לחלוחית משקה היה צריך נטילת ידים, ומבואר דפשיטא למרן ז"ל שכבר במעט משקה שנמצא על הפרי צריך נטילה וכמ"ש לעיל מייניה בב"י שלדברי הכל בעינן נט"י כל שיש עליו משקה טופח, גם ממה שכתב מרן ז"ל בב"י שם עמ"ש המורדכי פרק אלו דברים שתבשיל מחטים בכלל פירות הוא ואינו נוטל ידיו בזה"ל כלומר והוא שלא יהיה להם משקה טופח דאם לא כן משום שטיבולו במשקה צריך ליטול ידיו לדברי הסוברים כן, מבואר דס"ל שכל שהמשקה טופח בעינן נטילה וכן מתבאר מדברי מרן ז"ל בשו"ע שם סעיף ד' שכתב אם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעה משקין וכו', ומדלא כתב אם אוכל דבר שטיבולו משבעה משקין והוא טופח על מנת להטפיה וכו' משמע דס"ל שכל שהפרי רטוב בעינן נטילה ומ"ש שם בסעיף ה' גבי בשר צלי בלשון אע"פ שמוהל טופח עליו נראה שכונתו ז"ל על המוהל שטופח על הבשר ולא על היד של האוחז בו ופשוט וכו' ובאמת שכן כתבו עוד כמה מרביתינו הראשונים זיע"א, עיין להרשב"א

בתורת הבית הארוך שכתב ז"ל ומיהו דוקא פירות נגובים ובשר ודגים וכיו"ב אבל כל שיש בהן משקה או שמטבל במשקה צריך נט"י, וכן דעת האורחות חיים הלכות נט"י סימן כ"ט שהעתיק דברי הרשב"א הנ"ל וכן נראה דעת המאירי פסחים קט"ו, וכן משמע מסתימות הרבה ראשונים שהעתיקו דברי הגמרא בפסחים שם שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נט"י ולא חילקו בין טופח לטופח על מנת להמפיח אולם מדברי רוב ככל האחרונים מבואר דס"ל שרק במקום שהמשקים בשיעור טופח על מנת להטפיה בעיני נטילת ידים הלא המה הכנה"ג הגה"ט סימן קנ"ח והמג"א ס"ק ז' וכן נראה מסקנת הפמ"ג באשל אברהם שם וכ"כ האליה רבה שם ס"ק ט"ז וכתב שכן פירשו הר"ש וברטנורא במסכת טהרות ע"ש, וכ"כ הרב מטה יהודה שם סק"ז דלא בעינן נתנגב לגמרי אלא אפילו אם עדיין יש בו קצת נתנגב לגמרי אלא אפילו אם עדיין יש בו קצת לחלוותי ואין בו טופח על מנת להטפיה מיקרי נתנגב כדמוכח במתניתין דר"פ דטהרות דתנן הרוטב והגרסין וכו', וכן נראה שהבין המאמר שם ס"ק ז' שדוקא בטופח על מנת להטפיה צריך נט"י עיי"ש, גם מדברי מו"ח החיד"א בברכ"י ס"ק י"ב מבואר שהבין כדברי האחרונים הנ"ל שכתב בשם מהר"י צמח מנאח משמע שיש לו דין טיבולו במשקה וכן הורו גדולי צפת תוב"ב דתבשיל שהוא טופח על מנת להטפיה צריך נטילה ע"כ, וכן כתב הרב פתח הדביר סימן קנ"ח סק"א ע"ש וכ"כ הרב מטה יוסף סימן י"ח וז"ל ולא נתנגב לאו דוקא שאפילו לא נתנגב אם אין עליו משקה טופח על מנת להטפיה אין צריך נטילה וכמ"ש ר"ש בפירושו ברפ"ג דמסכת טהרות אהא דתנן הרוטב והגרסין וכו' וכ"ע ר"ע ז"ל בפירוש המשניות ע"ש ופשוט הוא, גם בסידור בית מנוחה דף ל"ד ס"ק י"ב כתב כן ושם באות ח' הביא דברי המטה יהודה וברכ"י ומטה יוסף וסיים שכן ראוי להורות ע"ש וכ"כ בבא"ח פרשת תזריע הלכה י"ח וכ"כ בכה"ח בכמה מקומות בסימן קנ"ח, והן אמת שבהיותי בזה היה נראה לע"ד שהעיקר כדברי מו"ח ז"ל ורוב הראשונים הנ"ל שצריך נטילה על דבר שטיבולו במשקה

אפילו שאין שיעורו של המשקה בשיעור של טופח על מנת להטפיה אלא טופח בלבד ומה גם שהרבנים תפא"י ריש פרק ג' (יכן אות ד' ובעוז שם) ומשנה אחרונה שם כתבו שמדברי הרמב"ם משמע שאפילו בטופח בלבד בעינן נטילת ידים ע"ש, וצ"ע היאך נעלם מעיני האחרונים הנ"ל דברי האורחות חיים הרשב"א ומו"ח הב"י בכמה מקומות שמבואר מדבריהם ז"ל דכל שהוא רטוב בעינן נטילה ודוחק לומר שלא ראו דבריהם כי כולם הובאו בב"י בסימן קנ"ח, וכן ראיתי בשו"ת דברי שלום או"ח ח"ב סימן ז' שהביא דברי כל האחרונים הנ"ל ואסיפא דמילתא העלה שצריך נטילה אפילו שאין שיעורו של המשקה בשיעור של טופח על מנת להטפיה אלא טופח בלבד, אלא שאחר הדברים האלה שאלתי לראש הישיבה וכו' על פתגמא דנא והשיבני בזה"ל וכו' למעשה לענ"ד אין לזוז מדברי כל האחרונים דדוקא בטופח ע"מ להטפיה וכדעת הר"ש והרע"ב דספיקא דרבנן לקולא ומה גם שדעת התוס' דא"צ נטילה לדבר שטיבולו במשקה כלל וכל הראיות מדברי מו"ח והכלבו ור"י וכו' אינן מוכרחות דאיכ"ל דנקטי לשון המשנה ברפ"ג דטהרות וכוונתם דוקא בטופח על מנת להטפיה וסתם משקה טופח הוא גם מטפיה ע"כ וכו', האחרונים הנ"ל וכו' שטיבולו במשקה הוא טופח על מנת להטפיה וכו' העיקר להלכה כמותם. עכ"ל.

ב. הנה אף לפי פשוט הנ"ל דהשיעור בזה להיות משקה הוא טופח ע"מ להטפיה, בציור דידן יש צד לחיוב נט"י אף אם אין השמן טופח ע"מ להטפיה, דכיון דמעיקרא היה השמן טופח ע"מ להטפיה כבר קיבל שם משקה, ולכן אף דעתה נבלע בסופגן אבל אם עדיין יש מציאות משקה עדיין חשיב משקה. והנה במ"ב מבואר להדיא דלא כצד זה, דעיי' במ"ב ס"ק י"ד דאיתא וז"ל כתבו הפוסקים כל המשקין שנקרשו בין ע"י בישול בין ע"י צינה עד שאין בהם טופח ע"מ להטפיה לא חשיבי משקה ודעת התוספות שאפילו חזרו ונימוחו אח"כ זולת יין או מים וה"ה חלב שנקפא כשחזרו ונימוחו חשיבי משקה. עכ"ל. הרי מפורש דאף

בנקרש בעי טופח ע"מ להטפיה. אבל היות והובא כאן צדדים להחמיר בנט"י יותר מהמבואר במ"ב, א"כ יש להוסיף דגם בזה יש צדדים שמחמירים יותר, דעיי' ברמב"ם בפ"ט מהל' טומאות אוכלין דאיתא וז"ל השמן או הדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו הרי הן ראשון לטומאה לעולם מפני שהן כמשקין ואע"פ שקפאו אחר שנטמאו. עכ"ל. הרי מבואר ברמב"ם דשמן שנקרש, אף דעתה לית בו טופח ע"מ להטפיה, אפ"ה עדיין נשאר טמא. אבל אפשר דלית מזה נפק"מ לדידן דאפשר דכוונת הרמב"ם היא דהשמן נשאר טמא, אבל לא דהשמן נשאר דיכול לקבל טומאה, (עיי' במפרשים שהאריכו בזה), וכיון דאינו יכול לקבל טומאה בכה"ג לכאורה לא חשיב טיבול במשקה להצריך נט"י, דרק מה שיכול לקבל טומאת ידים חשיב טיבולו במשקה, אבל לכא' מוכח מהחזו"א דשפיר חשיב טיבולו במשקה, דעי' בחזו"א הל' טבוי"י סי' ד' ס"ק י"ח דאיתא וז"ל לאחר וכו' דכבר נעשה משקה וכו' ולדידן נטמא וכו' תכף דכלנו טמאים והלכך לדעת הרמב"ם אף אם אין בו משקה טופח משקה הוא ומטמא ומכשיר ומסתבר דחשיב טיבולו במשקה גם כן. עכ"ל. הרי שהוא כתב דלדעת הרמב"ם מסתבר דחשיב טיבולו במשקה גם כן. וגם בלאו הכי יש בזה צד להחמיר יותר מהמבואר במ"ב, דספק זה הוא רק בדעת הרמב"ם, אבל הראב"ד בפ"א מהל' טומאות אוכלין הי"ט בודאי סובר דהשמן נשאר דיכול לקבל טומאה. הנה נמצא ע"פ כל הנ"ל דאפשר שיש מקום לחסיד להחמיר וליטול ידיו לדבר שטיבולו במשקה אף אם אין המשקה שעליו טופח ע"מ להטפיה, ובפרט דהא לפי הרמב"ם אפשר שיש בזה חיוב גמור ליטול בברכה, והא מיהא נלענ"ד דפשוט דמי שנטל בודאי אינו בכלל "הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח". (ועיי' בארחות רבינו ח"ג עמ' רי"ט דאיתא וז"ל פירות שהוציאו מהמקור ויש עליהן רטיבות היה מו"ח חושש משום טבולו במשקה ונוטל ידיו. עכ"ל. ויל"ע האם היינו דוקא אם הרטיבות היא טופח ע"מ להטפיה, או האם החמיר ליטול ידיו אפילו למשקה טופח.)

בדרך כלל צריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה כדי לאכול סופגנים אליבא דהרמב"ם

אין המשקה טופח ע"מ להטפיה. ויל"ע האם ראוי להחמיר בזה לשיטת הרמב"ם וליטול ידיו ל"סתם" סופגנים, והא מיהא נלענ"ד דפשוט דמי שנטל בודאי אינו בכלל "הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח".

אולם יש להעיר דלפי הרמב"ם אפשר דליתא לשתי הסיבות. דנתבאר היטב בעז"ה דנראה דאליבא דהרמב"ם דדבר שטיבולו בשאר שמנים צריך נט"י, ונתבאר היטב בעז"ה דאליבא דהרמב"ם אפשר דדבר שטיבולו במשקה צריך נט"י אף אם

הנה ראינו שמחמת שתי סיבות, בדרך כלל אין צריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה כדי לאכול סופגנים, חדא, משום שאין הטיגון בשמן זית, ושנית, משום שאין השמן טופח ע"מ להטפיה.

האם דברים מטוגנים צריכים נט"י לדבר שטיבולו במשקה

דשפיר בעי נט"י לדבר שטיבולו במשקה. וראיתי שכך נקטו כל הפוסקים, לדוגמא, עיי' בתשובות ונהגות למועדים חנוכה עמ' ס"ב דאיתא וז"ל ואם מטגן הסופגנים וטופח כמחמיר בידיו

נשאר עליהם שמן שהוא טופח ע"מ להטפיה, דבדרך כלל אין מטגנים עם שמן זית, יעו"ש, אבל הא מיהא ע"פ כל הנ"ל נמצא דאם מטגנים בשמן זית ונשאר עליהם שמן שהוא טופח ע"מ להטפיה

הנה בדרך כלל מקיימים מנהג אכילת דברים שיש בהו ריבוי שמן עם דברים המטוגנים בשמן ולא עם דברים שטובלים בשמן, ועפ"ז נתבאר דבדרך כלל א"צ נטילת ידים להדברים הנאכלים, אף אם

צריך נטילה כדבר שטיבולו במשקה. עכ"ל. ועיין בהלכות יום ביום פרק ג' סכ"ב דאיתא וז"ל שמן זית חשוב משקה אבל שאר שמנים כשמן סויה קנולה וכדו' אינו משקה ולכן האוכל מאכל המטוגן בשמן בידיו א"צ נטילה אע"פ שהשמן טופח עליו אא"כ ידוע שנטגן בשמן זית. עכ"ל. ועיין בספר שערי ימי החנוכה סוף סימן ט"ו דאיתא וז"ל ויש השואלים האם צריך ליטול ידים בלי ברכה לפני אכילת סופגניות מדין דבר הטבול במשקה שהרי הן רטובות בשמן שהוא אחד משבעת המינים המצריך נטילת ידים, אכן המעיין בפוסקים, ראה סימן קנ"ח ס"ק ט"ו בשם הב"י, יראה שרק שמן זית נחשב משקה המצריך נטילת ידים והואיל והסופגניות מטוגנות בשאר שמנים והיום בדרך כלל בשמן סויה או קנולה על כן אין צריך ליטול ידים לפני אכילתן ובלא"ה עפ"ר אינן רטובות בשיעור טופח ע"מ להטפית. עכ"ל.

הנה עיין במ"ב בס"י קנ"ח ס"ק י"ד דאיתא וז"ל מורקחת המטוגן בדבש אם הדבש שעליהן קרוש עד שאין בהם טופח ע"מ להטפיה לכו"ע מותר לאוכלן בלא נטילה ואם הדבש אינו קרוש דעת הט"ז דחשיב משקה ודעת המ"א דלא חשיב משקה כיון שעומד הדבש הזה לאכילה ולא למשקה שם אוכל עליו והח"א הכריע דיש חילוק בזה דאם קנה הדבש ועדיין הוא מעורב בשעורה והתינו ע"מ כן כדי לטגן בו אם כן מעולם לא היה עליו שם משקה כיון שהתינו בשביל אכילה ואין צריך נט"י אבל הקונה דבש שכבר מהותך מן העושים משקה (מועד) וידוע שהם מהתכים כדי לעשות משקה צריך נט"י אע"כ שמוטגן בו אוכל ועיין בדה"ח שכתב דאם אוכל המורקחת ע"י מוזלג יש להקל דא"צ נטילה וכל זה במורקחת המטוגן בדבש אבל המטוגן בצוקער אין צריך נטילה לכו"ע דלא הוי משקה. עכ"ל. ועיין בס"ק ט"ז דאיתא וז"ל האוכל דבר המטוגן בחמאה כשהיא לחה ע"ג צריך ליטול ידיו ובח"א כתב דדוקא כשנימוח החמאה במחבת בשעת הטיגון קודם שהניח האוכל לתוכו ונעשה עליה שם משקה מקודם אבל כשנימוח אח"כ ק"ל דמשקה הבאה לתקן אוכל אוכל הוא והאוכל דבר המטוגן בשומן או במי ביצים לכו"ע לא הוי משקה. עכ"ל. והנה עפ"כ? לכאורה נמצא כנ"ל דאם מטגן בשמן זית שהוא משקה גמור בודאי צריך נטילת ידים. אבל עיין במ"ב לקמן בס"ק כ"ו דאיתא וז"ל פירות המבושלים במים יש דעות בין האחרונים אם צריכים נט"י ועכ"נ נכון להחמיר לאוכלן ע"י כף אם יש

משקה טופח עליהן. עכ"ל. הרי היתה מבואר שיש בזה מחלוקת, ורק כתב "נכון להחמיר", ואפילו בזה רק כתב "נכון להחמיר לאוכלן על ידי כף", ולכא' משמע דכל שאוכלו על ידי כף תו א"צ להחמיר ליטול. ולפ"ז לכא' י"ל דאף בסופגנים המטוגנים בשמן זית שיש בזה מחלוקת אם צריך ליטול ידיו, ורק הוי נכון להחמיר לאוכלן על ידי כף.

נמצא שיש סתירה במ"ב לכאורה אם יש חיוב מעיקר הדין ליטול ידיו לסופגנים המטוגנים בשמן זית.

ולכאורה יש ליישב ולומר שיש חילוק ברור בין טיגון בשמן זית וכיו"ב לבישול במים, דכשמוטגן בשמן זית הרי השמן זית הוא דבר לעצמו, ויש דבר מסוים מהשמן שהוא רוצה בהדיעיסת הסופגן, וא"כ לעולם יש עליו שם משקה, משא"כ בישול במים, הרי כל תכלית המים היא רק לבשל או לרכך האוכל, ואין להמים שם עצמי בהתערובת, ולכן חשיב אוכל ואינו משקה וא"צ נט"י. וא"כ לעולם י"ל כנ"ל דהמטגן בשמן זית בודאי צריך נט"י.

[ועיין בשו"ת עמק ההלכה ח"א שחילק בין טיגון לבישול באופ"א וז"ל לכאורה יש להקשות בעיקר דין טיגון לענין חיוב נטילה דהכא בדין טיגון נקט המ"ב ס"י קנ"ח ס"ק ט"ז בפשיטות שטיגון בא' מוז' משקין בעי נטילה ואילו לגבי בישול במים מביא המ"ב ס"ק כ"ו מחלוקת בין האחרונים אי צריך נטילת ידים דיש הפוסקין מנטי"י ע"י שוכמו שמבואר בכנה"ג בהגהות הטור ד"ה פירות שכיון שהמים נתבשלה עם הפירות אין עליהן שם משקה אלא שם אוכל והמ"ב לא הכריע בזה אלא כתב דכיון שנחלקו בזה לכן יש להחמיר לאוכלן ע"י כף עי"ש ומו"ש מטיגון דנקט להצריך נטילה בטיגון דלכאורה הדעת נוטה דאדרבה בטיגון השמן הוא יותר לטעם ונקרא יותר שם אוכל על השמן מבבישול, ואפשר שיש לחלק דהטיגון נשאר במציאות משקה טופח על גביו לאחר טיגונו לכן נשאר עליו שם משקה להצריך נט"י לפניו משא"כ בבישול נבלעין המים יותר בתוך האוכל ויל"ע. עכ"ל.]

הנה עיין בספר ילקוט יוסף א"ח ח"ז דאיתא וז"ל אם טיגנו הסופגניות בשמן זית אם אינו נוגע בידיו בסופגניות אלא על ידי מוזלג וכדומה א"צ נט"י. עכ"ל. והדברים נראים תמוהים לכאורה, דהרי עיין במ"ב בס"ק כ"ו דאיתא וז"ל מה שדרך ליגע בו בידיו אע"פ שאוכל בכלי לא מהני. עכ"ל. וכיון שהדרך לאכול סופגניות בידיו א"כ מה מועיל זה שאוכל הסופגניה על ידי מוזלג. ואין לומר שיש

בזה שינוי בין מנהג אשכנז למנהג ספרד, דעי"ש לעיל בילקוט יוסף שגם הוא כתב "אפילו אם אין ידיו נוגעות ברטיבות או שאוכל על ידי כף או מוזלג צריך ליטול ידיו".

ולכאורה יש ליישב, דעיין בכף החיים שם בס"ק כ"ג דאיתא וז"ל כללא דמילתא כל דבר שטיבולו במשקה שבא לאוכלו דרך אכילה אפילו על ידי כף צריך נטילה, ולכן יש לזהר כששורין פת בין שלא לאוכלו בלא נטילה אפילו אם אוכלו על ידי כף, ומיהו בדבר המבושל על ידי כף אני נוהג לאוכלו בלא נטילה ואף על גב דלאוכלו ביד אני רגיל ליטול ידי תרי חומרי לא עבדינן, שייירי כנסת הגדולה בהגהות בית יוסף סוף אות ד', עולת תמיד אות ה', וכן הסכימו הרב בית דוד סימן ס"ז והרב מטה יוסף חלק ב' סימן ח"י והרב פרח שושן כלל א' סימן י"ד, בית מנוחה שם אות ט', כף החיים שם אות י"ד, וכתב שם הרב בית דוד דכל מה שכתבנו דלאכול דבר שטיבולו במשקה בלי נטילה צריך שני דברים שיהא מבושל וגם על ידי כף, היינו דוקא בתבשיל שדרכו לאכול ביד, אבל בדבר שאין דרכו לאכול ביד כגון חטים ואורז וטרי וכל מיני קטניות דקים שמעתי שאין צריך נטילה כלל אפילו לא יהא מבושל ואפילו אוכלו ביד יעו"ש. עכ"ל. הרי מבואר דבתבשיל יכול לאכול בכף בלי נט"י אף אם הוי דבר שדרכו לאכול ביד. וא"כ י"ל דהילקוט יוסף סובר דאין חילוק ברור בין תבשיל למטוגן, וא"כ גם בדבר מטוגן יכול לאכול בכף בלי נט"י אף אם הוי דבר שדרכו לאכול ביד. שו"ר באגרות בעל הילקוט יוסף לחנוכה דאיתא וז"ל במה ששאל על מה שכתבנו בעמ' ע"ה שגם אם טיגן סופגניה בשמן זית א"צ נטילה אם אינו נוגע כלל בסופגניה כגון שאוכל ע"י מוזלג או כפית אם הדין כן בכל טיבולו במשקה, הנה אף שבדבר שטיבולו במשקה דעת הרבה אחרונים שאפילו אוכל על ידי כפית או מוזלג צריך ליטול ידיו מכל מקום שאני הכא שטיגנס ביחד ויש אומרים שמשקה מבושל כה"ג אין לו דין טיבולו במשקה. עכ"ל. הרי מבואר להדיא כדברינו דהטעם שהתיר לאכול סופגניה ע"י מוזלג הוא משום שיש סוברים דתבשיל א"צ נט"י.

הנה לפ"ז יש להעיר דלפי מש"כ בדעת המ"ב שיש חילוק ברור בין טיגון בשמן זית לתבשיל במים, א"כ נמצא דלפי המ"ב אין שום סניף להקל לאכול סופגניה במזלג, דרך תבשיל במים הקילו לאכול במזלג, אבל לא בדבר המטוגן בשמן זית וכיו"ב. וצ"ע למעשה.

האם שמן שרובו שאר שמנים ומיעוטו שמן זית מצריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה

לעיל שראינו שיש חולקים על המ"ב וסוברים דלגבי מים לא אזלינן בתר רוב ואפילו כל שהוא מים שנתערב במי פירות מכשיר ומטמא ומחייב נט"י, אולם כל זה הוא דוקא במים אבל בשאר משקים לכ"ע אזלינן בתר רוב. וא"כ בשמן לכ"ע יש ליזיל בתר רוב, ולפ"ז בציוור דידן כיון דשמון קונולה הוא הרוב בודאי אין חיוב נט"י.

דאיתא וז"ל כתב בדה"ח האוכל לעק"ך למתק השתיה וטובל הלעק"ך ביי"ש לא הוי דבר שטיבולו במשקה משום דזיעה הוא מהתבואה והוי מי פירות ואף אם הי"ש מזוג הוא במים מ"מ מועט הוא וא"צ נטילה ע"כ, משמע מזה דאם המים הוא רוב לפי הגראדיין הוי בכלל משקה. עכ"ל. הרי מבואר במ"ב דתמיד אזלינן בתר רוב. ועיין

הנה לפי פשוטות ההלכה הנ"ל דרך שמן זית מחייב נט"י לדבר שטיבולו במשקה, ראיתי חוקרים לגבי שמן הנמצא בזמנינו שרובו שמן קנולה ומיעוטו שמן זית, האם טיבול בהאי שמן מחייב נט"י. והנה לכאורה פשוט מאד דאין שמן זה מחייב בנט"י, דהנה עיין במ"ב בסימן קנ"ח ס"ק כ"ו

האם שמן שיש לו ספק אם הוא שמן זית

או שאר שמנים מצריך נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה

יש ליטול ידיו להוציא עצמו מן הספק. וצע"ע בזה למעשה.

שו"ר בספר הלכות יום ביום פרק ג' סכ"ב דאיתא וז"ל שמנים כשמן סויה קנולה וכדו' אינו משקה ולכן האוכל מאכל המטוגן בשמן בידיו א"צ נטילה אע"פ שהשמן טופח עליו א"כ ידוע שנטגן בשמן זית וכו', כהיום הדרך לטגן בשאר שמנים מפני יוקר השמן ואין לחוש בסתם שטיגנו בשמן זית וגם חריפות השמן זית ניכר בטעם וגם אם היה ספק השקול הוי ספק דרבנן דספק בנטי' לטהר וא"צ ליטול א"כ ידוע שטיגנו בשמן זית. עכ"ל.

וז"ל ספק וכו' היינו בין שנסתפק אחר הנטילה או אפילו קודם נטילה מותר לו ליטול ידיו בהם אם אין לו מים אחרים, דביש מים אחרים בודאי יש להתמיר לכתחלה דגם בדיעבד יש מי שאומר שיטול שנית והגר"א הביא מקור לזה מתוספתא ולכתחלה י"ל דכו"ע מודו דלא גרע ממאי דקי"ל בעלמא דיש להתמיר בדבר שיש לו מותרין כשהוא ספק אפילו במילתא דרבנן משום דהא יכול לעשות בהיתר וה"נ כן הוא. עכ"ל. וא"כ עכ"פ יש לחקור אם יש ספק אם הסופגנים נעשו עם שמן זית או שמן קנולה, ויש לו מים, האם

הנה לפי פשוט ההלכה הנ"ל דרך שמן זית מצריך נטי' לדבר שטיבולו במשקה, יש לחקור מהו הדין אם יש ספק אם הסופגנים נעשו עם שמן זית או שמן קנולה. והנה הדין הוא ספק ידים טהור, אבל אפשר דספק כע"ז לא נכלל בדין ספק ידים טהור, ועכ"פ אם משום ספק ידים טהור לחוד, הרי עיין בשו"ע או"ח סימן ק"ס ס"א דאיתא וז"ל ספק טהרה בידים טהור ויש מי שאומר שעל כל זאת אם יש לו מים אחרים שיטול ידיו ויוציא עצמו מן הספק, עכ"ל, ועיין במ"ב בס"ק מ"ו ובשעה"צ בס"ק מ"ט דאיתא

האם שמן שקרש וחזר ונמחה מצריך נטילת ידיים לדבר שטיבולו במשקה

אבל הדברים נראים קשים לכאורה, דאיפה חזינן דחזר ונימוח אינו משקה, הא אפשר דחזר ונימוח רק הוי טהור מהטומאה ישנה אבל בודאי שייך לקבל טומאה חדשה ככל המשקים, וא"כ עדיין חשיב טיבול במשקה. ולכאורה זהו קושיית החזו"א על המג"א והמ"ב, עיין בטבול יום סי' ד' ס"ק י"ח וז"ל אם קרשו וחזרו ונימוחו כתב במ"ב ס"ק י"ד וכ"כ מ"א דלדעת תו' אינו משקה וזה תמוה מאד דאף אם נימא דעת תוס' דהלכה כר"ש שזורי אכתי ר"ש שזורי לא קאמר אלא שאין תחלה לעולם אלא דינן כגריסין וכשקרשו הן שניים וכשחזרו ונימוחו כביצה מכוון טהור אבל ודאי משקין הן. עכ"ל.

הנה אף לפי המג"א והמ"ב שאלויבא דתוס' בחזר ונימוח אינו משקה, לכאורה עדיין אינו פשוט דהכי קי"ל, דהרי עיין ברמב"ם בפ"ט מהל' טומאת אוכלין ה"א דאיתא וז"ל השמן או הדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו הרי הן ראשון לטומאה לעולם מפני שהן כמשקין ואע"פ שקפאו אחר שנטמאו. עכ"ל. ואף לפי הסוברים דאף להרמב"ם דהשמן או הדבש אינם מקבלים טומאה כשנקרשו, אבל לכאורה פשוט מאד שלהרמב"ם דהשמן או הדבש מקבלים טומאה כשחזרו ונימוחו.

וא"כ אף מי שבדרך כלל היה מיקל כהמ"ב לגבי האי מחלוקת בין המ"ב והחזו"א, אבל י"ל דהכא שאני כיון דהרמב"ם מחמיר, וא"כ למעשה יש לומר שיש להתמיר וליטול ידיו לדבר שטיבולו בשמן שקרש וחזר ונימוח.

אולם היות והמ"ב פסק בזה להקל י"ל דאם טיגנו הסופגנים בשמן זית שקרש וחזר ונימוח דאף אם עתה יש עליו שמן טופח ע"מ להטפוח דיכול להקל לאכלו במזלג. וצע"ע למעשה.

באופ"א, (עיין לקמן) וכיון דהראשונים הרבו לתמוה על שיטת רש"י, אפשר דאין לצרפה להלכה. וצע"ע בזה.

הנה הראשונים פירשו דהא דתנן השמן תחילה לעולם ר"ל דלעולם שם משקה עליו אף בקרשו, אלא דהר"ש בטהרות שם ודעימ' הוסיפו דהיינו דוקא בקרש וחזר ונמחה, דאילו בעודו קרוש הא תניא בתוספתא דהשמן שקרש אינו לא אוכל ולא משקה, ולכן ע"כ איירי בחזר ונמחה דאע"ג דכשקרש הוא טהור מ"מ בחזר ונמחה חוזר לטומאת ראשון. והנה ר' שמעון שזורי חולק על הכלל דשמן תחילה לעולם וכו', וא"כ נמצא דלר' שמעון שזורי אף בחזר ונימוח אין השמן תחילה. והנה לכאורה מבואר מזה דבחזר ונימוח אין השמן משקה. (דהיינו רש"י סובר דלר' שמעון שזורי אין שמן משקה אפילו לפני שקרש ונימוח, ועל זה הקשו הראשונים מהמבואר בכ"מ דשמן הוי משקה, אבל להר"ש ודעימ' י"ל דהא דמבואר בכ"מ דשמן הוי משקה היינו כשלא קרש, אבל אם קרש, אף אם חזר ונימוח, אינו משקה.)

והנה עיין במג"א בס"י קנ"ח ס"ק ז' דאיתא וז"ל וע' בב"ב דף ע"ב ובתוס' שם שגם שמן ודם וחלב שקרשו אינן משקים ומשמע בכ"מ אפי' חזרו ונימוחו זולתי היין ע"ש בשם תוס' פסחים דף י"ד. עכ"ל. וכן עיי"ש במ"ב ס"ק י"ד דאיתא וז"ל כתבו הפוסקים כל המשקין שנקרשו בין ע"י בישול בין ע"י צינה עד שאין בהם טופח ע"מ להטפוח לא חשיבי משקה ודעת התוספות שאפילו חזרו ונימוחו אח"כ זולת יין או מים וה"ה חלב שנקפא כשחזרו ונימוחו חשיבי משקה. עכ"ל. ולפ"ז נמצא דדבר הטבול בשמן שנקרש וחזר ונימוח לא חשיב דבר שטיבולו במשקה וא"צ נטי'.

עיין במס' טהרות פ"ג מ"ב דאיתא רבי מאיר אומר השמן תחילה לעולם, וחכמים אומרים אף הדבש, רבי שמעון שזורי אומר אף היין. ויל"ע מהו הפירוש דהוי תחילה "לעולם".

עיין ברש"י במס' מנחות דף לא ע"א דאיתא וז"ל שמן תחילה לעולם בין שנטמא באב הטומאה או בראשון או בשני הוי איהו ראשון דקי"ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ושמן משקה. עכ"ל. הרי לפי רש"י "לעולם" היינו דאפילו אם נטמא על ידי ראשון או שני, אף דבשאר דברים התולדה הוי "נחות דרגא" מהמטמא, אבל משקין שאני ו"לעולם" הוי תחילה. ולפ"ז נמצא דחידושו של ר' מאיר הוא שיש לשמן דין משקה, דשמן הוי ככל משקים דדינם הוא ד"לעולם" הוי תחילה.

הנה עיי"ש בגמ' במנחות דמבואר דר' שמעון שזורי חולק על ר' מאיר וסובר דדוקא יין ולא שמן, ולפ"ז נמצא דר' שמעון שזורי סובר דשמן אינו משקה. ועיי"ש בגמ' במנחות דמבואר דקי"ל כר' שמעון שזורי, וא"כ קי"ל דשמן אינו משקה. ולפ"ז נמצא דלפי רש"י שמן אינו מחייב נטי' לדבר שטיבולו במשקה כלל. והנה אף דמבואר בשו"ע דשמן מחייב נטי' לדבר שטיבולו במשקה, יל"ע אם אפשר לצרף שיטת רש"י עם עוד צדדי קולא לפטור דבר שטיבולו בשמן מנטילת ידים. לדוגמא, על כל הנ"ל יל"ע האם מותר לאכול סופגנים המטוגנים בשמן זית (ויש עליהם שמן טופח ע"מ להטפוח) עם מזלג בלי נטילת ידים. אולם למעשה כל הראשונים הרבו לתמוה על פרש"י (עיין בר"ש על המשנה בטהרות הנ"ל ועיין בתוס' במנחות שם ובעירובין דף עא ע"ב ובתוס' בפסחים דף יד ע"ב), דהרי מוכח בכל מקום דשמן הוי משקה, ולכן פירשו המשנה בטהרות

האם שמן שקרש ועדיין לא חזר ונמחה

מצריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה

והנה לכאורה י"ל דלא חשיב דבר שטיבולו במשקה ולא יצטרך נט"י, דהרי כל הצורך ליטול ידיו לדבר שטיבולו במשקה הוא משום הידיים מטמאים המשקה והמשקה מטמא האוכל, אבל הכא הידיים אינם יכולים לטמא המשקה, ואף דהמשקה הוא כבר טמא, וא"כ המשקה יטמא האוכל, אבל בהכרח לא אכפת לן מאיזה טומאה אחרית שיש על האוכל או המשקה, דהרי כולנו טמאי מות, ומטמאים הכל, ואפ"ה מותר לאכול, ובע"כ דרך אכפת לן שלא יטמא המשקה והאוכל מחמת הידיים בשעת אכילה, והכא שהידיים אינם יכולים לטמא המשקה אין חיוב נט"י.

אבל עיין בחזו"א בהל' טבול יום ס"ק ז' שג"כ כתב כהאחרונים הנ"ל בביאור שיטת הרמב"ם לחלק בין שמן טמא שנקרש לשמן שנקרש לפני קב"ט, ואפ"ה עיי"ש בס"ק י"ח דאיתא וז"ל לאחר וכו' דכבר נעשה משקה וכו' ולדידן נטמא וכו' תכף דכלנו טמאים והלכך לדעת הרמב"ם אף אם אין בו משקה טופח משקה הוא ומטמא ומכשיר ומסתבר דחשיב טיבולו במשקה גם כן. עכ"ל. הרי שהוא כתב דלדעת הרמב"ם מסתבר דחשיב טיבולו במשקה גם כן. [ולכא' צ"ב, הרי מסתבר כנ"ל דזה לא חשיב דבר שטיבולו במשקה כיון דאין המשקה מקבל טומאה. וצ"ע בזה.]

מזן שם ועיין ברכת הזבח (דף צ"ט ע"א) ודו"ק. עכ"ל. וכוונתו ליישב הסתירה, דעיי"ש בברכת הזבח דחילק בין היכא דקבל טומאה בעודו לח ונקרש דתו לא פקע טומאתו וזהו דינא דמתני' דטהרות לדעולם הוא תחילה והיינו דברי הרמב"ם בפ"ט ה"א, לבין היכא דנקרש קודם הקב"ט דעתה אין הוא מקבל טומאה מדאינו לא אוכל ולא משקה וזהו דינא דתוספתא שהביאו הרמב"ם בפ"א ה"ט (ועיין בתפא"י בטהרות שם בבועז אות ג' שהביא תירוץ זה).

נמצא דלפי הרמב"ם שמן שנקרש, בשעה שנקרש יכול להיות טמא, אבל אינו יכול לקבל טומאה. (ויל"ע מהו הדין דהאי שמן לגבי הד' דברים שהוזכרו בשו"ע התלויים בראוי לקבלת טומאה אפילו בזה"ז כנ"ל, דהיינו יל"ע האם שמן טמא שנקרש ראוי לסכך בו ומהו הדין בכתם הנמצא על שמן טמא שנקרש והאם שמן טמא שנקרש ראוי להזחיל בו והאם שמן טמא שנקרש חוצץ בפני טומאת מות להתיר כהנים ליכנס לאיזה מקום, ובדרך כלל כל הני ספיקות נוגעות בכל שמן שנקרש, דהרי כל שמן דידן הוא שמן טמא). ויל"ע מהו הדין בזה לגבי דבר שטיבולו במשקה, דהיינו אוכל שיש עליו האי שמן טמא שנקרש, האם חשיב דבר שטיבולו במשקה.

הנה כל הנידון הנ"ל הוא רק אם חזר ונימוח, אבל בשעה שנקרש לכאורה פשוט דלא חשיב משקה כלל, ועי' בר"ש בפ"ג דמס' טהרות מ"ב דאיתא וז"ל בתוספתא משמע דכ"ז שהוא קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, עכ"ל, ועיין ברמב"ם בפ"א מהל' טומאת אוכלין ס"ק י"ט דאיתא וז"ל השמן הקרוש אינו אוכל ולא משקה חשב עליו כשהוא קרוש בין לאוכלין בין למשקין בטלה דעתו, עכ"ל, ועיי"ש בכס"מ דאיתא וז"ל השמן הקרוש וכו' תוספתא פרק ב' דטהרות אלא שהיא כתובה בשיבוש. עכ"ל.

והעירו המפרשים דעי' ברמב"ם שם בפ"ט ה"א דאיתא (ע"פ מתני' בטהרות שם) וז"ל השמן או הדבש שנטמא ואחר כך קרשו וז"ל כן נימוחו הרי הן ראשון לטומאה לעולם מפני שהן כמשקין ואע"פ שקפאו אחר שנטמאו. עכ"ל. ולכאורה משמע דגם בשעה שקרשו נשאר בטומאתן. וכ"ה בפהמ"ש לטהרות שם וז"ל כוננת אמרו תחלה לעולם, שאם נטמא ואחר נקפה ואחר נמחה ואחר נקפה ואחר נמחה אפילו היה זה אלף פעמים הנה הוא תחילה, לפי שהנקפין לא יקפאו באמת ומשקין יחשבו ואפילו בעת ההקפאה. עכ"ל. ועיין במשנה למלך בפ"ט שם דאיתא וז"ל השמן או הדבש כו' עיין לעיל פ"א דין י"ט ובמה שכתב

האם סופגנים שנתן לתוכם דבש

צריכים נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה

משקה. עכ"ל. ועע"ש בט"ז שהקשה עוד קושיא על המג"א דאין אפשר להוציא מיד המעשה שעשה הדבש למשקה. ולכאורה זה לא קשה היכא שעשה מעשה לעשותו חלק מהאוכל כגון בציור דידן שעשה מעשה לעשותו חלק מהסופגן עצמו. אבל עע"ש בט"ז שהקשה דאף מעשה לא יועיל וז"ל דלא חילקו בזה לומר דמעשה מבטל מעשה אלא לענין תלים דטומאה שירדה ע"י מעשה שעשאה כלי בזה אמרו דשינוי מעשה שנעשה באותו כלי לבטלו מכלי מהני כמבואר דבר זה סוף פרק כ"ה דכלים אבל בטומאת אוכלים ומשקים לא שייך לומר דאין יוצא מידי טומאתו הראשונה אלא א"כ נפסל מאכילת כלב אבל לעשות ע"י מעשה האוכל למשקה או איפכא זה לא נשמע ולא נראה אלא בזה תליא מילתא דאם נעשה מעשה שהוא משקה אין לו ביטול ע"י שום מעשה להחשב אוכל. עכ"ל. וצ"ב למה אין מעשה מוציא מידי מעשה, ואין לומר דזהו דין מיוחד בכלים, דהרי מבואר במס' עוקצין פ"א מ"ה דכל ידות האכלין שבססן בגורן טהורים, ועד"ז נפסק בשו"ע באו"ח ס"ו תרכ"ט ס"י, ועיין במס' סוכה דף יד ע"א דמבואר דזהו מדין מעשה מוציא מיד מעשה. (שו"ר בדעת תורה שם בס"י קנ"ח שהביא האי הערה, עיי"ש מש"כ.) עיין מה שנתבאר באורך בספר חנוכה בטהרה בענף

ודאי כדפרישית כנ"ל ברור. עכ"ל. ולכאורה יש ליישב דהמג"א סובר דבטיבול האדם אינו חושב על המשקה שיהיה אוכל, שהרי רוצה את האוכל מטובל ורוצה רטיבות זו, וכדי שלא יהיה האוכל יבש מטביל אותו, ולכן בטיבול לא נחשב לאוכל, ורק באופן שעשה מהדבש מרקחת אז אפילו שיש בה טופח ע"מ להטפיה בכ"ז עיקר המרקחת הוא אוכל לחשיב אוכל. וא"כ באופן שמכניס הדבש בדבר מאפה, כגון בציור דידן שמכניס דבש לתוך הסופגן אע"פ שהדבש הוא טופח ע"מ להטפיה נהפך לחלק מהמאכל. ועיין בערוך השולחן הכא בס"ק ט' שכתב נוסח אחר קצת וז"ל ולעניות דעתי וכו' העיקר כדעת המג"א, דודאי משום עצם הדבש הוי משקה אבל הא אמרינן בשבת (קמ"ד ע"ב) דמשקה הבא לאוכל אוכל הוא, ובינומא (דף פ"ע ע"ב) כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא, עיין שם, והכא הרי בא לאוכל, ולהכשיר את האוכל, ואינו צריך נטילה, ואין לחלק ולומר, משום דהתם לא היה עליו מוקדם שם "משקה" קודם שבא להאוכל, ולכן כשבא להאוכל נעשה אוכל, אבל בכאן היתה עליהם שם "משקה" מוקדם, דאינו כן, דגם בכאן אמרינן כן, דעתה בעת שאנו מוכיבים אותו בנטילה מפני המשקין כבר נתערב עם האוכל והכשיר את האוכל, ואין לחשוב אלא אם כן נתן עתה דבר מאכל לתוך

הנה הרבה פעמים יש בהסופגניות שאוכלים בחנוכה גם איזה דבר מתוק, ואין עושים הסופגניות מקמח ומים המטוגנים בשמן לחוד. והנה אם שמנים "דבש" בפנים יש להעיר ד"דבש" הוא אחד מהדברים דחשיב משקה לגבי דבר שטיבולו במשקה, וא"כ סופגן זה יכול להיות עוד ציור דצריך ליטול ידיו מדין דבר שטיבולו במשקה. אולם אף היכא דהדבש מצד עצמו הוא משקה (משום דהוי טופח ע"מ להטפיה או משום איזה סיבה דלא בעינן טופח ע"מ להטפיה) אפשר שיש עוד סיבה לפטור סופגן דאית בתוכו דבש מנט"י. דעיי"ש במ"ב בס"ק י"ד דאיתא וז"ל ואם הדבש אינו קרוש דעת הט"ז דחשיב משקה ודעת המ"א דלא חשיב משקה כיון שעומד הדבש הזה לאכילה ולא למשקה שם אוכל עליו. עכ"ל. וי"ל דכיון דנתן הדבש בתוך הסופגן הוא עשאו חלק מהאוכל, ולפי המג"א א"צ נט"י.

[אלא דא"כ צ"ב, דאין משכחת לה חיוב נט"י מחמת טיבול במשקה, הרי כל היכא דטובל האוכל במשקה הרי המשקה עומד לאכילה. ובאמת עיי"ש בט"ז שכן הקשה על המג"א וז"ל וזה מוכח עוד דאם לא כן לא תמצא דבש שיהיה נקרא טיבולו במשקה דנימא כיון שחשיב עליו לאכלו ע"י טיבול הוא אוכל ולמה חשבו התנא בין ז' משקים אלא

י"א. ועכ"פ בדעת המג"א שפיר י"ל דהמעשה דהכא מוציא מידי מעשה וא"צ נט"י].
אולם להלכה אין זה סיבה לפטור מנט"י, דעיי"ש במ"ב שהמשיך וז"ל והח"א הכריע דיש חילוק בזה דאם קנה הדבש ועדיין הוא מעורב בשעוה והתיכו ע"מ כן כדי לטגן בו אם כן מעולם לא היה עליו שם משקה כיון שהתיכו בשביל אכילה ואין צריך נט"י אבל הקונה דבש שכבר מהותך מן העושים משקה (מועד) וידוע שהם מהתכים כדי לעשות משקה צריך נט"י אע"ג שנטגן בו אוכל. עכ"ל. וא"כ בציורים דידן שיש לו דבש רגיל ונותנו לתוך הסופגן הרי לא קנה אותו כשהוא מעורב בשעוה וא"כ צריך נט"י.
[עיי' בהלכות יום ביום בפרק ג' דאיתא וז"ל והנה לעיקר פלוגתת המג"א הט"ז הביא המ"ב סקי"ד הפלוגתא והכרעת החי"א דכל זמן שהחלות עם השעוה יש לו דין של דבש בכורתו דהו

אוכל וכשמתכו יש לו דין של ריסוק ושפיר מהני אז מחשבה לאוכלין בעת שמתכו ולכן אם מתכו ומטגן על דעת ליתנו באוכלין יש לו דין אוכל כמחשבתו ואם עושה על דעת ליתנו ב"מועד" ושכר או בתה וכדו' דינו כמשקה והחי"א ביאר היטב דבריו בנשמת אדם כלל ל"ו סק"ב והוכיח שם מהרמב"ם דגם דבש אחר שזב מאליו מכורתו והיה משקה מהני מחשבת לאוכלין כיון שלא רדהו אבל ברדייה מהכורת לא מהני מחשבה אחר שכבר נעשה משקה אא"כ הדבש לא הופרש מהשעוה דאז מהני מחשבתו שבשעת הפרדה מהשעוה בשעת ההתכה, ובחז"א טב"י סי' ד' סקי"ח הביא דברי המ"ב בשם החי"א וכתב ע"ז תמוה דלא בהתיכו תליא מילתא אלא בריסוק ואולי קים ליה דאין אנו בקיין בריסוק והיתוך דידן היינו ריסוק אמנם הרע"ב כתב דרדייתו בסכין זהו ריסוקן כו' ונראה דכשתחזיקין ונותנים בכלים

היינו ריסוק לכן כל דבש הוא אחר ריסוק וכל שריסוק סתם משקה הוא, ע"כ, ואמנם כפה"ג לא ראה רבינו דברי הנשמות אדם במקורם ששם ביאר היטב באריכות נפלאה כל זה גדר הרדייה והריסוק וביאר דרדייה דידן מהכורת לאו הינו ריסוק כיון דהשעוה מעורב ורק כשמפרידו מהשעוה הוי ריסוק ולדידן בסחיטה והיתוך נעשה דבר זה ואז מהני מחשבתו לאוכלין. ודבריו קלורין לעינים ואמנם לדידן לא שייך כ"ז כיון שבשעת הרדייה והחיתוך מכורתו כבר הופרש מהשעוה מלבד בדבש מלכות ורודים אותו בסתם והוי משקה ולכן שפיר קיימין דברי החז"א דלדידן סתם דבש הוי משקה. עכ"ל].
אמנם עיי"ש במ"ב בסי"ט וז"ל ועיי' בדה"ח שכתב דאם אוכל המורקחת ע"י מזלג יש להקל דא"צ נטילה. עכ"ל. וא"כ בציור דידן אפשר דיכול לאכול הסופגן שיש דבש בתוכו שטופח ע"מ להספיה עם מזלג בלי נט"י. וצע"ע בכ"ז למעשה.

האם סופגנים שנתן לתוכם ריבה צריכים נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה

הנה הרבה נוהגים ליתן ריבה בתוך הסופגניות. (ע"י בס' הליכות שלמה לחנוכה דאיתא וז"ל מותר להניח בשבת סופגניות על מיהם שע"ג האש אף אם יש בתוכן וכו' ריבה לחה וכו') ואין לחוש בזה לבישול אחר בישול לגבי המורקחת, דיתכן ש"לח"ה האמור לענין שבת שיש בו בישול אחר בישול אם נצטנן, היינו דוקא כמו מים יין וחלב שהם משקין גמורים ולא בדברים הנאכלים אע"פ שהם לחים ונוזליים קצת, שהרי ברוב הדברים היבשים המבושלים יש ג"כ קצת לחות ואעפ"כ חשיבי לענין זה כיבשים, וצ"ע, ולכן עכ"פ בנד"ד שהמורקחת מכונסת בתוך תבשיל יבש והתבשיל הוא הרוב יש לסמוך גם על

דעת הסוברים דרובו יבש סגי ושפיר שרי. עכ"ל). והנה בדרך כלל ריבה הוי טופח ע"מ להספיה, וא"כ לכאורה י"ל דסופגניות שיש בהם ריבה שפיר הוי דבר שטיבולו במשקה. (והנה ע"פ הג"ל אפשר דיכול לאכול במזלג, וצע"ע למעשה). אבל לכאורה זה אינו, דהרי ריבה אינו מהו' משקים, וממילא אינו מצריך נטילת ידים. אולם אם יש מים בהריבה אז שפיר יכול להצריך נטילת ידים.
והנה אם המים הוא הרוב אז בודאי צריך נטילת ידים. אבל אם המי פירות הוא הרוב, אז הדין יהא תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד שנתבאר באורך לעיל. ועיי"ש שיש להסתפק

אם קיי"ל בזה כהרמב"ם או כהראב"ד. וע"פ כל הנתבאר שם י"ל דמותר לאכול הסופגן והריבה שיש בו מעט מים עם מזלג. וצע"ע למעשה.
הנה יל"ע מהו הדין אם יש ספק אם יש מים בריבה, האם צריך נטילת ידים. והנה יל"ע לגבי המציאות דזמנינו, האם יש לנקוט מן הסתם שיש מים בריבה או שאין מים בריבה או שיש בזה ספק או שזה תלוי בסוגים שונים של ריבה. (עוד יש לחקור דאף אם אין מקפידים דוקא לשים מים בריבה, האם יש לחשוש דבתהליך עשיית הריבה דנכנס בה איזה טיפת מים). וצע"ע בכ"ז במציאות הדברים.

הטובל סופגנים במשקה אחרינא האם צריך נטילת ידים מדין דבר שטיבולו במשקה

הנה מעתה יש לדון אם סופגנים צריכים נטילת ידים אם טובלים אותם באיזה משקה אחרינא (אלא דאין זה נידון מיוחד לחנוכה כל כך, דאין ענין מיוחד לטבול הסופגנים שאוכלים בחנוכה באיזה משקה אחרינא, אבל מכיון שאוכלים סופגנים בחנוכה, א"כ שפיר הוי ענין השייך לחנוכה).
והנה עיי' בארחות רבינו ח"א עמ' פ"א דאיתא וז"ל כמה פעמים ישבתי אצל מו"ר ושוחחנו וראיתיו באמצע מטביל עוגה בתה ולא נטל את ידיו סמוך לטבול מטעם טבולו במשקה, מסתמא נטל לפני בואי. עכ"ל. הרי דנקט דבכה"ג צריך ליטול ידיו.
אבל עיי' בספר הלכות יום ביום בפרק ג' דאיתא וז"ל האוכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אע"פ שאינו נוגע במשקה ואע"פ שמתביל רק ראש הירק במשקה דחיישי' שמא יטבילנו כולו ואם הוא דבר שאין דרך להשקיעו כולו שמא יהא נימוח ובפרט במשקה מבושל כגון ביסקויט ועוגה בקפה

ומטביל ראשה בלבד נראה דא"צ נטילה וכן נהג רבינו בעל הקה"י צוק"ל, פסחים קטו ע"ב ודילמא לעולם לא צריך לשקועיה אלא למה לי נטילת ידים דילמא משקעו ליה, ובאשכול ח"א סי' ט"ז מגמ' הנ"ל ובב"י סי' קנ"ח דמכאן יש ללמוד דאע"פ שאינו משקיע רק ראש הירק צריך ליטול שמא ישקעו כולו וכן מבואר ברדב"ז ח"ד סי' ע"ח מגמ' הנ"ל עיש"ב וכו' בש"ע קנ"ח ס"ד ואפי' אין ידיו נוגעות במקום המשקה הג"ה ואפי' אינו מטביל אלא ראש הירק אפ"ה יטול וכו', וכ"ה במ"ב שם סקכ"א דחיישי' שמא יטבילנו כולו, הנה כל מקור דין זה הוא מהא דמשני התם דאע"פ דלא משקעו ליה חיישי' שמא ישקיעו ויבא ליגע בו ולא משום שמא יגע במשקה שבראש הירק בידי וכו' במ"ב שם דחיישי' שמא יטבילנו כולו ומעתה דעת לנבון בקל בדבר שאין דרך להשקיעו כולו ולא רובו שלא יהא נימוח במשקה וכדו' אלא רק מטביל מקצתו

שאיין שייך חשש זה שאין צורך בנטילה ואין לומר דלא פלוג רבנן דהרי לא מצינו כלל תקנה בזה והוא רק דרך דיחוי בגמ' דאף כשאינו משקעו חיישי' שמא ישקיענו ומעתה יש ללמוד דהמטביל ביסקויט בכוס קפה או כוס תה בראשו להרטיבו מעט ואינו נוגע בו שאין מקום לגזירה זו כלל דהרי אם יטבילנו כולו יהא נימוח במים החמים ויקלקל גם את התה והקפה וגם את הביסקויט ואין לומר דאכתי יש לחוש שמא יגע בידו במשקה חדא דהוא מאוס ומיטנף וגם יהא נימוח ועוד דבגמ' מבואר דהחשש שמא ישקיענו כולו ולא משום שיבוא ליגע בידו בראש הירק וכו' ברדב"ז ובפ' דלעיל ומש"כ הפו' חשש שמא יגע הוא רק באוכל ע"י כף או מפה דבזה הטעם שמא יגע בידי ועוד דאף לזה אין לחוש בדבר שאם יגע בו יתפורר הביסקויט או עוגה וכו' לפשוט וכו' וכן מנהג רבינו מרן הקה"י זצ"ל. עכ"ל. וצע"ע בכ"ז.

דעת תורה

מנחם ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ויהי כאשר כלו לאכול את השבר אשר הביאו ממצרים, ויאמרו אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל [מ"ג, ב']

ע"ן בפירוש רש"י, שיהודה אמר לאחיו 'המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית'. ומקורו במדרש בראשית רבה פ"א סימן ו'.

ויש לומר הביאור בזה, דהנה יעקב אבינו סבר שיש לחוש פן יקראהו לבנימין אסון בדרך, ועל כן אמר 'לא ירד בני עמכם', ולכן אמר יהודה לאחיו 'המתינו עד שתכלה פת מן הבית', והיינו שמשתכלה הפת מן הבית שוב לא יהיה מקום בדין לחשוש לספק סכנתו של בנימין.

ויתכן לבאר הענין בזה, דהנה טענת יהודה היתה שאם לא ילך בנימין עמם ימותו כולם ברעב, ובמקום פיקוח נפש של כולם, אין מקום לחוש לספק סכנתו של בנימין, וכמבואר בדברי המדרש שהביא רש"י להלן על הפסוק 'ונחיה ולא נמות', שאמר לו יהודה, אבא, אם הולך בנימין עמנו, ספק נתפס, ספק לא נתפס. ואם אינו הולך עמנו, כולנו מתים ברעב. מוטב תניח את הספק, ותתפוס את הודאי, ע"כ. ואם כן יש לומר, שכל זמן שהיה פת בבית, ולא התחיל עדיין המצב של פיקוח נפש של כולם, סבר יעקב שאסור להוריד את בנימין למצרים ולהכניסו בכך לידי ספק סכנה, ורק לאחר שכבר כלתה הפת מן הבית, וכבר באו כולם לידי פיקוח נפש, אז הסכים יעקב לטענתו של יהודה דמוטב להניח את הספק ולתפוס את הודאי. וזהו שאמר יהודה בתחילה - 'המתינו עד שתכלה פת מן הבית', לפי שאז ישתנה המצב, דכבר יתחיל המצב של 'פיקוח נפש', ולא יהיה עוד מקום בדין לחשוש לספק סכנתו של בנימין. כן יתכן לבאר בפשט דברי המדרש, אמנם לענין דינא צריך עיון בפוסקים.

ויש להוסיף עוד, דקודם שכלה הפת מן הבית, לא רק שלא התחיל עדיין המצב של פיקוח נפש, אלא שעדיין לא היה הפיקוח נפש אז בגדר 'ודאי', שהרי עדיין יתכן שידמנו להם מזונות באופן אחר, ורק לאחר שכבר כלתה הפת מן הבית, דאז הוי ליה פיקוח נפש כולם בגדר 'ודאי', אז שייכת הטענה ד'מוטב תניח את הספק, ותתפוס את הודאי'.

עוד יתכן לומר בזה, דהנה בפירוש רש"י לעיל, על הפסוק 'למה תתראו', כתב וזה לשונו - למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים, כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה, עכ"ל. ומקורו בגמ' תענית דף י' ע"ב. ואם כן יש לומר, דכל זמן שעדיין היה להם תבואה, ולא כלתה הפת מן הבית, וכל טעם הליכתם היה רק בשביל שלא להתראות בפני בני ישמעאל ובני עשו, היה באמת אסור להוריד את בנימין למצרים ולהכניסו בכך לידי ספק סכנה, ורק לאחר שכבר כלתה הפת מן הבית, והוצרכו לירד בשביל לשבור אוכל, אז הוא דנתחדשה הטענה דמוטב להניח את ספק סכנתו של בנימין, ולתפוס את הסכנה הודאית שימותו כולם ברעב. וזהו שאמר להם יהודה - 'המתינו עד שתכלה פת מן הבית', כלומר, כל זמן שלא כלתה הפת מן הבית, וכל טעם ההליכה למצרים הוא רק בשביל שלא להתראות בפני בני ישמעאל ובני עשו, באמת אין היתר להוריד את בנימין למצרים, שהרי ספק סכנה הוא, אמנם אחר שתכלה הפת מן הבית, ויבואו כולם לידי פיקוח נפש, אז כבר יסכים גם יעקב להוריד את בנימין עמם, שהרי במקום פיקוח נפש של כולם אין מקום לחוש לספק סכנתו של בנימין.

שוב מצאתי בפירוש הרמב"ן להלן ריש פרשת ויגש שכתב בתוך סיפור דברי יהודה ליוסף 'ולא רצה אבינו לשמוע עד היותנו כולנו בסכנה לשוב לשבור מעט אוכל', הרי מבואר שהטעם שהוצרכו להמתין עד שתכלה פת מן הבית, לא היה מפני שאז יראה יעקב בעיניו את הצורך לשוב לשבור אוכל, אלא שכאשר יכלה הפת ישתנה המצב, שאז יהיו כולם במצב של 'סכנה', וכמו שנתבאר.

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

בענין המקור ל"סעודת חנוכה" בפרשה שחל בתוכה

ע"ן בפרשת מקץ דכתיב "וירא יוסף אתם אתם בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים". וע"ן באלוהו רבה או"ח סימן תר"ע (ובעוד קדמונים) דאיתא וז"ל בפרשת מקץ "וטבח טבח והכן", ח' מ"טבח" "והכן" הם אותיות חנוכה וסמך לסעודות שעושין בחנוכה. עכ"ל.

[ע"י בספר אמרי נועם על מועדים חנוכה דאיתא וז"ל ויש לרמז עוד בתיבות וטב"ח טב"ח והכן" נרמז אותיות חנוכה, ושאר האותיות עולים שלשים ושה, שהם ל"ו נרות. עכ"ל. וע"י באמרי אמת דאיתא וז"ל כתיב וטבח טבח והכן ואיתא אותיות ח' והכן" הם חנוכה והרי זה כענין לעת תכין מטבח מצר המנבח וכו' איתא בספרים רמז לחנוכה בפסוק וטבח טבח והכן, אות ח' ותיבת והכן הם אותיות חנוכה, השבטים הכינו עבור ישראל דרך לכל הגליות והכינו כל הנסים, ואיתא שלעתיד לבא ישחט היצר הרע, וזהו לעת תכין מטבח מצר המנבח אז אגמור בשיר מזמור חנוכה המזבח וכו' הזובח את יצרו ולעתיד יגמר דבר זה בשלימות ואיתא שבפסוק וטבח טבח והכן יש רמז לחנוכה היינו שאפשר בחנוכה לזבוח את היצר הרע ולעוקרו. עכ"ל.]

הנה יש להעיר בזה דעיי"ש דכתיב לגבי הסעודה "וישתו וישכרו". א"כ נמצא דבהאי סעודה כל המשפחה התאספו ביחד ואכלו סעודה והשתכרו, ולכאורה זהו ממש כסעודת פורים. (ע"י במגילת אסתר דכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה וכו'", ופרש"י וז"ל משפחה ומשפחה מתאספין יחד ואוכלים ושותין יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו. עכ"ל.) וצ"ב למה סעודה שהיתה לצורת "סעודת פורים" הוא המקור לסעודת חנוכה.

אולם מצד הא דכל המשפחה התאספו ביחד, גם בחנוכה יש מקור לעשות כן. דע"י בספר החיים בח"ג פ"ג דאיתא וז"ל כן היה המנהג אף מימים הקדמונים להיות לכל משפחה ומשפחה יום מיוחד בשנה שהיה להם למשתה ולשמחה כמ"ש דוד כי זבח משפחה לנו בעיר וכו', הקב"ה קידש את יום השבת וביד ישראל לקבוע מועדים ולעבר את השנים וכשנעשה נס אף לאדם אחד יכול לקבוע לו זבח משפחה ולהקריב קרבן ולשבות ממלאכה ולפי דעתי שעל שבת זה ארז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וכו', וכל הסעודות שאנו נוהגים לעשות בחנוכה נראה שאינם רק דרך זבח משפחה על הנסים שנעשו לאבותינו בזה"ז. עכ"ל. עע"ש.

אות לחופות

עיסוד שוחרר טקסט ליצירה
08740419@gmail.com | 05276-74041

הספדה ספרים ושיעורי ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במחלק ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכוללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)

או בפקס: 1532-5326259

לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

קונטרס

בארות יצחק**בעניני חנוכה****העוסק ב"הידור" האם פטור מן המצוה.
האם מותר לאכול לפני הדלקת ה"הידור".
האם נרות "הידור" שהזיקו פטור לר' יהודה.**

שיטת השו"ע (סי' תרע"א) דה"מדהרין מן המהדרין - הבעה"ב מדליק נרות כמנין הימים, ושיטת הרמ"א שכל אחד ואחד מבני הבית מדליק כמנין הימים. וכידוע נחלקו רבותינו האחרונים ביסוד שיטת הרמ"א שכאמ"א מבני הבית מדליק בעצמו: **א] הגרעק"א** (בתנינא תשובה י"ג) נקט שאין זה הדלקה של "הידור", אלא הדלקה ה"מחוייבת מדינא", דכיון שבני הבית מדליקין בעצמם - בני הבית אינם מתכוונים לצאת בהדלקת בעה"ב. וביאר לפי"ז איך כל בני הבית מברכין הרי לכמה פוסקים אין מברכין על הידור? אלא דבאמת אי"ז הידור אלא הדלקה מדינא דלא יצאו בהדלקת בעה"ב. **וצ"ב א"כ** אמאי קרי ליה "מהדרין" הרי חייבים להדליק מדינא? ובאמת דברי הגרעק"א עשירים במק"א שביאר בגליון השו"ע (השטמט לסי' תרע"ו) דזהו גופא ההידור - שידליק בעצמו ולא יוציא עצמו בהדלקת הבעה"ב, וז"ל: "דההידור מצוה הוא שלא יוציא עצמו בשל חבירו אלא יעשה המצוה בעצמו, וכיון שאינו רוצה לצאת בשל חבירו ורוצה לעשות המצוה בעצמו ממילא צריך לברך". עכ"ל. וכ"כ הפרמ"ג סי' תרע"א סוף סק"א ו"מהדרין נר לכל אחד, היינו שמתכוונים שלא לצאת בשל חבירו".

ב] אולם בחי' מרן רי"ז הלוי מבואר (כפי הפשטות) שהדלקת שאר בני הבית זה הדלקה של "הידור" ולא הדלקה של חיוב, דאת החיוב כאמ"א יוצא ידי"ח בהדלקת בעה"ב [דעיקר הדין - נר איש וביתו], אלא דיש 'הידור מצוה' שכל אחד ידליק בעצמו. ואף שכבר יצאו ידי"ח בהדלקת בעה"ב וא"כ מה שייך הידור לאחר שכבר יצא ידי"ח המצוה? ביאר הגרי"ז דהרמ"א אזיל לשיטתו ביו"ד סי' רס"ה לענין ציצין שאינן מעכבין את המילה דשייך הידור גם לאחר שכבר יצא ידי חובת המצוה. עיי"ש בלשונו הזהב. **ומרן הרב שך זצ"ל** בהל' חנוכה הדגיש שהמהלך של הגרי"ז הוא דלא כהגרעק"א ה"ל. [ומהמג"א בסי' תרע"ד נמי חזונו דבני הבית יוצאים עיקר חובת ההדלקה בהדלקת בעה"ב וכל הדלקתם בעצמם הוא מתורת הידור, דהמג"א כתב שאין לשאר בני הבית להדליק הנרות שלהם מנר של בעה"ב, משום שנר של בעה"ב הוא עיקר החיוב, והנרות שלהם אינם אלא בתורת הידור. כ"כ הגרעק"א להוכיח מדבריו].

ובדברי הגרי"ז לא נתפרש הטעם דכאמ"א מבני הבית מברך, הרי לכמה פוסקים אין מברכין על הידור כפי שטוען הגרעק"א. ושמא להגרי"ז נקטינן כהפוסקים דמברכין על הידור. ומצאתי בס"ד **שהג"ר אברהם ארלנגר זצ"ל** (ברכ"א שבת כ"א, ב') דיבר על כך עם **מרן הגרי"ז**, וז"ל: "כשדברתי עם מרן הגרי"ז זצ"ל על אודות ברכה למהדרין, אמר שבשול"ת רעק"א מהדרין" י"ג כתב שמכוננים שלא לצאת ע"י הדלקת בעל הבית. ועל שאלתי הרי יש דעות דלא מהני, ענה פוק חזי מאי עמא דבר". עכ"ל. ולכא"ל כוונת הברכת אברהם בשאלתו קמיה הגרי"ז דהרי יש שיטות דמצות נרות חנוכה הוא 'חובת בית' ממילא לא שייך להתכוון שלא לצאת ידי"ח, א"כ לשיטתם איך שאר בני הבית מדליקין נרות חנוכה עם ברכה הרי כבר יצאו ידי"ח מבעה"ב וכל הדלקתם אינה אלא הידור, והרי לכמה פוסקים אין מברכין על הידור? ולזה השיב מרן הגרי"ז זצ"ל: 'פוק חזי מאי עמא דבר' ולכא"ל כוונתו דמנהג העולם לברך, ובהכרח דהעולם נקט להלכה כהפוסקים דמברכין על הידור. (ועיין במשנ"ב סי' תרע"ו סק"ד).

משפחה דסברה שאין להם נרות חנוכה, ולאחר הדלקת בעה"ב**מצאו את הנרות - האם מברכין על הדלקתם**

והנה מעשה שהיה במשפחה שנסעה לשבת חנוכה ל"מושב", וכשבא ראש המשפחה להדליק נרות חנוכה, נעלמו הנרות של שאר בני המשפחה [וסברו שכנראה שכחו את הנרות בביתם], וכיון שבשעה זו לא היה אפשרות להשיג במושב נרות חנוכה אמר להם אביהם: "הפעם בלית ברירה לא תהיו מהמהדרין מן המהדרין, ותצאו בהדלקה שלי כעיקר הדין" ... והנה כמה דקות לאחר ההדלקה של הבעה"ב מצאו את הנרות באחת המזוודות, מיד הדליקו עם ברכה.

והנה לפי הגרעק"א עשו שלא כדין שבירכו, דהרי להגרעק"א הא דבני הבית מברכים בהדלקתן אף שאין מברכין על "הידור" כי הם מתכוונים שלא לצאת בהדלקת הבעה"ב, אבל במעשה הנ"ל שסברו בני הבית שלא יהיה להם נרות חנוכה ונתכוונו לצאת בהדלקת הבעה"ב, נמצא שהדלקתם הוא רק הדלקה של "הידור" ואין מברכין על הידור¹. אולם לפי דרכו של מרן הגרי"ז זצ"ל יתכן דעשו כדין, דלדבריו נקטינן כהפוסקים דמברכין על הידור. וצ"ע למעשה.

ונראה, דגם להגרי"ז דמברכין על הידור, זה רק ב"מהדרין" דחנוכה, דעצם המהדרין הוא תקנה של חז"ל באופן קיום המצוה, אבל על הידור בעלמא כגון החזר על ציצין שאין מעכבין המילה [לאחר שפירש] יודה הגרי"ז דאינו מברך על המילה. ואף דמרן הרב מבריסק זצ"ל השווה בין הידור דחנוכה להידור דציצין שאינן מעכבין, נראה דהשווה אותם רק לענין אם שייך לקיים הידור לאחר קיום המצוה, אבל לענין חיוב ברכה מסתמא יודה דיש לחלק בין "הידור" בעלמא ל"מהדרין" דחנוכה. וצ"ע. [והרב שך לא הסכים עם הבריסקער רוב לדמותם אף לענין הידור אחרי קיום המצוה. עיין אבי עזרי' הל' חנוכה].

¹ הערני הג"ר אליהו פריד שליט"א (כולל רשב"י): "לא ברירא דלרעק"א יש כאן מצות מהדרין כלל, כיון דכל עיקר ההידור דלא יוציא עצמו בהדלקת בעה"ב אלא יעשה המצוה בעצמו, והכא דיצאו כבר, מהכ"ת דיש מהדרין על תוספת הדלקה". וצ"ע.

ראוילי אפש"ל בנרסח כזה, דהנה מרן הגרי"ז זצ"ל (נזיר ב', ב') חקר האם הידור מצוה הוא חלק מגוף המצוה או מצוה בפנ"ע, ואי נימא כהצד דהידור בעלמא הוי **מצוה בפנ"ע** – פשוט דאינו מברך על הידור את הברכה שמברך על עיקר המצוה, שהרי ההידור הוא לא חלק מגוף המצוה אלא דבר בפני עצמו (סברא זו כתב במשנת יעבץ ס' ע"ד), אבל בהידור דחנוכה אף דלהגרי"ז הוא מדין הידור דעלמא מקרא דואונוהו, מ"מ בחנוכה י"ל דההידור הוא כאידך צד בגרי"ז בנזיר – דאין זה מצוה בפני עצמה אלא הידור בגוף המצוה – דמפרסם הנס טפי – להכי שפיר מברך על ההידור את נוסח הברכה של עיקר המצוה. ודו"ק.

נפק"מ בין הגרעק"א להגרי"ז:

והנה בין דרכו של הרע"א שהדלקת בני הבית היא הדלקת חיוב לבין דרכו של הגרי"ז שהיא הדלקת הידור, איכא נפק"מ טובא: **א**] באופן שנמצאת הדלקת אחד מבני הבית פסולה, האם צריך מעיקר הדין לחזור ולהדליק פעם נוספת בברכה, דלהגרעק"א לכא' מעיקר הדין חייב לחזור ולהדליק בברכה, ולהגרי"ז אינו חייב.

ב] וכן נפק"מ האם יש להקפיד שבעה"ב ידליק הנרות לפני שידליקו שאר בני הבית את נרותיהם כמנהג המהדרין, דלהגרי"ז לכא' ראשית יש לבעה"ב להדליק ורק אח"כ בני הבית, דאין להקדים ההידור לפני קיום עיקר החיוב. ולהגרעק"א יש לדון.

ג] וכן נפק"מ האם מותר לבני הבית לאכול אכילת קבע לאחר הדלקת בעה"ב, דלרעק"א לכא' אסור לבני הבית לאכול שהרי חייבים להדליק מדינא, ולהגרי"ז דהוי הדלקת 'הידור' מותר לאכול דלא מצינו איסור אכילה קודם עשיית הידור מצוה. וצ"ע.

ד] הרמ"א (שלהי תרע"ה) כתב דמצוה לחנך את הקטן בהדלקת 'מהדרין' [שידליק בעצמו], והביאור הלכה הביא דהמג"א השיג עליו דחינוך קטן הוא רק בדבר שהגדול "מחוייב" בו, אבל בדבר שגם בגדול אינו חייב אלא "הידור" אינו חייב לחנך בו את הקטן. והנה להגרי"ז א"ש השגת המג"א דכיון דהדלקת בני הבית אינה אלא "הידור" מהכ"ת דיש חינוך על "הידור", אבל להגרעק"א דהוי הדלקת "חיוב" [דמתכוונים שלא לצאת מהבע"ב], יש לדון ולפלפל דיש לחנך בו את הקטן – דאף שתחילתו "הידור" – אך סופו **"חיוב"** [עיין בנאות יעקב סו"ס ט"ז כע"ז לענין חינוך בציצית], ושמא זהו טעמו של הרמ"א דיש לחנך קטן בהדלקת "מהדרין".

ה] עיין בשו"ת כתב סופר ס' קל"ג שכתב נפק"מ לענין האם מותר להשתמש [תשמיש מצוה] בנרות הידור דשאר בני הבית, דלהגרעק"א דהוי הדלקה מדינא אסור, ואם הוי נרות הידור מותר [דעל הידור ל"ש הטעם דדומיא דמנורה. עיי"ש]. אולם עיין מ"ב תרע"ג, ז'.

ג' נפק"מ חדשות בין הגרעק"א להגרי"ז

א] הנה יש לדון, האם עוסק ב"הידור מצוה" פטור מן המצוה, כגון החזור על ציצין שאינן מעכבין את המילה [לאחר שפירש], ובא עני ומבקש צדקה, האם פטור מליתן לו צדקה משום דעוסק "בהידור" מצוה פטור מן המצוה, או שמא רק העוסק "במצוה" פטור מן המצוה אבל העוסק בהידורה של מצוה אינו פטור מהמצוה וחייב ליתן צדקה לעני.

ולפרם דהיטא היה נראה דתליא במש"כ לחקור בבארות יצחק (סוכות) האם הידור מצוה הוי דין "בגברא" או דין "בחפצא", דאי נימא דהידור הוא דין "בחפצא" היינו דאתרוג מהודר הוי מעלה וחשיבות בעצם "קיום" המצוה מאתרוג שפחות מהודר, יתכן דגם "הידור מצוה" פטור מן המצוה – דהרי ההידור הוא מעליותא בגוף המצוה עצמה, וכמו שהעוסק בגוף המצוה פטור מן המצוה הוא הדין בעוסק ב"הידור" מצוה, אבל אי נימא דהידור מצוה הוי דין "בגברא" להראות חיבה יתירה למצוות, דהוא שמח בעשייתו ובקיומו, וחפץ ביקרן ובהידורן, [אבל מצד החפצא דהמצוה אין הבדל "בקיום" בין אתרוג מהודר לאינו מהודר], מסתבר דעוסק בהידור מצוה אינו פטור מן המצוה, כיון דהוי רק מעלה בעלמא בגברא. [לא מבעיא להשיטות דמצוה קיומית לא דוחה מצוה חיובית, אלא אפי' להשיטות שבכוח מצוה קיומית לדחות מצוה חיובית שאני הידור דלא הוי בגדר "מצוה" קיומית].

אגב, מצאתי ב"פני משה" שפירש את דברי הירושלמי – דהידור מצוה הוא דין בגברא, דהירושלמי (פאה א', א') שואל על הפסוק "ואנוהו" – "וכי אפשר לו לאדם לנואות את בוראו"? מבאר הירושלמי "אלא אנוהו לפניו במצות, אעשה לפניו לולב נאה סוכה נאה". ופי' ה"פני משה": "ואנוהו. וכי אפשר לאדם לנאות ולפנות את בוראו אלא אנוהו **עצמי** לפניו במצות נאות". ובעצם הנידון האם עוסק בהידור פטור מן המצוה ראיתי ב"**תל תלפיות**" לרה"ג ר' חיים משה דרורי שליט"א (ח"ב עמ' ארצ"ג) דשאל כן קמיה מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל:

שאלה: יש לעיין בעוסק בהידור מצוה כהאי דציצין שאינן מעכבין את המילה [לאחר שפירש ממעשה המילה], האם חשיב עוסק במצוה להיפטר ממצוות אחרות, או דכל חידוש התורה נאמר רק דוקא בעוסק בגוף המצוה ולא שמתעסק רק בהידורה. **תשובת מרן הגר"ח ק"צ זצ"ל:** "יתכן". ובפעם אחרת השיב: "אולי".

ובספר הנ"ל האריך בענין זה, וכתב דאולי תליא נידון דידן מה הפטור בעוסק במצוה האם ה"לכת דמצוה" פטורו, או דסגי שלא עוסק ב"לכת דידך", ואי נימא כצד בתרא מסתברא טפי דעוסק בהידור מצוה שפיר איכא פטור כיון דלא הוי לכת דידך.

עוסק בנרות הידור האם פטור מן המצוה

ועכשיו נעבור למהדרין דחנוכה. הנה יש מקום לומר, דאף אי נימא דעוסק בהידור בעלמא אינו פטור מן המצוה, שאני הידור דחנוכה דעצם המהדרין הוא תקנה של חז"ל באופן קיום המצוה, ושמא בכה"ג איכא פטור דעוסק במצוה.

וב'תל תלפיות' הנ"ל הביא שנחלקו בזה האחרונים דבשו"ת בית יצחק אור"ח ה"א ס' י"א נקט דעוסק בהידור דנר חנוכה שפיר נפטור מהמצוות. אולם בשו"ת חתן סופר (שער הטוטפת סט"ז) נקט דעוסק בהידור דנר חנוכה לא פטור מהמצוות.²

והביא ששאל כן את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל:

שאלה: הנה ברור דהיכא דמדליק נר חנוכה שמחוייב מעיקר הדין, שפיר הוי עוסק במצוה ופטור ממצוות אחרות. ויש להסתפק כשמדליק את שאר הנרות משום הידור מצוה וכמנהגנו, האם חשיב באותו זמן עוסק במצוה גם להיפטר ממצוות אחרות.

תשובת מרן הגר"ח ק"צ זצ"ל: "לכאורה לא".

ובפעם אחרת השיב: "יש צד לומר דגם במהדרין מן המהדרין חשיב עוסק במצוה. וצריך עיון".

והנה יש לדון איך הדין לענין "מהדרין מן המהדרין" דהרמ"א – אם בשעת ההדלקה של כל בני הבית הגיע עני – האם פטורים מליתן לו צדקה או לא? ונראה דאליבא דהגרעק"א שהדלקת כל בני הבית הוא חיוב מדינא ולא הידור פשיטא דפטורים מן המצוה, אבל אליבא דמרן הגרי"ז דהוי רק "הידור" יתכן דאין בזה פטור דעוסק במצוה עכ"פ לדעת החתן סופר [וכפי שצייד מרן הגר"ח ק"צ זצ"ל בתחילה] דהעוסק בהידור דחנוכה אינו פטור מן המצוה, וחייבים ליתן צדקה לעני.

² **אגב דאתינו ל'חתן סופר' בענין עוסק במצוה**,... נזכרתי שבילדותי שאל אותי אמר"ר זצ"ל על לשון הגמ' בבב"ק נ"ו, ב' בסוגיה דשומר אבידה, דלרב יוסף נעשה שומר שכן "בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה **ריפתא** לעניא [דעוסק במצוה פטור מן המצוה] הוי כשומר שכן", ושאל אמאי נקט הגמ' לשון "**ריפתא**" [להם]. הו"ל למימר בההיא הנאה דלא בעי למיתבי ליה "**פרוטה**" לעני, דכך הוא הלשון בכל מקום [עיין נדרים ל"ג 'פרוטה דרב יוסף']? וממש באותו זמן יצא לאור "ספר המפתח" על בב"ק, והראתי לאמר"ר שציידו שה'**חתן סופר**' העיר כן, ושמה מאד. [וכדי לחבב וליקר התורה על ילדיו... מיד כתב בפני: 'ובני הבה"ח יצחק נ"י מצא שהעיר כן החתן סופר'...].

וכעת נראה לי ליישב בפשיטות, דבדוקא נקט "ריפתא" למימר – דגם אם מצא אבידה **בשבת** [שאינה מוקדש] נעשה שומר שכן – דנהי דבשבת אין ליתן "פרוטה" לעני מ"מ חייב ליתן לו "ריפתא", ובההיא הנאה שאי"צ ליתן לו חלה נעשה ש"ש. [עיין בחימוך דצדקה נוחת "בכל זמן" גם בשבת].

נרות של בני הבית שהזיקו האם פטור לרבי יהודה

בן ואיכא נפק"מ בין הגרעק"א לגרי"ז זצ"ל גם לענין בבא קמא, דשיטת רבי יהודה (בב"ק ס"ב, ב') דנר חנוכה שהזיק פטור, וכתב ב"קול הסופר" (על המשניות) דפטור רק על הנר דעיקר הדין, אבל נרות הידור שהזיקו חייב, ובביאור דבריו נראה, דהנה מבואר ברמב"ם דטעמא דרבנן נר חנוכה שהזיק חייב אף דאית ליה 'רשות מצוה' להנחה בחזון משום "דהיה לו לשמור", וסבר הקול סופר דבנרות ההידור מודה רבי יהודה דלא התירו לו להדליק בלי שמירה.

ויש לדון לדעת הקול סופר, מה הדין נרות "מהדרין מן המהדרין" [שהדליקו כל בני הבית בעצמם] שהזיקו האם חייבים או לא, ונראה דלפי הגרעק"א דחייבים להדליק "מדינא" - פטורים מלשלם [לפי רבי יהודה]³, אבל לדרכו של הגרי"ז זצ"ל שההדלקה של כל בני הבית זה נרות "הידור" אם הנרות הזיקו חייבים, דרבי יהודה פוטר רק נרות חיוב ולא נרות הידור.

ובעצם דברי הקול סופר שנרות הידור שהזיקו חייב לכו"ע, ראיתי בשפ"א (שבת כ"א, ב') שצידד לאידך גיסא, שאפ"ל הדליק החנוני נר של חול שאינו של חנוכה נמי פטור, דהשפ"א למד דבחנוכה "על הניזק להרחיק את עצמו", א"כ גם אם הדליק נר של חול איכא טענה על הניזק דהיה לו להרחיק את עצמו. והקול סופר למד דאין הפשט דבחנוכה על הניזק להרחיק את עצמו, אלא דהמצוה של פרסומי ניסא היא הפוטרת אותו, ולזה צידד דרך ההדלקה המחוייבת פוטרת ולא הדלקה של הידור. ודו"ק.

האם בן ספרד יכול לברך ברכת הרואה על נרות של בני אשכנז

ג' יש לדון, האם בן ספרד יכול לברך "ברכת הרואה" על נרות של הנוהגים כהרמ"א שכל בני הבית מדליקים בעצמם או לא, והנה לפי מרן הגרי"ז זצ"ל דההדלקה של כל בני הבית בעצמם הוי הדלקת "הידור", לכא' בן ספרד דנוהג כהשו"ע אינו יכול לברך ע"ז ברכת הרואה, דהרי אליבא דהשו"ע אין זה נרות חנוכה דס"ל דלא שייך הידור לאחר קיום המצוה [כדאסבר לן הגרי"ז]. אבל לדרכו של הגרעק"א דבני הבית שמדליקים בעצמם מתכוונים שלא לצאת ידי"ח בהדלקת הבעה"ב והוי הדלקה מדינא, לכא' הוי נר חנוכה מעליא גם לבני ספרד, דהרי הדלקתם מחוייבת מדינא.

אולם זה תלוי במה שיש לחקור ביסוד שיטת השו"ע דהבעה"ב מדליק עבור כל בני הבית, האם הפשט שבאמת כל בני הבית חייבים בהדלקה [חובת "גברא"], אלא שהבעה"ב מדליק **עבור כולם** וכעין שליחות, ואם בני הבית התכוונו שלא לצאת בהדלקת הבעה"ב לכא' יודה השו"ע דבני הבית חייבים להדליק מדינא כמו לרמ"א [רק דלשו"ע אין בני הבית מתכוונים שלא לצאת מבעה"ב], ולפי"ז בן ספרד יכול לברך ברכת הרואה על הדלקת שאר בני הבית, או שמא דהשו"ע ס"ל דהוי חובת "בית" ואף אם בני הבית התכוונו לא לצאת מהבעה"ב אינם חייבים בהדלקה, ואם הדליקו אי"ז נר חנוכה, ולפי"ז בן ספרד ל"מ לברך ע"ז ברכת הרואה. ומטר בשם הגר"ש וואזנר זצ"ל שבן ספרד יכול לברך ברכת הרואה על נרות של שאר בני הבית שנוהגים כהרמ"א. וצ"ע.

* * * * *

אור שמח: מצוה שאפשר לקיימה ע"י שליח אשה חייבת אף שהזמן גרמא. וצ"ע מחנוכה

יש לי קושיה על האור שמח, דהגאון ר' מאיר שמחה זצ"ל כתב לחדש (פי"א מטומאת צרעת ה"ו) דלפי מש"כ האבודורה בטעם שאשה פטורה ממצות עשה שהז"ג, משום שהיא משועבדת לבעלה, א"כ זה רק במצות עשה שא"א לקיימה ע"י שליח, אבל מצות עשה דאפשר לקיימה ע"י שליח אין האשה פטורה משום שהזמן גרמא, משום דבזמן מועט של מינוי השליחות אינה מפקעת עצמה מהשיעבוד לבעלה. [והנה הגרעק"א בביכורים פ"א משנה ה' הקשה בהא דתנן שם דנשים חייבות בביכורים מ"ט לא הוי מעשה"ג. וכתב האו"ש דלדבריו לק"מ דהרי אפשר בשליח, ועיין טו"א מגילה כ']. והוסיף האו"ש דלפי"ז מיושב ק' תוס' בקידושין כ"ט אמאי צריך קרא לפטור נשים ממילה תיפול"ל דהוי מעשה"ג? וי"ל דכיון דמילה אפשר לקיימה ע"י שליח ליכא פטורא דמעשה"ג ולהכי צריך קרא לפטורה. וכיסוד האו"ש כתב הערוך לגר ביבמות ע"ב, ב' בדעת הריטב"א. וכו"כ הפנ"י בקידושין (כ"ט, א') על ק' תוס' ממילה (ועיין כע"ז בפנ"י בבב"ב ל' דנשים חייבות בעשה דשוא"ת גם שהזמן גרמא). ועיין בקונטרסי השיעורים שיעור י"ט אות ה'.

והנה איתא בגמ' בשבת (דף כ"ג) דנשים חייבות **בנר חנוכה** משום ד"אף הן היו באותו הגס", וכן איתא במגילה דף ד' לענין **קריאת המגילה**, ובפסחים דף ק"ח לענין ד' **כרסות**. והנה משמע דלולי שהיו באותו הגס היו פטורות וצ"ב מהכ"ח דנשים יהיו פטורות? ביארו תוס' (פסחים שם): "שאף הן היו באותו הגס. ואי לאו האי טעמא לא היו חייבות, **משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא**". עכ"ל. ובפשוטו זהו גם הסברא לפטור נשים מנרות חנוכה לולי הטעם דהיו באותו הגס - דהוי מעשה"ג.

וצ"ע לפי ר' מאיר שמחה דמצוה שאפשר לקיימה ע"י שליח אשה חייבת אף דהוי עשה שהז"ג, א"כ נר חנוכה דאפשר לקיימו ע"י שליח [דלא הוי מצוה שבגופו], אין בזה כלל הפטור של מעשה"ג [דבמינוי השליחות לא מפקיעה עצמה משיעבוד בעלה], א"כ אמאי כדי לחייב נשים בנר חנוכה בע"ל לטעמא ד"היו באותו הגס" הרי בלא"ה חייבות דליכא בזה פטור דמעשה"ג?

הדלקת נרות חנוכה להודות ולהלל - ואין להודות לה' ע"י שליח...

והנה לאחר מחשבה נראה, דאדרבה מתוס' יש ראייה לאור שמח, דלכא' אמאי תוס' כתבו פירושה [דלולי הטעם דאף הן היו באותו הגס היו פטורות מטעם מעשה"ג] רק במסכ' פסחים לענין ד' כרסות, ולא כתבו כן כבר במסכת שבת הקודמת למסכ' פסחים לענין חיוב נשים בנר חנוכה? ולא"ש א"ש דבאמת לענין נר חנוכה לא שייך לפרש כן, כיון דבנר חנוכה ליכא פטור דמעשה"ג, משום דאפשר לקיימו ע"י שליח. אולם מעתה צ"ב א"כ אמאי בע"ל לטעמא דאף הן היו באותו הגס" כדי לחייב נשים בנ"ה, הא בלא"ה חייבות דבנר חנוכה ליכא פטור דמעשה"ג אליבא דהאור שמח. [וידחק לומר דלולי טעמא "דאף הן היו באותו הגס" היו נשים

³ **והעירני הג"ר אליהו פריד שליט"א:** "לכא' זה אינו, דגם לרעק"א יהיו חייבין לשי' זו דכיון דסברתם דאין לו להכניס עצמו בחשש הניזק בשביל הידור, וכל שרוצה להדר מוטל עליו שמירה, ה"נ כיון שהיה יכול לצאת בשל בעה"ב עצם המצוה ורק משום ההידור חפץ לא לצאת, הו"ל הדלקה לצורך הידור דל"מ רשות מצוה. וצ"ע". ולענ"ד יש לדון דלמעשה כעת הוי חיוב.

⁴ **אולם ראיתי בתוס' רא"ש** (שם כ"ג) דכתב דלולי הטעם דאף הן היו באותו הגס נשים היו פטורות מנר חנוכה "דהוי מצות עשה שהזמן גרמא", קמן דס"ל לתוס' רא"ש דנשים פטורות ממצוה"ג גם אם אפשר לקיים המצוה ע"י שליח, ולכא' דלא כהאו"ש.

פטורות מסברת החת"ס שכתב שהטעם שאין נשים נוהגות בהדלקת 'מהדרין' דכיון שמדליקים בחוץ "אין כבודה לצאת בחוץ ברשות הרבים לעתותי ערב ולהדליק בין האנשים". דלא מסתבר לבטל עיקר הדין משום סברא זו. ועוד, אמאי טעמא דהיו באותו הנס אלים טפי לחייבם אף דאין כבודה לצאת לחוץ.

ונראה לבאר בתרתי אב"א אגדה אב"א הלכה:

א ואתחיל בדרך אגדה: בשבת (כ"א, ב'): "לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה". ומהו בהודאה? רש"י פי' "לומר על הניסים בהודאה". אולם בפסקי הרי"א כתב: "קבעום ועשאוּם ח' ימים שאומרים בהן את הלל, ומודים על הנס בהדלקת הנרות" עכ"ל. מבואר ברי"א דהדלקת נר חנוכה היא עצמה הודאה והלל. [וכן משמעות לשון הרמב"ם (פ"ג מחנוכה הל' ג').] וכמו שאומרים בנוסח הנרות הללו: "...ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול". ובהליכות שלמה כתב הגרש"א זצ"ל (ט"ז, ט'): "עיקר תקנת חכמים להדליק נרות בחנוכה הוא כדי להודות ע"י זה על הניסים הגדולים שעשה הקב"ה לאבותינו וכו', ולכן כוננת הלב בשעת ההדלקה להודות ולהלל לה' וכו' **היא מעיקר המצוה**".

מעשה י"ל דלולי הטעם דאף הן היו באותו הנס לא היה שייך לחייב נשים בהדלקת נר חנוכה ע"י שליח כפי שהקשנו על הא"ש, משום דלא שייך להודות לה' ע"י שליח.... וכנודע מהאבדורהם שהטעם שתיקנו שכל הציבור אומרים "מודים" ואין יוצאין במודים מהש"ץ, משום שבשאר התפילה שהיא בקשה יכול לתבוע צרכיו ע"י שליח, משא"כ מודים שהוא הודאה לה' אין דרך העבד להודות לרבו ע"י שליח. ואף שודאי מהני שליח בנרות חנוכה, אבל להעמיד את כל חיוב ההדלקה-ההודאה אצל נשים רק ע"י שליח – לולי הטעם דאף הן היו באותו הנס – נשים היו פטורות, ד"אין דרך העבד להודות לרבו ע"י שליח".

ושמחתי לראות מש"כ מרן הגרש"א זצ"ל (במנחת ש"ש, ובהליכות שלמה שם) שהמדליק ע"י שליח "יזהר עכ"פ ליתן אל לבו להודות ולהלל". [והוסיף: "וגם המדליק בעצמו יתן אל לבו להתבונן ולבוא ע"י ההדלקה להודות ולהלל לה', ואין זה דומה לקריאת המגילה שיוצא גם אם אינו מבין, דהתם סו"ס סיפר הנס, אבל בהדלקת נר חנוכה צריך להוסיף להתבונן בגדול הניסים כדי להודות לה' עליהם". עכ"ל. וחדוש הוא].

והדבר נפלא, דכל הקושיה הנ"ל הייתה **לפי האבדורהם** דנשים פטורות במעשהה"ג משום דמשעבודות לבעליהן – דבנ"ח דאפשר בשליח לא שייך טעם זה, והת' הוא **לפי האבדורהם** דא"א להודות ע"י שליח. והדברים מכוננים בסיעתא דשמיא.

ב ועל דרך הלכה נראה, דלולי הטעם דאף הן היו באותו הנס, נשים היו פטורות מהדלקת נר חנוכה [אף דלא שייך בזה הפטור של מעשהה"ג לפי האור שמח], בדפשוטו הדלקת נרות חנוכה הוא זכר לנס פך השמן, ולא ברירא האם לנשים היה חלק בהדלקת המנורה כמו בשאר קרבנות ציבור, ודן בזה בשו"ת בית שערים אור"ח סי' שנ"ט. ובבנין שלמה ח"ב סי' ס"א כתב שלא היה לנשים חלק בהדלקת המנורה, וכ"כ באמבואה דספרי בפ' בהעלותך. [ועיין בשקל הקדש למרן הגר"ח זצ"ל פ"ג משקלים מש"כ בזה], עכ"פ אי נימא דאין לנשים חלק בהדלקת המנורה א"כ אין להן כ"כ שייכות לנס פך השמן ולהכי ס"ד דפטורות. וא"ת א"כ אמאי באמת נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה הרי אין להן שייכות לנס פך השמן? ונראה דלרש"י הוקשה כן, וכתב (שם): "היו באותו הנס - שגזרו ירונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה, ועל יד אשה נעשה הנס". עכ"ל. היינו שאצל נשים באמת אין ההדלקה משום נס פך השמן, אלא על ההצלה במלחמה ומגזירת היוונים להיבעל לטפסר תחילה.

נמצא, שאין סיבת ההדלקה אצל האנשים ונשים שווים, דההדלקה אצל האנשים הוא זכר ל"נס פך השמן", וניצחון במלחמה. ואצל נשים רק משום ההצלה במלחמה ומהטפסר. ולכא' אם אצל נשים הדלקת נר חנוכה אינו משום נס הדלקת המנורה במקדש א"כ יש לדון דאולי לא צריך אצל נשים הדלקה "דומיא דמנורה", ונפק"מ דאין נשים צריכות להדר בשמן זית זך כתיב. וכן נפק"מ לפמש"כ הר"ן (הובא במשנ"ב תרע"ג, סק"ח) דאסור להשתמש בנרות חנוכה אפי' לדבר מצוה משום "דומיא דמנורה", לכא' בהדלקה של "נשים" דלא בעי' דומיא דמנורה יהיה מותר להשתמש בנרות לדבר מצוה. ובאמת איכא בזה עוד נפק"מ ואי"ה בל"נ אשנה פרק זה בחנוכה תשפ"ז.

* * * * *

כמה נפק"מ להלכה בעניני "אבן העזר" מ"על הניסים" דחנוכה

מצינו נפק"מ לענין היתר 'אשת איש' לעולם שיוצא מנוסח "על הניסים" שאומרים בחנוכה, דהבית יוסף (אבנ"ה"ו סי' קכ"ט ס"ק כ"ד) כתב לענין כתיבת "שמות בגיטין" ח"ל: "ושם מתתיהו כתב בתרומת הדשן סי' רל"ג שיש לכתוב בוי"ו [מתתיהו ולא מתתיה], ואע"ג דשם מתתיהו אשכחן תרי גברי חד בעזרא (י', מ"ג) וחד בדברי הימים (א', כ"ה, כ"א), מ"מ במעשה דחנוכה שהוא שגור בפי הכל ומזכירין אותו בכל שנה ח' ימים מתתיהו בוי"ו סברא לומר שעל אותו שם קראו הבנים. ולפי"ז לדין (בני ספרד) שאנו קורין במעשה דחנוכה מתתיה בלא וי"ו הוי איפכא ממה שהעלה התרוה"ד וכתבינן ליה בגט בלא וי"ו". עכ"ל הבי"י.⁵

מבואר בדברי הבי"י דהשם מתתיהו מסתמא נקרא ע"ש מתתיהו דנס חנוכה, אלא שתלוי בנוסחאות, דבמקום שהנוסח בעל הניסים "מתתיהו" כך צריך באותו מקום לכתוב שמו בגט, ובמקום שהנוסח "מתתיה" צריכים לכתוב כך את שמו בגט.

ובאמת בשו"ע אבהע"ז (סי' קכ"ט סעי' כ"ד) כתב המחבר להלכה: "**שם מתתיה, אין לכתוב מתתיהו בוי"ו**". עכ"ל. ובבית שמואל ס"ק מ"ג כתב דהשו"ע פסק כן לפי מנהגו שאומרים בעל הניסים בימי **מתתיה**, "לפי"ז לדין שקורין בחנוכה **מתתיהו** יש לכתוב מתתיהו". **ובביאור הגר"א** ס"ק ל"ט ציווה לעיין ב"באר הגולה" שגם כתב: "ונלענ"ד לפי מנהג אשכנז ופלאנ"י שקורין [בעל הניסים] מתתיהו יש להם לכתוב מתתיהו". עכ"ל.

ובאמת שהבי"א זייל לשיטתו... דהבי"ב בס' תרפ"ב כתב: כתב הכל בו (סי' כה כב ע"ד) שאם שכח מלאמרו בברכת המזון ונזכר קודם שסיים, כשיגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה נסים ונפלאות וכו' בימי **מתתיה** וכן יעשה בפורים". עכ"ל. וכשיטתו בב"י באבהע"ז. אולם **הרמ"א** בס' תרפ"ב כתב: "כשישכח על הניסים בברכת המזון כשמגיע להרחמן יאמר: הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות וכו' בימי **מתתיהו** וכו'".

ויש להעיר, להרמ"א שאומרים בעל הניסים "מתתיהו", אמאי לא השיג על פסק המחבר בשו"ע (באבהע"ז) דבגט יש לכתוב מתתיה ולא מתתיהו, היה לו להשיג דלדין שאומרים ב'על הניסים' מתתיהו יש לכתוב בגט מתתיהו ולא מתתיה, הרי הכל תליא בנוסח מתתיהו דעל הניסים כמש"כ התרוה"ד שהובא בב"י. וצ"ע. שו"ר שכבר העיר כן הערוך השולחן.

⁵ **ובנחתל שבעה** העיר על הבי"י "ותמיה לי דבכל הנוסחות שראיתי כתוב מתתיהו בוי"ו. וכ"כ בלבוש שבכל אלו הארצות מורגל בפי כל שקורין מתתיהו בוי"ו והניחו בצ"ע". עכ"ל. וכן הקשה הט"ז (שמות אנשים) "ודבריו תמוהים דבכל הנוסחאות בעל הניסים יש מתתיהו". אולם באמת בסידורים של בני עדות המזרח כתוב "בימי **מתתיה**".

והנה מסברא היה נראה קצת לומר דהא דכתב התרומת הדשן דמי שקורין לו מתתיהו מסתמא על אותו של חנוכה הוא נקרא, זה רק מי שגודל בחנוכה ובסמוך לו, אבל מי שגודל בתמוה... "ונקרא שמו בישראל - מתתיהו" אי"ז מוכרח דנקרא ע"ש מתתיהו דחנוכה, אולם הפוסקים לא חילקו בזה כלל. ואולי לכן הדגיש התורה"ד "מ"מ במעשה דחנוכה שהוא שגור בפי הכל ומזכירין אותו בכל שנה ח' ימים מתתיהו בוי"ו סברא לומר שעל אותו שם קראו הבנים". שהדגיש בדבריו "שמזכירין אותו בכל שנה - ח' ימים" ומחמת ריבוי הזכרת שמו לכן אפי' בשאר ימות השנה מסתמא שנקרא על שמו. רצ"ע.

ולענין הלכה עיין בבית שמואל (שם) מהי"ש. וע"ז מ"ש הגרעק"א בתניא סי' נ'. ובתורת גיטין סי' קכ"ט ס"ק כ"ח. ובשו"ת אור שמח ח"א סי' ח'.

ויש עוד נפק"מ מ'על הניסים' לענין אבן העזר להלן בסמוך.

'מתתיהו בן יוחנן כהן גדול' מי היה כה"ג - נפק"מ לחו"מ ואבהע"ז

ידוע להסתפק, במה שאומרים ב'על הניסים' "בימי מתתיהו בן יוחנן - כהן גדול", על מי מתייחס התואר **"כהן גדול"** האם למתתיהו שהוזכר ראשון, ואנו אומרים בימי מתתיהו בן יוחנן ואותו מתתיהו היה כהן גדול, או שהתואר כהן גדול מתייחס ליוחנן השם שהוזכר שני, ואנו אומרים שמתתיהו היה הבן של יוחנן כהן גדול. [והאריכו בזה בראיות לכאן ולכאן].

כשנשאל בזה הגאון מטשעבין זצ"ל כשהיה בסיביר ["יער 45" במחזו סוויירדלובסק]⁶ השיב: אין לי ספרים שאני יוכל לפשוט ספק זה, אך לכא' שאלה זו תלויה במחלוקת הב"י והרמ"א בהושען משפט סי' מ"ט. דהנה ידוע דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אי אפשר להוציא עליהם שט"ח כי אין מבורר בשטר איזה יוסף בן שמעון חייב.

וכתב הרמ"א (שם) דאם יש בעיר אחת שני יוסף בן שמעון ואחד מהם אביו מת, וכתוב בשטר: "יוסף בן שמעון שליט"א לזה מפלוני", זה ראייה שהכונה ליוסף בן שמעון שאביו חי שהרי כתוב עליו - על שמעון אביו - שליט"א.

אולם הב"י כתב דאין ראייה מהשליט"א שהכונה ליוסף בן שמעון שאביו חי, די"ל דהמילה "שליט"א אינו הולך על אביו שמעון, אלא על יוסף הלזה [שהוזכר ראשון], ואפשר דבאמת שמעון אביו מת.

והרמ"א בדרכי משה טוען: שאם השליט"א קאי על יוסף [שהוזכר ראשון] כטענת הב"י, היה צריך להיות כתוב בשטר כך: "יוסף שליט"א בן שמעון לזה מפלוני", ואמאי נטרו עם השליט"א לבסוף, בהכרח דהשליט"א קאי על שמעון [שהוזכר שני], ולחכי אם אחד אביו חי ואחד אביו מת בהכרח שהיוסף בן שמעון שאביו חי הוא הלזה שהרי כתוב עליו שליט"א.

מעתה, אמר הגאון מטשעבין זצ"ל, שהוא הדין לענין "מתתיהו בן יוחנן כהן גדול", דלפי הרמ"א התואר "כהן גדול" מתייחס ליוחנן ולא למתתיהו, דאם הלכה גדול" מתייחס למתתיהו היה צריך להיות כתוב "מתתיהו כהן גדול בן יוחנן" ואמאי נטרו עם הכהן גדול עד לאחר שהוזכר שם אביו יוחנן, בהכרח משום דקאי על יוחנן. אבל לב"י יתכן דהכהן גדול מתייחס למתתיהו כמו דהשליט"א מתייחס ליוסף [שהוזכר ראשון] ולא לשמעון. נפלא.

שליט"א זה ברכה ותפילה **והיא צריכה להיות מבוררת בלי ספק**

והעירו על הגאון מטשעבין זצ"ל, דדבריו לא א"ש אליבא דהתומים והחת"ס, דהנה הש"ך הקשה על מש"כ הרמ"א דהשליט"א קאי על שמעון ולא על יוסף דאם היה קאי על יוסף היה צריך להיות כתוב "יוסף שליט"א בן שמעון", מהפסוק דכתיב (חגי א') "יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול", והרי יהוצדק לא היה כהן גדול, וע"כ דזה קאי על יהושע [שהוזכר ראשון] ואפ"ה לא כתיב "יהושע כהן גדול בן יהוצדק", וכן הקשה מהפסוק "דוד בן ישי מלך" והרי ישי לא היה מלך וע"כ דזה קאי על דוד שהוזכר ראשון ואפ"ה לא כתיב "דוד המלך בן ישי", חזינו מהפסוקים דמה שכותבין אחר שם אביו קאי על הבן ודלא כהרמ"א.

ויש בזה ב' תירוצים, תי' של התומים ותי' של החת"ס:

א) התומים (אורים, סי' מ"ט ס"ק כ"ג) תי' דכל דברי הרמ"א הם רק לגבי שליט"א, ולא לגבי כינוי ותואר ד'כהן גדול' ו'מלך', דבתואר כגון 'כהן גדול' ו'מלך' באמת כותבים את ה"תואר" של הבן לבסוף - לאחר שם אביו כדכתיב "דוד בן ישי מלך" דהמלך קאי על דוד ולא על ישי, אבל שליט"א זה לא תואר - אלא **"ברכה ותפילה"** - ובזהר מבואר שתפילה וברכה צריכים להיות מבוררים ביותר שלא יפול בו ספק כלל על מי מתפללים, לכן ס"ל לרמ"א דאם השליט"א היה קאי על יוסף היה צריך להיות כתוב בשטר יוסף שליט"א בן שמעון - כדי שיהיה מבורר ביותר דהשליט"א קאי עליו ולא על שמעון אביו.

ובאמת שדברי התומים מחודשים, דמוצאין ממון מיוסף בן שמעון רק על סמך שבטח השטר נעשה עפ"י עניני הזהר הקדוש... שתפילה צריכה להיות מבוררת, ולכן ברור שהשליט"א קאי על שמעון ולא על יוסף מהא דלא הסמיכו את השליט"א ליוסף, וממילא אותו יוסף בן שמעון שאביו חי - הוא הלזה. שו"ר שהתומים כתב בסוף דבריו: "אך מכל מקום לדינא צ"ע להוציא בחולקו וסימן זה ממון, ויכול לומר המוחזק קים ליה כהב"י והש"ך". עכ"ל.

עכ"פ לפי התומים, לענין מתתיהו בן יוחנן "כהן גדול", דזהו "תואר" ולא ברכה, גם הרמ"א יודה לב"י דיתכן דהכהן גדול קאי על מתתיהו ולא על יוחנן [וכהפסוק "יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול" דהכהן גדול קאי על יהושע], ודלא כהגאון מטשעבין דתלי ליה בב"י והרמ"א.

וכן יש להעיר להיפוך, דיתכן דהב"י יודה לרמ"א לענין "כהן גדול" דמתייחס לשם שהוזכר שני מדלא הסמיכו את התואר לשם שהוזכר ראשון, ורק לגבי שליט"א ס"ל לב"י דקאי על יוסף שהוזכר ראשון מסברת הש"ך בחו"מ סי' מ"ט סק"ד והבית שמואל באבהע"ז סי' קכ"ט סעי' י"ד ד"זהו ברכה דמברכין אותו י"ל דקאי על יוסף שעוסקין בו ולא על אביו".

⁶ **כשנשאל השואה** הביאו לפני הגאון מטשעבין גזיר עיתון משעבין גזיר עיתון מעיתון ה'שטרמר' הגרמני הידוע לשמצה, שבו הנאצים ימש"ו מביעים את רצונם כלוא את גדולי הדור והאדמורי"ם מגור ובעלזא, וכן הופיע בעיתון תמונה של הגאון מטשעבין כאשר מתחת לתמונה נכתב "גדול התלמודיים בעולם". ולכן הודגש לעזוב במהירות את טשעבין, וברח ללמברג, ומשם הוגלה לסיביר הקפואה למחנה כפיה ששכן בתוך יער ענק שכונה **"יער 45"** במחזו סוויירדלובסק. ושם ישב ועסק בתורה בהתמדה גדולה בלי ספרים, מתוך רעב, ופחד, וכלי וכו'.

כל דלק' ב' בדובב מישרים הם תשובות שכתב בסיביר בכל מכמני התורה בלי שום ספר, הכל מתוך הזכרון, ובראש דלק' ב' כתב הגאון מטשעבין זצ"ל: "לחיות הדברים שנתחדשו בימי גלות, בהיותי מטולטל נע ונד בימי המלחמה בדבריות ויערות **מחוסר ספרים**, הנני קובע להם מקום מיוחד, ומודה לה' על שהוציא ממסגר נפשי, וזכיתי לעלות לארצנו הקדושה". [למחרת יו"כ תש"ג כתב הגאון מטשעבין לאחותו ששהתה בגטו וורשא, כאשר הוא מצוין שלא היה בידו אף מחזור לתפילה: "הוכרחתי במשך כל היום הקדוש לעשות את עבודתי לרעות את הצאן, אין מחזור ואין סידור ובכן הצבעתי על כבשותי ואמרת: 'בקברת רועה עדרו' בכונה זאת, שמעולם לא הגעתי אליה: 'רבונו של עולם, ראה איך אני שומר על הצאן שמסרו לי, ואלה הם צאנך, עמך ישראל'"].

⁷ **התומים** (סי' מ"ט אורים סק"ג) העיר על הש"ך דלא היה לו להקשות על הרמ"א 'מנביאים', כי אם מפסוק 'בתורה' בפרשת בהעלותך (במדבר, י"א, כ"ח) "ויען יהושע בן נון משרת משה", והרי נון לא היה משרת משה אלא יהושע, ולא כתוב "יהושע עבד משה בן נון"? ובספר שושנת יעקב סי' מ"ט תי' דאם היה כתוב "ויען יהושע משרת משה בן נון" היה משמע שנון הוא אבא של משה רבינו, ולכן הש"ך לא הביא פסוק זה נגד הרמ"א. וע"ז בריטב"א (יומא כ"ב ב'), וע"ז מש"כ הרש"ש בחידושו על מדרש רבה (בהוספות לפרשת ויקרא פרשה ו'), שהדפוסו בסוף ויקרא.

חַת"ס: יהודה מכב"י ראשי תיבות: מתתיהו כהן בן יוחנן

בן החת"ס (גליון השו"ע חו"מ סי' מ"ט) כתב לתרין דברי הרמ"א מהפסוקים שהביא הש"ך נגד הרמ"א, דבכל הפסוקים היה הדבר מפורסם והתואר קאי על השם שהוזכר ראשון, כגון "דוד בן ישי מלך" דהיה מפורסם שדוד היה מלך ולא ישי, ולכן שפיר אפשר לכתוב התואר אחרי שם האב אף דקאי על דוד שהוזכר ראשון, אבל שליט"א דאין הדבר ידוע על מי קאי השליט"א בזה ס"ל לרמ"א דאם השליט"א קאי על יוסף היה צריך להיות כתוב בשטר "יוסף שליט"א בן שמעון". **ולפי החת"ס**, יתכן דלענין מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, הכהן גדול מתייחס למתתיהו גם לפי הרמ"א, דהדבר היה מפורסם ואי"צ להסמיכו לשמו.

ובאמת שהדברים מכוונים מאד בדעת החת"ס, דהחת"ס (אבהע"ז שם בסופו, בלשכת הסופרים סי' קכט סעי' ט') כתב: דנראה לו שראשי תיבות יהודה מכב"י הוא מתתיהו כהן בן יוחנן, קמן דלחת"ס מתתיהו היה כהן גדול.

ומעניין שעל סמך פיענוח ר"ת אלו הוציא החת"ס דין להלכה באבן העזר... לענין גט, דאם יש לבן תואר יש להזכיר התואר קודם שיזכיר שם האב, כמו שבר"ת מכב"י מסמך התואר כהן גדול לשמו. (ועיין שם ברמ"א סי' קכ"ט סעי' ט' ובבית שמואל שם, ובש"ך חו"מ סי' מ"ט ס"ק י"ד). **וזה לשון החת"ס**: "והנה מצינו יהודה מכב"י שנ"ל שהוא ר"ת מתתיהו כהן בן יוחנן, ומסמך תואר לשמו, ומיהו התם ל"ל דלא נימא אביו כהן ולא הוא כי בתחלה אמו ע"י קידושין, קמ"ל, אבל בעלמא צ"ע". עכ"ל. וכ"כ החת"ס (בגליון השו"ע חו"מ סי' מ"ט) "ועיין מש"כ בגליון שו"ע אבהע"ז סי' קכ"ט מיהודה המכב"י שנ"ל ר"ת מתתיהו כהן בן יוחנן".

* * * * *

* * * *

אש שדלקה בדרך נס האם ההדלקה מתייחסת למדליק, לענין הדלקת המנורה, לענין הדלקת נרות שבת, ולענין מזיק בחו"מ

אשתקד הבאנו קרשיה של ה"פחד יצחק" בעצם נס פך השמן, איך היה בזה קיום מצות "הדלקת המנורה", הרי אין ההדלקה מתייחסת למעשה של המדליק, כמו שלענין מזיק "פשוט וברור הוא שאם ראובן ידליק אש, אשר לפי כל חוקי תכבה תכבה בעוד שעה ידועה, ובדרך שינוי הולך הוא האש ודולק הרבה יותר מזה, ובאותו הזמן של השעה היתירה תזיק האש לשמעון, בודאי שאין ראובן נחשב למזיק כלל, שהרי אש זו היתירה אין הוא כלל מעשיו של ראובן, וא"כ בודאי שאותו הנס שאירע במנורת בית חשמונאי, לכאורה, לא היה בו כלל קיום מצות הדלקה, מאחר שאין זה מעשה הדלקה שלהם". עכ"ל. [והארכנו אשתקד לדון בקרשייתו מכמה צדדים, עיי"ש].

ותירין הג"ר **יצחק הוטנר** זצ"ל [פחד יצחק חנוכה, רשימה אות ט', עמ' קנ]: "דבאמת בשום מצוה אחרת לא היה יתכן ענין שכזה, ורק במנורה שעצם קיום מצות הדלקת המנורה בכל יום נעשה בו בדרך נס, ומ"מ מתקיימת היא מצות המנורה בהדלקה זו שבכל יום, א"כ בודאי שא"ל לפגום במצות הדלקת המנורה של החשמונאים ע"י זה שההדלקה הייתה נמשכת מלמעלה לחוק הטבע". דהביא שם מהרמב"ם עה"ת שקיום המצוה ד"להעלות נר תמיד" היה ע"י הנר המערבי שלא כבה - על ידי "נס".

והנה במש"כ ה'פחד יצחק' "דבשום מצוה אחרת לא היה יתכן ענין שכזה", יש להעיר דמצינו כן במצות "הדלקת נרות שבת" בביתו של רבי חנינא בן דוסא (תענית כ"ה, א') דהגמ' מספרת שפעם אחת בערב שבת ראה רבי חנינא בן דוסא את בתו עצובה, "אמר לה: בתי אמאי עציבת?" אמרה לו בתו "כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת" [ופרש"י: ותיכף יכבה], אמר לה: "בתי מאי אכפת לך מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק, תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה". והנה בפשוטו נראה שקיימה בזה מצות הדלקת נרות שבת [ובירכתה אינה לבטלה]. אף שדלק בדרך נס, חזינן שלא רק במצות הדלקת המנורה בביתם איכא קיום מצוה כשדולק בנס אלא גם בהדלקת נרות שבת?

ונראה ליישב בתרתי:

א [דמש"כ הפחד יצחק] "דבשום מצוה אחרת לא היה יתכן ענין שכזה", היינו מצוה דבעי "מעשה" דומיא דהדלקת המנורה⁸ וכשנעשה ע"י נס אי"ז "מעשה ידיה", אבל בהדלקת נרות שבת דלא בעי "מעשה" - ד"עיקר המצוה היא ההשתדלות שיהא אור מאיר בבית וזה הוא קיום מצוה" כמש"כ האחרונים⁹ (וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם שכתב "שיהא בבתיהם נר דלוק בשבת"), והג"ר צבי פסח זצ"ל בהר צבי אור"ח סי' קמ"ג הוכיח כן דידוע קרשיית הגרעק"א על המג"א שכתב דאפשר להדליק נרות שבת ע"י גוי, והרי אין שליחות לגוי? אולם אי נימא "דהדלקת נר של שבת אין מצוה עצם ההדלקה שיהא עכוב בדבר שיהא מדליק בידיים דוקא, אלא עיקר המצוה היא ההשתדלות שיהא אור מאיר בבית וזה הוא קיום מצוה, א"כ שפיר מברכת על הדלקת הגוי", ובסו"ד כתב "דאף שהוא כדרך גורם יכול לברך ע"ז אף לכתחלה". עכ"ל להר צבי.

מעשה י"ל דכמו דכמו דמהני להדליק נרות שבת ע"י גוי - אף דאין שליחות לגוי - וחשיב מעשה הגוי ולא מעשה המשלה, משום דסו"ס דלק בגרמתה ובהשתדלותה [במיעוי הגוי להדליק], הוא הדין בהדלקה של נס, אף דאי"ז מעשה ידיה [כמו שהוכיח ר"י הוטנר ממזיק] אך מ"מ סו"ס דלק בגרמתה ובהשתדלותה ידיה.

⁸ ולא ס"ל לפחד יצחק **כריבנו חיים הלוי** (פ"ט מביאת מקדש ה"ז) דבמנורה אין המצוה ב"מעשה" ההדלקה, אלא ב"תוצאה" שהנרות דולקים, והוכיח כן מהרמב"ם שכתב ש"הדלקת המנורה כשרה בזרים", וכ"כ **בתי מרן רי"ז הלוי** (עמ' 82): "מצותם רק שיהיו דולקים ולא במעשה הדלקה עיין בבתי ר"ח הלוי לאאמור"ר הגאון החסיד זצוקלה"ה בהל' ביאת מקדש שכתב כן".
ומרן החת"ס (מנחות סי' ל' סק"ח) כתב ביתר שאת, שאף "קוף" כשר להדלקת המנורה... וזה לשונו "ונראה דעת הרמב"ם דעיקר המצוה שיהא דלוק ואפילו הדליקו קוף כשר". עכ"ל. [ובהמשך דבריו כתב "ומ"מ יש מקום לומר דכהונה לא בעי אבל עבודת בן דעת בעי וצ"ע"].

⁹ ויש להמתיק הדברים עפ"י דברי ה"בית הלוי" (ח"א סי' י"א) דבנרות שבת איכא תרתי גם משום "כבוד שבת" וגם משום "עונג שבת", והנה לענין "עונג" לא בעי כלל שיהא דלוק ע"י מעשיו - ואפי' דלוק מאליו מהני - דסו"ס איכא "עונג", ורק משום "כבוד" שבת בעי להדליק לצורך השבת ולא מהני בנר דלוק מבע"י (עיין ברמ"א סי' רס"ג סעי' ד'), אך מסתבר דלזה לא בעי "מעשה" גמור בידיים, וגם היכא דדולק מהמת השתדלותה איכא כבר "כבוד השבת" דהרי הדולק במסויים עבור השבת. ועיין קה"י שבת סי' כ'.

בן עזר נראה ליישב, דשםא רבי חנינא בן דוסא ובני ביתו שאני, שהיו מלומדים ורגילים בנסים, והנס והטבע היו אצלו שווים, וכמש"כ הרב דסלר זצ"ל "ומי שכבר עמד בנסיון זה של הטבע עד שאיננו עוד נסיון עבורו כלל, אין עוד צורך שיתנהגו עמו מן השמים מתוך הסתר זה, ועל כן מצויים הניסים אצלו, והיינו דאמר ר' חנינא בן דוסא (תענית כ"ה, א') "מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק", פ' שאינו רואה שום הפרש עוד בלבו בין הנס והטבע, וממילא שוים הם להדלקה השמן והחומץ". **ובבן איש חי** (בבן יהודה תענית כ"ה) כתב שלא ניכו לר"ה בן דוסא ובני ביתו מזכויותיהם, דשאני רחב"ד ובני ביתו דהניסים לא היה אצלם בגדר "נס" אלא "טבע", וכנה"ל דלגבייהו הנס והטבע שווים. [עיי"ש בגמ' בתענית דגם בתו של רחב"ד הייתה מלומדת בנסים].

ואף שכתב מרן החזו"א (בב"ק סי' י"ח סק"ג) לענין המוצא אבידה ב"וטרטו של ים" דגם אבידה של ר' חנינא בן דוסא (שרגיל בנסים) ששטפה נהר מותרת, וז"ל: **"גם מלומד בניסים אין הדין משתנה, שהתירה תורה אבדה ששטפה נהר אפילו של רבי חנינא בן דוסא, והתורה נתנה לפי גדר הטבע, והצלת נס הוא כנותנים לו חפץ של נס ואחר הוא, ומיהו נס נסתר המכוסה באמצעים טבעיים דינו כטבע, שהרי כל הטבע בהשגחה פרטית"**. עכ"ל החזו"א. נראה שכל דברי החזו"א הוא רק בייחס לאחרים, היינו דמי שמצא אבידה של מלומד בניסים ששטפה נהר - זכה בו, ואין הדין משתנה כלפי אחרים מחמת דאצלו אי"ז נס, דהתורה ניתנה לפי גדר הטבע, אבל לענין "ההשתדלות" כלפיו, י"ל דמי שרגיל בניסים המעשה מתייחס אליו, דכמו שהטבע מונח במעשיו, כך הנס מונח במעשיו, דהרי אצלו הנס והטבע שווים, ולהכי הדלקת החומץ התייחס אליה.

ונפק"מ בין ב' הדרכים: לו יצויר שהחומץ היה מזיק ושורף ממון אחרים, דלפי מהלך א' הנ"ל, בתו של רחב"ד היתה פטורה מלשלם, אף דלענין הדלקת נרות שבת חשיב הדלקה דידה, עבדינן פלגינן, לענין מזיק דבעי' "מעשה" - ע"י נס אי"ז מעשה, ולענין הדלקת נרות שבת דלא בעי' מעשה אלא "השתדלות" חשיב מעשה. אולם לפי המהלך השני דהטעם שההדלקה של החומץ התייחס אליה משום דאצלה "הנס והטבע שווים" א"כ גם לענין "מזיק" מעשה ההדלקה מתייחס אליה וחייבת לשלם.

* * * * *

* * * *

"מצוה לפרסם: בהל' השמיעה לאוזנו מעכבת"

בילדותי סיפרתי פעם בחנוכה לאמו"ר זצ"ל שלצידי בתפילה היה אברך שאמר הלל באריכות, דקדק בכל מילה, לפעמים חזר על הפסוק שוב, ממש כמו המדקדקים הגדולים בקר"ש... התפעל אמו"ר ושאל אותי מיהו אותו אברך? פתח אמו"ר זצ"ל את המשנ"ב בסי' תפ"ח ס"ק ב' והראה לי שכתב: שבימים שגומרים את הלל דין אמירת הלל כדין קריאת המגילה, וכמו שבמגילה אם חיסר תיבה אחת או שקרא בטעות תיבה שהשתנה המשמעות - לא יצא ידי"ח, כך גם בהלל אם חיסר תיבה או שקרא והשתנה המשמעות - לא יצא ידי"ח. וז"ל המשנ"ב: "וגומרים ההלל - ואם חיסר פסוק אחד או תיבה אחת צריך להתחיל אה"כ מאותו פסוק ולגמור עד סוף ההלל דאם יאמרנו במקום שנוצר ה"ל קריאה למפרע ולא יצא". ובשער הציון כתב: "דמוכח במגילה דף י"ז דהלל ומגילה שוין, ולענין מגילה כתב הר"ן בהדיא דבין השמיט פסוק או תיבה אחת דינן שוה, וממילא פשוט דהוא הדין לענין הלל. **ועל כן צריך לזהר מאד בימים שגומרים ההלל שלא יקרא התיבות בטעות שמשנתנה הענין על ידי זה, דלענין מגילה מחמירין בזה, כדאיתא לקמן בסימן תר"צ סעי' י"ד, עיין שם במגן אברהם, והוא הדין הכא**". עכ"ל.

וראיתי שמרן הג"ר משה שטרנבוך שליט"א כתב לחדש ולהשוות בעוד ב' הלכות את הלל לקריאת המגילה:

א [הנה בגמ' בברכות י"ד מבואר דגם בהלל יש "פרסומי ניסא" כמו בקריאת המגילה, דהגמ' מסתפקת "בהלל ובמגילה מהו שיפסיק [האם מותר להפסיק באמצע הלל או המגילה לשאלת שלום ולהשבת שלום כמו בקר"ש]. מי אמרין ק"ו קר"ש דאורייתא פוסק דרבנן מבעיא, או דלמא פרסומי ניסא עדיף". וכתב בתשובות והנהגות (ח"ג סי' ק"י): **"ולפי זה נלע"ד דיש להקפיד שלא יאמר ההלל בלחש שאינו משמיע לאוזניו, שגם בדיעבד אינו יוצא, דהרי במגילה מפורש בב"י שאם אינו משמיע לאוזניו לא יצא גם בדיעבד משום דפרסומי ניסא החמירו בו יותר דהשמיעה לאוזנו הוא לעיכובא**. [ובשער הציון כתב: **"ולפי זה מי שקרא המגילה לעצמו צריך לזהר מאד שישמיע לאוזנו, דאי לא הכי אפילו בדיעבד לא יצא"**. עכ"ל]. והואיל וחזינן בגמרא דמדמין הלל למגילה שאמירתם משום "פרסומי ניסא", נראה ברור שגם בהלל חייבין להשמיע לאוזניו דוקא, והיינו שצריך לשמוע מה שאומר, **ומצוה לפרסם דבר זה, וראוי לזהר בזה מאד"**. עכ"ל.

ויש להוסיף, דלפי דבריו במקום שאומרים הלל בקול רם [או בשעה ששרים בקול מה אשיב וכדו'] שאין הוא שומע לאוזנו, באנו למח' פוסקי הדור האחרון אם הלכתא כה"שפתי חכמים" שכתב שהטעם שמשא רבינו "צעק" בתפילתו ב"מכת צפרדע" משום דבעי' להשמיע לאוזנו, אף דלולי רעש הצפרדעים משה רבינו היה שומע באוזנו. **[הערה הג"י זיכל שליט"א:** "יש לדון שדוק קולות ורעשים מענין אחר הוי חיסרון לדין "ישמיע לאוזנו", אבל כשכולם אומרים יחד הלל בקול רם אין לך פרסומי ניסא גדול מזה, וקצת ראייה מפסחים פ"ה, ב' ד"פקע איגרא מהלילא" ופרש"י - "מקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים"]].

ב עוד כתב לחדש (שם) דיש ענין לקרוא הלל בעשרה כמו במגילה, היינו דכמו דבמגילה בעי' עשרה משום פרסומי ניסא [ושלא בזמנה עשרה לעיכובא]. הוא הדין הלל דיש בו פרסומי ניסא בעי' לכתחילה בעשרה. והביא לזה סמך מהמשנ"ב תפ"ח סק"ג שכתב: **"אם בא לבהכ"נ סמוך להלל יקרא תחלה הלל עם הצבור ואח"כ יתפלל והוא שלא יעבור זמן ק"ש ותפלה עי"ז ועיין לעיל בסימן תכ"ב במ"ב סקט"ז"**. ובשעה"צ כתב: **"אם הוא עומד בין ישתבח ליוצר יפסיק כדי שיאמר הלל בצבור, והיינו אם הוא יודע שאחר כך לא יזדמן לו צבור שיאמרו הלל"**. עכ"ל. חזינן לכתחילה יש לומר הלל בציבור.

החפצא של הלל אינו פרסומי ניסא - ואין השמיעה לאוזנו מעכבת

והדברים הנ"ל מחודשים, ולולי דבריו היה נראה, דאף דמבואר בגמ' בברכות דבהלל איכא 'פרסומי ניסא', מ"מ לא דמי לפרסומי ניסא דמגילה, דשאני מגילה דכל החפצא של המצוה הוא "פרסומי ניסא", אבל "הלל" אין החפצא של המצוה "פרסומי ניסא" אלא "להודות ולהלל" אלא דממילא איכא פרסומי ניסא (ונפק"מ לענין שלא יפסיק באמצע כדאיתא בברכות שם), ומעתה יתכן דדין "להשמיע לאוזנו" לעיכובא ודין "עשרה" הוא רק היכא דהחפצא דהמצוה הוא "פרסומי ניסא" כמו במגילה, אבל בהלל שהפרסומי ניסא אינו מעצם החפצא של המצוה - אין השמעת אוזנו מעכבת, ואין דין "עשרה" להלל.¹⁰

ומש"כ המשנ"ב הנ"ל דיקרא הלל "עם הציבור", שמא אי"ז משום דין עשרה דפרסומי ניסא [כפי שהבין הגר"מ שטרנבוך שליט"א], אלא משום דין עניה ב"הודו" - שהש"ן אומר הודו הקהל עונים אחריו הודו. עיין במשנ"ב סי' תכ"ב ס"ק כ'.

וראיה לדברינו, דאטו לדבריו יש ענין לשתות ד' כוסות בעשרה מדין פרסומי ניסא? ולהדליק נרות חנוכה בעשרה מדין פ"ג? בהכרח דזהו דין רק במגילה (אולי משום דהוי דבר"ק), או כדדריש ליה הגאון ה"אמרי אמת" זצ"ל מהפסוק "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים", ובגמרא ברכות (כ"א, ב') למדים בגז"ש מתיבת **"ותיר" שצריך עשרה....**

¹⁰ ומש"כ המשנ"ב לדמות בין הלל לקריאת המגילה דאם חיסר תיבה אחת לא יצא, אי"ז משום הפרסומי ניסא, אלא דכל היכא דבעי' "קריאה" אם חיסר תיבה לא חשיב דקרא.

מצינו חוטא נשכר... דמי ששכח 'על הניסים' זוכה לבקש: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים"?

הרמ"א ס' תרפ"ב כתב דאם שכח "על הניסים" בברכת המזון, כשמגיע ל"הרחמן" יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו וכו'".

וצ"ב דא"כ מצינו חוטא נשכר... דמי שעשה כדן וזכר לומר על הניסים אינו זוכה לבקש שהקב"ה יעשה לנו ניסים ונפלאות, ואילו מי שלא עשה כדן, ושכח לומר 'על הניסים', זוכה לבקשה מהקב"ה לניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו?

וביארנו בזה, עפ"י מה שאמר הגרעק"א [בדרשה לקיסר, בדפס בהגרעק"א ברכות נ"ד, ב'] לפרש את הפסוק בתהילים (פרק ו') "זוהב תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלקים": דהכוונה דמי **שזוהב תודה** – ומודה לה' על חסדיו ונפלאותיו שעושה עמו, "יכבדני" בזה הוא מכבד את ה', **ושם דרך** – ובוזה שהוא מודה לה', הוא יוצר לעצמו דרך ש"אראנו בישע אלקים".

שארנו בישועות נוספות, דההודאה לה' זה גופא גורם שה' ימשיך להטיב עמו עוד ועוד.¹¹
וכ"כ לפרש האמרי בינה בהקדמה (אות ד') "בזמן שהמקבל הטובה מכיר ונותן תודה על טובו והחסד אשר קבל ואינו כפוי טובה בזה נפתח הצינור שהמטיב יטיב לו בכפלים, לכן אמר זוהב תודה יכבדני שמכבד לה' ומכיר טובו וישועתו והשגחתו, ובוזה 'שם דרך' שאראנו לעתיד בכל עת בישע אלקים". עכ"ל.¹²

מעשה י"ל, דמי שזכר להודות ולומר 'על הניסים', אין צריך לבקש במפורש על נס, שכבר מובטח הוא ב'אראנו בישע אלקים', ורק מי ששכח להודות לה' ואין לו הבטחה ש"אראנו בישע אלקים" צריך לבקש מפורש מהקב"ה שיעשו עמו ניסים ונפלאות.

אמאי בחנוכה לא תיקנו לומר "הרחמן" כמו בשבת, ויו"ט, ור"ח

ואולי מירשב בזה מה שהעירו, אמאי לא תיקנו בפורים וחנוכה "הרחמן", כמו שתיקנו בשבת ויו"ט: הרחמן הוא ינחלינו וכו', בראש חדש: הרחמן הוא יחדש עלינו וכו', בסוכות: הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנפלת? [עיין שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קפ"ה שהאריך בזה, ועיי"ש מש"כ לתרין בשם הג"ר יצחק לויין].

ולנתבאר לעיל י"ל דאם היו מתקנים בחנוכה "הרחמן" הנוסח היה "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו", ולאחר שהודה לה' ב'על הניסים' הוא כבר מובטח לניסים ולנפלאות ב'אראנו בישע אלקים' ואין צורך לבקש על זה, ורק מי ששכח ולא הודה לה' תיקנו "הרחמן". ולפי"ז יתכן שבאמת אמירת "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים" (למי ששכח לומר עה"ב) הוא מדין כל מועד שאומרים הרחמן...

ונפק"מ לדינא: דמקום אמירת "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים" הוא באותו מקום שמוסיפים הרחמן לשבת ויו"ט ור"ח, לאחר אמירת במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות¹³, וכ"כ **הנתיבות** בסידורו 'דרך החיים' "מי ששכח על הניסים בחנוכה ופורים, כשיגיע להרחמן הוא יזכינו יאמר הרחמן הוא יעשה לנו ניסים", וכ"כ **היעב"ץ** (בסידור בית יעקב, דיני ברכה מ"ז).

אולם מלשון הרמ"א נראה שאומרו מיד בגמר הברכה ד"לעולם אל יחסרנו", שכתב: "**כשמגיע להרחמן** יאמר הרחמן הוא יעשה לנו ניסים". כן כתבו לדקדק בדבריו כמה פוסקים. [ועיי' בלשון הרמ"א בס' קפ"ז סעי' ד' וצ"ע].

בשורש הפלוגתא האם מקומו של הרחמן מיד בגמר ברכה רביעית

וצ"ב מהו שורש הפלוגתא אם מקומו של 'הרחמן יעשה לנו ניסים' הוא מיד בגמר "ברכה רביעית" או לאחר "במרום".
ונראה דפליגי בחקירה שכתבנו אשתקד האם הזכרת 'על הניסים' בברכה מ"ז הוא מדיני פרסומי ניסא דחנוכה, או שהוא מדיני הזכרה דמעין המאורע כמו בשאר המועדים [ונכתבו בזה כמה נפ"מ באור"ח וחומ"מ]. ונראה דהרמ"א ס"ל ד'על הניסים' הוא מדיני ברכה מ", להכי ס"ל דיש להסמיכו מיד בסיום ברכה רביעית דאז חשיב חלק מברכה מ"ז, אבל לאחר מכן אין זה מברכה מ"ז. והנתיבות והיעב"ץ סברי דהזכרת 'על הניסים' הוא מצד "פרסומי ניסא" ולא מדיני ברכה מ", וא"כ אי"צ לאומרו דוקא בברכה מ"ז – דגם ב"סמוך ונראה" לברכה מ"ז איכא פרסומי ניסא. [והטעם שמקום אמירתו לאחר "במרום" [ולא בתוך ברכה מ"ז] משום ד'על הניסים' פותח "בהרחמן יעשה לנו ניסים", והרי מקומו של 'הרחמן' במועדים הוא לאחר במרום].

ולענין הלכה: הנה מהמשנ"ב (תרפ"ב סק"ה) נראה כהנתיבות והיעב"ץ שאומר 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים' לאחר במרום, שכתב: "בראש חדש שבחנוכה יאמר זה אחר 'הרחמן הוא יחדש' משום דתדיר קודם", קמן שאומרו בהרחמן דשאר המועדים.

אגב, נדלקו מרנ הגרי"ש והגר"ח האם אומרים בשבת "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים", **דעת מרן הגרי"ש אלישיב** צ"ל שבשבת אין לאומרו משום שאין מבקשים בקשות בשבת [אלא יאמר על הניסים בלי לומר הרחמן], ודעת מרן הגרי"ח **קניבסקי** צ"ל (הובא בדרישו תרפ"ב הערה 6) שאומרים הרחמן גם בשבת כיון שאין בקשה פרטית. **ויש לי דקדוק קל מהמשנ"ב כהוראת מרן הגרי"ש** צ"ל, דהמשנ"ב הנ"ל כתב דבראש חדש יקדים הרחמן הוא יחדש, להרחמן הוא יעשה לנו ניסים 'משום תדיר', וצ"ע אמאי המ"ב נקט **ראש חודש**, ולא נקט **דשבט** יקדים 'הרחמן הוא ינחלינו' קודם ל'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים' ולהגרי"ש א"ש דבאמת בשבת אין אומרים הרחמן הוא יעשה לנו ניסים.

¹¹ ועיי' בספרנו עה"פ (בראשית כ"ז, כ"ז) "ראה ריה בני... אשר ברכו ה'... ויתן לך אלקים משמני ארץ": "...ובהתבוננך על מדת טובו - יתן לך שדה מבורך". עיי"ש מה שביאר לפי"ז הפסוקים, **ובשפ"א** (חנוכה) הביא מהמדרש עה"פ "הדוד לה' כי טוב, כי לעולם חסדו" שפירש דע"י שהאדם מכיר בחסדי השי"ת ומודה לה', הרי זה גופא גורם שימשך חסד ה' אצלו לעולם ולכל דורותיו אחריו, והו' 'כי לעולם חסדו'.

¹² **הגה"צ רבי בן ציון ברוך** צ"ל ראש ישיבת 'בית יוסף' נובהרדוק בירושלים כנס פעם בזקנותו לידידו (מתקופת לימודם בנובהרדוק) מרן **הסטייפלער** צ"ל ואמר לו שהתחדש לו פשט חדש בברכה "שעשה לי כל צרכי" שמודה בזה להשי"ת על שיכול לעשות בעצמו את צרכיו, ולא נצרך לעזרה ומשרתים, והוא הוא הביאור "שעשה לי" שאני יכול בעצמי לעשות לבד "כל צרכי". ואני צריך עזרה וסיוע מאחרים לעשות את צרכי. [הגר"ב"צ עצמו התעורר לרעיון זה עקב כך שנפצע בלחמת תש"ח מריסס שחזר לרגלו, וזה השפיע עליו בזקנותו שהיה נצרך לעזרה וסיוע].
הסטייפלער שמח מאד בפירוש זה ואמר: חבל שנודע לי מזה רק עכשיו, יתכן שאילו ידעתי מזה בצעירותי והייתי מכין על כך כל יום בתפילה, לא הייתי מגיע בזקנותי למצב שאינני יכול לעשות "לי" בעצמי "כל צרכי". [מפיה עמ' 136, כפי שסיפר מרן הגרי"ח קניבסקי צ"ל].
חזינו מדברי הסטייפלער צ"ל כהיסוד הנ"ל, דאם היה מודה לקב"ה בברכה זו בכל יום על הטובה הזו שיכול לעשות בעצמו את צרכיו, אזי היה בכוחה של הודאה זו לפעול – שאראנו בישע אלקים – שגם בזקנותו לא יזדקק לסיוע מאחרים. ["מפי השמועה" פר' בראשית].
וענין בבן יהוידע (פסחים ק"ז) דאמירת הלל והודאה מונעת מ"כל צרה שתהיה נגזרת בעולם שלא תבא עליהם **בשביל ההלל**, כי זכות זה של אמירת ההלל דוחה הצרה מעליהם, וגם אם מוכרח שתבא עליהם יהיו נגאלים ממנה תכף". עכ"ל.

¹³ בשו"ת **שיח יצחק** סי' של"ה (להג"ר יצחק ווייס הי"ד נהרג בידי הנאצים בשנת תש"ב), כתב ע"ד צחות הטעם שאומר 'הרחמן' דוקא לאחר "במרום ילמדו עלינו זכות": "י"ל ע"ד צחות, שגם על זאת מה ששכח להזכיר על הניסים בברכת הארץ גם על זאת ילמדו עלינו זכות בשמים ממעל, כי לרוב הטרדה על המחיה ועל הכלכלה, עי"ז גברה השכחה, עי"ז ברמ"א (סי' קכ"ח, מ"ה) גבי טעם שאין נושאין כפים רק ביו"ט".

מצינו חוטא נשכר... דמי ששכח רצה ויעו"י

זוכה לברך בשם ומלכות ברכת 'אשר נתן'

והנה כהשאלה הנ"ל אמאי מי ששכח 'על הניסים' מרוויח 'הרחמן'... יש להעיר כן גם בהלכה בסי' קפ"ח דמי ששכח רצה או יעלה ויבוא מברך ברכת "אשר נתן" [אם עדיין לא התחיל ברכה רביעית], וצ"ב דא"כ מצינו חוטא נשכר... דמי שעבד כדן וזכר לומר רצה ויעו"י אומרו בלי ברכה, ומי שלא עשה כדן והתירשלו ושכח רצה ויעו"י זוכה לאמירת ברכה בשם ומלכות? וראיתי שקצת הרגיש בכעין זה **מרן החפץ חיים זצ"ל** בביאור הלכה (הראשון בסי' קפ"ח), על מש"כ השו"ע דהשוכח רצה ויעו"י מברך 'אשר נתן', ה"ל: **"אף על פי שאם היה מזכיר במקומו לא היה בנוסח ברכה בשם ומלכות"**? וא"כ מדוע כשאומר בפני עצמה צריך לומר בשם ומלכות?

ולפני שאביא את תירוצו של הביאור הלכה, ראיתי דבעל השיח הלכה ביאר דהטעם שהביאור הלכה לא העיר בנוסח יותר חריף איך יתכן דהמתירשלו והשוכח נשכר בברכה? "דזה לא קשה, דכשם מי שאכל מזונות וענבים שחייב לברך על המחיה ועל העין, וטעה ואמר רק על המחיה שדינו לחזור ולברך על העין וכי יש לתמוה דהאיך יתכן שהטועה יהיה נשכר בברכה נוספת, דזה ל"ק דבאמת משום טעותו הוצרך לברך ברכה שאינה צריכה, ואין כאן זכות של ברכה נוספת, והוא הדין לענין ברכת המזון". אלא הא קשיא ליה לביאור הלכה: אמאי כששכח רצה ויעו"י מברך ברכה בשם ומלכות, הרי שמזכיר רצה ויעו"י במקומו הוי רק הזכרה ולא בנוסח ברכה בשם ומלכות?

ועכשיו נעבור לתי' הביאור הלכה [אמאי השוכח רצה ויעו"י מברך, הרי כשאומר במקומו אינו מברך] דבאמת כשאומר רצה ויעו"י בתוך ברכת 'רחם' יש לזה **דין ברכה**, דזה נכלל בתוך הברכה. (כמובן לא ברכה בפני עצמה, אך איכא עלה דין ברכה, ולא הזכרה בעלמא). וזה לשון הביאור הלכה: "שכשהוא מזכיר [רצה ויעו"י] בברכה, הרי היא נכללת בברכה שיש בה שם ומלכות בפתיחתה וחתמתה דפתיחת וחתמת הראשונה כוללת כולן, אבל כיון שסיים בונה ירושלים ואומרה ברכה בפני עצמה לא הוי סמוכה לחברתה כיון שאינה אלא אקראי בעלמא". עכ"ל. [והטעם שבאקראי בעלמא לא חשיב סמוכה לחברתה, אסבר לן הריטב"א בברכות מ"ט דכשהו סמוכות בקביעות הרי הוא מכוון לפטור בשם ומלכות בברכה הראשונה אף את הברכה שלאחריה, אבל ברכה זו שאינה באה אלא באקראי שאין מברכה אלא כששכח, כשהוא מזכיר את השם ומלכות בברכת 'הזן' אינו מכוין על ברכה זו כלל, שהרי כשבידך לא היה בדעתו שלא יזכיר המאורע במקומו כראוי ויצטרך לברך].

ומצאתי שכ"כ **הערוך השולחן** (קפ"ח, י"ד) וזה לשונו: "ונ"ל בטעם הדבר דוודאי [לאחר שסיים בונה ברחמי ירושלים] אין זה תקון יפה לומר שם יעלה ויבא או רצה והחליצנו, שהרי נתקנו בתוך הברכה והוי בשם ומלכות, ולאחר הברכה אינו בשם ומלכות ולכן נתקנו ברכה בשם ומלכות **כעיקרא דדינא**". [ועיין בביאור הלכה (סי' קפ"ח סעי' ז' ד"ה ואין) מהבגדי ישע].

הגר"ח מבריסק זצ"ל: להרמב"ם אין אומרים בראש חודש בברכת 'מעין שלש' 'וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה'

והנה לפי הביאור הלכה דיש לרצה ויעלה ויבוא דין ברכה יש לפלפל ולדון בדבריו המפורסמים של **מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל** לענין הזכרת חנוכה ופורים בברכת 'מעין שלש', וכדלהלן:

הנה ידוע שהפוסקים כתבו כמה דרכים מ"ט אין מזכירין חנוכה ופורים בברכת מעין שלש כמו שמזכירים שבת ויו"ט ור"ח, ומ"ש מברכהמ"ז דמזכיר חנוכה ופורים ממעין שלש דאינו מזכיר? [אגב, שאלתי חכ"א אם חז"ל כן היו מתקנים להזכיר חנוכה ופורים בברכת מעין שלש מה היה נוסח ההזכרה? השיב לי: כמו שאר יו"ט "וזכרנו לטובה ביום החנוכה הזה". ולענין זה טעות, דהרי בברכהמ"ז אין אומרים נוסח שכזה דנימא כן במעין שלש, אלא הנוסח היה כך: "ועל ארץ חמדה טובה ורחבה (שהו כנגד ברכת 'נוחא לך') **ועל הניסים ועל הפורקן** וכו' בימי מתתיהו" וכו' (ובפורים בימי מרדכי ואסתר וכו'). ובאמת דזה קצת זר שהזכרה היתה יותר ארוכה מהברכה עצמה...].

ומפורסם הביאור של **מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל** [ומטו כן גם בשם הערוך לגר, והגאון ר' מאיר שמחה] דהטעם דבמעין שלש אין מזכירין חנוכה ופורים, משום דבברכת 'מעין שלש' תיקנו להזכיר אלא מעין הזכרות שהם **ברכות** בפני עצמן, ומה שמזכירים שבת ויו"ט במעין שלש הוא מחמת שאם שכח ולא הזכירם בבונה ירושלים צריך לאומרם בברכה בפני עצמה "בא"י אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל" וכו', וכן ביו"ט אומר ברכה בפנ"ע, אבל חנוכה ופורים לעולם אין להם קביעות ברכה בפני עצמם ואינם אלא הזכרה בעלמא להכי אין מזכירין אותם במעין שלש. [וכתב דהיסוד לזה הוא בדברי הר"בנו יונה" בברכות דף כ"ט].

והוסיף הגר"ח דבר נפלא דהנה משמע ברמב"ם (פ"ג מברכות ה"ג) שבראש חודש לא מזכירים בברכת מעין שלש "וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה" [כפי שאנו נוהגים להזכיר], ומזכירים במעין שלש רק שבת ויו"ט. אבל בטור בסי' ר"ח מביאר דמזכירין ראש חודש בברכת מעין שלש. וצ"ב במאי פליגי. וביאר הגר"ח מבריסק (הגדש"פ מבית לוי עמ' רל"ג) ד"ל דהרמב"ם והטור אזלי לשיטתם, דהרמב"ם בפ"ג מברכות ה"ג ס"ל דבראש חודש לא תיקנו ברכה כלל למי ששכח יעו"י ונוסח הברכה למי ששכח [אשר נתן וכו'] הוא בלא חתימה. אבל הטור בסי' קפ"ח פסק שגם בראש חודש חותמים בברכת "אשר נתן" כמו בשבת ויו"ט, וי"ל דהרמב"ם כיון שאין חותמים לא חשיב ברכה לענין הזכרתה במעין ג'. והטור דס"ל דאף בראש חודש חותמים א"כ חשיב "ברכה" ולהכי ס"ל להטור דמזכירין ראש חודש במעין ג'. ודו"ק.

חולה האוכל ביום הכיפורים האם אומר בברכת 'מעין שלש' 'וזכרנו לטובה ביום הכיפורים הזה'

והנה לפי ר' חיים [אליבא דהרמב"ם] לכא' אין אומרים ב"ראש השנה" בברכת מעין שלש "וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה", דברמב"ם משמע דבראש השנה אינו חותם בברכת "אשר נתן" [וכן הוא שיטת המג"א הובא במשנ"ב בסי' קפ"ח ס"ק י"ט]. והרי אם אינו חותם לא חשיב ברכה להזכירה במעין שלש לפי הרמב"ם, וכן יש לדון אליבא דהרמב"ם לענין חולה שאוכל ביום הכיפורים האם מזכיר בברכת מעין שלש "וזכרנו לטובה ביום הכיפורים הזה", דלכא' אינו מזכיר דהכרעת המשנ"ב דביום כיפור אינו מברך ברכת "אשר נתן" (עיין משנ"ב סי' קפ"ח סק"ט). ועיין ב'שמירת שבת כהלכתה' (מהדו"ח פ"ט הערה ק"ב) שהביא מהגרש"א זצ"ל דמזכירין יו"ט בברכת מעין שלש, וכן לפי הרמב"ם ב"חול המועד" אין להזכיר את החג ב'מעין שלש', דהרי השוכח יעו"י בחוה"מ אינו מברך אשר נתן עם חתימה [כן משמע ברמב"ם, וכן פסק המשנ"ב סי' קפ"ח ס"ק כ"ז].

נמצא, דהרצאה להוציא לאור ברכון "ברכת מעין שלש" לפי פסקי הרמב"ם..., יש לכתוב בשבת אומר: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה. ביו"ט אומר: וזכרנו לטובה ביום חג פלוני הזה. ותו לא.

הטור והתשב"ץ נחלקו בנוסח הזכרת שבת במעין שלש

ואזלי לשיטתם בנוסח הזכרת יו"ט במעין שלש

בטור בס' ר"ח מבורר דביו"ט נוסח ההזכרה במעין שלש: **'ושמחנינו'** ביום חג פלוני הזה' (וכך מודפס בסידורים), אבל בס' ר"ח הביא מהתשב"ץ שהנוסח הוא: **'וזכרינו'** לטובה ביום חג פלוני הזה, וכן פסק המשנה ברורה ס' ר"ח ס"ק נ"ה. ולכא' סברת המשנ"ב מפני שגם ביעלה ויבוא אין מזכירים 'ושמחנינו' אלא 'וזכרינו' [וכ"כ ב"עמק הנצי"ב" על הספרי (פ' בחולות) פסוק י"ט] וז"ל: "דברכה מעין ג' כמועדות צ"ל וזכרינו כג פלוני, וכן הוא בכל הנוסחאות, וזאת בטור איתא **ושמחנינו**, וטעם הדבר [שאומר וזכרינו] דעיקר הנוסח הוא קיצור מיעלה ויבוא ועיקרו נתייחס על הפסוק ונזכרתם (במדבר י', ט'). עכ"ל". רצ"ב סברת הטור שאומר 'ושמחנינו'.

וביאר מרן הגרש"א זצ"ל (הליכות שלמה פסח עמ' שי"ח), דהנה ביעלה ויבוא לא נזכר 'שמחה', אבל בנוסח הברכה למי ששכח יעו"י נזכר 'שמחה' [אשר נתן וכו' ומועדים לשמחה], והרי לפי ר' חיים הזכרת מעין המאורע בברכת 'מעין שלש' אינה כנגד יעלה ויבוא אלא כנגד ברכת 'ברוך שנתן', לכן ס"ל לטור דמזכירים שמחה גם בברכת מעין שלש.

והנה ראיתי דבר נפלא מבעל ה"שיח הלכה", דהנה בהזכרת ה"שבת" בברכת 'מעין שלש' יש ב' נוסחאות: הטור בס' ר"ח כתב: "בשבת יאמר ונחמניו ביום המנוח הזה". ובב"ב כתב בשם התשב"ץ שהנוסח: "ורצה והחלצינו ביום השבת הזה". ונראה דהטור והתשב"ץ אזלי לשיטתם לענין הנוסח ביו"ט, דהתשב"ץ שכתב דביו"ט אומרים 'וזכרינו לטובה ביום חג פלוני הזה' היינו כפי הנוסח שאומרים ביעלה ויבוא ולא כפי נוסח הברכה ד'אשר נתן', הוא הדין לענין שבת הנוסח במעין שלש הוא: "ורצה והחלצינו ביום השבת הזה" כמו הנוסח של 'רצה והחלצינו' שאומרים בברכת המזון. אבל הטור שכתב דביו"ט אומרים במעין שלש 'ושמחנינו ביום חג פלוני הזה' – כפי נוסח הברכה ד'אשר נתן' ולא כהנוסח ביעלה ויבוא, א"ש דבשבת אין הנוסח במעין שלש 'ורצה והחלצינו ביום השבת הזה' כנוסח רצה והחלצינו בברכהמ"ז, אלא הנוסח הוא 'ונחמניו ביום המנוח הזה', כפי נוסח הברכה 'אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל' [ואמנם יתכן דגם תואם לנוסח רצה והחלצינו שאומרים 'לשבות בו ולנוח בו'].

נמצא שהטור דקאי בשיטת מרן הגר"ח דההזכרה במעין ג' הוא כנגד ברכת 'אשר נתן' אזיל לשיטתו בתלאת: (א) כתב דמזכיר ראש חודש בברכת מעין שלש, ואזיל לשיטתו שבראש חודש חותם בברכת 'אשר נתן'. (ב) כתב דביו"ט אומר במעין שלש 'ושמחנינו' ולא וזכרינו כיעו"י, דס"ל דמזכיר כנגד ברכת 'אשר נתן' והתם נזכר שמחה. (ג) בשבת אומר 'ונחמניו ביום המנוח הזה' ולא רצה והחלצינו, משום דבברכת 'אשר נתן' אמרינן 'שבתות למנוחה', ודו"ק. [ועיין ב"אשר לשלמה" (ה"ב סימן ע"ו)].

מהלך חדש עפ"י הביאור ה"ל בטעם שאין מזכירין חנוכה במעין ג'

והנה בעצם דברי מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל יש להעיר, אמאי אזלינן בברכת מעין שלש בתר הברכה ד'אשר נתן', הרי מברך אותו רק מי שנתרשל ושכח לומר רצה ויעו"י [ואי"ז כ"כ שכיח ומצוין], לכא' טפי היה לנו לילך בתר האופן הרגיל דענידי כדת וכדין שזכר לומר רצה ויעו"י במקומו הראוי בלי ברכה, וא"כ הדרק"ל דאמאי אין מזכירין במעין שלש חנוכה ופורים. **והנה לאחר שזכינו לדברי ה"ביאור הלכה" הנ"ל** דלאמירת רצה ויעו"י בברכת 'רחם' יש דין ברכה בשם ומלכות עם פתיחה וחתומה [לא ברכה בפנ"ע אבל דין ברכה איכא עלה] ולהכי אם שכח לאומרם באמת צריך לאומרם ככרכה בפנ"ע בשם ומלכות וכעיקר התקנה, לפי"ז אפשר"ל קצת בנוסח אחר ממרן הגר"ח מבריסק שההזכרה במעין שלש נתקנה כנגד ברכת 'אשר נתן', דבאמת ההזכרה במעין שלש נתקנה כנגד יעו"י ורצה שאומר במקומו כיון דיש לזה דין 'ברכה', אבל 'על הניסים' דהוי הזכרה בעלמא וליכא עלה דין ברכה לא מזכירין במעין שלש.¹⁴

ואם כנים הדברים, נמצא דיש להזכיר ב"מעין שלש" גם ראש חודש, וראש השנה, ויום הכיפורים [ודלא כהגר"ח], דנהי שלא תיקנו בהן ברכה ד'אשר נתן' עם חתומה [למי ששכח], מ"מ לא משום הברכה ד'אשר נתן' איתנין עלה, אלא משום דרצה ויעו"י שנאמרים בברכת רחם דין ברכה להם וא"כ שפיר מזכירין במעין שלש.

וביתר ביאור: לפי הגר"ח דברכת 'אשר נתן' עצמה הוי 'סיבה' להזכיר כנגדה בברכת מעין שלש א"ש מש"כ הגר"ח דבראש חודש דליכא ברכה ליכא הסיבה להזכירו במעין שלש, אבל לתבאר בביאור הלכה דהברכה ד'אשר נתן' הוי 'סימן' דרצה ויעו"י יש להם דין ברכה [דאל"כ אמאי השוכח זוכה לאמירת ברכה], בזה אי"צ סימן בכל מועד ומועד לדעת דיש ליעו"י דין ברכה, וסגי בהא דחזינו דביו"ט דמברך לאגלווי לן שליעו"י הנאמרת בתוך ברכת רחם יש לזה דין ברכה, וא"כ גם ב"ה ור"ה ויו"כ נהי שאינו מברך אם שכח מ"מ לאחר שידעין דיעו"י חשיב ברכה שפיר יש להזכירה בברכת מעין שלש. [ולפי"ז יש לפלפל בידון דהגרש"א הנ"ל האם ב'מעין שלש' הנוסח ביו"ט הוא 'וזכרינו' או 'ושמחנינו' כמו בברכת אשר נתן. וצ"ע].

אולם הגר"ח לא ניהא ליה לפרש כן, משום דס"ל דיסוד הטעם שבמעין שלש מזכירים רק הזכרות שהם 'ברכה' בברכהמ"ז, אי"ז משום דברכה חשובה להזכירה במעין שלש והזכרה בעלמא אינה חשובה כדי לאומרה במעין שלש, אלא הוא מהטעם שכתב הרבינו יונה דאם יאמר גם הזכרה בעלמא המברך עלול לחשוב בטעות דאם מזכירין סימן דהוי ברכה בפני עצמה, והנה חשש זה קיים בביאור הג"ל – דהמברך עלול לחשוב בטעות דאם מזכירין במעין שלש סימן דהוי ברכה בפנ"ע – והרי באמת רצה ויעו"י הם אינם ברכה בפנ"ע אלא נכללים בכלל ברכת רחם שבברכהמ"ז, ואף שכאמור יש להם דין ברכה, אך לא ברכה בפנ"ע. לכן הוצרך מרן הגר"ח לומר דההזכרה במעין שלש הוא כנגד הברכה ד'אשר נתן'. וצ"ע.

חולה שאכל מזונות בט' באב האם אומר 'נחם' בברכת מעין שלש

הרמ"א בס' תקנ"ז כתב "מי שאכל בתשעה באב יאמר נחם בברכהמ"ז". וכתב המשנ"ב "כבונה ירושלים". [ועיין בגר"א שם]. **הסתפקתי** אליבא דהרמ"א, מי שאכל מזונות בתשעה באב האם יאמר 'נחם' בברכת 'מעין שלש'. ולכא' תליא בין דרכו של מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל לבין מש"כ עפ"י הביאור הלכה, דלהגר"ח פשיטא דאינו מזכיר נחם במעין שלש דהרי מי ששכח לומר נחם אין ברכה [ומה"ט אין מזכירין חנוכה ופורים במעין שלש], אבל לפי מש"כ דהזכרה הנאמרת בתוך ברכת רחם יש לזה דין ברכה מחמת הפתיחה והחתומה, לכא' גם ל"נחם" איכא דין ברכה, וא"כ יש להזכיר 'נחם' במעין שלש. וצ"ע לדינא.

ולאחר חיפוש מצאתי בשו"ת **רבבות אפרים** ח"ב סי' קנ"ה אות ה' שכתב בשם חכ"א דלפי הטעם שהביאו הא"ר והפרמ"ג [ציון בשעה צ"ב ס"ק ב' ג'] שהטעם שאין מזכירין חנוכה ופורים במעין שלש כיון **"דאין שם הודאה"**, טעם זה לא שייך לענין הזכרת 'נחם' בט' באב, דהרי שפיר יאמר 'נחם' כשיגיע ל"רחם נא ה' אלוקיני על ישראל עמך ועל ירושלים עירך... ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו", כמו בשמו"ע וברכהמ"ז דאומר נחם כשאומר ולירושלים עירך וכו'. עיי"ש.

¹⁴ ואף דגם 'על הניסים' נאמרת בתוך 'ברכת הארץ' הסמוכה לחברתה, מ"מ החתימה ד'על הארץ ועל המזון' לא שייכת כלל ל'על הניסים' [ובאבני נזר כתב דמה"ט מספק"ל ל"ש"ס בשבת כ"ד אם אמרינן 'על הניסים' בברכהמ"ז, אף דבתפילה פשיטא דמזכיר ומ"ש? משום דברכהמ"ז החתימה דברכת נודה לך הוא הודאה על הארץ והמזון ולא קאי על 'על הניסים', משא"כ בתפילה חותם 'הטוב שמך ולך נאה להודות' דקאי נמי על הזכרת על הניסים], אבל רצה הוי ברכה עם חתימה דהחתימה ד'בונה ברחמי ירושלים' קאי על מה דאומרים ב"רצה" - "והראינו ה' בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך", וכן יעו"י כתבו הראשונים דשייך לבנין ירושלים או משום דמזכירין ביה 'זכור ירושלים עיר קדשך' או משום דמבקשים דיתור העבודה וקרבנות דר"ח ויו"ט. [השעם דאין אומרים יעו"י ב'לירושלים עירך', כתב הג"ר **אלעזר משה זצ"ל** משום דבשבת היכן יאמר יעו"י?].

עוד בוויכוח בין האדמו"ר מויז'ניץ זצ"ל

לאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל האם רבי יהודה

מכשיר נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה

אשתקד הבאנו שנחלקו האדמו"ר מויז'ניץ זצ"ל בעל ה"ישועות משה" עם האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל [כאשר האדמו"ר מצאנז ביקר אצל האדמו"ר מויז'ניץ חנוכה תשמ"ג], האם רבי יהודה שמכשיר סוכה מעל כ' אמה, וכן קורת מבוי מעל כ' אמה, מכשיר גם נר חנוכה מעל כ' אמה [דבגמ' לא נתפרש הדבר]. והאדמו"ר מויז'ניץ סבר דגם בנר חנוכה רבי יהודה מכשיר, וכפשוטו הגמ' דנ"ח שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, והרי לענין סוכה ומבוי רבי יהודה מכשיר, והוא הדין דמכשיר בנר חנוכה. והאדמו"ר מקלויזנבורג טען שבנר חנוכה רבי יהודה מודה דפסולה.¹⁵ [ובפולפול שנשא האדמו"ר מקלויזנבורג אחרי הדלקת נר חנוכה, אמר: "היה לי וויכוח עם הרבה מויז'ניץ האם רבי יהודה מכשיר בנר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה". הובא בספר "שפתים ישק" עמ' רמ"ב].

ובפשוטו סברת הרבי מקלויזנבורג, דשאני "נר חנוכה" דהפצא של המצוה הוא "פרסום" הנס, וכשמדליק למעלה מכ' אמה נהי דס"ל לרבי יהודה דשלטא ביה עינא כבר כתבו האחרונים דמ"מ העין לא שלטא ביה באופן מעליא כמו בתוך כ' אמה, דהרי לא מסתבר דפליגי חכמים ורבי יהודה במציאות אם שלטא ביה עינא למעלה מכ' אמה או לא, אלא דלכו"ע קצת שלטא עינא למעלה מכ' אמה, ופליגי אם סגי בהכי, דלרבנן לא סגי בהכי ולרבי יהודה סגי. [ויש שכתבו בנוסח: שכשהולך כדרכו לכו"ע אינו רואה למעלה מכ', ואם נושא עיניו רואה גם למעלה מכ', ופליגי מה מיקרי "שלטא ביה עינא" דלרבנן בעי' שיהא שלטא עינא כשהולך כדרכו, ולרבי יהודה סגי בהא דאם ירים ראשו יראה, זה ג"כ מיקרי דשלטא ביה עינא]. עכ"פ גם לרבי יהודה איכא חילוק בין תוך כ' לבין למעלה מכ', דבתוך כ' שלטא עינא טובא, ולמעלה מכ' פורתא, ומעתה שפיר יש לחלק בין סוכה ומבוי לנר חנוכה, דשאני נר חנוכה דהוי חפצא של פרסום "לגלות ולהראות הנס" (לשון הרמב"ם), בזה מסתבר לאדמו"ר מקלויזנבורג דמודה רבי יהודה דלא סגי בפרסום פורתא, ובעי' פרסום הנס ו"תהליכי יספור" מעליא. ודו"ק.

והנה האדמו"ר מויז'ניץ אמר שמתוס' בסוכה ב', ב' (ד"ה כיון) משמע כדבריו דרבי יהודה מכשיר גם בנר חנוכה למעלה מכ' אמה, ולא ירדתי לסוף דעתו היכן מוכח מתוס' שבנר חנוכה ר"י מכשיר למעלה מכ' אמה, דתוס' שם כתבו דהא דמבואר בגמ' דאם דפנות מגיעות לסכך **מודים רבנן** דכשר אף מעל כ' אמה [דכבר שלטא עינא], זה רק בסוכה ולא במבוי ונר חנוכה, עיי"ש. אולם תוס' לא דיברו כלל בשיטת רבי יהודה, ואיך הוכיח הרבה מויז'ניץ מתוס' שרבי יהודה מכשיר בנר חנוכה למעלה מכ'. ואשתקד הבאנו את הפשט של החברותא של הרבה מויז'ניץ בזה. עיי"ש.

ביאור הראיה של הרבי מויז'ניץ זצ"ל מתוס'

ואשתקד (י"ג טבת) פגשתי ברחובת של עיר, אברך מכולל פוניבז', ואמר לי שכעת לומדים בכולל מסכת סוכה, ודיברו בכלל על הוויכוח של האדמורי"ם הנ"ל, וביארו שכוונתו של הרבי מויז'ניץ להוכיח מתוס' כשיטתו היא כך: דתוס' העירו למבואר בגמ' דשפנות מגיעות לסכך מהני אף ביותר מכ' אמה, אמאי בחנוכה לא מהני מעל כ' אמה הרי הם מונחים על הכתלים ועי" הכתלים שלטא עינא בנרות חנוכה. וכנראה הרבה מויז'ניץ טען בנר חנוכה בעינן פרסומי ניסא מעליא טפי מבסוכה, מה הקשו תוס' דכמו דמהני דפנות מגיעות לסכך כך שיהני בנר חנוכה, הרי שאני נר חנוכה דבעי' פרסום מעליא ולהכי לא סגי דשלטא עינא רק מחמת הכתלים, אלא ראיא מתוס' דאין מקום לחלק בזה, ולכן שפיר הקשו תוס' דכמו דמהני דפנות מגיעות לסכך בסוכה שיהני גם בנרות חנוכה.

ובדעת הרבי מקלויזנבורג י"ל: דרק למעלה מכ' דחזינן דלרבנן לא מהני, י"ל דרבי יהודה מודה לרבנן בנרות חנוכה משום ענין "הפרסום", אבל לגבי דפנות מגיעות לסכך מהכ"ת לומר שאי"ז פרסומי ניסא מעליא?

נמצא: דאיכא נפק"מ לדינא מהוויכוח של האדמורי"ם, דאף דהאדמורי"ם נחלקו בדעת רבי יהודה ולכא' ליכא מפלוגתא זו נפק"מ לדידן, אולם באמת איכא מפלוגתא זו נפק"מ גם לרבנן דהלכתא כוותיהו:

א [דאף דבסוכה מהני יותר מכ' אמה כשהדפנות מגיעות לסכך (דשלטא ביה עינא), יתכן דכתלים המגיעים לנר חנוכה לא יהני, דבנ"ח בעי' פרסום מעליא, ועיין בזה בטור סי' תרע"א, ובב"י ובדרכ"מ שם, ובט"ז שם.

ב איכא נפק"מ לענין "אמלתרא", דאף דבקורת מבוי (ואולי גם בסוכה כפי שצייד השפ"א) מהני אמלתרא המושך את העין, בנר חנוכה לא מהני, דבנר חנוכה בעי' פרסום מעליא, ובאמת דדעת **מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל** דלא מהני "אמלתרא" בנר חנוכה, ומתעם הנ"ל, דרק בקורת מבוי דבעי' "היכר" מהני אמלתרא, אבל בנר חנוכה דבעי' "פרסום" לא מהני אמלתרא, וכדעת האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל דנר חנוכה בעי' פרסום מעליא. ודו"ק.

ראיה מה"שואל ומשיב" להאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל

וכעת, נראה להביא ראיה לרבי מקלויזנבורג מ"השואל ומשיב", דבספר המפתח (בב"ק ס"ב, ב') הובא שבשו"ת שואל ומשיב הקשה בהא דהגמ' שם בעי להוכיח דנר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה, דאי למעלה מעשרה מקיים מצותו אמאי פוטר רבי יהודה מתשלומי בזיקין כשדלק הפשתן דבעל הגמל בנר חנוכה, לימא ליה הניזק לבעל הנר הו"ל לאנוחה למעלה מגמל ורכבו כדי שלא יזיק, אלא לאו ש"מ מצוה להניחה בתוך עשרה. **הקשה ה"שואל ומשיב"** דלמא באמת ליכא מצוה להניחה בתוך עשרה, והטעם דאינו צריך להניחה למעלה מגמל ורכבו, ד"דלמא למעלה מגמל ורכבו יהיה יותר מכ' אמה ופסול". עיי"ש.

ולכא' קשייתו תמוזה, הרי הגמ' קאתי להוכיח משיטת רבי יהודה ["רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור"]. והרי אליבא דהרבי מויז'ניץ רבי יהודה מכשיר בנר חנוכה למעלה מכ' אמה, א"כ שפיר קאמרה הגמ' דיניח את הנר למעלה מגמל ורכבו דאף אם יהיה יותר מכ' אמה הרי רבי יהודה מכשיר בנר חנוכה יותר מכ' אמה. חזינן מה"שואל ומשיב" דס"ל כהרבי מקלויזנבורג דרבי יהודה מודה בנר חנוכה דלמעלה מכ' אמה פסול, ושפיר הקשה דלמא למעלה מגמל ורכבו הוי למעלה מכ' אמה דמודה רבי יהודה דפסולה ולהכי כשהזיק חייב, ומאי ראיא דמצוה להניחה בתוך עשרה. ודו"ק.

¹⁵ **וכתבנו דאיכא בזה נפק"מ לבב"ק,** לפי רבי יהודה שנר חנוכה שהזיק פטור (כדתנן בב"ק ס"ב, ב') מה הדין מי שהניח נרות חנוכה למעלה מכ' אמה והזיק, האם גם בזה פוטר רבי יהודה מלשלם, ונראה דלפי הרבה מויז'ניץ דלרבי יהודה הדלקה למעלה מכ' אמה כשרה פטור מלשלם, כשיטתו ד"נר חנוכה [שהזיק] פטור", אבל לרבה מקלויזנבורג דלרבי יהודה הדלקה למעלה מעשרים אמה פסולה, אם הדליק למעלה מכ' אמה והזיק חייב לשלם, דהרי ליכא מצוה למעלה מכ' אמה ואי"ז מזיק "ברשות". [הרי"ף הביא להלכה את שיטת ר"י דנר חנוכה שהזיק פטור].

מוכר כסותו לנר חנוכה – ד"הכרת הטוב" הוא "חוב", ובחוב גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה'

במצות גרות חנוכה יש הלכה מחודשת: "אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה מוכר כסותו כדי ליקח שמן וגרות להדלקה" (רמב"ם), וכתב הגרעק"א בהשמשות לס' תרע"א: "לעני כזה שמוכר כסותו הוא בכלל הון רב ואפשר יותר משליש בנכסיו, משום דבפרסום הגם החמירו חז"ל יותר ממצות עשה". וצ"ב הטעם דפרסומי ניסא חמור יותר מעשה דתפילין ושופר ולולב, ומקובל לבאר דעל פרסומי ניסא כלפי אחרים לא שייך פטור אונס דסו"ס לא נתפרסם הגם אצל אחרים משא"כ שאר מצות עשה איכא פטור של אונס. [אבני נזר, ועוד].

ונראה לבאר בנוס"א: דענין ההודאה ופרסום הגם בהדלקת גרות חנוכה הוא ענין של "הכרת הטוב", ומבואר בירושלמי דהכרת הטוב הוי בגדר "חוב" - דקרי ליה הירושלמי (פאה א', א') למצות כיבוד אב ואם **"פריעת חוב"**, וביאר הפני משה: "שכל מה שיעשה לאביו ולאמו אינו אלא כפרעון חוב שגמלוהו הטובה בלידתו וגידולו ולימודו" עכ"ל, וכיון דהכרת הטוב זה "חוב", הא קיי"ל בב"ק י"א דבחוב גובין "אפילו מן גלימא דעל כתפיה". וזהו יסוד הדין דמוכר כסותו לנר חנוכה.

והנה אשתקד כתבנו להסתפק בהא דעני מוכר כסותו לנר חנוכה האם גם 'מגלימא דעל כתפיה' או לא, והבאנו דהרמב"ם פ"א מהל' שקלים הל' א' כתב לענין המצוה ליתן "מחצית השקל": "אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב, ושואל מאחרים, או **מוכר כסותו שעל כתפיו** ונותן מחצית השקל". עכ"ל. ולנתבאר לעיל גם בחנוכה הדין כן. וזה דלא כמחן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו "שקל הקדש" שכתב (בהל' שקלים שם, בביאור הלכה) שבנר חנוכה וד' כסות אינו חייב למכור 'גלימא שעל כתפו'.

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: למידות טובות אינו גבול...

הנה בספר **"איש על העדה"** (הנהגות מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, עמ' של"א) מסופר: "לפני כמה שנים נחלש רבינו [הגרי"ש] ולא יצא אז מפתח ביתו, ובאותן ימים נכנס אליו ר' אורי לופוליאנסקי שליט"א ראש אירגון 'יד שרה' להזמין את רבינו לבר מצוה של בנו. אמר לו הגרי"ש: "כמה ימים שאני יוצא מביתי מרוב חולשתי..." אמר לו ר' אורי ודאי שלא באתי כדי להטריח את הרב לבוא לבר מצוה, רק מבקש אני ברכה לחתן הבר מצוה, ובירכו רבינו. כשיום הבר מצוה הגיע אמר רבינו למשפחתו שהחליט ללכת לבר מצוה של בנו של ר' אורי לופוליאנסקי, בני המשפחה תמהו ואמרו לו הלא לא יצאת מהבית זה שבוע ומדוע שתלך לבר מצוה.

השיב הגרי"ש אלישיב: "יש לי הרבה הכרת הטוב לר' אורי כי אני משתמש בהליכון של ארגון 'יד שרה'". אמרו לרבינו הלא ודאי ר' אורי מכיר לך טובה יותר, כי זה שאתה הולך עם ההליכון זה פירסומת טובה לאירגון... ועוד דגם בלי זה הוא אסיר תודה על כל מה שאתה עושה בשבילו.

השיב הגרי"ש: **"אם הכרת הטוב היה חוב אז היה מקום לחקור מי חייב יותר, אבל הכרת הטוב אינו חוב, אלא מידה, ובמידות אין גבול ולא משנה מי חייב, תמיד צריך לנהוג במידות טובות"**. עכ"ל.

וכמוכן שאין סתירה מדברי מרן הגרי"ש זצ"ל לנתבאר לעיל, דכוונת הגרי"ש דהכרת הטוב אינו רק ענין של חוב גרידא דיצא ידי"ח בפרעון החוב... אלא גם ענין של מידות טובות שאין גבול להטבה עם חבירו, אבל לעולם מודה מרן הגרי"ש זצ"ל דהוי גמי 'חוב' כמבואר בירושלמי הג"ל. ונפק"מ דמוכר אפי' גלימא שעל כתפו לפרעון החוב....

* * * * *

"ביעור חומות הבית – הערובה לחינוך הילדים"

הרמב"ם (פ"ד מחנוכה הל' א') כתב "מצוותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד" וכתב הג"ר שמואל זצ"ל (זכרו"ש י"ט, ד') דמבואר ברמב"ם מצות הדלקת נר חנוכה הוא דין המוטל על "הבית". [והאריכו בזה האחרונים].

וביאר בזה (ענין בספר 'דרכי דוד' מועדים עמ' ס') ע"ד אגדה הטעם דלהרמב"ם תקנו גרות חנוכה בגדר חובת "בית", דהנה כתב הרמב"ם באגרת השמד (מאמר קידוש ה'): "וידוע הוא כמו כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה מגזרות קשות ורעות, ומכללם היה **שלא יסגור אדם את פתח ביתו** כדי שלא יתיחד להתעסק בשום מצוה". עכ"ל. וכן כתב הרמב"ם ריש פ"ג שהיוונים גזרו על ממונם ועל בנותיהם, ובמעשה רוקח כתב דגרסינן "ועל בתיהם". ומעתה, כיון דהיוונים גזרו על הבתים "שלא יסגור אדם את פתח ביתו" - שלא יהיה שמירה של "בית יהודי" - לכן תיקנו חז"ל כנגד זה מצוה "על הבית". ומקומה בדוקא ב"פתח הבית" - שיהא "נר חנוכה בשמאל ומזוזה בימין" - כשמירה על פתח הבית....

ונסיים ביוראט נפלא, דהנה דוד המלך אומר בתהילים: "שבחי ירושלים את ה' הללי אלוך ציון כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך". ולכא' יש להבין כשבאה ירושלים, העיר כללית היופי, משוש כל הארץ, קרית מלך רב, ירושלים אורו של עולם וכו' - לשבח ולהודות לקב"ה, אומר דוד המלך על מה היא צריכה להודות ולשבח את ה' על **"כי חזק בריחי שעריך"**... וכי זה המעלה הגדולה והמיוחדת של ירושלים? מה עם שאר מעלותיה החשובות והנכבדות עשרת מונים?

ביאר מרן הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל (הובא בספר הזכרון "יודוך אחיך" לענ"ה הג"ר יהודה אריה רותן זצ"ל, עמ' שי"א): "שהמעלה הגדולה והמיוחדת של עיר מתחיל דוקא בשיעור חזק בריחיה, כי כאשר החומה גדולה וחזקה, ולא כל דבר מבחין יכול להיכנס מיד פניהם, אזי מגיעים מאליו שאר המעלות הנפלאות, אבל הבסיס של הכל מתחיל בחזק החומה והבריחים.

והוסיף הג"ר משה פינשטיין זצ"ל, דעפי"ז נראה לבאר את המשך הפסוק, "כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך", שלכא' יש לתמוה מה ענין ברכת הבנים לחזק החומות, מה השייכות בין זה לזה. אלא לפי זה מבואר היטב, שאדרבה ברכת הבנים הצלחתם ועלייתם תלויה בהחלט בחזק החומות וגודלם, שאם רוצה האדם לזכות לבנים כשרים ויראים, עליו לחזק ולבצר את חומות ביתו, להביט ולפקח נכונה לראות היטב מה נכנס לביתו". עכ"ד. [ב"ש משמאל" (חנוכה תרע"ז) כתב ופרצו חומות מגדלי, חומת אותיות חותם"].

ניתן לקבל את הקונטרס בכתובות מייל: k0504171615@gmail.com

ניתן להשיג את הקונטרס בבית אמי שתחיל רחוב סוקולוב 24 ב"ב.

בקשה גדולה: הוצאות הדפוס מאד יקרות, ואשמח עם כל תרומה. חכות התורה הקדושה תעמוד לתורמים להתברך בכל מילי דמיטב, ולהרבה סיעתא דשמיא בכל הענינים, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה.

לתרומות: בנק פועלים, סניף 655, מספר חשבון: 174224

בברכת "חנוכה שמח"

להערות יצחק קופל: 0504171615

משניות

גליון חודשי של לומדי 'דף היומי במשניות'
גליון מספר 4 | שלהי כסלו תשפ"ו | ההספק החודשי: עירובין - ראש השנה

יריעה מורחבת לרגל הילולת מסדר המשנה

דבר המערכת

בסייעתא דשמיא בחודש כסליו – בו מושפע שפע עילאי של אור תורה שבעל פה בימי החנוכה כמבואר בספרים הקדושים, יוצא לאור עולם גליון 4 – גליון מכובד נוסף העוסק בנושא המשניות, מעלת לימודם, עומק לשונם, ושלל נושאים במדורים הקבועים והמגוונים.

בימי החנוכה בהם רצו היונים לעקור כל זיק של חיבור לתורה עד שציוו 'כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל', וגם כשתיקנו חכמינו ז"ל בתפילה את ברכת 'על הניסים' הדגישו את ה'להשכיחם תורתך' – כי זה היה עיקר מאויים ורצונם, ואכן בלימוד המשניות אנו מתגברים על מלכות יון – בכח לימוד תורה שבעל פה שנמסר לנו מדורי דורות – הבסיס שעליו מושתת כל תורה שבעל פה – וזהו 'נס חנוכה' בשלימותו!

ולסיום, תודה מיוחדת להמוני הקוראים על התגובות החמות, על כל גליון נוסף שרואה אור, ויהי רצון שהפצת לימוד המשנה תימשך בעוז ללא לאות, אמן.

המערכת

צוואות גדולי ישראל
לצאצאיהם ותלמידיהם
בדבר לימוד המשניות
ועילוי נשמתם הטהורה

צוואה לדורות

אין יצר הרע שולט

כתב בעל ה'נתיבות המשפט' הגאון רבי יעקב מליסא זצוק"ל בצוואתו:

'יהיה לכם שיעור קבוע בכל יום למקרא ולמשנה וכו' וגם כי אין יצה"ר שולט ללמוד שלא לשמה בלימוד משנה ומקרא ואף שלא ראייתם כן ממני, בנערותי עשיתי כן, ולעת זקנותי בגד בי הזמן והייתי טרוד מאד ולא הייתי יכול לקיים כאשר עם לבבי.'

מתוך צוואתו

האנדרטה בפתח בית הקברות, ובה נרשם שמו של בעל ה'נתיבות המשפט' לצידו של בעל 'קצות החושן' ותלמידו הקבורים במקום.

1	יצר הרע בלימוד המשנה, האמנם? מדור צואה לדורות
1	בכח המשניות להכניע את היצר הרע חדש! סגולת המשנה
2	ה'עריבה' - צורתה ושימושה מדור ימות עולם
2	על פירוש הרא"ש למשנה מדור שנו חכמים
3	שורש לשון המשנה מדור לישנא דמתניתין
3	כבוד אביו רשע מדור נושא במשנה
4	'אף' - מילה משמעותית מדור פתשגן הכתב
4	מו"מ בדין 'גרף של רעי' מדור משנה למעשה
5	מדוע לא נזכר חג ה'חנוכה' במשנה? מדור עניינא דיומא
5	כיצד יישחט היצר הרע לעתיד לבוא? מדור מוסרי המשנה
6	8 דברים שלא ידעת על רבינו הקדוש מדור 8 מי יודע?
7	כיצד מנקדים את קריאת המילה 'הדלק'? מדור נקודות הכסף
7	חידה על ה'פרוכת' בבית המקדש מדור לחדודי
8	סקירה מקיפה על הספק חודש טבת מדור בציר הזמן
8	מהנעשה והמתחדש בימים אלו במפעל המשניות מדור משנייע"ס
10	'אור חדש על ציונו האיר'... ראיון לרגל הילולת מסדר המשנה

ההשפעות והסגולות
הטמונות
בלימוד המשנה

בכח גירסת העשניות להרוג ולהכניע את היצר הרע, ושורש הגימטריא של 'עתניתין'

כתב בספר 'ראשית חכמה' (שער הקדושה, פ"ב אות י"ג) ע"פ ספר תיקוני זוהר חדש (ק"ו ב') כי בכח גירסת העשניות להרוג את היצר הרע ולהכניעו.

והחיד"א בספרו 'פני דוד' (פר' שלח, אות ד') כתב עפ"י, כי 'מתניתין' בגימטריא תתק"ס, ובכוחם לבטל את הסט"א (לילית במחלת) שהיא בג' תתק"ס, וגם במקוה יש תתק"ס לוגין והטעם כנ"ל שבכוחו ג"כ לטהר את האדם ולהצילו מיצר הרע, ולכן משה רבינו היה מ' יום ומ' לילה ללמוד את התורה לפני קבלתה, כי בארבעים יממות יש תתק"ס שעות.

י"ל ע"י מפעל 'דף היומי' משניות
המשרד: יפו 161 ירושלים
02-5488313

עיצוב גרפי:

054-8458472 ADVART

צילומים:

שוני לר | דוד ארזי | מאיר זלזנק |
שפה | עקב נחומי | ויקיפדיה

ניתן להבחין מידי יום על החומר
הנלמד ב'דף היומי' במשניות
באמצעות מערכת 'שיח התורה'
בחיפוש במכשירי נדירים פלוס
או בקו השיעורים והעידוכנים של
דף היומי במשניות: 02-5488313

קבוצות או מוסדות המעוניינים
להצטרף למיזם יכולים לפנות
בטלפון: 052-624-0240 או במייל:
s6240240@gmail.com

המשרד: יפו 161 ירושלים
את משניות 'דף היומי' עם ביאור
'עוז והדר': ניתן להשיג בחנויות
הספרים המובחרות.

משניות 'דף היומי' עם ביאור
'משנת אליעזר': וכן השלמת
המשניות ללומדי 'חוק לישראל'
ניתן להשיג ברשת חנויות
'כפה נוף', להזמנת משניות
עד הבית: 1599-581-581

בכל חודש ניתן לקבל (ללא
תשלום) את חוברת המשניות 'דף
היומי' של אותו החודש בכניסה
לבית מן הגר' קניבסקי זצ"ל רח'
רשב"ם 23 ב"ב.

לע"נ מרת ברטינה סימונה
בת הרב חנוך ע"ה

שנו חכמים

סקירה נרחבת אודות
מפרשי המשנה לדורותיהם

פירוש הרא"ש – רבינו אשר ב"ר יחיאל

העיר 'טולדו' מקום מגוריו של רבינו הרא"ש.

א. שנת לידתו, ועקום מגוריו.

רבי אשר נולד בתחילת המאה הראשונה לאלף
השישי בגרמניה, ולאחמ"כ עבר להתגורר בספרד,
היה מתלמידיו המובהקים של המהר"ם מרוטנבורג,
הרא"ש הוא אחד מ'שלושת עמודי ההוראה' עליהם
נשען כל בית ישראל, ובני מזינת ספרד החזיקו את
הרא"ש כרבם (החיד"א בספרו 'שם הגדולים').

ב. פירושו לעשנה.

הרא"ש חיבר פירוש לסדר זרעים (מלבד מסכת
ברכות), ולסדר טהרות (מלבד מסכת נדה), כמו כן
בסדר קדשים חיבר פירוש למסכתות קנים ומדות,
ולמשנה ולגמרא שבמסכת תמיד.

ג. שנת הדפסת הפירוש.

הפירוש נדפס לראשונה בתוככי ה'תלמוד בבלי'
דפוס אמשטרדם בשנת תע"ה, במתכונת שבה
המדפיס השמיט את לשונות הרא"ש שכבר הובאו
בר"ש, והכניס את דברי הרא"ש שנוספו ע"ד הר"ש
– בתוך דברי הר"ש, עד כדי כך שהיו שהבינו שאכן
אלו הגהות שעשה הרא"ש בפירוש הר"ש (ראה
שושנים לדוד שביעית פ"ד מ"ו על התו"ס ד"ה ירחיק),
רק לאחר מכן בשנת ת"פ-תפ"ב כאשר הדפיסו את
סדר הטהרות – הכניסו את פירוש הרא"ש כמות
שהוא ללא קיצורים, ואת סדר זרעים הדפיסו אח"כ
ללא קיצורים בשנת תצ"ה, לאחר מכן נדפס הכל גם
בדפוס 'וילנא' מהדורת ראם המפורסם.

ד. דרכו של הרא"ש בפירושו.

הרא"ש מביא גם את פירושי קודמיו – הר"ש
והרמב"ם, ופעמים שאף מובא הגהות מחכמים
אחרים, כגון בסדר טהרות (ר' מנחם או ר' יצחק
וכדומה).

ה. פירוש הרא"ש לשאר ששה סדרי משנה.

החיד"א בספרו 'שם הגדולים' כתב כי ישנה
משמעות בדברי האחרונים כי לרא"ש היה פירוש
על כל ששה סדרי משנה, וגם כי במרוצת השנים
נודעו עוד ועוד מפירושי למסכתות התלמוד בבלי,
וניכר כי חוץ מפסקי הלכותיו שעל הש"ס, היה
רגיל הרא"ש לסדר פירוש על המסכתות שבש"ס,
וא"כ אי"ז רחוק לומר – כך חותם החיד"א את דבריו
– כי הרא"ש חיבר פירוש לכל ששה סדרי משנה.

ביאורים ומחקרים אודות צמחים כלים
ושאר החומרים שניזכרו במשנה

פסחים ג' ב'

מציינו גם 'עריבה' העשויה מחרס, והיא מוזכרת בתוספתא (כלים, בבא
קמא פרק ג', משנה ה'): 'עריבה גדולה של חרס' וכו'.
יש מי שאומר שהיו גם עריבות שהיו עשויות מזכוכית, והעיסה היתה
נראית מבעד לדפנות הקערה (ראה בספר 'כלי החרס בתקופת התלמוד' פרק
פ"ו).

צורת ה'עריבה': רש"י (עירובין פ"ח ב' ד"ה עריבה) מגדיר את צורתה
כ'ספינה קטנה', ובמשנה מציינו (ידים פרק ד' משנה א') 'עריבת הרגלים'
שזה גם סוג של עריבה, ובערוך (ערוך עריבה) פירש שזה היה כקערה,
נמצא כי 'עריבה' היא כלי קיבול העשוי
מחומרים שונים וצורתו דומה לזו של קערה
או ספינה.

המשך בעמוד 7 <

ימות עולם

עריבה

במשנה מסכת פסחים נזכרת הקערה המכונה 'עריבה', בהקשר לחמץ
הנמצא בסדקיה – מתי הוא חייב בביעור, במדור זה נעמוד מעט על טיב
עניינה.

חומר העריבה הוא בדרך כלל מעץ (כמבואר במשנה כלים פרק כ"ה, משנה
ז') כמו כן גם כאשר היתה נסדקת או ניקבת היה אפשרות לתקנה ע"י
שמניחים אותה בגשמים והיא תופחת והכל נסתם (כמבואר שם פרק כ'
משנה ב', וראה תוספתא שם בבא מציעא פרק י"א, משנה י"ב).

בענין לשון ארמית במשנה (ב)

פעמים שהמשנה מצרפת לשון מקרא בתוככי המשנה, וכדלהלן: 'וכל ההרים אשר במעדר יעדרון' (פאה ב' ב'), 'שלא יכו איש את רעהו' (שם ד' ד'), 'ויצא ועשה את אילו וכו' (יזמא ד' ג'), וישנן עוד.

ישנם גם מילים ששורשם בלשון ארמית, אלא שהם השתנו ללשון עברית במשנה, אבל באמת מקורם איננו מלשון הקודש, על דבר זה מעיר הרב שלמה לעוידאז' זצ"ל במאמרו (נדפס במשניות מהדורת 'וילנא', ולאחמ"כ במהדורת 'זכר חנוך' בכרך זרעים א' עמ' 23) המילים המשמשות דוגמא לכך הם: 'אמצע' שנגזר מלשון 'מציעא' בארמית, ובלשון הקודש אומרים: 'תיכון', וכן 'אילן' שנגזר מ'אילנא', ובלשון הקודש אומרים: 'עץ', ומילת 'דקל' שנגזרה מ'דקלא' בארמית, ובלשון הקודש אומרים: 'תמר', או 'ממון' שנגזר ממילת 'ממונא' בארמית, ובלשון הקודש אומרים: 'כסף', אלו המילים שהציג שם הרב שלמה זצ"ל במאמרו, וראה שם עוד.

תקציר: בגליונות קודמים התבאר כי המשנה נכתבה בלשון הקודש, ופעמים יש בה גם לשון ארמית, והסיבה לכך היא ע"פ דברי רש"י בפירושו למסכת אבות – כי משפטים שהיו שגורים בלשון העם בארמית – סידר אותם רבי במשנה כפי שהם נאמרים, להלן בפרק זה נעסוק במונחים שנאמרו במשנה, שמקורם בפסוקי התורה, ולפעמים גם משפט שלם יכל להיכתב בצורה אחרת אך מסדרי המשנה בחרו בלשון התורה (ואולי כי הוא היה שגור בפי העם), כמו כן נציג גם מספר מילים ששורשם בלשון ארמית אך השתנו ע"י מסדרי המשנה, ונראים כאילו הם לשון הקודש.

הנה חלק מהמונחים שמקורם בפסוקי התורה: שבועת 'ביטוי' (שבועות ג' ד'), 'שמיעת הקול וביטוי שפתיים' (הוריות ב' ה'), 'הבא במחתרת וכו' אם יש לו דמים' (סנהדרין ח' ו'), 'שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגול ואבידה' (שבועות ד' ג' וע"ש ד' ה'), 'הזורע וכו' בכרם וכו' קידש' (כלאים ד' ה'), אלו מעט, וכאלה ישנם עוד כהנה וכהנה.

משא ומתן כאחד מהנושאים
שנחלנו בלימוד המשניות שבהספק החודשי
פסחים ד' ט'

נושא במשנה

כיבוד אב באביו רשע – בחייו ובעותו

הפוסקים, וכמה תשובות בצידה, ולהלן שלשה מהם:

א. החיד"א (בספרו דבש לפי, מערכת א' סי' ל"ט) ועוד כתבו שכיון שהיה זה לאחר מיתתו של אביו, ובפרט שהיה זה לכפרתו וניחא ליה לאביו בזה בעולם האמת – לכן היה מותר לחזקיהו לנהוג כך, וכתירוק זה נקט גם הגאון בעל 'תפארת ישראל' כאן במשנה (בבבוצי, אות ג') והוסיף להסביר כי יסוד חיוב כיבוד אב ואם לאחר מיתה הינו מדרבנן, וברשע לא גזרו רבנן לכבדו לאחר מיתה, ויסוד זה שגם הראשונים המחייבים בכבוד אב רשע – מודים לאחר מיתה שאין חיוב – נכתב כבר ב'לחם משנה' בדעת הרמב"ם (שם) [אמנם עיקר דבר זה שכיבוד אב לא לאחר מיתה הינו מדרבנן, אינו מוסכם באחרונים].

ב. תירוק מופלא אחר כותב החיד"א (שם) בשם ספר 'בגדי אהרן' שכתב כי כיון שאמרו חז"ל (קידושין ל' ב') שלשה שותפין באדם – הקב"ה אביו ואמו, ממילא אם האב מותר על שותפותו – שוב אין מצוה לכבדו (כי כבוד האב והאם גזר מכבוד השותף השלישי – הקב"ה), וכיון שאחז מסר את חזקיהו בעודו ילד למולך (כמבואר בגמ' סנהדרין ס"ג ב') ממילא ויתר חלקו בבעלות (כביכול) על חזקיהו, ושוב אינו חייב לכבדו.

ג. תירוק נוסף ניתן לומר שאחז היה רשע גדול ומפורסם, וגם חזקיהו עשה זאת בכדי למיגדר מילתא ולמען ישמעו ויראו, (ראה בהרחבה בספר 'מאה שערים' בעמ' רפ"ד בהג"ה מהרב המחבר ד"ה 'אמר אליהו' וכו').

שנו חכמים: 'שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשָׂה חֲזַקְיָה הַכֹּהֵן, עַל שְׁלֹשָׁה חֻדְוֵי לוֹ, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא חֻדְוֵי לוֹ, גֵּרַר עֲצָמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל תְּכָלִים וְחֻדְוֵי לוֹ'.

וכתב הרע"ב: 'גרר עצמות אביו. משום כפרה. ולא קברו לפי כבודו על מטה נאה, כדי שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים', ומקור הפירוש מדברי רש"י בברכות (י' ב'), וכן בפסחים (נ"ו א'), ובמכות (כ"ד א'), ובמסכת סנהדרין (מ"ז א') הוסיף רש"י וכתב: 'ומפני כבוד אב נמי ליכא למיחש דנשיא בעמך כתיב בעושה מעשה עמך', ונראה מדבריו כי כיון שאחז אביו של חזקיהו היה רשע – אינו מחוייב בכבודו.

אמנם בדבר זה נחלקו הראשונים – הר"ף (יבמות כ"ב ב' מדפי הגמרא), והרמב"ם (הלכות ממרים פ"ה הלכה י"ב ופ"ו הלכה י"א) פסקו להלכה כי בן מחוייב בכבוד אביו רשע ובעל עבירות, אולם מאידך בספר היראים (סי' רכ"ב) ובטור (יו"ד סי' ר"מ) פסקו שאין הבן מחוייב בכבוד אביו רשע (אך לכולי עלמא אינו רשאי לצערו), המחלוקת הובאה להלכה בשולחן ערוך (יו"ד סי' ר"מ סעיף י"ח), דעת המחבר לפסוק כדעת הרמב"ם, ואילו הרמ"א הביא את דברי הטור, והמחלוקת עומדת בעינה ולא הוכרעה.

וממשנתנו קשה שלכאורה מוכח ומפורש שאין חיוב כבוד אב באבא רשע, ולא זו בלבד אלא שחכמים חזרו לו לחזקיהו המלך על מעשה זה ושיבחוהו, ומה גם שלא היה זה רק חוסר כיבוד, אלא ביזוי של ממש (שהו אסור גם לדעת הטור כנ"ל), ובקושיא זו דנו

פתשגן הכתב

‘משב’ מ’ משב’ ב’ ו’ משב’ ר’
‘משנה שבמשניות’ ‘משנה שבכל’ ו’ משנה שבירושלמי’
שינויי נוסחאות לשונות וניסוחאות במרחבי הש”ס

פסחים ב' א'

מתנא והבנא דפי עקיבא
אייגור זיע”א

ציוה דיוקן המנוח
לבעל ‘מגן אברהם’

שאכן הרמב”ם סבר שאף לפי חכמים שאין מצות שריפה בדוקא, עכ”פ כיון שבביעור חמץ מקיימים מצוה של ‘תשביתו’, ממילא זה סיבה שאכן האפר יהא מותר אפילו לדעת חכמים, וזאת ע”פ דברי התוס’ בתמורה (ל”ג ב’ ד”ה הנשרפין) שכתבו שהטעם שהנשרפין אפרן מותר הוא בגלל ש’נעשית מצותן’, וממילא – אומר רעק”א – גם לפי חכמים שאין מצוה בדוקא לשרוף, עכ”פ אם שרף בודאי קיים מצוה של ‘תשביתו’, ואכן האפר יהא מותר, לכן לא חשש הרמב”ם שישתמשו באפר, כמובן שלהבנה זו הרמב”ם חלק על הטור שכתב שרק לפי ר”י ש’אין ביעור חמץ אלא שריפה’ – האפר יהא מותר, אבל לחכמים האפר אסור, ובהבנת דברי הטור שלא סבר כן – ראה בתוס’ חדשים על משנתנו בשם הרה”ק בעל ‘קדושת לוי’ זיע”א, ובשו”ת אבני מילואים סי’ י”ט, ובחיידושי הגר”ח הלוי על הרמב”ם שם, כמו כן מרחיב על יסוד מחלוקת ר”י וחכמים בעל ה’מנחת חינוך’ בספרו במצוה ט’.

אף

שנו חכמים: ‘רבי יהודה אומר, אין בעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים, אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים’.

כך הגירסא ב’משנה שבבבלי’ שהועתקה כאן, שם מופיעה בדעת חכמים המילה: ‘אף’, אמנם ב’משנה שבירושלמי’ לא מופיעה המילה הזו, וכך גם בתלמוד בבלי כ”י מינכען, ובכתב יד ‘פיזור’ של המשנה, וכן בראשונים – ברי”ף וברא”ש.

המג”א (או”ח סי’ תמ”ה ס”ק א’) נוקט כי יש כאן מחלוקת יסודית האם לחכמים אפשר גם לשרוף את החמץ, או שמא יש ענין דוקא לאבד את החמץ, ולא לשרוף, הנפקא מינה שבזה היא לגבי אפר שריפת החמץ, משום שהטור נקט שלפי ר”י שביעור חמץ הוא בשריפה – אפר שריפת החמץ יהא מותר כי ‘כל הנשרפין אפרן מותר’ (תמורה ל”ד א’), ואילו לחכמים החמץ הוא מ’הנקברים’ ואפרו אסור, ומשום כך לא גרסו הראשונים במשנה ‘אף’, שהרי לרבנן יש דין בדוקא לקבור ולא לשרוף, שאם ישרפו יבואו להשתמש באפר שריפת החמץ, ומשום כך תמה המג”א על הרמב”ם שפסק (הלכות חמץ פ”ג הלכה י”א) שאפר שריפת החמץ אסור, ואעפ”כ פסק אפשר לשרוף אפילו שהלכה כחכמים, והרי הרמב”ם עצמו פסק (בהלכות פסולי המוקדשין פרק י”ט בלכה י”ד) ש’הנקברים’ אסור לשרוף, כדי שלא יבואו להשתמש באפרן (כדין הנשרפין).

והנה הגרעק”א (בהגהותיו לשו”ע שם) נקט לבאר בדרך נפלאה,

נושא הלכתי שיסודו מתברר מתוכני המשנה,
מתוכני הנלמד בהספק החודשי

עירובין י’ ט”ז

משנה למעשה

טלטול מוקצה עבור סילוק גרף של רעי

(מוקצה).

ומכאן למד הנצי”ב לנידון אחר בהלכות שבת: כיידוע ‘גרף של רעי’ – כל דבר המדיף ריח כגון כלי מאוס או לכלוך וכדומה, על אף שהוא מוקצה מותר טלטלו בשבת, וזו תקנת חז”ל (ביצה ל”ו ב’) משום כבוד הבריות (ראה רש”י שם ד”ה נותן, ובלבוש סי’ ש”ח סעי’ ל”ה), והיה מקום לדון באופן שאדם רוצה לטלטל מוקצה בכדי לכסות את הגרף של רעי, או בכדי להזיזו ממקומו – האם מותר או אסור? הסברא הפשוטה נוטה לומר שאכן מותר, והדברים קל וחומר: אם את גוף ה’מוקצה’ התירו חז”ל לטלטל, כל שכן לטלטל מוקצה עבור סילוקו יהא מותר, אלא שממשנתנו מוכח שאף שטלטול השרץ הותר בגלל ש’אין שבות במקדש’ לא הותר טלטול מוקצה אחר בשביל סילוק השרץ, וזה לשונו של הנצי”ב: ‘שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו. והיינו בשבת כפירש”י ז”ל דאילו בחול אפשר להוציאו בבול עץ, אבל בשבת אסור משום מוקצה, ומכאן יש ללמוד דאע”ג שהתירו גרף של רעי אפילו להוציאו בעצמו, מכ”מ [= מכל מקום] בגזרי עצים אסור’.

הנצי”ב מוולאז”ן –
בעל ‘מחומי שדה’

שנו חכמים: ‘שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו, שלא לשהות את השמא, דברי רבי יוחנן בן ברוקה. רבי יהודה אומר, בצבת של עץ, שלא לרבות את השמא’.

וכתב הרע”ב שהטעם שאין לחשוש מלטלטל את השרץ שהוא

מוקצה, כי ‘אין שבות במקדש’, ומקור הדברים מפירוש רש”י במשנה בעירובין (ק”ד ב’), ונחלקו ר”י בן ברוקה וחכמים האם עדיף להוציא את השרץ בהמיינו ולטמא את הבגד, או שמא להשתהות ולחפש צבת שאינו מקבל טומאה, ולהוציאו בלא לטמאות את כלי הקודש.

ולכאורה יש לשאול, הרי התירו חז”ל לפנות השרץ על אף שהוא מוקצה – משום ש’אין שבות במקדש’, אם כן ניתן לקחת כל בול עץ שהוא ללא חיפוש וטירחא, ועמו להוציא את השרץ, ומדוע הצריך ר”י בן ברוקה לטמא את האבנט, ור’ יהודה הצריך לחפש צבת של עץ?

אך נציין כי דבר זה איננו מוסכם, ובספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כ”ב, הערה ק”ז) הביא בזה חולקים, וגם הביא שם שבחיידושי בית הבחירה להמאירי (שבת מ”א א’) משמע שמותר לטלטל גם מוקצה ממש עבור סילוק ‘גרף של רעי’.

בגלל שאלה זו כתב הנצי”ב בספרו ‘מרומי שדה’ את היסוד הבא: אף אם הותר טלטול המוקצה משום ש’אין שבות במקדש’ – עכ”פ אין זה מתיר לטלטל מוקצה אחר, בשביל סילוק הטומאה, ולכן הצריך ר”י בן ברוקה לטמא את האבנט, ור’ יהודה הצריך לחפש צבת (שאיננה

הנכתב במסגרת מדור זה הוא בכדי לעורר את לב המעיין וברור שאין לפסוק על פי הנכתב כאן הלכה למעשה!

מחלוקת חכמים ור' יהודה כיצד יישחט היצר הרע לעתיד לבוא

במשנה בפסחים (ב' א') נחלקו חכמים ורבי יהודה, לחכמים ביעור חמץ הוא בשלל דרכים של איבוד (מפרר וזורה לרוח) ואילו לרבי יהודה 'אין ביעור חמץ אלא שריפה'.

וכתב בספר 'סמיכת חכמים' לגאון המקובל רבי נפתלי כ"ץ זצוק"ל (בהקדמה, ד"ה ועתה נבוא לחבר) שיש לבאר את יסוד המחלוקת כך: הרי ה'חמץ' מסמל ליצר הרע כידוע, והנה בגמרא סוכה (נ"ב א') נאמר כי לעתיד לבוא הקב"ה מביא את היצה"ר ושוחטו, וישנם ב' פירושים במהות 'שחיטה' זו, ניתן לפרש שמתהפך היצר הרע למלאך טוב, והקב"ה שוחט את הצד הרע שביצר הרע, ונשאר ממנו רק הצד הטוב, אך מאידך ניתן לפרש שהקב"ה מבטל את היצה"ר לגמרי מכל וכל, והנה אם הקב"ה שוחט ומסיר רק את הצד הרע שביצה"ר, א"כ דין היצה"ר לישורף בנהר דינור (שמשם נבראים מלאכים כל יום, ראה חגיגה י"ד א'), אך אי"ז מתבטל לגמרי כי בכל יום נוצרים מחדש מלאכים משם, אך אם הקב"ה מאבדו ומבטלו מכל וכל, אין דינו בשריפה בנהר דינור, אלא מתבטל לגמרי ונאבד מן העולם.

ולפי זה – כתב שם – שזו מחלוקת חכמים ור"י – כי את החמץ צריך לבער בדיוק כפי צורת הביעור של היצר הרע לעתיד לבוא, ולכן לר"י 'אין ביעור חמץ אלא שריפה', כי ר"י סובר שהיצה"ר אינו מתבטל לגמרי אלא נשרף ומתחדש שוב בנהר דינור, ואילו לחכמים מצות השבתת החמץ היא 'תשביחו' – ביטול גמור כי לדעתם גם היצר הרע לעתיד לבוא שיתבטל לגמרי מכל וכל (וראה שם עוד).

שקלים א' א'

הסמיכות של 'עשיעין על השקלים' לעשיעין על הכלאים'

שנינו במשנה: 'באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים', וביאר מרנא ה'חתם סופר' (הובא בספר 'תורת בר נש', ח"ב עמ' קל"ט) כי מטרת 'מחצית השקל' היא אחדות גמורה בכלל ישראל – 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט' אלא כולם יתנו בשווה, וזה בא להורות לאדם כי בלי התחברות עם הכלל, הרי האדם נחשב רק 'מחצית', ולא תושג השלימות בלא האחדות, אך היה מקום לטעות ולומר, שמכיון שכך ילך האדם ויתחבר גם לרשעים, לכן מיד נאמר במשנה: 'ועל הכלאים' – לומר לאדם כי כמו שאסרה התורה התחברות והזדווגות של שני מינים זרועותם יחד באדמה – כמו כן ישמור על האדם על עצמו שלא להתחבר עם מי שאינו מינו – כמו הרשעים.

חצי שקל משני צידיו
מימות 'המור הדגול'
ברומאים בארץ ישראל –
בצד אחד מופיע הכיתוב
'ירושלים הקדושה'

של שני מינים זרועותם יחד באדמה – כמו כן ישמור על האדם על עצמו שלא להתחבר עם מי שאינו מינו – כמו הרשעים.

'חנוכה' בעשנה

בעת לימוד ששה סדרי משנה, ובפרט כעת כחודש לפני סיומו של סדר מועד, מתעוררת לה שאלה, כיצד השמיט רבינו הקדוש את דיני חג החנוכה, ואילו על כל המועדים כולם מוצאים פרטי דינים במשניות, וישנן מועדים שאף נתקנה עליהם מסכת שלמה (כ'שבת' ו'פסחים'), וגם אלו שלא הוקדשה להם מסכת מוזכרים הם במשנה בשם, ואילו חג החנוכה לא נזכר ולו פעם אחת בהקשר לדיני הדלקת הנרות, וניסי החנוכה, הלא דבר הוא!

אכן, יש להבחין, כי חג החנוכה נזכר בהקשרים שונים, כשמונה פעמים במספר: **ביכורים** (א' ו'), **ראש השנה** (א' ג'), **תענית** (ב' י', ד' ו'), **מגילה** (ג' ד', ו'), **מועד קטן** (ג' ט'), ובפעם השמינית במשנה המפורסמת **בבבא קמא** (ו' ו') שם פוטר רבי יהודה את מי שהניח את נרו מבחוץ, אם היה זה נר חנוכה, על כל פנים השאלה במקומה עומדת: **מדוע לא נתקנה מסכת עם דינים מפורטים על חג החנוכה וסיפור הנס?**

התשובה לשאלה, ניתנה בכמה אופנים, מגדולי האחרונים, כדלהלן:

א. בשם ה'חתם סופר' מובא (בספר 'חוט המשולש') כי כיון שרבינו הקדוש היה מזרע דוד המלך (כמבואר בשבת נ"ו א'), ובני חשמונאי תפסו את המלוכה מזרע דוד, ונענשו על כך – כדברי הרמב"ן בפרשת ויחי (מ"ט י'), וממילא מן השמים סובבו שרבי שהיה מזרע דוד ישמיט את ניסי החנוכה במשנה משום כבודו של זקנו דוד המלך (שם, ע"פ ביאור שו"ת מהרי"ק א"ח סי' ע"ח, וע"ע בס' נתן פרוי להגר"נ געשטסנר זצוק"ל על חנוכה בדרוש א' ואילך).

ב. בחידושי לגיטין (ע"ח א') כתב ה'חתם סופר' באופן אחר שכיון שהיו רגילים בדינים אלו, לכן לא נזכרו דיני חנוכה במשנה, (ויתכן כי כונתו שאין כ"כ הרבה דינים וידעו את הכלל בעל פה, שלא כמו שבת ופסח שיש הרבה יותר פרטי דינים), וכמו"כ כתב שם ליישב לפי"ד מדוע לא נזכרו דיני ציצית ותפילין במשנה.

ג. ה'חיד"א' בספרו דברים אחרים (דרוש ל"ב ד"ה ואני שמעתי) כתב כי כיון שחברו בזמן חז"ל 'מגילת תענית' ושם פורטו הדינים, לא ראה רבי צורך לכפול את הדברים במשנה.

לסיום, יש לציין כי דעת ה'גר"א' – כפי שמסר רבי אברהם זצוק"ל, בנו (בהקדמה לספרו 'רב פעלים') – שבזמן חז"ל היה מסכת קטנה (הכוללת בתוכה ברייתות) ושמה '**מסכת חנוכה**', והיא אחת מן המסכתות הקטנות שנאבדה מעמנו, יהי רצון ויתגלה אור תורה שבע"פ בקרוב, אמן!

חריטה של מנהרה ופך שמן משרידי בית הכנסת
מימות בית שני במגדלא ליד חוף הכנרת

רבינו הקדוש

נשיא ישראל ומחבר המשנה

שמונה מי יודע? 8 דברים שאולי לא ידעתם

מעלותיו של רבינו הקדוש

חז"ל מעידים (גיטין נ"ט א') כי 'מימות משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד', ובן דורו של רבי - רבי שמעון בן מנסיא - מעיד (משנה אבות, פרק ד' משנה ו') שכל אותן המדות שישנו חכמים שהם ראויים לצדיקים - כולם התקיימו ברבי ובניו - ואלו הן: נוי, כח, עושר, כבוד, חכמה, זקנה, שיבה (וראה פירוש הגר"א שם).

1

רבו המובהק

אחד מרבותיו של רבינו הקדוש - היה 'רבי יעקב בן קורשאי' - שם פחות מוכר במרחבי התלמוד, והוא 'רבי יעקב' התנא, בירושלמי מסכת שבת (פרק י' הלכה ו') הוא מוזכר כרבו, וכן בירושלמי מסכת פסחים (פרק י' הלכה א'), והוא רבי יעקב סתם ששנה את משנת 'התקן עצמן בפרוזדור כדי שתיכנס לטרקלין' שבמסכת אבות (פרק ד' משנה כ"א), במסכת הוריות (י"ג ב') מוזכר רבי יעקב זה כמי שדאג לכבוד רשב"ג אביו של רבינו הקדוש (ע"ש), ויש מי ששיער (ספר תולדות תנאים ואמוראים בערכו) שרבי יעקב זה - היה החכם ששנה משניות וברייתות במיבתא באושא, ורשב"ג מסר לו את בנו - רבינו הקדוש - שילמדנו משניות וברייתות.

2

העוצמתם של בני דורו אל רבינו הקדוש

רבי חייא קרא על רבינו הקדוש את הפסוק 'רוח אפינו משיח ה' (ירושלמי שבת, פרק ט"ז הלכה א'), ובבבלי (סנהדרין צ"ח ב') מובא כי רב אמר 'אם משיח מן החיים [כלומר: אם קיימת דוגמא למשיח במי שחי בינינו] הרי הוא כגון רבינו הקדוש'.

3

תפילתו של רבינו הקדוש

בתלמוד בבבלי במסכת ברכות (ט"ז ב') הובאה תפילתו של רבינו הקדוש, ובפועל היא נתקנה בתפילתנו אנו בכל יום בתוספת מועסת: 'יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית'.

6

לשון הרמב"ם על רבינו הקדוש

לסיום, נעתיק מה שכתב הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) בדבריו על רבינו הקדוש, וזה לשונו: 'והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצאו בו כל החמדות והמדות הטובות, עד שזכה בהם אצל אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש, ושמו יהודה, והיה בחכמה ובמעלה בתכליתם כמו שאמרו מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד, והיה בתכלית החסידות והענוה והרחקת התענוגים כמו שאמרו גם כן משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, והיה צח לשון ומופלג מכל האדם בלשון הקדש עד שהחכמים ע"ה היו לומדים פירוש מה שנשתבש עליהם מאותיות המקרא מדברי עבדיו ומשרתיו, וזה מפורסם בתלמוד' (ע"ש עוד).

7

4

רבינו הקדוש - כמסדר המשנה

לדעת הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות), ורש"י (בבא מציעא ל"ג א') - רבינו הקדוש הוא זה הראשון שחיבר את המשנה וכתבה, והוא קיבץ את השמועות והפירושים השונים, וחיברם לכדי משניות סדורות, ועד אז לא היו כותבים תורה שבעל פה אלא כל אחד כותב לזכרון מה ששמע מרבותיו, אך לדעת רב שרירא גאון (באגרתו) כבר זמן רב לפני רבינו הקדוש היו משניות מסודרות, ואף מסכתות, רק כל אחד היה שונה לתלמידיו בנוסח שונה, ורבינו הקדוש ערך את הנוסח וייצר נוסח אחיד של המשנה, ופעמים שינה לגמרי את הנוסח הקדום, ופעמים הוסיף עליו פירוש, עד שהתקבל נוסח זה של רבינו הקדוש, לאחר שראו 'את יופי סידור המשנה ואמיתת הדברים ודיוק המילות' (לשון ר"ש גאון שם), ונתפשטו משניותיו של רבי בכל ישראל, יצויין כי בכמה מספרי האחרונים שעסקו בנושא דנו ביתר עומק בנידון רחב היקף זה.

פטירתו של רבינו הקדוש

סדר יציאתו של רבינו הקדוש מן העולם, הצוואות וההוראות שנתן לבניו ותלמידיו, וסדר הלוייה וההספדים - כולם מתוארים בסוגיות שלמות בתלמוד, בתלמוד בבלי מסכת כתובות (ק"ג א'-ב'), ותלמוד ירושלמי במסכת כלאים (פרק ט' הלכה ג') ובמסכת כתובות (פרק י"ב הלכה ג'), יתכן כי זהו התנא היחיד שכל תהליך צאתו מן העולם הזה לעולם שכולו טוב - מתואר ביתר אריכות יותר משאר פטירות המוזכרות בכל תלמוד כולו, והובא בגמרא כי בשעת פטירתו 'זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי יצתה ב"ק ואמרה (ישעיה נ"ד ב') יבא שלום ינוחו על משכבותם' (תלמוד בבלי כתובות שם).

8

הוראותיו של רבי בחיבורו

הוראותיו של רבי במשנה מגיעים למספר של שלשים וארבעה הוראות בלבד, ואילו בכל הש"ס מפורטים הוראותיו למכביר.

5

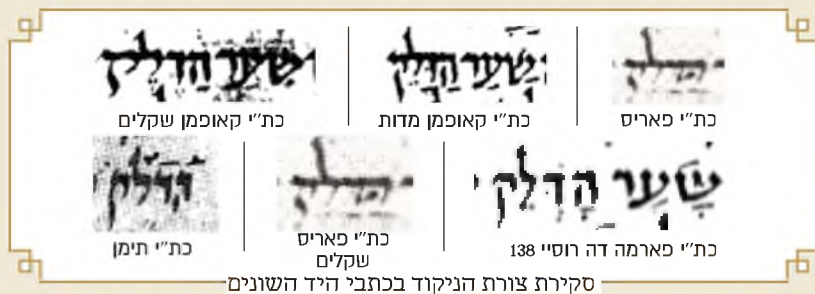

שער הדלק

במסכת שקלים שנינו כי אחד השערים בבית המקדש היה 'שער הדלק', מילה זו: 'הדלק' מעוררת ספק בצורת ניקודה, יש מקום לנקד כך: **הַדֶּלֶק** או **הֶדֶלֶק** - מלשון דליקה והדלקה, ועל דרך זה נוקד בחלק מכתבי היד של המשנה הקדומים מאוד (ראה היטב בתצלומים), ויש מקום לנקד כך: **הֶדֶלֶק** - כמו שם עצם של חומרי דליקה ובעירה, וכך קוראים כיום רוב הלומדים, וכך הוא בכל המשניות המנוקדות וכן בתלמודים המבוארים לסוגיהם, נציין כי גם כך נוקד קצת בחלק מכתבי היד של המשנה, אבל ישנה עוד אפשרות לנקד כך: **הֶדֶלֶק**, אך לעת עתה לא מצינו מי שינקד כך.

בכדי לברר את הניקוד, יתכן כי יש לברר קודם את המהות! מיקומו של השער היה בצד הדרומי של בית המקדש סמוך למערב, והטעם לשם השער הזה, כתב הרע"ב במשנתנו: 'ועל שם שמכניסין דרך שם עצי המערכה שדולקים על המזבח נקרא שער הדלק', והנה רש"י במסכת (יומא י"ט א' ד"ה שער הדלקה) כתב כי אינו יודע מדוע נקרא שם שער זה (וגם שער הקרבן) בשם זה, אך הרא"ש בפירושו למסכת מדות (פ"א משנה ד' ד"ה שבדרום, וכו"ה ברע"ב שם) כתב שדרך שם היו מכניסים את ה'עצים' להדלקת המערכה, וכך כתבו תלמיד רשב"ר"ש ומהר"ש סירליאו בפירושהם לשקלים (על משנתנו), אך רבינו אליקים (ביומא שם, ד"ה שער הדלק) כתב כי דרך שער זה הכניסו 'אש' למזבח, והתוספות ישינים (שם) כתב ג"כ על דרך זה (וראה עוד במדות שם בתו"ר"ש ובתפא"י בפירוש 'יכין' אות ל"ב).

נמצא כי יש מפרשים שהכניסו דרך שער זה 'עצים' למערכה, ויש מפרשים שהכניסו דרך שער זה 'אש' למזבח, ולפי הבנה זו שהכניסו את ה'אש' דרך שער זה - יתכן בהחלט כי יש לקרוא בניקוד כזה: **הַדֶּלֶק** או **הֶדֶלֶק** - כלומר: השער שבו מכניסים 'אש' להדלקה על גבי המזבח, ולפי זה רחוק לומר שהניקוד הוא: **הֶדֶלֶק**, משום שמילה זו הינה שם עצם חדש שבא ככינוי לחומרי בעירה ודליקה, אך לא 'אש' ממש, אכן אם היו מכניסים דרך שער זה 'עצים' אולי אפשרות לנקד כך, (ויש מקום להביא ראיה מנוסח הגמ' ביומא שם שנקט מסדר הגמרא 'שער הדלקה', ותוספת המילה ה' אולי באה לבאר ששער זה דרכו מכניסים 'דליקה' - פירוש: 'אש', והו"ו רמז קל כי אין לקרוא: **הֶדֶלֶק**, וראה עוד על כך בספר 'הבית השני בתפארתו' לרב אלחנן אייבשיץ, עמ' תק"ח). **לסיים** נציין, כי מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א קרא: **'הַדֶּלֶק'** (כך בשיעורו במסכת שקלים בירושלמי במשנה הנ"ל).

עריבה

המשך מעמוד 2 <

גודל ה'עריבה': מצינו גדלים שונים: א. 'עריבה' המכילה פחות מ'ב' לוגין מוזכרת בתוספתא (כלים, בבא מציעא פרק י"א, משנה א'), ב. עריבה המכילה מ'ב' קבין ועד ט' קבין מוזכרת במשנה (כלים פרק כ"ד משנה ג') ובתוספתא (כלים, בבא מציעא, פרק י"א משנה ג').

שימושי העריבה: במשנתנו בפסחים ועוד (ראה במשנה טהרות פרק ח', משנה ח') - מוזכרת ככלי לשים בו את הבצק, ואילו במקורות שונים מצינו שימושים נוספים ל'עריבה', וכדלהלן: א. עריבה שמתאימה לשכיבת בן אדם בתוכה (ת"כ ספרא דזבים מצורע, פרק ב'), ב. מצינו 'עריבה' שמשמשת כאיבוס למאכל הבהמה (ראה כלים פרק ב' משנה ד'), ג. היתה 'עריבה' המכונה 'עריבת בעל הבית' (משנה כלים פרק ט"ו, משנה א'), ויש מי שרצה לומר שהיא אותה העריבה המוזכרת במשנה (מכשירין פרק ד', משנה ה') שמקבלים בה את דלף הגשמים החוזר אל תוך הבית (ספר כלי החרס בתלמוד עמ' תי"ג), ד. ה'עריבה' שימשה ככלי לרחיצה (כמין אמבטיה) כמבואר בגמרא (שבת כ"ה ב' וצ"ה א'), וראה עוד בספר כלי החרס בתקופת התלמוד (פרק פ"ו) עוד שימושים שונים המוזכרים בחז"ל.

לשאלת מקום ייצור ה'עריבה' מוזכר פעם אחת בתוספתא (כלים, בבא מציעא, פרק י"א, משנה א') הכפר 'עריס', וכך שנינו שם: 'א"ר יוסי מעשה שהביאו מכפר עריס לפני רשב"ג יותר מששים עריבות והיה משערין גדולה לסאה סאה וקטנה לשני לוגין, ויש ששיערו שכפר זה מיקומו בגליל על יד ציפורי (ראה בספר 'תוספתא ראשונים' ח"ג עמ' 76, וע"ש עוד).

חידה מתוכני ההספק הנלמד
בחודש הנוכחי ממפעל 'דה היומי' במשניות
עירובין ח' ג' - תענית ג' ח'

לחידודי

האם הפרוכת שבבית העקדש עקבלת טועאה?

תשובה נמצאת בהספק הנלמד בכסלו | תשובות ניתן להשאיר הודעה (בקול ברור) במספר: 07969.66102 או למסור במייל: a05271568@gmail.com | נא לציין את התשובה ואת מקורה הברור מההספק הנלמד בחודש זה דוקא! וכן לציין את שם העונה ומספר טלפון ליצירת קשר | ניתן לענות תשובה עד לתאריך יום א', ח' טבת | בין הפותרים נכונה התקיים בעז"ה הגרלה על 'כרטיספר' ברשת 'יפה נוף' בסך 200 ₪.

פתרון החידה מגליון 3 (חשוון): שאלה: האם מותר לשרוש שריטה בקרבן לפני שחיתתו? תשובה: לא, מקור התשובה: משנה מסכת מעשר שני פרק ה' משנה ט"ו: 'יוחנן כהן גדול העביר הודיות המעשר אף הוא בטל את המעוררים ואת הנוקפים', ופירש הרע"ב (ומקורו מן הירושלמי שם, וכן פירשו כל המפרשים): 'את הנוקפים - שהיו משרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו כדי שלא יראה ויהיה נוח לכפתו ולשחטו. ועמד הוא ובטלו, שנראה כבעל מום והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הבהמה לתוכה' החידה נפתרה ע"י קוראי הגליון, והזוכה בכרטיספר בסך 300 ₪ ברשת 'יפה נוף' הינו: יעקב אליהו, התבור 3 ירושלים

כ"ט כסלו

ב' טבת ג' טבת

ד' טבת ה' טבת

ו' טבת ז'

תענית

מגילה

מועד קטן

במסכת תענית נמצאים שלל הדינים של ירידת גשמים, כמו זמן הזכרת הגשמים ועת הבקשה עליהם בתפילת שמונה עשרה, כמו כן שאר המנהגים במצב של עצירת גשמים ל"ע, תעניות היחידים ותעניות הציבור (על גשמים ועל שאר צרות ל"ע) כולם מפורטים באר היטב עם נוסחי התפילות ודיניהם השונים, בפרק האחרון נאמרו עוד דינים לגבי מעמדות שהיו ישראלים בכל עיר ועיר קוראים במעשה בראשית בשעת הקרבת הקרבנות, וגם נאמרו בפרק זה דיני בין המצרים, והדברים שאירעו בימים אלו בזמן בית המקדש.

מסכת מגילה עוסקת כמובן בדיני חג הפורים, ובמרכז מצות קריאת המגילה, במסכת מפורטים: זמן הקריאה מתי הוא, חיוב הקריאה על מי, וצורת הקריאה כיצד היא, כמו כן נמנים במסכת שלל דינים בענייני קדושת בית הכנסת, וגם סדר קריאת התורה והעולים לתורה, וסדרי הקריאות במועדי ישראל.

מסכת מועד קטן עוסקת בדיני חול המועד, והמלאכות האסורות בו, דינים רבים על השקיית השדה במועד ובעוד זמנים, כמו גם שאר מלאכות, כגון: חפירת קברים, נישואין, עשיית מעקה ועוד - בחול המועד, עוד נידון במסכת אופני אונס שונים בהם לא הספיק אדם לעשות מלאכתו ערב המועד, ובפרק האחרון במסכת נשנו יסודות ועיקרי דיני אבלות.

משנייע'ם

מהנעשה והמתחדש בימים אלו

חכמי ירושלים

בקורת רוח מרובה קיבלו כמה מגדולי רבני ירושלים שליט"א את כרך המשניות המפוארת 'דף היומי', עם הפירוש המיוחד שיצא לאור בחודשים האחרונים ע"י ממלכת התורה 'עוז והדר' ומפעל המשניות. גדולי הרבנים שיבחו את הרב הלפרין על הוצאת המשניות המפוארת המסייעות ומנגישות את הלימוד במשניות באופן מיוחד. חכמי הרבנים בעיר הקודש: מרן הגאון רבי יצחק אורחי מר"י מיר, מרן ר"י פורת יוסף הגאון רבי שמואל בצלאל, ר"י זוועהיל הגאון האדיר רבי מיכל זילבר, רבה של שכונת שמואל הנביא הגה"צ רבי יצחק כהן, כ"ק האדמו"ר הגרי"מ מורגנשטרן מ'תורת חכם' שליט"א, והמקובל הגה"צ רבי יעקב עדס שליט"א, ברכו את כל הלומדים והמצטרפים ללימוד ה'דף היומי במשניות'.

המקובל הגרי"מ מורגנשטרן שליט"א מתורת חכם

הגאון האדיר רבי מיכל זילבר שליט"א

מרן הגאון רבי יצחק אורחי שליט"א

המקובל הגה"צ רבי יעקב עדס שליט"א

רבה של שמואל הנביא הגה"צ רבי יצחק כהן שליט"א

ר"י פורת יוסף מרן הגאון רבי שמואל בצלאל שליט"א

לשמו ולזכרו

סיום ששה סדרי משנה מרגש התקיים בביהכ"נ 'אוהל חיים' באשדוד, ע"י הרה"ג ר' ברוך פורטו שליט"א ומר מאיר ברוכים הל"ו אביו של יוסף איתמר הל"ד שנהרג בתחילת המלחמה לאחר פגיעת טיל בעיר שדרות, מאז קבע אביו בלימוד 'דף היומי משניות' לע"נ בנו וכעת סיים את הש"ס כולו במעמד מרגש בהשתתפות רב העיר אשדוד הגאון הגדול רבי יוסף שיינין שליט"א. לאחר הסיום המרגש שעורר הדים רבים בבית הכנסת, נפתח בימים האחרונים שיעור יומי קבוע ב'דף היומי משניות' לע"נ איתמר הל"ד.

האב השכול בסיום לע"נ בנו

משרדי העשניות

מפעל 'דף היומי משניות' פתח משרד ראשי גדול ומרווח בעיר ירושלים לתועלת ציבור הלומדים, המשרד ממוקם ברחוב יפו 161 (מול רחוב הסוורים), ומתקיימת בו פעילות שוטפת להרבות את לימוד המשניות.

'אור חדש על ציונו האיר'...

כאלף שמונה מאות שנה מיום פטירת מסדר המשנה רבי הקדוש בסיוע מפעל 'דף היומי משניות' המונים עלו לפקוד את קברו ב'ציפורי' ✦ בשיחה מיוחדת עם הרה"ג רבי אהרן נמני שליט"א - אנו נחשפים לכולל הקבוע שהקים על ציונו של רבי יהודה הנשיא זיע"א ועל המפגש עם היוזמה של סדר 'דף היומי משניות' שחולל שינוי ב'כולל' שעל הציון בהספק ובעיון הלימוד במשניות

✦ הרב גרשון טברסקי ✦

אברכי כולל 'מוסדות רבי יהודה הנשיא בציפורי' שוקדים על לימוד המשניות בתוככי הציון

מתינתא דבי רבי

ההתרחקות מקו הבתים האחרון של המושב 'ציפורי' הגלילי, מעצים את תחושת המעבר במנהרת הזמן, אל העבר של ימי המשנה והגמרא בגליל העליון. הרגלים ניצבות על האדמה שבפתח הציון, רוח גלילית נעימה עולה מהמרחב, דלת הברזל צבועה בתכלת נפתחת, וכמו בבת אחת הינך במתינתא דבי רבי, אברכים בני תורה יושבים והוגים במשנה, מתעמקים במי ששפתותיו דובבות במרחק ד' אמות מהם, התנא רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא זי"ע.

מתברר שבציון הקדוש מתקיים כולל אברכים יום יומי ע"י מוסדות "רבי יהודה הנשיא בציפורי", הפועל בסיוע ושיתוף מפעל ה'דף היומי במשניות'.

הוגה ה'כולל' הוא הרה"ג רבי אהרן נמני שליט"א ראש כולל 'רבי יהודה הנשיא' הקבוע במקום, ובמסגרת הכולל מתקיים גם סדר לימוד 'דף היומי במשניות' ביזמתו של הרב הלפרין שליט"א, ובכך חזרה תורה אל אכסנייתה - המפעל הגדול שמרבה לימוד המשניות, נסמך על שולחנו הכפול של רבי יהודה הנשיא זי"ע.

לרגל יומא דהילולא של מסדר המשנה, פגשנו את הרב נמני שליט"א במקום ולאחר סיום סדר הלימוד נעתר לחלוק עמנו דברים על הרעיון על המימוש ועל המקום בו זה נפגש עם לימוד ה'דף היומי במשניות'.

מתי ואיך נולד הרעיון?

"מד' מצעדי גבר כונונו, בשנת תש"פ הגעתי להתגורר ב'הר יונה', פתחנו במקום כולל אחר הצהריים. בהמשך נודע לנו שלא הרחק משם נמצא ציונו של התנא רבינו הקדוש זי"ע, בעבר שמעתי מאבי מורי שליט"א שעוד לפני חמישים שנה הוא פקד את המקום עם המקובל הנסתר הנודע רבי יוסף דיין זצוק"ל מירושלים, כמו כן שמענו על צדיקים רבים שפקדו את המקום, זה עורר אותנו, בהיותנו קרובים וסמוכים אל הציון, לפקוד את המקום".

**הרה"ג רבי אהרן נמני
שליט"א ראש כולל
'רבי יהודה הנשיא'**

**"אברכים שלמדו תמיד
את המשניות, הרגישו
שקביעת תבנית
ההספק, הביאה
אותם יותר להספיק
גם מעבר לשעות
הכולל והתוצאה היא
שגם מספיקים יותר
וגם יכולים להתבונן
ולהשקיע בהבנה"**

שביל הכורכר מפלס את דרכו בין אבני סלע מוצקים, פסיפס ירוק עז של עץ ושיח, ורקע של שמים טהורים, נוף שידע וראה כאן מלחמות תנ"ך ותמורות עמים. לאחר נסיעה של שמונה דקות, ניכר המבנה צבוע תכול שמים, עם כיתוב בשחור שיד כל שהיא כתבה 'ציון רבי יהודה הנשיא - רבינו הקדוש'.

ט"ו כסלו יום ההילולא של רבינו הקדוש, כאלף שמונה מאות שנה מיום פטירת נשיא ישראל שגזע דוד המלך, שנשיאותו הייתה דומה למלכות ממש, אבל על רוב עושרו העיד על עצמו לפני פטירתו שלא נהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה.

השפעתו הייתה כל כך גדולה, שכאשר התסתלק לבית עולמו, שרר פחד נורא מפני העתיד, עד שאמרו מי שיאמר שרבי נפטר יידקר בחרב, עד שבא בר קפרא ואמר 'אראלים אחזו בארון הקודש'.

אהבה הגדולה לרבנו הקדוש, נטועה בלב עם ישראל, הנחלת סדר המשניות היא האור שבנשמת כלל ישראל, אין פלא שרבים עשו את הדרך אל ציונו ב'ציפורי' מקום בו לימד את המשנה.

שאתל של המפעל ללמוד 'דף היומי משניות', עמד בפני הצבור ואפשרו את הנסיעה אל הציון. ההרגשה היא שהחיבור של לימוד המשניות בסדר ה'דף היומי' - חידש וחזק את הקשר אל רבנו הקדוש על ידי רבבות הלומדים, והשירות של ההסעה הוא ביטוי לאותו צינור של קשר יומי, שנחשפנו לקיומו בשיחה מיוחדת זו.

המונים עלו לציון מסדר המשנה בציפורי ביזם הילולא פסאע, מפעל ה'דף היומי במשניות'

"עשינו ברחבה שמחוץ לציון"
סיום סדר ב'דף היומי משניות' ע"י אברכי הכולל מחוץ לציון

קשה לתאר
את ההרגשה של
ללמוד משניות
בעיון אצל רבי
יהודה הנשיא זת"ע
מרגישים סייעתא
דשמיא כאילו
בעל השמועה
עומד מולנו

הרב נחמן פשיעור ב'דף היומי משניות'
בתוככי ציון הפי יהודה הנשיא

סיום משניות סדר
בתוככי מבנה הציון

אין לנו ממש תנאים,
אפילו אין קליטה סלולרית,
אבל הלימוד בצל כנפיו
של רבי יהודה הנשיא
הוא מעין עולם הבא...

עלו ואתכונשו בהילולא דרבי

את יום ההילולא של רבי יהודה הנשיא – מסדר המשנה שחל בליל שישי ט"ו כסלו, ציינו במפעל 'דף היומי משניות' בפעולות רבות לטובות נשמתו. אהלים מיוחדים הוקמו ברחבת הציון הקדוש, שבהם הצטרפו המונים ללימוד המשניות – לדובב שפתותיו בקבר, בנוסף לסטים הרבים שחולקו במקום למקבלים ע"ע להצטרף ללימוד, במקום אף חולק דף עם סדר הלימוד של יום ה'יא"צ, ללימוד במקום.

עקב קושי התחבורתי להגיע לציון הממוקם בפאתי היישוב ציפורי שבהרי הגליל, העמידו בארגון שאטל הלך-חזור מצומת 'המוביל' (שם ישנה תחנה לאוטובוסים של התחבורה הציבורית) עד למערת הציון, לטובת העולים הרבים שבאו מכל רחבי הארץ, שבאו לאחר הפרסום מטעם הארגון בימים שקדמו ל'יא"צ במודעות מיוחדות שנתלו בריכוזים החרדיים.

בנוסף הוקם גם אוהל הכנסת אורחים עם כיבוד ו'לחיים', בשיתוף פעולה עם 'המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים', ובעזרתו הנדיבה של מ"מ מנכ"ל המרכז הרב ישראל דרעי לטובת ציבור שוחרי המשנה ומסדרה.

המשך

דוכן דף היומי במשניות ביום ההילולא

מרן הגר"ש שטיינמן שליט"א באהל המשניות
שהוקם מחוץ לציון רבי הקדוש

"כאשר עלינו על הציון, התרגשנו מהווי המקום, מדובר במבנה אולי מהעתיקים ביותר בארץ הקודש, הוא הוקם לפני מאות שנים, שם במבנה נמצא הקבר של התנא רבינו הקדוש, ובקיר המבנה יש עוד עשרה כוכי קבורה ישנם שתי מסורות בדבר יש אומרים שטמונים שם בניו של רבי יהודה הנשיא או יש אומרים שתלמידיו טמונים שם, אך התברר לנו הקושי הגדול להגיע אל הציון. צריך מאמץ גדול כדי להגיע אליו".

מסורת קדומה

מה הוא המקור ששם אכן ציונו של רבינו הקדוש?

"זו מסורה של מאות שנים, אמנם יש בעניין נידון מפורסם, בגמרא כתוב (כתובות דף קג ע"ב) "רבי מוטל בציפורי ומקומו שמור לו ב'בית שערים'. שזהו יישוב בעמק יזרעאל ליד רמת ישי. גם בירושלמי כתוב שרבי נקבר ב'בית שערים'". אמנם בעל ה'שיטה מקובצת' - רבי בצלאל אשכנזי היה רבו של האריז"ל בנגלה, כתב על דברי הגמרא האלו - "וקבלה בידי שהוא רבינו הקדוש קבור בציפורי ואני זכיתי להיות בקברו". בספר 'חיבת ירושלים' (מאמר גולת תחתיות י"ב) כתב: "רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא קבור בציפורי ועד היום קברו ניכר במערה לוח אבן". ובסדר הדורות כתב בשם "גלילות ארץ ישראל": "בציפורי קבור רבינו הקדוש והמצבה נגד הפתח של המערה והדלת של אבן. ואשתו ובניו רבן גמליאל ורבי שמעון במערה שאצל הכפר".

"רבי בנימין מטודלה כתב (בספר מסעותיו) לפני שמונה מאות שנה על הקבר של רבי יהודה הנשיא בציפורי והוא מוסיף פרט מעניין: "ורחי טוב מקברו מריח פרסה ויותר ומעין באר מים חיים כל ימי השביע רץ בכה ובשבת אין זב אף טיפה אחת" כיום אנו לא זוכים לכך, יש נחלים רבים שזרמו ליד ציפורי וייתכן שאחד מהם היה עם הנס הזה.

איך אפשר ליישב זאת עם דברי הבבלי והירושלמי שהעבירו אותו לבית שערים?

"ההסבר שמבארים, שמאחר ורבי נפטר ביום שישי ולא היה זמן ללכת לכן קברו אותו בציפורי כתוב בגמרא שהשמש לא שקעה עד עלות השחר ואחר כך מיד זרחה. הגמרא אומרת שם שאנשים היה להם חשש שחילו שבת יצאה בת קול ואמרה 'כל מי שהיה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי העולם הבא'. ייתכן שכל זה הביא לכך שבסוף הוא נקבר ב'ציפורי', ובגמרא רק כתוב שהיה מקום שמור לו ב'בית שערים' אך לא כתבו שאכן בסוף נקבר שם".

"אך אכן יש היום מקום ב'בית שערים' שזה נקרא קבר של רבי יהודה הנשיא. ויש שהולכים גם לשם ביום ההילולא אבל בעיקר עורכים זאת כאן ב'ציפורי'.

בעל השמועה לנגד עיניו

אמרתם שיש קושי גדול להגיע מדוע?

"הציון הוא בין שני מושבים 'ציפורי' ו'הושעיא', הדרך הנוחה להגיע לציון הוא במעבר דרך המושב 'ציפורי', לצערנו תושבי המקום רחוקים משמירת תורה ומצוות, והם לא רואים בעין יפה את הפעילות בציון הקדוש, והיות והכניסה למושב היא עם שערי ברזל מאסיביים, בלתי אפשרי לעבור ללא פתיחת השערים. תושבי המקום לא ששים לפתוח את השערים בפני מי שרוצה לעבור אל הציון".

אין דרך אחרת? "יש, אבל היא דרך עפר מפותלת".

איך דווקא המצב הזה עורר אותכם לקבוע במקום כולל?

"המראה של הציון הקדוש של מי שאנו שותים בצמא את תורתו כל יום ויום, מי שהנחיל לנו את היסוד של תורה שבעל פה ששת סדרי המשנה - מונח בקרן זווית, גרם לנו רצון עז לקבוע במקום קביעות של תורה, ויתירה מכך מקום שילמדו בו את המשניות סמוך ונראה לקברו של מי שסידר את אותם עבורנו".

מהיכן מגיעים אברכי הכולל בציפורי?

"כמניין אברכים בני תורה מגיעים מ'הר יונה' יום יום, קיץ וחורף, בכל המצבים - לא ישובות".

היכן בעצם מתקיים ה'כולל'?

"זוכים ללמוד בציון עצמו במבנה העתיק והמקורי, ממש בצילו של התנא רבי יהודה ז"ל ע"ע, קשה לתאר את ההרגשה של ללמוד משניות בעין אצל רבי יהודה

המשך

מעמד סיום ש"ס משניות נערכו במקום ע"י כמה לומדים, זאת לאחר שביום ההילולא דאשתקד הצטרפו ללימוד 'דף היומי' משניות' וכעת בחלוף שנה סיימו באותו מקום את הש"ס כולו. לכבוד התורה ולומדיה ערכו במקום סעודת מצוה בלוי תזמורת וכלי נגינה. רגע מרגש במיוחד נרשם בזמן שקיעת החמה בכניסת יום הילולת מסדר המשנה, כאשר באו למקום עשרות ילדי חמד מת"ת 'תולדות אברהם יצחק' - הר 'יונה', וסיימו יחד במקום את ש"ס המשניות שלמדו בצוואת בשנה החולפת במסגרת 'דף היומי' משניות', כשקולם של תשב"ר בוקע בהרי הגליל.

מעמד תפילה ולימוד משניות נערך במקום ביוזמת הארגון בראשות הגה"צ רבי יצחק בצרי שליט"א ראש ישיבת המקובלים 'השלום', כמו כן במהלך הלילה עלה להתפלל במקום ראש הישיבה מרן הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א, ובסיום התפילה נכנס לאוהל של מפעל 'דף היומי' משניות' שהוקם במקום, ובין את הרב הלפרין על יוזמתו המבורכת לזכותו של רבי הקדוש, שבוודאי תעמוד לכל המצטרפים ללימוד. "תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו הוא ימליץ טוב בעדנו".

עשרות ילדי ת"ת תוא"י מהר יונה בסיום המשניות בציון

הגאון רבי יצחק בצרי שליט"א בלימוד הדף היומי במשניות' קודם התפילה

לומדים את הדף היומי' במשניות של יום ההילולא שהודפס במיוחד

הנשיא ז"ע מרגישים סייעתא דשמיא כאילו בעל השמועה עומד מולנו.

לפני שהגעתם איך היה המצב?

"היו מגיעים לשם בעיקר ב'הילולא' שערכו ה'מרכז הארצי למקומות הקדושים', אבל במשך השנה פחות. ברוך השם אנחנו שם יום ויום וממש התקיים כאן 'הושיבו ישיבה על קברו' עם כל המשמעות של המושג".

איך הסתדרתם עם הגישה?

"בזכות רבינו הקדוש ז"ע. הצלחנו להתגבר על הבעיה ברוך השם, וכך גם בכל פעם שרוצים להגיע מתאמים וזה מסתדר.

שמעתתא בעי צלותא

איך התנאים הגשמיים במקום?

"הלימוד הוא מעל הגשמיות כי גשמיות אין. יש הקצבה של שש מיליון שקל לשיפוח והרחבת המקום, אך בגלל התנגדות התושבים זה תקוע שם למעלה. היו ניסיונות לפצות אותם בסלילת כביש שהם גם ייהנו מזה אבל התברר שהעלות הייתה גבוהה וזה נתקע".

"ניסינו לעשות כמה דברים, הבאנו סוג של קראוון אבל השטח הוא קדירה דבי שותפי של כמה רשויות, הגאון רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א רבה של 'מגדל העמק' סייע מאוד לנו מול אותם רשויות, אך בסוף אחת מהם הקשיחה ערפה ולא הסכימה".

מה כן יש לכם?

"כסא שולחן וספר... לנו אין ממש תנאים, אין לא שירותים ולא קליטה סלולרית, אבל הלימוד בצל כנפיו של רבי יהודה הנשיא הוא מעין עולם הבא. בגמרא כתוב שבית המדרש היה מחוץ לעיר, כמו שבבא מציעא' אומרת שבת מדרשות דידן הם מחוץ לעיר, הגאון רבי משה קלירס מטבריה כותב על הישיבה שלו שהייתה מחוץ לעיר על פי דברי הגמרא והוא מסביר את הנאמר בגמרא כך: 'ויש לומר עוד טעם בפשיטות שעשו הבתי מדרשות מחוץ לעיר כדי שלא יבלבלו אותם דשמעתתא בעי צלותא וכך היו גולים אז ממקום למקום ללמוד תורה...'".

"אנו חוזרים כל יום למצב הזה, לומדים אצל רבי יהודה הנשיא מחוץ לעיר, ללא טלפונים, בשדות הפתוחים. שם בשדות הפתוחים לא מאחרים לסדר ולא יוצאים מוקדם.. ממש כמו בזמן הגמרא".

ישיבה על קברו

איך מותר ללמוד סמוך לציון?

"אנחנו שואלים הכול את הגאון רבי צבי ליברמנט שליט"א שהוא דומ"ץ בעדה"ח, ורב ומשפיע ב'הר יונה' ועושים על פיו. בפוסקים כתוב שכל מה שעושים לעילוי נשמת הנפטר אין בזה לועג לרש. וגם אין כאן את האיסור להשתמש בבית

הקברות - דרך אגב - המושג בית הקברות שכיום אומרים על קבורת שדה הוא שם מושאל, המבנה של הציון הוא 'בית קברות' כמשמעו, אבל יש פסק של מרן 'החתם סופר' שמתיר לעשות דברים שמוותרים לעשות בבית הכנסת כי זה לא גרע מקדושת בית הכנסת".

"אמנם כאשר עשינו סעודה של סיום סדר משניות 'דף היומי', וכפי הוראתו את הסיום עשינו בתוככי המבנה אך את הסעודה נמנענו מלעשות בתוך הציון, אלא עשינו ברחבה שמחוץ לציון".

"רש"י ביבמות מסביר מה זה 'ריגלי דאמוראלי', בלשונו: "בשם תשובות הגאונים דכל הנך ריגלי דאמוראלי דאיתא בש"ס היינו מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה על קברו..."

וכתוב ב"שיטה מקובצת" (ב"ק ט"ז) בשם ה"הר"י מיגאש הר"י יוסף הלוי ז"ל שמה שכתוב ש'הושיבו ישיבה על קברו' הכוונה: ש"בני ישיבתו שהיה לו בחייו יושבים לפניו כדרך שהיו יושבין לפניו בחייו. ולומר שמועות מפיו בדברי תורה שלמדו ממנו. וכיון שהדבר ידוע שכבוד גדול יש לו בכך, אין בזה משום לועג לרש".

"אנחנו עורכים את ה'ריגלא דאמוראלי' כל השנה כשהלימוד הוא בגדר 'ישיבה על קברו' של רבי יהודה הנשיא כי הוא למוד לכבודו בהזכרת שמועות מפיו שלמדו ממנו".

הזכות של דורנו

איך ההרגשה ללמוד משניות ליד הציון של התנא 'מסדר המשנה' בעצמו?

"אני יכול להעיד על עצמי שגם אחרי אלף פעמים של למוד משניות, בכל פעם זה לימוד מחדש. וזו היא ההרגשה של כל האברכים".

מה הוסיפה לכם הכנסת לימוד סדר 'דף היומי במשניות' ביוזמת הרב הלפרין?
"ממש חולל שינוי עצום. הרעיון של למוד על סדר הדף, היה ממש רוח חדשה לאברכים, כי הצורה של ההספק מוסיפה המון סיפוק והרגשת התעלות. אברכים שלמדו תמיד את המשניות, הרגישו שקביעת תבנית ההספק, הביאה אותם יותר להספיק גם מעבר לשעות הכולל, והתוצאה היא שגם מספיקים יותר וגם יכולים להתבונן ולהשקיע בהבנה כשמסגרת ההספק קבועה ומוגדרת מראש".

"אנחנו מרגישים שזה זכות של הדור שלנו, שיש התעוררות כל כך גדולה ללמוד סדר המשנה בעיון ובהבנה אבל גם בהספק גדול, ומתקיים כאן צוואת רבי יהודה הנשיא לבנו 'נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו' - מסבירים שהתורה שלו תמשיך כפי שהייתה בחייו, אנחנו מרגישים שאנו מקיימים זאת בחלק המציאותי שהנר של למוד המשנה שהיא נר אלוקים נשמת אדם - דולקת במקומו בציון שלו, וגם שולחן ערוך במקומו של קביעות למוד תורה סמוך לשולחנו".

"אבל היוזמה של 'דף היומי משניות' היא שה'נר יהא דלוק במקומו' הוא 'נר' אלוקים נשמת אדם' מאיר גם כלפי כלל ישראל שיחיו לאור נרו של רבי יהודה הנשיא שלא יכבה נרו לעולם וועד".

ישר כח שנזכה שיקצו וירננו שוכני עפר במהרה בביאת משיח במהרה.

המשפיע רבי יחזקאל ארלנר שליט"א נושא דברים בסיום סדר משניות מחוץ לציון

סיום ש"ס עשניות בישיבת 'שבועת יהודה'

בישיבת 'שבועת יהודה' שבשכונת הר נוף בירושלים, בראשות ראש הישיבה הגאון רבי מאיר אלבז שליט"א, נערך סיום ששה סדרי משנה שנלמד ע"י עשרות מתלמידי הישיבה בשנה החולפת בפועלו ועידודו של הגאון רבי חיים סויסה שליט"א מרבני הישיבה, התלמידים השכימו קום ללימוד המשניות בסדר מיוחד קודם לתפילת שחרית בהיכל הישיבה.

כעת - לאחר שנה של עמל והתמדה - זכו בישיבה לסיים את הש"ס משניות כולו במעמד רב רושם בראשות ראש הישיבה שליט"א ורבני הישיבה הגאון רבי יקותיאל מיכאל אלבז שליט"א והמשגיח הגאון רבי יצחק בוזגלו שליט"א, ועוד מרבני הישיבה, במעמד אף בא להשתתף סגן ומ"מ ר"ע ירושלים ר' צביקה כהן הי"ו. המעמד נפתח בסיום בהיכל הישיבה, ולאחר הסיום ירדו תלמידי הישיבה לריקודים לכבודה של תורה בלובי הישיבה בלויי כלי זמר.

ראש הישיבה הגאון רבי מאיר אלבז שליט"א עם יו"ר דף היומי במשניות ר"ש הלפרין במעמד

פנייה ישיבה בסיום הש"ס משניות בהיכל הישיבה

רבני הישיבה במעמד

פנייה הישיבה בריקודים לפפדה גומרה של תורה

מדברי מרנן ורבנן גדולי התורה שליט"א
ממעילת לימוד דף היומי משניות

משנת החכמים

הגאון הגדול רבי יואל מקלב שליט"א

רב מרכז פרדס-כץ ב"ב, וער"י בית מדרש עליון:

"לימוד המשניות מציל מהגיהנום"

רמז לדבר שמשנה מצלת מן הגיהנום, מדכתיב (תהילים ל"ד) "העלית מן שאול נפשי" ר"ת משנה, וכתב שהוא מיוסד על דברי המדרש עה"פ (בראשית כ"ז, כ"ח) "ויתן לך האלקים וגו'" דאיתא שם 'מטל השמים' זה מקרא, 'ומשמני הארץ' זו משנה, 'ורוב דגן' זה תלמוד, 'ותירוש' אלו הגדות, (אלמא משמני רומז למשנה, והכי נמי 'שמנה' דכתיב באשר רומז למשנה), וכתב שם עוד דמה שמצינו בגד דכתיב ביה (שם מ"ט, י"ט) "גד גדוד יגודנו והוא יגוד עקב", פירש"י כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם אשר בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש, **הוא בזכות לימוד המשנה** שלאחיו מאמו אשר, וכדכתיב בתריה "מאשר שמנה לחמו" ע"ש.

וביאור דבריו יל"פ דהראשונים עמדו על

תוספת של אות מ' דכתיב ביה, והקשו מ"ט לא כתיב "אשר שמנה לחמו...", ובפירוש הטור עה"ת כתב דחזור למעלה על גז, כלומר כיון שגד במלחמות אימתי יזרע ויקצור, על כן אמר מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ועל דרך זה יל"פ כנ"ל דחזור למעלה לומר דבמה זכה שכל גדודיו ישובו כולם ולא יפקד מהם איש, וקאמר שהוא בזכות לימוד המשנה של אשר וק"ל.

הנה למדנו בזה שזכות לימוד המשניות מלבד מה שמועיל על עצמו להציל מגיהנום, יש בכוחו להגן גם על אחרים - אחינו בית ישראל בכל מקום שהם, כה יתן ד' וכה יוסיף לגאלנו גאולת עולם במהרה ובא לציון גואל אכ"ר". (נאמר במעמד סיום סדר 'מועד' במסגרת דף היומי משניות' שנערך לבני הישיבות בב"ב, סבת תשפ"ה)

"זה מחזה מרנין ומרגש לראות כאן כ"כ הרבה בחורים שלמדו וסיימו סדרים משניות, ושמעתי שרבים מתוכם זכו לסיים את כל הש"ס משניות - ממש מרדכי'ע, המפעל הזה שבזכותו שמאות ואלפים בכל העולם יושבים ולומדים משניות בקביעות זו זכות גדולה ועצומה למשפחת הלפרין, וצריך לדעת שלהעמיד מפעל כזה - שהצליח בצורה היוצאת מהרגיל, אי אפשר בלי שהיו זכויות קודמות - שיש מצוה גוררת מצוה.

"הענין הגדול של לימוד המשניות - הנה כתיב בפסוק:

"מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" (בראשית

מ"ט, כ'), וידוע מה שרמזו בזה במעילת לימוד המשניות, עי' 'שם הגדולים' להרב החיד"א זצ"ל מערכת ספרים (מערכתהתיו אות נ"ז) שכתב וז"ל: וכתב הגאון מהר"ר שעפטל בן הגאון הרב של"ה בצוואה הנדפסת בסוף ספר יש נוחלין וכו', **לימוד כל המשניות הוא דבר גדול וקבלה בידי שאינו רואה פני גיהנום מי שהוא בקי במשניות וכו'.**

"ומש"כ שקבלה בידו שהבקי במשניות אינו רואה פני גיהנום. כן ראיתי בספר 'חזון נחום' סדר קדשים למורינו הרב מר קשישא כמהר"א נחום ז"ל שמצא במדרש תלפיות משם הרב האר"י ז"ל לאחר פטירתו של אדם כשדנין אותו לגיהנום קורא לכל שבט ושבט שיצילוהו ואין עונה, וכשקורא לאשר משיב קראת משנה מימך אומר לו הן, **מיד מוציא אותו מגיהנום בזכות המשנה**, וזהו שאמר הכתוב מאשר "שמנה" לחמו, אותיות משנה, והוא נותן מעדני מלך עדן שלמעלה וכו' ע"ש, עכ"ל.

"וראיתי בדברשות בית ישי' להגר"ש פישר זצ"ל (סי' מ' הערה ג') שכתב

מאי חנוכה, דתנו רבנן

הצטרף לאלפי הלומדים שהחודש
מתחילים בלימוד סדר נשים בדף היומי במשניות

אל תפספס את הרכבת!!!

זאת ההזדמנות האחרונה
להצטרף לסדר המיוחד ולסיים את כל הש"ס בשנה אחת.

שיעורים ב'דף היומי משניות' ניתן לשמוע
בקול הלשון וכן בקו 'דף היומי משניות'
שמספרו: 02-548-8313

לבחינה על ההספק היומי והשתתפות
בהגרלות יומיות רבות. הכנסו למערכת
'שיח התורה' בקו דף היומי משניות.
או במערכת נדריים פלוס

ניתן להשיג את המשניות המבוארות 'דף היומי':

לרכישה בחנויות הספרים המובחרות ברחבי הארץ

בכל חודש ניתן לקבל (ללא תשלום) את חוברת
המשניות 'דף היומי' של אותו החודש בכניסה
לבית מדרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל רח' רשב"ם 23 ב"ב

תלמודי תורה / ישיבות / כוללים

ניתן לפנות בדוא"ל: s6240240@gmail.com

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
גאב"ד בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי וביהמ"ד משכן שמואל אשר מרכז פ"ת

שו"ת הלכה למעשה

מאוצר תשובות מו"ר הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
במשנת מרחשון תרע"ו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

מקום הדלקה בבית הסוהר

שאלה היכן ידליקו אסירים בבית הסוהר שלא מתירים להם לצאת ולהדליק בפתח הראשי הפונה לרשות הרבים.

תשובה לכתחילה ימנו שליח שידליק עבורם בפתח החצר. ואמנם אם הדליק בפתח החדר לא יברכו כיון שזה פונה רק למסדרון, והוא כעין כניסה לחדר בתוך הבית. אך אין למחות ביד מי שבדרך, משום דברי הריטב"א (שבת כא, ב ובשעת הסכנה) שמקום סכנה אינו רק כשיש סכנה כללית לכל יושבי העיר, אלא אף כשקיימת

מדוע בחרו היוונים ביטול מצוות הנעשות בשמחה

אין פורענות בלא חטא. הגויים הם השבט באמצעותו הקב"ה מכה את בני-אבותיו. היוונים גזירות רוחניות על עם ישראל, ומי שלא שמע להם – שילם בחייו. עלינו לדעת מה היה החטא של עם ישראל בעטיו נגזרו הגזירות החמורות של היוונים. בחז"ל לא מופיעה תשובה מפורשת. הב"ח כתב (א"ח תרע): "בחטובה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו בעבודה וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה".

היוונים טימאו את השמנים, ביטלו את עבודת בית המקדש, ביטלו את המזבח, פרצו פרצות בעזרה. כל זה, מסביר הב"ח, היה מידה כנגד מידה מפני שבני ישראל התירשלו בעבודה. הביא הקב"ה את היוונים שיגזרו עליהם גזירות בעבודה. אח"כ באו החשמונאים ומסרו נפש על העבודה, וזה היה התיקון.

אכן הם עבדו את הקב"ה, אבל רק כדי לצאת ידי חובה. בלי שמחה, בלי חשק, כלשון הב"ח ב'רשלות'... בדיק הפוך מהדרת המסילות ישרים (שער הזריות) "הנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה".

על הימים שאחרי ניצחון החשמונאים, מספרת הגמרא בסוכה (נז, ב) על משפחת בילגה ממשפחות הכהונה שנענשה קשות: "בלגה לעולם חולקת בדרום, וטבעתה קבועה, וחלונה סתומה מפני מרים בת בלגה, שנעשית מומרת ונשאת לסרדיוס אחד ממלכי נכרים, וכשננסו נכרים להיכל, באתה וטפחה על גג של מזבח אמרה לו: 'לוקוס לוקוס

גדולה שימושה

מרשימות תלמידי מו"ר הרב שליט"א

שימוש בחנוכייה של חברו כשמסתבר שמסכים

מצוי שהתחלף לאדם מטריה או צעיף וכדו', וברור לאדם שהחליפו אותו, כיון שהחפץ שלו אינו נמצא אלא יש אחר דומה תחתיו [ויש לעצמו סימן שאינו שלו]. והגריש"א התיר להשתמש בחפץ של הזולת, כיון שמותר לי לדרוש שכירות על כך שהוא משתמש בחפץ שלי, וא"כ אנו סהדי שהוא לא רוצה להתחייב לשלם לי שכירות ומעדיף שאשתמש בחפץ שלו כדי לפטור משכירות. אך יש להעיר שבשבת אסור לקחת שכירות כלים וא"כ לא יהיה את ההיתר של הגריש"א בשבת. אולם הגרי"ש פישר (פאנן ישראל) התיר בזה, ומנמק שאנ"ס שהשני מסכים לך להשתמש כדי שתסכים לו [ולא נקט את הטעם שלא שכירות כהגריש"א, ומסתבר שהגריש"א מסכים ורק נקט כן לרווחא דמילתא], כמו שראינו בסוכה שכל אחד אמר שמקנה את לולבו למי שיוכה בו, ולא חיישי' שיש מי שלא הסכים, כי אנ"ס לא כך. ולדעתו ה"ה שמותר בשבת, ומותרץ שהגמ' בב"ב שאוסרת בכה"ג מיירי שהאחר לא לקח את של הראשון, אבל באופן שכל אחד לקח את של השני – מותר. והש"ך חולק על תוס' ומתיר להשתמש בחפץ של בן אדם אם אני יודע שהוא היה מתרצה, וביאר העונן יום טוב ששאני מייאוש שלא מדעת שהוא בעל כרחו של האדם שהיה מתיאוש כי לא יודע איפה החפץ, אך אם יודע שהיה רוצה זה מותר, וזכור לי שראיתי מהגר"ק שכתב שהמנהג הוא כהש"ך. אמנם שו"ע הרב מחמיר ואומר שזה איסור גמור.

והגריש"א התיר לבחור שחברו הדליקו בחנוכייה שלו, להדליק בחנוכייה של חברו [והביא אחד האברכים שברמב"ם מבואר שהטעם שהתירו זוטו של ים אינו משום שרחמנא שרייה וכמו הפשטות, אלא כי אנ"ס שהתיאוש, ולפי זה י"ל שבכל מקום שאנ"ס יהיה מותר אפ"ל לאב"י כמו זוטו של ים]. וכן נראה שמנהג העולם לקחת מבית ההורים אוכל, וכן אורחים בשבת יקחו מלח וכדו' אם יצטרכו ולא נוטלים רשות. ולמרות שייאוש שלא מדעת לא משלם שכירות, מ"מ בשוגג אין קנייני גזילה (כמש"כ הקצוה"ח) ולכן חייב שכירות. וג"מ כאשר אדם לקח חפץ מחברו ומחזיר, שיצטרך לבקש מחילה על דמי השכירות.

הבהרה

במדור 'גדולה שמושה' (וישב תשפ"ו, גיליון 393) נכתב כי בכל שבתות השנה לבד משבת חנוכה הקפיד מרחשון תרע"ו הגריש"א על זמן מוצאי שבת כשיטת ר"ת. ויפה העיר ת"ח א' כי הוא בעצמו היה נוכח בהבדלה בבית רבינו קודם זמן ר"ת, אך א"ו סתירה וכפי שמוכח להדיא בכתבי מו"ר הרב שליט"א (ציני הלכה – חנוכה, עמ' קפד) כי אמנם רבינו התפלל כל שבוע מעריב והבדיל מוקדם, אך נמנע מעשיית מלאכה עד זמן ר"ת. למרות זאת, במוציא שבת חנוכה הדליק כבר חמישים דק' אחר השקיעה, כיון שנהג כן רק לחומרא והעדיף הדלקה בזמן מלאחר עד זמן ר"ת.

הגיליון הוקדש לע"נ

צדיק יסוד עולם

רבי יצחק ב"ר אברהם גרודזינסקי זצוק"ל
ראש כולל "תורת אברהם"
נלב"ע ד' טבת תש"פ

ידי חובה.

וגם אם לא זכית להרגיש התלהבות פנימית בעבודת הקודש, לפחות תבוא בזמן, תביע התלהבות חיצונית, והיא כבר תביא את הפנימיות, כפי שממליץ המסילת ישרים בשער הזריות. בני משפחת בילגה לא עשו גם את זה.

בתחילה לא אסרו יוונים, רק מצות ביכורים ומצות הבאת העצים למערכה (תענית כח, א). מפני מה דווקא מצוות אלה? מסביר המהרש"א, שתי המצוות הללו עושים אותן בשמחה והתלהבות.

"ושמחת בכל הטוב" (דברים י, יא), זו מצות ביכורים הנוהגת רק בזמן שמחה, מעצרת ועד סוכות, אז מביאים את היבול מהשדות ויש שמחה גדולה.

"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב" (תענית לא). אחת הסיבות לכך מפני שבאותו יום סימנו לחטוב בו עצי המערכה.

היוונים רצו לבטל את עם ישראל מכל המצוות. בדרך לכך, הם בחרו בדקדקנות דווקא במצוות שנעשות בשמחה. הם ידעו שאם השמחה תתבטל, יהיה הרבה יותר קל לעקור את עם ישראל מיהדותו. אבל זה לא הגיע על חלל ריק, כי אם מידה כנגד מידה. הקב"ה רצה להעביר מסר דרך גזירות היוונים: להפסיק 'להתרגל' בעבודתו. להתחזק בשמחת המצוות.

"כפלת הרימון רקתך מבעד לצמתך" (שיר השירים ד, ג). חז"ל אומרים (ברכות מ, ב) אפילו ריקנים שבישראל דומים לפלח הרימון, שהם מלאים מצוות כרימון.

ה'תרגום יונתן' מסביר: 'כפלת הרימון רקתך' – זוהי מלכות בית חשמונאי, שאחרי הניצחון, אפילו ריקנים שבהם מלאים מצוות כרימון. 'מבעד לצמתך' – מתתיהו הכהן הגדול ובניו, שהם צדיקים מכולם ומקיימים את המצוות בצמח, לשון צמא. מתתיהו ובניו עשו את המצוות בצמאון. מסרו נפשם על העבודה. מה עושה אדם צמא? משתגע לטיפת מים, רץ לכל מקום להרוות את צמאונו.

שמחת חנוכה ושמחת תורה

זה העניין של ימי החנוכה. כידוע, בהלכה נפסק שבחנוכה אין "ושמחת בחגך". אין גם ימי משתה ושמחה כמו בפורים. תיקנו ימי הלל והודאה. בכל זאת, רוח המנהג בכלל ישראל לקיים סעודות – כפי שמביא המשנה ברורה (תרע, ב) "וכל שעושה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנה או המצוה, הכל סעודת מצוה". והוסיף

הבה"ל: "ראוי שהשמחה תהיה כלולה בשמחת תורה".

בדורנו, כמעט בכל הישיבות חוזרים הביתה ל'שבת חנוכה'. בדור הקודם זה היה אחרת. המשגיח הגר"ש זולבה לא הרשה לאף בחור לנסוע הביתה, זו היתה שבת עם 'תפוסה מלאה' בישיבה יותר מכל שבת אחרת, ממש כמו בראש השנה ויום כיפור. זכורני כאשר אמו של אחד התלמידים שהיתה רגילה בארה"ב שחוזרים הביתה, התלוננה אצל המשגיח: שבת חנוכה, והבן שלי לא יהיה בבית? איך זה יתכן, זאת לא צורה של שבת חנוכה...

המשגיח לא קיבל את הדברים וכתב לה מכתב: חנוכה זה זמן להתחזק בלימוד התורה, בדיוק אז לנסוע? לבטל תורה? ימים אלו שמסרו נפשם לעבודת ה', לא יכולים להיות 'ימי דפגרא'.

מדי ערב, בשקיעת החמה, היו הולכים להדליק את הנרות בחצר הישיבה. תוך רבע שעה, בית המדרש כבר היה מלא. המשגיח התייצב לפני כולם בבית מדרש כדי להראות דוגמה אישית. אמר: תשירו 'מעוז צור' אחרי ה'סדר', בארוחת ערב.

בדורנו כבר נוסעים הביתה, עושים מסיבות חנוכה, אבל צריך לנצל, שלא להפוך את זה לעיקר – שהאכילה לא תהיה זלילה, אלא שהכל יהיה סביב הלל והודאה, וממילא זה יהיה 'סעודת מצוה' ממש. להתקרב על ידי זה, בעריבות. על ידי השירה, על ידי ההלל, אפשר לדבק את הבנאים עם התורה והמצוות.

בימי החנוכה מתקיימים מפגשים משפחתיים ומסיבות במוסדות החינוך. אפילו בישיבות בהן מקדישים כל רגע ללימוד – מקדישים זמן למסיבות. זכורני בישיבת באר יעקב, ערב אחד בחנוכה היו שרים ושומעים דברי תורה בענייני דיומא מראש הישיבה הגרמ"ש שפירא ומהמשגיח. היתה התרוממות אדירה, אחת החוויות הגדולות בישיבה.

אכן זו הזדמנות לנצל את ה'שבת אחים גם יחד' כדי לתקן מה שאנו קוראים בשבתות אלה, את ה"ויראו אותו מרחוק" (אור החיים בראשית לו, יח) ריחוק הלבבות שלצערו יכול לקרות אפילו בין אחים ובין חברים ובני משפחה, שהלב רחוק אחד מהשני חס וחלילה וזה משפיע לרעה על כל ה'עבודה'. דווקא בימים הללו מסוגלים לתקן את זה על ידי קירוב הלבבות. ה' יעזור שנוכה להתעלות ולהתחבר לאבינו שבשמים, להתחבר עם התורה והמצוות, להתאחד כולנו יחד בקרבת הלבבות.

סכנה או אונס פרטי לבעל הבית שלא להדליק בפתח החצר. וכיון שאסורים מטעם השלטונות לצאת ולהדליק יש לדמותם לזה (ציוני הלכה – חנוכה, עמ' עח).

הדלקה בחצר ללא צורת הפתח

האם יש להדליק בחצר שנפתחה אין צורת הפתח.

די בכך שנכנסים ויוצאים דרכה לרה"ר, ואין צריך שיהא צורת הפתח. וכן פסק המהר"ל (ש"ת כ) והגר"פ פרנק והגאון מטשעבין. אך צריך שייראה שזהו הפתח של הבניין, ואם כל הצד הפונה לרה"ר פרוץ, א"א להדליק בו.

טפח הסמוך

כאשר הדלת נפתחת לכיוון מקום ההדלקה ויש חשש שהחנוכיה תיפגע, האם יכול להניחה בהמשך ולא דווקא בטפח הסמוך לפתח.

תשובה 'טפח הסמוך' לעיכובא, וכשהניחו רחוק יותר לא יצא ידי חובתו. ואם הנר הראשון בתוך הטפח הסמוך, אף אם שאר הנרות מחוצה לו מועיל, כיון שהם סמוכים ונגררים אחרי הסמוך לפתח. ואם הדליק רחוק מהפתח, ואחר שהסיח דעתו רוצה לתקן את מקום ההדלקה, עליו לכבות ולהדליק מחדש בברכה.

ובפתחה של ישיבה שרבים רוצים להדליק, יכול להדליק בטפח הסמוך לנר חברו, ואמנם יש לזהר שיהא זה בטפח הסמוך לשלהבת חברו ולא בסמוך לבית חנוכיה.

ואם מדליק בתוך ג' טפחים אין זה מועיל מדין 'לבד' מאחר וכאן יש צורך שיהא 'היכר' שהם נרות מבעל הבית, אך לבד מחשיב שהפתח 'מחובר' למקום הסמוך לו.

איסור מלאכה לאחר הדלקת נרות

מה גדר המלאכות האסורות בעשייתן בחצי שעה שלאחר הדלקת הנרות, והאם נאסרו בכך גם אנשים.

תשובה נהגו לאסור כל מלאכה המסיחה את הדעת ואף כיבוס, אפיה ובישול וכדו', למרות שמותרות בחוה"מ, כיון שהן לא נלמדות מאיסור מלאכה בחוה"מ אלא ממנהג שלא להסיח דעת. ואמנם הכנת קפה וכדו' שהיא מלאכה קלה, מותר.

אמנם לשון השו"ע (א"ח תרע, א) נאמר כלפי מנהג הנשים בזה, אך יש לאסור מלאכה אף לגברים (כמשמע מהא"ר מהר"ל ובה"ח). ומה שדיבר המחבר על נשים הוא לפי שהן שייכות יותר לעשיית מלאכות מגברים הטורדים בלימוד שהרי כולם שייכים בטעם איסור עשיית מלאכה "שלא להסיח דעת מזכירת הנס" (לבוש שם).

הדלקה במצית

האם יש בעיה להדליק הנרות על ידי מצית גז, שהרי מדליק את השלהבת רק לאחר סיום הברכה ואינו 'עובר לעשייתו' אלא 'עובר דעובר' (משנ"ב ב, ב).

תשובה אין חסרון שמדליק המצית לאחר סיום הברכה. והוא ענין שהופך את האתרוג לאחר סיום הברכה, שכיון שאינו יכול להפכו קודם, אין חסרון בזה.

ושונה זה מהאיסור לברך על ד' מינים בשעה שהם מונחים ביד חברו הסמוך אליו ומוזמן להעביר אליו מיד, כיון ששם חפץ המצוה לא מוזמן במקום קיום המצוה – בידו. וכאן חפץ המצוה הוא הנר, ולכן יש להקפיד שהנר יעמוד במקום בשעת הברכה. אך המצית איתה מועלה את הלהבה בנר אינה נחשבת כחפץ המצוה.

מוקד בית ההוראה
שע"י בית הוראה הכללי
לשאלות
בהלכה לרבני
בית ההוראה
0722-133-466
Beithorah@gmail.com

ניתן לקבל גליון
'שואלין ודורשין'
מדי שבוע
בדוא"ל
במשלוח בקשה
לכתובת
Beithorah@gmail.com

היו שותפים בזיכוי הרבים האדיר
להנצחה בגיליון לע"נ או להגל שמחה במעונכם
טלפון 0722-133-466 שלוחה 4
או באימייל beithorah@gmail.com
חדש! למכון החזר מס סעיף 46 על תרומה

♦ הערות בענייני חנוכה [ב] ♦

להדליק, אלא אריא הוא דרביע עלי', ובכה"ג אין מניעה לשלוח שליח, וקדם להגדרה פ' בסברא זו בשו"ת חתן סופר [סי' ט'] שכתב לענין מי שנשבע שלא למול תינוקות, ואח"כ נולד לו בן, וכעת רוצה למנות מוהל לשליח, אלא שיש מניעה משום דכל מילתא וכו', וכתב החתם סופר שכל שאין המניעה בעצם, אלא מחמת איסור, אין בכך מניעה. וראה באגן הסהר [ח"ב עמ' 387] שהביא מהגר"א גניחובסקי זצ"ל, האם אדם שקיבל שבת יכול למנות שליח להפרשת תרומות ומעשרות, ואמר הגר"א דפשיטא שיכול, ואח"כ בכל המציאות בימינו שהחברות נסחרות בבורסה, ובעלי המניות נמצאים בחו"ל, ואצלם עדיין שבת, וכן ראשי ישיבות שנמצאים בחו"ל, ובישיבתם מפרשים תרומות בשליחותם. ויש להוסיף עוד בזה, דהנה בבית הלוי [ח"א סי' י'] הקשה אמאי מתירים לנזיר לגלח שערותיו כולל איסור הקפת הראש, והלא יכול לומר לאשה שאינה מצווה באיסור זה לגלח את שערותיו, ותרין שאם היינו אוסרים לנזיר לגלח שערותיו, א"כ לא היה לשלוח את האשה כשליח, שהלא כל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא מצי משווי שליח, וא"כ ה"ה הכא שמכיוון שיכול להישאל על הקבלת שבת יכול למנות שליח, וכדברי הגר"א זצ"ל.

ד. לומר לבנו להדליק עבורו - ולענין האם יכול לומר לבנו שידליק עבורו, [בהנחה והבן לא נגדר אחרי אביו בקבלת שבת]. יש לדון בזה מטעם נוסף, דבמקור חיים לבעל החוות יאיר [סי' רסג סק"ז] כתב בפשיטות שיש בזה איסור שביתת בנו, וכך נקט הגר"א קניבסקי זצ"ל [בתשובה לבעל השלמי יונתן סי' שמג עמ' תקכז], ובסוף השאיר דבר זה בספק, ואף לגבי שביתת בהמתו, הסתפק בזה הפמ"ג בסוף סי' רסו. וע"ע בתשובות והנהגות (ח"ז עמ' קה), וראה בחוט שני (שבת ח"ד עמ' פג), שהשאיר דבר זה בספק, והגרמ"מ קארפ שליט"א בהלכות שבת בשבת (ח"א עמ' פג) הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שראוי להחמיר בזה, ובשבט הלוי (ח"ו סי' ל"ח) מיקל בזה, וכ"כ בשולחן שלמה בשם הגרש"א (סי' רסו הע' ג'), ובאהלי שבת [פרשת וישלח תשפ"ה] נקטו מרן הגר"ד לנדו שליט"א ולהבב"ח הגר"א גניחובסקי זצ"ל בפשיטות שאין דין שביתת בנו בכה"ג.

ה. ישנן שתי קושיות מפורסמות, חדא, לדברי הגימוקי יוסף [ב"ק כב, א] שהקשה למ"ד אשו משום חיצוי, א"כ איך מותר להדליק נרות שבת, הלא נחשב שהולך ומדליק בשבת, ותי' שכל ההדלקה מונחת כבר והמעשה הראשון נעשה מערב שבת, וקשה דא"כ בנר חנוכה שהחויב המקורי חל בלילה, והדלקה עושה מצוה, איך נאמר שכבר עיקר המעשה חל בשעת ההדלקה, ועוד הקשו, דהלא קי"ל שאם עשאה כמדורה שלא יצא, וא"כ בכל פעם שאדם מדליק נר חנוכה, הרי מחבר את הנר שעמו מדליק לנר של החנוכייה, וא"כ כעת זו מדורה, והדלקה עושה מצוה. ולענ"ד נראה ליישב את שתי הקושיות בתירוץ אחד, שבתקנות דרבנן, בכל פעם שיש קושיא על עצם הדין, כיצד הוא מתחיל, הביאור הפשוט הוא שכך רבנן תיקנו את התקנה, ועל כן תיקנו לפי כללים מסוימים, וכשאין ברירה אלא לסטות מכלל מסוים, לצורך קיום המצוה, הם סטו מכלל זה. ומעתה אתי שפיר הקושיא מערב שבת, דמכיוון דאי אפשר לחנוכה בלי שבת, ממילא שכך הייתה צורת התקנה. וה"ה לענין הקושיא מעשאה כמדורה, שמכיוון שאין אפשרות להדליק באופן אחר, הרי שזו הייתה צורת התקנה, והאיסור

א. מוכר כסותו - הנה ידוע הגלגל החוזר בענין נר חנוכה, דמחד גיסא אדם מחויב למכור כסותו בשביל נר חנוכה, ואין חיוב למכור כסותו בשביל נר שבת, ואילו כשיש לו נר אחד, נר שבת עדיף משום שלום בית, וראה בגיליון 57 שהבאנו בזה ד' צדדים, ונוסיף כאן ידיעה מעניינת, שהגרי"י פישר זצ"ל אמר שאינו מבין מה השאלה, שידליק נר אחד, ויאמר שאם ההלכה שצריך להדליק נר שבת, שיעלה לנר שבת, ואם ההלכה שחייב להדליק נר חנוכה, שיעלה לנר חנוכה, וכשנשאל מה יברך ע"ז, השיב, הלא מדובר באדם שאין לו בגדים, שהרי מוכר כסותו, וא"כ ערום לא יברך'.

ב. קיבל שבת - והנה אדם שקיבל שבת ושכח להדליק נר חנוכה, ונזכר קודם השקיעה, ויש לדון מה עדיף שיעשה, האם להישאל על הקבלה, או שידליק נרות חנוכה ע"י שליח, אולם יל"ד בזה מכמה אנפי, א' כל מילתא דאיהו לא מצי עביד, שליח לא מצי משוי, וע"ז י"ל שאינו מנוע בעצם מהעשייה, אלא אריא הוא דרביע עלי', ב' כל כמה שהדבר מתייחס אליו, יש איסור שליחות, שהלא אין כאן את הגדר של שליח לדבר עבירה, וכאן חשוב להרחיב את הדברים, דהנה כתב השו"ע [או"ח סי' רסג] שמי שקיבל שבת יכול לומר למי שלא קיבל שבת שיעשה מלאכה עבורו, ויש להקשות דהא הוא פועל בשליחותו, ואין לומר דמ"מ הוי שליח לדבר עבירה, וע"כ אי"ז מתייחס למשלח, שהרי הדבר תלוי בטעמים מדוע אין שליח לדבר עבירה, שלדעת הסמ"ע [חו"מ סי' קפב סק"א] שהטעם הוא משום שסבור הייתי שלא ישמע לי, בכה"ג לא שייך טעם זה, ואילו לדברי הרעק"א [ב"מ יב] שהטעם הוא משום שהתורה לא חידשה שליחות בכה"ג, א"כ אף הכא יש לומר כן, והתירוץ המקובל הוא [ראה שו"ת רעק"א סי' קכד, ובית מאיר אה"ע סי' ה'] שגדר האיסור בשבת אינו שאסור שתתייחס אליו מלאכה, אלא שהוא צריך לנוח ממלאכה, וכמו שכתוב בתורה "למען ינוח", וא"כ אמנם יש כאן מלאכה שמתתייחסת אליו, אבל לא אסרה תורה דבר זה, אלא שיש להקשות על תירוצו זה ב' קושיות, א', דהא כתב רש"י [שבת קנג, ב] שהטעם שאוסרים אמירה לעכו"ם, משום שמחמירים לענין שליחות לעכו"ם בדבר זה, וא"כ חזי' שלמרות שהאדם נח, בכל אופן אסור מדרבנן מדין שליחות, והסיבה שזה אסור מדרבנן ולא מדאורייתא, רק משום שמדובר בעכו"ם. ב', בקושיית הגמוקי יוסף הידועה [ב"ק כב, א] למ"ד אשו משום חיצוי, כיצד מותר להדליק נרות שבת, הלא נחשב שהוא הולך ומדליק בכל רגע, ואי נימא שכל הדין בשבת הוא למען ינוח, אין מניעה בכך שתתייחס אליו מלאכה, אלא שהדין הוא שצריך לנוח בשבת, וצ"ע.

ג. לבקש מאדם אחר שידליק - ובמג"א [או"ח סי' תרעט] כתב שאדם שקיבל שבת ושכח להדליק נר חנוכה, יבקש מאדם אחר שידליק עבורו, והקשה הפרי מגדים [באשל אברהם שם] דהלא קי"ל דכל מילתא דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי, וא"כ כיצד יכול למנות שליח, והגר"ח קניבסקי זצ"ל תירץ שאי"ז מדין שליחות אלא דין בבית, וע"כ אין מניעה בנד"ד. והגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל תירץ שמכיוון והמשלח יכול להישאל על הקבלת שבת, ע"כ חשיב "כידו", ולא חשיב דאיהו לא מצי עביד, והגר"ח פ' שיינברג זצ"ל תירץ שאין מניעה בעצם להמשלח שאינו יכול

¹ וככל הנראה לא אמרה הגרי"י, אלא לחדד בה את תלמידיו. שהלא בוודאי אין הכוונה שצריך למכור כסותו וליילך ערום ברחוב, וככל הנראה הכוונה לבגד נוסף, או למלבוש עליון וכדו'.

² ואמנם האיסור הוא על המקיף והניקף, אולם היינו דווקא במסייע. ועוד, דיש אומרים שאדם שמקיף לעצמו עובר איסור גם על ההקפה וגם על מה שהוא ניקף, ואם יעשה ע"י אישה יעבור רק פעם אחת.

אליה רבא זוטא נכד מהר"י באסאן (בסימן ט"ו) כתב וז"ל בנדון כזה ראוי לבי"ד לשום בכמה בנות ישראל מתרצות להעביר חלקן וינתן להן, והנראה לפי השערתי שהוא אחד ממאה למה שמגיע בחלקן, והביאו חוקות החיים למהר"ח פלאג"י סימן ע"ג, ושכן נהגו בקושטא דור אחר דור, והוי מנהג כשר וישר ללכת אחריה, וכ"כ ברב פעלים חו"מ ח"ב סעיף טז, ובמהר"י הלוי ח"א סימן ד', ודברי מלכאל ח"ה סימן רי"א, ובשו"ת דברי חיים מהדורת וואלף חו"מ סימן ג' כתב שנוהגין כו"ע שמפשרין בזה והוא כהיתר בעיני העולם בעד שכר אמירה וחתומה, וכן פסק בנצח ישראל סימן כ"ג, אמנם בדברי גאונים כלל ע' סימן י' הביא בשם בית שלמה חו"מ סימן ק"ח שהוא בכלל כופין על מידת סדום, ומחויבת הבת מדינא לחתום עצמה על שטר סילוק מירושתה, וכ"כ נחלת צבי סימן רעו סע' א, ומשפט שלום סימן קפד אות א, ושו"ת מהרש"ם ח"ב סימן ט"ו דמה שנטלה הוי גזל ממש, ומחויבת לתקן המעוות ולהשיב את הגזילה שגרמה במעשיה, ושיטת הגר"י סילמן שליט"א וביה"ד דבני ברק כדרך אשר התורה הגר"נ קרליץ זצ"ל שלא ליתן לבת, אלא אם אחר חקירה וביורר עם הבנות נתברר שהולכת להיות מחלוקת רצינית בין האחים והאחיות, וגם אז נותנים חמישה אחוזים, ולא מעשר כשהם רק אח ואחות, ואם אינה מסכימה ומתעקשת לקבל יותר נותנים לה מעשר, ובכל מצב נותנים לה אך ורק את המינימום האפשרי, והוסיף הגר"י סילמן שכן גם הייתה שיטת מרן הגראי"ל שטיינמן.

כמדורה הוא באופן שזה נשאר כמדורה. אכן לענין קושיא אחרת, התירון לא יועיל, שהקשו על מי שמדליק במקום שיש רוחות, וסוגר את בית החנוכייה, וקשה שהרי בזמן ההדלקה כשהדלתות פתוחות אינו יכול להחזיק מעמד חצי שעה, וכאן לא יועיל תירון זה, שהלא אפשר לקיים את המצווה, באופן שאין רוחות כלל, ואין הכרח שכן חז"ל העמידו את התקנה.

ו. חשד - קי"ל שמי שיש לו שני פתחים מחויב להדליק בשניהם, מפני החשד, והקשה הגר"נ טוקר זצ"ל מדוע שלא ישם שלט שהוא הדליק בצד השני, ותירץ שעדיין יחשדו אותו שגם בצד השני הוא שם שלט כזה.

ז. כבתה אין זקוק לה - הנה מצינו בחנוכה דין ייחודי, שאין לו אח ורע בכל התורה. שכבתה אין זקוק לה, והדבר צ"ב דמדוע נאמר שאדם שהתחיל לעשות מצוה, והמצווה לא התקיימה בשלמותה, הר"ז כביכול עשה את המצוה. והלא אדרבה במצוות נר חנוכה, שעיקרה משום פרסומי ניסא, יש סברא לומר שבזה צריך שבפועל יהיה פרסומי ניסא. ואמר בזה אאמו"ר שליט"א שאדרבה, זה מהותו של נס חנוכה, שהלא בדרך הטבע לא היה שום סיכוי לחשמונאים לנצח את היוונים, והטענה שלהם הייתה שזה מה שהם צריכים לעשות, ובהמשך תהיה סייעתא דשמיא, והיינו שהעיקר הוא הפעולה, ולנו המלחמה ולה' הישועה, וה"ה במצוה שזו שנתקנה זכר לנס.

ח. תוספת בענין האם הבת מחויבת לחתום מדין השבת אבידה - בשו"ת

הפודקאסט התורני

ב"ה לאחר שנכתב בגיליון 89 על פתיחת הפודקאסט התורני מאת הרב רפאל סויד יחד עם הרב ישראל גולדווסר בקן אור עולם, הדבר עורר הדים, ואלפי מאזינים שומעים מידי שבוע כחצי שעה של תוכן הלכתי בסגנון מרתק.

וכעת נביא את רשימת הפרקים שנשמעו עד כה.

א' כשרות החלב - שאלת טריפות בחלב, כשרות החלב מחמת חשש טריפות בגלל הטיילים, המעשה עם הגר"ח תערובת בשר טרף בסיר כשר.

ב' סטטיסטיקה בהלכה - טהרת כהנים, דנ"א, שעטנז, תולעים, כללים בסטטיסטיקה.

ג' קורונה בהלכה - מנייני מרפסות, והגדת לבנך ע"י הכתב, ועוד.

ד' ברכת חכם החזים - האם יתכן שיהיו שישים ריבוא בכנסים גדולים, מתי היו שישים ריבוא, קושיא לענין עירובין.

ה' בעקבות מרן החזון איש - גודל תופעת הפלא של החזון איש, סקירת החידושים הבולטים של החזון איש שכלל ישראל צועד בעקבותיו.

ו' עסקאות חטופים - סקירת העסקאות, פיקוח נפש עתידי, גדר מלחמה בימינו.

ז' עגונות המלחמה - פירוט סוגי העגונות במהלך הדורות, דנ"א, האם ניתן להסתמך על איכון טלפוני.

ח' יהדותם של עולי אתיופיה - סקירה היסטורית, עולים מרוסיה, שבט המנשה בהודו.

ט' פינוי בינוי בהלכה - הצעת הנושא, פירוט דעות החולקים, נקודות המחלוקת.

י' קיצור קיבה בהלכה - האם מותר לעשות ניתוח קיצור קיבה, כשע"ז ימנע מלאכול כזית מצה בפסח, ועוד שלל נידונים עד כמה האדם מחויב לעשות תחבולות כדי להימנע מאיסור או כדי לקיים מצוה.

ועוד שלל פרקים שיעלו אי"ה בשבועות הקרובים בנושאים הבאים, גיור, פרשת האח והאחות, קיצור קיבה בהלכה, חשש ע"ז בשער מהודו.

ניתן לשמוע את הפודקאסט בקן אור עולם 0733454545 שלוחה 655, השלוחה מתחדשת בכל שבוע ביום רביעי בבוקר.

הקושיא היומית

מיזם חדש מבית אור עולם, בכל יום עולה קושיא מרתקת מאת הרב רפאל סויד, ועשרות רבות של מאזינים משאירים תירוצים נפלאים, וניתן לשמוע את הקושיא והתירוצים בקן אור עולם 0733454545 שלוחה 656, בין הקושיות שהושארו בקו, כיצד אמר' [שו"ע או"ח סי' שח סעיף נב] שמוקצה לעשירים הוי מוקצה לעניים, דהיינו שאם הבעלים של החפץ הוא עשיר הוא מקצה את הדבר מדעתו, ואף לעני אסור לטלטלו, ואילו דבר דחזיא לכלבים אינו מוקצה, ומדוע שכלבים יפקיעו שם מוקצה ועניים לא יפקיעו שם מוקצה, וכן קושיא על השו"ע [או"ח סי' קנא] שאסור לעשות קפנדריא בבית כנסת, ומי שרוצה לעשות קפנדריא יאמר פסוק או הלכה, ומי שלא יודע פסוק או הלכה שישב, ויש להקשות, כיצד יתכן שאדם לא יודע פסוק או הלכה, הרי יכול לומר את ההלכה הזו של קפנדריא, ועוד קושיות רבות, שמעו ותחי נפשכם.

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל
0556770051 או בטלפון zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733-7187-52
 וכן ניתן להוריד את העלונים בעמדות קול הלשון

השיעורים מתקיימים במספר מקומות (בבני ברק)

שבת אחו"צ | שעה וחצי קודם השקיעה למשך חצי שעה, מנחה לאחר השיעור

● ביהכ"ס חניכי הישיבות רח' בירנבוים 12

יום רביעי | בשעה 23:15 עד 23:45 ● ביהכ"ס משכן חיים רח' אורליאן 1

המחנה

מטרת עלון זה היא לעודד את לב המעיין, ולא לפסוק הלכה, כמו"כ כמובן שאין במסגרת מצומצמת זו כדי להקיף את כל הנושא שעליו נכתב העלון, והדברים בכתיבתו הן לחכם ורחם עוד, ובמקום שאמרו לקצר א"א להאריך.

לע"נ

כתון קלרה בת סלחה ע"ה

הנמצא כזה איש

אף אם נתפעל מאדם שיידע להתמודד עם בעיה ולהיחלץ ממנה בצורה מיטבית. עדיין לא נייחס כוחות שמיימים לאדם כזה, ולא נהיה בטוחים שאין כמוהו בכל הארץ, אלא אם כן יש סיבה מיוחדת

להוריד פירוש זה לעולם המעשה של היום, משמעותו כי יוסף הוכיח שהוא איש תוכניות וניהול הרואה למרחק את כל הפרטים, יודע לנהל את העסק כמו שצריך. אמת כי הדבר חשוב ונצרך, אך האם זו הסיבה בגינה יכריז המלך שאין כמוהו איש אשר רוח אלוקים בו?

מה הפשט בזה?

אזניים צלולות

מעשה יהודית שהערימה על אליפזרנוס והמיתה אותו בחרבה, לא מוזכר בגמרא או במדרשים, כי אם במגילת אנטיוכוס. הסיפור נודע ועובר מדור לדור, כולם שמעו וידעו.

אחת מאלה ששמעו את הסיפור הזה, התעוררה והקימה את בית הספר היהודי הראשון לבנות בקרקוב, בית ספר שהפך להיות תנועה של רבבות תלמידות, ורבבות השנים, לאין מספר ושיעור, פירות ופירי פירות.

היו יכולים לומר לה, לשרה שניר, מה הקשר בין מעשה יהודית לבין הקמת בית ספר לבנות. ובאמת שאין קשר, רק הידיעה שהיא שמעה על גבורת נפשה של עלמה צעירה, וגם היא חייבת לעשות משהו בנידון, יש לה אחריות לכלל ישראל, יש בנות בכפרים ובעיירות שצריך לדאוג להן, והיא תדאג להן!

בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת.

יש אנשים עם אזניים נקיות וצלולות, ישמעו כל הד המכוון אליהם, גם אם הוא יוצא מהמדבר המרוחק, ויש כאלה שלא ישמעו גם אם הדובר אליהם ימצא בד' אמותם. כתר תורה מונח בקרן זוית, הרוצה ליטול יבוא ויטול, ואין הדבר תלוי אלא בך.

נובחרדוק

כיצא בדבר היה אצל הסבא מנובחרדוק, זה שבמשך שנה ותשעה חודשים הסתגר בבית מבודד עם שני אנשים וחיפש בנבכי נפשו, לפני שיצא בסערה להקים את רשת ישיבותיו שהתפרסו ברוסיה וליטא, עם ארבעת אלפים בחורים ואברכים.

אחת השאלות המרכזיות שכל נבון ובר דעת צריך לשאול ולהתבונן בהן בפרשת מקץ, היא שאלת הקדמונים, ממה התפעל כל כך פרעה מתשובת הנער העברי אשר הובא לפניו מבור הכלא, מה היה מרשים בפתרונו של יוסף יותר מפתרונות החרטומים על החלום ומה הפתיע את פרעה בדיעה שיש לפניו שבע שנות ושנות רעב, יותר מ'שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר'?

אמת הדבר כי ניכר על יוסף שהוא איש אלוקים, ייתכן שגם הם במזמאתם הבחינו שמדובר באדם זך וטהור, מרוחק מהגסות של השטופים בערוות הארץ. אבל מכאן ועד כדי להשתכנע מאמיתות דבריו, לבטל את המלצות החרטומים הוותיקים שעליהם נסמך כל השנים ולהעדיף פתרון של עבד לשר המבחים, על מה ולמה?

יתר על כן. פרעה מתפעל בפני כל שריו, 'הנמצא כזה, איש אשר רוח אלוקים בו'. כלומר, פרעה מושל בכל העולם כולו, מאותם ד' מלכים ששלטו בכיפה (מגילת ד.), בכוחו לחפש בכל ארצות תבל ולהתחקות אחר כל בני האדם, איש לא ימונע ממנו. ואדם כזה ששולט על בני האדם מתפעל שלא נמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו.

ממה אתה מתפעל כל כך, פרעה?!

נשאל בכנות. אם אנחנו היינו באותה שעה בהיכל מלך, ולנגד עינינו משיב יוסף מה שמושיב, גם אנו היינו מתפעלים ויוצאים מהכלים בהתרגשות כמו שהתרגש מלך מצרים?

חמלה ורחמנות

כך מוסר רבי אברהם בן הרמב"ם (בפירושו עה"ת פס' לג), בשם 'אבי אבא ז"ל', הוא רבי מימון הדיין הספרדי, שיוסף רצה להראות שפתרונו יציב ובטוח שכדאי לסמוך עליו, באשר אינו סברה או השערה. וסיבה נוספת בשם 'חברינו ר' אברהם החסיד ז"ל', כי החמלה והרחמנות במבעו של יוסף, הובילה אותו לתקן תקנה של חסד, משום שחשש שמא לא יתעוררו פרעה ושריו לדבר זה, ויאבד העם.

תורה. אחד האברכים, קשור במידה מסוימת לאחד המושבים המתחזקים, יש שם התעוררות לתורה ואין להם מענה כמעט. האברך למד בשיבה חשובה שנים רבות, חיי התורה בהירים וברורים לו, והצעתי לו לבקר שם, להשפיע מעט.

זה 'לא מדבר אליו'. ליבו לא נותר אל אחיו, תשובה סתמית של 'לא מתאים לי' ודיו. מילא אם היית תולה זאת בחינוך הילדים או בסירוב של האישה, ניחא. מילא אם היית מסביר שיש לך תכנית לימוד והספקים ואתה במצב של עלייה ולא רוצה לעקור את הכל, ניחא. אפילו תסביר שמוזג האוויר שם לא טוב לבך, גם זאת נסבל. אבל האדישות, הקרירות, חוסר האיכפתיות לכלל ישראל, זו מרגיזה של דור, אנשים שלא מוטרדים!

יוסף הצדיק מגיע עם תכנית מסודרת להתמודד עם גזירת החלום. פרעה כמלך מבין שאין כאן עניין של אירגון וניהול כוח אדם או מחסנים לשעת חירום, אלא הפתרון שלו מגיע עם אחריות מלאה עד לרמת הפרקטיקה הכי מדויקת.

החרטומים מציגים פתרון בלי שום תכנית לכיצוע, כי זה לא מעניין אותם, אין להם את המנוע של האחריות כמו שפרעה גילה אצל יוסף.

ופרעה יודע, אם אדם לוקח אחריות, ראוי הוא להיות משנה למלך.

עולם התורה נמצא באחת משעותיו הקשות. משנאי ה' מחדקים את חרבם לגרונותיהם של תלמידי חכמים, והיא לא תצלה. אין לך שעה נחוצה יותר לקחת בה אחריות על עם ישראל, בתקופה הזו. כל סדר שאתה לומד, כל פרק שאתה מסיים, הוא ניצחון מלא ומתוק, ניצחון של אחריות על כלל ישראל.

כי אתה יכול להשפיע, על כללות הדור!

בשנות צעירותו, הוטל על שכמו לפרנס גם את משפחתו וגם את משפחת חותנו שנפטר בגיל צעיר. פיות רבים היו תלויים בפרנסתו, ומפגישה אקראית אחת בה פגש את רבי ישראל מסלנט, עודדו ממחר למסחרו, התהפכה כל תכנית חייו. בזמן קצר התפרק מטרדות החיים והפך את העולם ביחד איתו ללחבה יוקרת.

אחד הצירים המרכזיים שעליהם נסובה תורת הסבא מנובהרדוק, היא שעל האדם לקחת אחריות על עצמו. ספרו 'מדרגת האדם', מוקדש בעיקר לאנשים שלא רוצים לקחת אחריות על חייהם, כנגד אלה שכן לוקחים אחריות על חייהם ועל חיי סביבתם.

יש לאדם טבע לשמוע אמרה נוקבת או מעשה שמרומם את הנפש, להאיר פנים כנגד בעל השמועה ולהמשיך הלאה. מחשבות רבי יוסף יוזל מנובהרדוק, או מחשבותיה של שרה שנירר לא נעצרו בגדר 'שמועה נאה', אלא גלגלו אותה לחיי המעשה!

רבי ישראל מסלנט עצמו, היה שקוע במחשבות פילוסופיות כל ימיו, היה צועד רבות בשדות וביערות, ספון במחשבותיו, מתבונן בדרכיו ועלילותיו ותנועותיו ומטבם תוכניות בעבודת היראה, עד אשר פקיד המזמל בקניגסברג, עיר מגוריו, ציינו בפספורט שלו 'שהאיש שקוע תמיד במחשבות פילוסופיות ואין לעוצרו בגין כך'.

לקיחת אחריות

וכנגד זה, יכול לעמוד אברך בגיל שלושים, מטה או מעלה, במרכז שנות חייו ועולמו, ועדיין אינו יודע את נפשו. יתרה מכך, אינו יודע שאינו יודע את נפשו, ייתן לגלגל החיים להסיעו הלאה לחיוב שיסיעו.

אתן דוגמא כאובה, אף שאינני רגיל לדבר כך. לקראת שנת הלימודים תשפ"ז, ישבתי עם מספר גדול של אברכים, בזה אחר זה, לבחון ולראות את התאמתם לדרישות שאנו שואפים בתלמוד

לעילוי נשמת

איש תם וישר

נפטר בקיצור ימים ושנים

ג'ימי גמליאל שטח ז"ל

בן רינה תחי'

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרב יחזקאל עזרא בן ג'חלה אצלאל זצ"ל

נלב"ע בלא זש"ק

יום היא"צ כד כסליו

בהשתדלות הרב רועי אציל שליט"א

הר"ר בארי ברדה שליט"א

פתח תקוה

לעילוי נשמת

אשת חיל וצנועה בהליכותיה

מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה

מרת אלטון בת רחל ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשה בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

חנוכה תשפ"ז – ח"ב

יש לנו מנורה

הנה ראיתי בספר ירח למועדים להגרי אלשין שליט"א ראה נפלאה לכך שמנורה נשארה בימי החנוכה וכפי שכתב באלשיך ועוד שיש בכל הדקה בית כעין הדלקה בביהמ"ק, דהנה בפיט שאומרים אחרי עבודת יוה"כ, מבקשים שאין לנו לא אישים וכו', ולא מזכירים מנורה ונרות. וע"כ דיש לנו את המנורה והנרות. והנה בנוסח הספרדים מופיע כן אין לנו מנורה. וכן בנוסח הפיוט "לא אשם ולא אישים" כפי שהוא מופיע בסדר רב עמרם גאון (שהוא כידוע המקור והשורש לנוסח אשכנז), והם היו אומרים אותו בכל יום, אחר סדר אמירת הקרבנות שלפני תפלת שחרית.

והנוסח שם באות מ' הוא: לא מזבח ולא מנורה. ובאות ע': לא עולה ולא עזאזל. ואולי יש קצת ראייה מזה, שבנוסח דידן, "ערך" בא במקום "מנורה" וכן יש שם עוד כמה הבדלים מעניינים לעומת נוסח דידן. ויש שר"ל דהנה מה שאומרים לא ערך, מה פירוש "לא ערך"? אפשר לפרש בכמה אופנים: עריכת עצים על המזבח, עריכת הלחם על השולחן, ועריכת הנרות במנורה. דבכולם נאמר בתורה לשון עריכה.

לכא' מדסתם הפייט בלשון, כוונתו לכל העריכות שמצינו בתורה. ואם נאמר שכוונתו רק לדבר אחד, הנה את לחם הפנים כבר הזכיר קודם (באות ל'), לא לבונה ולא לחם הפנים. ולמה יזכירו פעמיים ובעל כרחך הכוונה או לעריכת העצים, או לעריכת הנרות.

וראיתי בפירוש בית לוי על הפיוטים שכתב שאזיל על קרבן עצים. וקצת קשה לומר שכוונתו לעריכת העצים, שהיא רק הכנה להקרבת הקרבנות, ולא לעריכת הנרות, שיש בזה ענין חשוב בפני עצמו. ובכמה מקומות נזכר לשון עריכה בנרות: א. ריש פרשת תצוה: ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד... יערך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר. (וכן בפרשת אמור כד, ג.) ב. פרשת פקודי: את המנורה הטהורה את נרותיה, נרות המערכה ואת כל כליה, ג. פרשת אמור: על המנורה הטהורה יערך את הנרות.

עוד שמעתי לבאר שהטעם שלא נזכרו המנורה והנרות בפיט זה, כי הפייט מנה רק דברים המכפרים (אשם, פר חטאת, מנחה, נסכים, וידוי, זריקה, קטרת, לבונה, חלבים), או שנעשים עליהם הזאות דם לכפרה (בדים, כפרת, מזבח, פרוכת), או שהם צרכי עבודה (גורל, טבילה, טהרה, גחלי אש), ציץ (מכפר על עזות פנים, כדאיתא בערכין טז). יער הלבנון (מלבין עיונותיהם של ישראל), לחם הפנים (כהנים אוכלין ובעלים מתכפרים). לכל הדברים יש איזה שייכות לכפרת עוונות, ועל אנו אומרים, שכל זה חסר לנו היום, ואיננו יכולים להתכפר על ידם.

אבל מנורה ונרות, כמדומני לא מצינו שיש להם שייכות לכפרה, שאין מהם שום דבר למזבח, ואין עליה הזאות דם, וגם השמן אינו צריך קידוש כלי (עי' תוס' תמורה יד. ד"ה וכל הקרב) ולא חשיב קרבן (שטמ"ק שם אות כ"ג), וכל זה מורה שאין למנורה שייכות לכפרה כמו הקרבנות וכל אביזריהו. וכידוע, שהיא מסמלת יותר את התורה, ולא את העבודה. וכנראה מפני זה לא נזכרה בפיט.

והוסיף הגרי"א רפפורט שליט"א שפיט לפני כן מוזכר מנורות ואחד עשרה מכוונות, והיינו כיור של משה עם עשרה של משה ובמנורות לא מוזכר י"א כי רק חסר לנו המנורות של שלמה.

[והעירו ע"ז שהנה הפיוט הזה (אשרי עין) מסודר לפי א"ב, שתי אותיות בכל שורה. (אשרי עין ראתה אהלנו, בשמחת קהלנו וכו'). ובשורה ה"ל, אחז באותיות כ"ל (אשרי עין ראתה כבוד מנורות, לאחת עשרה מכוונות). א"כ היה מוכרח להתחיל באות כ', ולא יכל לומר "אשרי עין ראתה אחת עשרה מנורות", כי אינו מתחיל באות כ. ולומר "אשרי עין ראתה כבוד אחת עשרה מנורות", אולי הוא כבר משפט ארוך מדי. ולכן לא אמר כן

א"כ, אולי אין כ"כ הוכחה מהשמטת מנין המנורות]

עוד ראיתי, שיש מחזורים (ישנים) שגרסו אחרת: אשרי עין ראתה כבוד כיורות לאחת עשרה מכוונות, וגירסא זו מסתברת מאד. כי בכל השורות שבפיט זה, יש קשר בין החלק הראשון של המשפט לחלק השני. ורק כאן - אין שום קשר בין מנורות למכוונות. אבל לגירסא של "כבוד כיורות" אתי שפיר, שהמכוונות נעשו עבור הכיורות [ואיני יודע איך נתחלף מכיורות למנורות. אולי מחמת דמיון האותיות, ואולי היה קשה למישהו, איזה כבוד יש בכיורות של נחושת. משא"כ במנורות הזהב יש כבוד למקדש, ולכן שינה מכיורות למנורות. ויצא לפ"ז דבר מוזר, שנזכרו רק המכוונות בלי הכיורות, שהן העיקר].

ועכ"פ לפי גירסא זו, כלל לא מוזכר מנורות בפיט זה. ואולי הטעם, כי על המנורות א"א לומר למשמע אוזן דאבה נפשנו, כמו שנתבאר לפי הרמב"ן והאלשיך.

אלא שבפיט זה ישנם הרבה דברים שלא נזכרו. וא"כ לכ' אין הוכחה מהשמטת המנורות.

חכמה שהצילה

בספר הנפלא גיבור כארי אודות הגאון רבי יהודה אריה טרגר זצ"ל מסופר: שח רבי בנימין ישראל (אלן) ורטהיימר שליט"א, ממשותפי שיעוריו של רבינו בעיר: "בבעלותי חנות כלי כסף נודעת בבליגה. ופעם התמודדתי עם סיפור מוזר למדי, בו גייס ראש הישיבה את חכמתו כדי לסייע לי לפתור בעיה בצורה חכמה ונכונה על פי ההלכה:

"ימים ספורים לפני חג החנוכה נכנס לחנותי יהודי שהכרתי, אך לא ממש מקרוב, וביקש לרכוש מנורת כסף יקרה בהקפה. הוא טען כי עז חשקו להדליק השנה את נרות החנוכה באופן מהודר, אלא שכרגע חסר לו סכום הכסף לשלם בעד המנורה, אולם במהלך הימים הקרובים אמורה להיכנס המשכורת לחשבוננו והוא יבוא לשלם את מלוא הסכום. נתתי בו את אמוני, ונענית לבקשתו בחיוב. אלא שלמעשה עברו שלושה חודשים מאז חנוכה והוא עדיין לא שילם את חובו. שלחתי לו תזכורות בכמה דרכים ואופנים, אך מצידו הייתה התעלמות מוחלטת.

"לא ידעתי איך לפעול מולו. חשבתי לעצמי: אילו היה זה אדם שנאלץ לקנות מתנה למישהו אחר, כמו למשל חותן לחתנו בתקופת האירוסין, וכעת נקלע לחובות ואין לו כסף לשלם בגלל ההוצאות הרבות הרובצות עליו, הגם שאין ראוי לנהוג כך בחוסר ישרות - אולי היה מקום להתחשבות ולנהוג מולו ברגישות, אך כאן המקרה שונה היה לחלוטין: מדובר באדם שהחליט לרכוש מנורה יקרה מאד לעצמו, למרות היותו חסר-אמצעים כלכליים, והמנורה עודנה נמצאת ברשותו, מוצגת לראווה בוויטרינה שבביתו, ולמרות שאין לו כסף לשלם לא עולה בדעתו להשיב את המנורה עצמה לחנות. משכך הייתי נבון מאד, ופניתי אל אחד הרבנים שהכיר, אולם הוא פכר ידיו ביאוש ואמר לי בכאב כי חבל על זמני וכוחותי, כי הלה בעל חוב גדול ולא אראה ממנו תשלום ובוודאי לא בתקופה הקרובה.

"בצר לי פניתי אל ראש הישיבה לקבל עצה הוגנת כדת מה לעשות. הוא הרבה לרגע ושאל: 'בזמן שהלה לקח את המנורה מחנותך קיבלת ממנו דמי קדימה? והשבתי בשלילה. אך הוספתי לשאול: 'למאי נפקא מינה?', וראש הישיבה השיב: 'ודאי שיש נפקא-מינא; הרי אם נתן לך דמי קדימה הוא עשה 'קנין' במנורה והיא כבר שייכת לו, ולגבי יתרת התשלום אינך שונה מכל בעל חוב אחר שלו, ותיאלץ להמתין בתור הארוך של בעלי-החובות. אבל במידה ולא שילם דמי קדימה, המנורה עדיין שייכת לך, וכל עוד שאתה מחזר אחר מעותיך הוא לא עשה קנין לא בכסף ולא בדרכי קנין אחרות; כמו משיכה, חצר וכדומה, ולא חל הקנין (ראה כל זה

בש"ע חו"מ סי' ק"צ סעיף טו), ועם-כן רשאי אתה כעת ללכת לביתו ולקחת אותה בחזרה לרשותך¹. וכך אכן עשיתי, שלחתי מישהו שייקח בעזרה את המנורה מביתו. כך בחכמה ובמקורות הצילני ראש הישיבה מהפסד מרובה מבלי לסטות מקו ההלכה¹.

עוד מסופר שם: רבי חיים גירש שליט"א, מתלמידי רבינו, סיפר כי בתקופת לימודו בישיבה היה מנהג בימי החנוכה שהתלמידים מתאספים בזמן שקיעת החמה סמוך לביתו של רבינו ומשתתפים במעמד הדלקת הנרות בפתח ביתו; עונים 'אמן' על ברכותיו, שרים 'מעוז צור', ופוצחים בריקוד של שמחה לאחר ההדלקה. שנה אחת, כאשר התכונן רבינו להדליק את הנרות וכבר ניצב על עומדו בפתח הדלת, עשה אחד התלמידים תנועה כלשהי בלי כוונה וידו פגעה בחנוכייה ש'למזלו הטוב' נפלה בקול רעש גדול יחד עם כוסיות הזכוכית, השמן והפתילות. התלמיד חש במבוכה ואי-נעימות רבה, אולם רבינו לא הגיב על התקלה בשום נדנוד של עצבנות, מרירות או אי שביעות-רצון והמשיך לחייך כל העת במנוחת-הנפש ורגיעה. הוא נכנס פנימה לביתו ויצא עם כל מה שדרוש לנקות לכלוך שכזה ובעזרת מי מהבחורים או מבני הבית המקום נוקה והוברק. אחר-כך העמיד את החנוכייה שוב על מכונה, יצק שמן לתוך כוסיות הזכוכית החדשות שהביא, כשכולו רוגע ונינוחות.

אך הסיפור לא תם בכך. לשנה האחרת קרה הלא-יאומן. האירוע חזר על עצמו שוב – ועם אותו תלמיד. דקות אחדות לפני זמן ההדלקה רץ לכיוון ביתו של רבינו, ובעמדו סמוך לחנוכייה המוכנה להדלקה נתקל במשהו, ושוב נפלה על הריצפה... הבחור לא ידע היכן לקבור את עצמו מרוב בושה ובלית-ברירה נקש בחדרו של רבינו וסיפר לו את שאירע. רבינו, שזכר שזו היא לו הפעם השנייה, הבין לליבו וחש באי-נעימות האופפת אותו, ואמר לו בחיך: "אודך כי עניתני". [אודך שבאמירת ההלל משמש כמקור לכפול פעם נוספת], ויותר לא אמר כלום. כך, במילה אחת, הצליח 'להחליק' את הנושא בנעימות ובקלילות.

שירות ותשבחות

מספר מרן הגר"ח זצ"ל: וכבר היה מעשה בזקני מדרן הגר"ד זיע"א, שכאשר החל במלאכת הקודש של הרבצת התורה, שמעו תלמידיו איך נפש רבם משתפכת לפני אלקיו בשירה וזמרה, בעת תפילתו ובעתות חרוה, והעיוז פניהם לבקש ממנו שישיר עמם בצוותא דא בשבתות וימים טובים, וינגן להם נגינותיו המשיבות נפש. אולם זקני זצ"ל, התלבטו רבות האם להענות לבקשתם, ומתחילה השתמט מהם, כי חשש שמא יש בזה שינוי מצורת הישיבה המקובלת מרבתינו.

אולם לאחר זמן שאל את רבו מרן הגר"ח זצ"ל, ובעקבות תשובתו שינה את הנהגתו. היה זה בעת מלחמת עולם הראשונה, כשנאלצו רבים מבני ליטא לברוח מביתם, ונתקבצו בעיר מינסק הרבה גדולי תורה ובני ישיבות, והיה עמם הגביר רפאל גוש שהתנדב להחזיק שתי ישיבות, אחת עבור מרן הגר"ח זצ"ל, והשנייה עבור הגאון ר' אצילה פוניבוז'ר זצ"ל. מרן הגר"ח זצ"ל היה כבר בשנות זקנותו, ואמר שאינו מסוגל להיות משועבד לזה, ולכן הציע שזקני הגר"ד זצ"ל יעמוד בראש הישיבה, והוא יהיה בישיבה חצי יום, וישוחח עם בני הישיבה בלימוד, וכך עשו כל זמן שהותם שם. על תקופה זו התבטא זקני זצ"ל, כי היא היתה המאושרת בחייו, שהיה סמוך לרבו מרן הגר"ח זצ"ל יום יום, ויכל לשטוח לפניו כל ספקותיו. באחד הימים הללו, העלה לפניו את השאלה, האם יש מקום לשיר שירה בישיבה הקדושה. ומרן הגר"ח זצ"ל השיב לו, שאינו רואה בכך כל פגם, ואדרבה, אם כח השירה פועם בליבו, והתלמידים יתרוממו ממנה, עליו להסכים, שהרי על ידה יתעלו בלימודם ודבקותם בה' יתברך. ומני אז ואילך שינה זקני זצ"ל דרכו, והיה משורר עם תלמידיו בזמנים שונים.

אלא שנתן להנהגה זו גבול ושיעור שסבר שיכול להביא את התועלת הרצויה, ואחד מן הזמנים שנהג לשורר היה לאחר הדלקת נר חנוכה, שנהג להדליק נרות חנוכה אחר צאת הכוכבים ולאחר תפילת מעריב (כך היו נוהגים בחו"ל, אבל בא"י מנהגנו להדליק בשקיעת החמה, וכן נהג מרן הגר"י זצ"ל), ולאחר מכן שר וזמר להודות לה' על נסיו ונפלאותיו. בני הישיבה היו באים לשמוע ברכותיו ולשיר עמו, וכשהיו כאלה שרצו ללכת ללמוד מיד, אמד להם שאין ראוי לנהוג כך, אלא צריכים להשאר ולשורר בשמחה וחדוה.

בזמן מסוים היתה בישיבה קבוצת תלמידים מחסידי גור, שרבם האדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל שלח אותם ללמוד אצל זקני מרן הגר"ד זצ"ל, (אחד מתלמידי הישיבה, הגר"ג סמוטני זצ"ל, בא מבית של חסידי גור, ובבחרותו שאל את האדמו"ר האמרי אמת מגור זצ"ל היכן ללכת ללמוד,

והשיב לו: אם תרצה לימוד רגיל להיות תלמיד חכם, תוכל ללכת ללמוד אצל גדול פלוני, שהוא ירא שמים, אבל אם ליבך חפץ בלימוד עמוק ולהיות למדן, לך לך אצל הגר"ד מפני שהוא צדיק' וכך עשה). כששמעו את דעתו של ראש הישיבה בענין השירה אחרי הדלקת נד חנוכה, ערכו שלחן לאחד שהדליקו, ואכלו ושרו. כששמע על כך הגר"ד זצ"ל, אמד להם: "דא איז ישיבה, איז ישיבה לערנטמען?" (כאן ישיבה, ובישיבה יש מטרה אחת לשבת ללמוד). וביאר להם, שלא לכך היתה כוונתו שיערכו שלחן וכו', כי הישיבה לא נוסדה על מנת לשיר, אלא שצריך קצת לשיר כדי לרומם את הנפש ולכבוד המצוה, אבל אין לעשות מזה "עסק" גדול כל כך. והיה זה מפני חרדתו לצורת הישיבה, וסבר, כי הגם שצריך לשיר, אבל יש לזה שיעור, ואין להרבות בכך, אלא רק כדי הצורך, ועיקר העיקרים הוא להיות שקוע בלימוד התורה בכל העוז והכח. (שיעורי הגר"ח זצ"ל עמ"ס ב"ב ח"ב)

הדרשה של ר' שמעון

סיפר מרן הגר"ש רוזוסקי זצ"ל: רבינו כי במסיבת חנוכה אחת שהתקיימה בישיבה נשא רבי שמעון דברים ושיחתו נסבה על החיוב של כל בן ישיבה לעמול בתורה ולהיות ראשו ורובו מונח בלימוד בתוך הדברים התבטא רבי שמעון הנה בוודאי אסור לחשוב מחשבות זרות בשעת תפילת שמונה עשרה אבל אם ח"ו עלתה מחשבה מאלה הרי אם המחשבה היא בדברי תורה אות היא שהראש מונח בלימוד.

בסיום אותה הדרשה שאל רבי שמעון באיזה דף אוזנים בלימוד המסכת בישיבה? הבחורים היו לומדים את המסכת כסדר דף אחר דף בקצב מהיר ואילו השיעורים נאמרו בקצב איטי לפי ההספק של רבי שמעון. וכשנודע לו שאוזנים בדף ל' אמר רבי שמעון בחנוכה היו צריכים כבר לאחוז לכל הפחות בדף ס'.

אצל החזון איש

מספר רבי מאיר וונדר: בחנוכה הלכתי לראות את הדלקת הנרות אצל החזון איש. הוא ישב ולמד עד אחרי השקיעה, ובהגיע הזמן שלו [שהוא כידוע, כשמתחיל להחשיך מעט]. יצא למרפסת. באותם רגעים ראינו את המחברת העבה בכריכה קשה בה רשם את חידושי תורתו. במפתח השער היו טור וחצי ארוכים של שמות להתפלל עליהם, ועל אחדים נמתח קו מחיקה (או שהבעיה הסתדרה או שהתרפאו). בגובה קיר המרפסת הפונה לרחוב בצד שמאל היתה תלויה חנוכייה מלאת שמן בתוך בית זכוכית. רושם עצום עשתה הדביקות והשמחה העצומה בה בירך את שתי הברכות, כשהוא מונה מילה במילה באהבה כבן המתרפק על אביו. איני זוכר אם אמר הנרות הללו, אך בודאי לא אמר מעוז צור, כי מיד נכנס לחדר ושב ללימודו. הכל לא ארך יותר מדקות ספורות.

בשנים הבאות נתעוררה בי פליאה על מקום המנורה. הרי שיטת החזון איש שיש לקבוע את המזווה בימין הנכנס מהמרפסת לבית, ואם כן צריכה היתה המנורה להיות בצד שמאל דהיינו מימין ליציאה. בסוף אמרי יושר נשים מזכיר רק שהדליק בטפח הסמוך לפתח ולא פירט יותר. הרצתי על כך מכתב לרב חיים קנייבסקי, ובגליתו השיב בקצרה שהדליק מול המזווה כדינא דגמרא. לא היתה ברורה לי כוונתו, ובשיחה בעל פה עמו אמר לי שאינו זוכר באיזה צד היתה המזווה. אמנם הרב אהרן רוטר שהיה שם פעמים רבות בעת ההדלקה טוען שהמנורה היתה בימין היציאה, אבל לא כך היה בשנה שהייתי וכן אישר לי רבי שרגא שפיצר.

כל האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו

כשהיה רבינו הגר"ש² אויערבאך שומע מאנשים שחוששים מ"ביטול תורה ולכן מעדיפים המה לעשות שליח להדלקת נרות חנוכה שהוא באמצע סדר שני היה עונה להם על פי דברי המהר"ל מפרגא על הגמ' 'במות קט כל האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו שנא' ולמדתם ועשיתם כל שאינו בעשייה אינו בלימוד ופירש המהר"ל 'במות שם ד"ה כל שמדובר באדם ששולח שליח לעשות סוכה ושאר מצוות מחמת ביטול תורה נמצא שאין התורה אצלו בפועל רק בשכל וכיון שאינו בעשייה אינו בלימוד כי צריך מעשה אצלו דוקא ולא אצל אחרים וממילא לא תרויח כלום אם תלמד על חשבון המצוות כי גם תורה לא יהא לך...

*

עוד מסופר בשבת חנוכה תש"מ התקיימה ברית לנינו הראשון של רבינו הגר"ש² בשכונת עזרת תורה בירושלים כמובן שרבינו הסבא הגדול השתתף בברית אבל לקראת מנחה כבר היה ב"שערי חסד כשנשאל מדוע טרח כל כך לחזור רגלית ענה הן שבת חנוכה היום וצריך להדליק נרות בזמן. (גאון ישראל)

¹ שאם שילם דמי קדימה זה כבר בגדר של סיטומתא והוי קנין גמור, כמו משיכה וקנין חצר, ואולי כך ביאור המעשה.

² חכם אחד העיר על מעשה זה, שהואיל והמוכר מחזר אחר מעותיו אזי הקנין לא חל גם כשנתן הלוקח דמי קדימה. אמנם יש פוסקים שסוברים

נחלת בנימין

רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי בנימין סורוצקין שליט"א

פרשת מקץ

פניני נחלה

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וַפָּרְעָה חָלַם וַהֲנֵה עֶמֶד עַל-הַיָּאֵר (מא, א)

הנה באה דהוצרך יוסף להמתין ב' שנים, איתא במדרש (ב"ר פ"ט, ג), "מפני שתלה בו יוסף בטחונו [בשר המשקים] לזכרו הוּזַקק, להיות אסור שתי שנים שנאמר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ולא בטח על מצרים הקריוּים רהב יעו"ש.

והנה כבר עמדו בזה למה באמת נענש יוסף עבור מה שהשתדל אצל שר המשקים להזכירו, וכי סומכין על הנס, ועוד למה ניתוספו לו ב' שנים דוקא. והנראה פשוט בביאור הענין דבאמת אין לו לאדם לסמוך על הנס ובודאי היה בדין שיוסף ישתדל אצל שר המשקים להזכירו ואין בזה משום חסרון בבטחונו, אך דעיקר הטענה וחסרון הבטחון היה בזה, דיוסף הרי פתר לו לשר המשקים שבעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשו והשיבך על כנף, ר"ל דרך ביום השלישי ישתחרר שר המשקים מבית הסוהר, ועד אז ישאר בבית הסוהר, ונמצא דאין בידו לעזור ליוסף לפני כן.

והנה מה שלא לא המתין לבקש ממנו עד יום השלישי לעת שיצא שר המשקים מבית הסוהר, יש בזה משום חסרון בטחונו, דעד ליום השלישי היה צריך לשום בטחונו בה', שעד אז יוציאהו מהמסגר שבו נמצא, ומה לו לפנות אל רהבים, שבכל אופן אין בידו לעזור לו לעת עתה, ועל יומים אלו של חוסר בטחון הוא דנענש.

והשתא א"ש מה דהוּזַקק להיות אסור עוד שתי שנים, מדה כנגד מדה יום לשנה, דכיון דהקדים השתדלותו ביומיו [שהיה לו לחכות ליום השלישי] נענש ביום לשנה והוּזַקק להיות אסור שתי שנים, והדברים מאירים.

ובספרי הוכחתי שבאמת כן אגליא מילתא, דלולי שבקש יוסף משר המשקים להוציאו, היה יוצא ביום השלישי יחד עם שר המשקים. נמצא דהשתדלותו גופא היא שגרמה לו להתעכב עוד שנתים ימים.

עניני יוסף ואחיו

וַיֹּאמֶר גַּם-עֲתָה כְּדַבְּרִיכֶם כֹּן-הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא אֹתוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים (מד, י)

פרש"י וז"ל "אף זו מן הדין אמת כדבריהם כן הוא שכולכם חייבים בדבר עשרה שנמצאת גניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים אבל אני אעשה לכם לפני משורת הדין אשר ימצא אתו יהיה לי עבד" עכ"ל.

ו"ל הביאור בזה, דבאמת נתחייב בנימין מיתה בשביל שני דברים, חדא משום שהיה כאן מעשה גניבה וב"נ דינו במיתה, ושנית דהיה מורד במלך, וכמש"כ הרמב"ן (שם פסוק ט) וז"ל "כי הגונב כוס המלך אשר ישתה בו בווה המלכות" עכ"ל. ומדהוסיף הגביע אשר ישתה בו מבואר דבא לחייבו משום שגנב את הגביע אשר המלך שותה בו. והנה הרמב"ם (בפ"ב מהלכות מלכים ה"א) כתב וז"ל "כבוד גדול נוהגין במלך ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם וכו' אין רוכבין על סוסו וכו' ואין משתמשין וכו' ולא באחד מכל כלי תשמישיו" עכ"ל. וה"נ הכא כיון שגנב את אחד מכלי תשמישיו חייב מדין מורד במלך, ודין זה נוהג גם אצל מלך עכו"ם וכדמבואר בנדרים (סה, א).

מעתה נראה דזהו מה שאמר יוסף אעשה לכם לפני משורת הדין, ר"ל כיון דיכול לדנו או משום מורד במלכות או משום מעשה הגזילה, עשה לפני משורת הדין ודנו כמורד במלכות. וכיון שכן איתא היטב הא דלקחו לעבד ולא המיתו, והוא ע"פ דברי הרמב"ם (בפ"ג מהלכות מלכים ה"ח) וז"ל "כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להורגו וכו' ואם רצה להרגו יהרג וכו' ויש לו לאסור ולהכות בשוטים לכבודו" עכ"ל. ר"ל דמשום דינא דמורד במלכות בידו של המלך לדנו כפי שירצה ולאו דווקא במיתה, ולכן לקחו לעבד וכמש"כ הרמב"ם "ויש לו לאסרו לכבודו" ופשוט.

ואולי יש להוסיף בזה עוד, דאילו דנו משום הגניבה ממילא דגם האחים בכלל העונש, משום דעשרה שנמצאת הגניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים, אבל כיון דדנו משום מורד במלך ממילא דרך הוא בעצמו חשוב מורד ולא האחים ודו"ק.

וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֵאמֹר הָלוֹא אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם | לֵאמֹר אֶל-תַּחֲטְאוּ בְיָדִי וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ (מב, כב)

יעוין בספורנו שכתב "הלא אמרתי אליכם אל תחטאו ביד לא היה מתכוון להמיתכם כשעשה מה שעשה כאשר חשבתם וכו' וגם דמו הנה נדרש שחטאתם לשפוך דם נקי שלא היה בן מות כאשר חשבתם" עכ"ל, והיינו שחשבנו אותו לרודף כמ"ש לפני כ.

ונראה הביאור בזה, עפ"י מה דאיתא בסנהדרין (עב, ב) קטן הרודף לא בעי התראה. ויעו"ש במהרש"א שכתב דאע"ג דרודף לא בעי התראה היינו רק דלא בעי קבלת התראה ולהתיר עצמו למיתה, אבל הא מיהא בעי התראה כדי להבחין בין שוגג למזיד. ומבואר מדבריו דאע"ג דיסוד הדין דרודף הוא הצלת הנרדף מ"מ בכהאי גוונא שהרודף הוא שוגג לא ניתן להציל את הנרדף בנפשו של הרודף, דאע"ג דגם בשוגג יש מעשה רדיפה מ"מ הרי הא דדוחין נפש הרודף מפני נפש הנרדף ולא דייגינן בזה לומר שאין דוחין נפש מפני נפש הוי חיובא דרודף, וכמש"כ הגר"ח בהלכות רוצח (פ"א ה"ט), אם כן בכה"ג שהרודף הוא שוגג א"א להורגו, ומנהי זה שהוא שוגג להפקיע מנינה חיוב זה, דאין לדחות נפשו מפני נפש חברו. ויעוין עוד בגמ' שם (עג, א) דמבואר בגמ' דאין עונשין מן הדין שייך גם לענין הצלת הנרדף וזהו כמ"ש כ.

מעתה נראה דזהו מה שאמר ראובן נהי דדנתם אותו לרודף, ר"ל דיש כאן מעשה רדיפה, מ"מ אל תחטאו ביד, ר"ל דהוא ילד [לאו דוקא בשנים דהרי היה אז בן י"ז] ואין לו כוונת רדיפה, ובכה"ג אין להציל את הנרדף בנפשו של הרודף, ובזה אין נפ"מ בין אחר לבין הנרדף עצמו, דנהי דדעת המל"מ (הל' חובל ומציק פ"ח הל' י) היא דאם אין לו פנאי אינו צריך להתראתו, כל זה הוא משום דס"ל דיסוד הדין התראה הוא משום דאולי יפרוש מש"ה הו"ל בכלל הדין דיכול להצילו באחד מאבריו וכמש"כ היד רמה (סנהדרין שם), אבל לדעת המהרש"א בודאי לעולם צריך התראה ואין נפ"מ בזה בין הנרדף עצמו לכל אחד אחר.

הצרה של יוסף היה בזה גם 'רגוזו', שכבר אין הוא בטוח בעו"ב.

בהא דאין מזכירין על הניסים בברכת מעין שלש (ועי' הגר"ח על הש"ס ברכות מד, א) נראה לומר, דהנה מצינו דנחלקו רש"י והרמב"ם בביאור דברי הגמ' בשבת (כא, ב) ת"ר מאי חנוכה וכו' לשנה אחרת קבעום ועשאום יו"ט בהלל והודאה, דלהרמב"ם לא קאי על הזכרת על הניסים אלא על הדלקת נרות, וזהו שהביא לדיני על הניסים בהלכות תפילה וברכות, אבל רש"י פירש וז"ל,

בהלל והודאה לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה [ומבואר מדברי רש"י דהלל הוא בגדר קורין ולא בגדר שירה], ומבואר מדבריו דתקנת עה"ג הוא מדיני הו"ט של חנוכה, דדינו לאומרו בתפלה, ולכן כ' רש"י דדינו לאומרו [כלומר בתורת הודאה], אולם אין דינו בתורת הזכרה להזכיר בתפילה מעין המאורע כאשר הזכרות דשבת ויו"ט ור"ח, רק דהוא מעצם תקנת ימי החנוכה.

וזהו דאיתא בגמ' לקמן (שבת כד, א) דאיבעיא להו מה להזכיר של חנוכה בבחמ"ז כיון דמדרבנן הוא לא מזכירין או דילמא משום פרסומי ניסא מדרבנן, ומשמע להדיא דענין אמירת עה"ג הוא משום לתא דפרסומי ניסא ע"י ההודאה, ואי עיקר החידוש הוא מדין הזכרת מעין המאורע מהיכי תיתי לחלק בין ברכהמ"ז לתפילה, ורק אם הוי מדיני חנוכה ומהדינים שנאמרו בה דעשאום יו"ט לענין הודאה אי"כ י"ל דרק בתפילה נתקן ולא בבחמ"ז וכמשי"כ יעו"ש. ובזה אתיין היטב דבמשקנא אמרינן דמזכירין אותו בהודאה, והרי שאר הזכרות אומרים בברכת ירושלים או ברכה, אולם אם הוא מדיני ההודאה ולא משום לתא דהזכרת מעין המאורע אתי שפיר מה דמזכירין אותו בהודאה.

ולפי"ז נראה פשוט דשאני אמירת עה"ג משאר הזכרות, דאילו שאר הזכרות כיון דעיקר דינם הוא משום דבעינן לומר מעין המאורע בעבודה או בבונה ירושלים וכדמבואר בפרש"י שם (כד, א), א"כ אין נפ"מ בין דין מעין שלש לבחמ"ז, דכיון דבעינן להזכיר מעין המאורע א"כ דין הוא להזכירו במעין שלש כמו דחייב להזכירו בברה"מ, אולם אם עיקר דינו הוא משום לתא דהודאה, א"כ מה דנאמר עה"ג בהודאה הוא הוספה לעצם הברכה והוי מכלל הברכה.

עוד יש לומר, דיעויין במשנה ברורה (תרפב סק"א) ד"ל על הניסים עם וי"ו [כלומר 'ועל הניסים'] דמישך שייכא לגוף הברכה, ולשון הרמב"ם (פ"ב מהל' תפילה ה"ג) הוא ד'מוסיפין' בפורים וחנוכה על הניסים באמצע הברכה.

ולפי"ז א"ש מה דאין להזכירו בברכת מעין שלש, דכמו דאין מוסיפין בברכת הארץ של מעין שלש ברית ותורה [אע"ג דמעבדין בברכהמ"ז] כיון דהיא ברכה קצרה, א"כ ה"נ אין מוסיפין ניסי חנוכה ופורים, דכיון דאין היא הזכרה בפ"ע דמקומה היא בברכת הארץ אלא דהיא תוספות לעצם הברכה א"כ בכה"ג שאומר ברכה קצרה אין מוסיפין נס דפורים וחנוכה וכמשי"כ.

המג"א באו"ח (סי' תרנא סק"ה) כתב וז"ל "כ"כ הרד"א בשם הרמב"ם שאם בשעה שהדליק נר הראשון היה כוונתו להדליק אחרות, א"צ לברך ואם בירך והדליק ואח"כ נזדמן לו נרות מברך בכל פעם" עכ"ל, יעו"ש.

ומבואר להדיא דדעת הרמב"ם היא דמברך ברכה בפ"ע על הנרות שמדליק מדין מהדרין, וכבר הסתפק בזה הגרע"א בתשו' (ח"ב סי' יג), ויעו"ש שכתב דנחלקו בזה הפר"ח והאליהו רבה יעו"ש.

אלא דהא מיהא צ"ב, דהרי בחי' מרן רי"ז הלוי (סוף הל' חנוכה פ"ד ה"א) כתב לבאר בדעת הרמב"ם שאין כלל חיוב להדר, וא"כ צ"ע למה יברך עליו והא"י יכול לומר 'צוננו' כיון דאין חייב כלל להדר יעו"ש.

עוד צ"ע דיעו"ש שר"ל בדעת הרמב"ם דדין ואנהו לא שייך אלא רק לעיקר המעשה, אבל כשפירש ההידור אינו שייך למעשה המצוה כלל, ומש"ה ס"ל להרמב"ם דההידור דנר לכאור"א נעשה בהדלקה אחת, ודלא כהרמ"א דיש הדלקה מיוחדת לכאור"א, דלפי"ד הא נמצא דההדלקה השניה היא רק משום הידור בלבד והיא נפרדת מעיקר המעשה ולא שייך בה ברכה, יעו"ש.

וא"כ צ"ע דלכאורה היה נראה לפ"ז דאם הדליק ופירש ואח"כ מצא עוד נרות, אין לו להדליק כלל דכל שסילק ידיו מעיקר המעשה נמצא ממילא דההידור שבא לאחר מכן אינו מכלל המצוה ואין זה בכלל ואנהו.

ובע"כ צ"ל דהא דס"ל להרמב"ם דגם אם מצא אח"כ עוד נרות ולא היה דעתו עליהן בעת ההדלקה חוזר ומברך ומדליק הוא משום דשאני נר חנוכה שהוא מצוה שיש בה שיהיו דכל משך הדלקתו עדיין מצותו קיימת, וכך כתב הרא"ש בפ"ק דפסחים (סי' י) דהא דמברך להתעטף בציצית ולהדליק נר חנוכה הוא משום דיש בהם שיהיו מצוה, ובתשו' רע"א (שם) כ' דמה"ט גם לאחר שגמר המעשה הדלקה יכול לברך כיון דעדיין עוסק במצוותם, ואף דאינו עושה מעשה יעו"ש, וא"כ נראה דמה"ט לא חשיב פירש מהמצוה, דאע"ג דעצם המעשה כבר נגמר מ"מ כיון דעדיין מצותו קיימת ונמשכת שייך להוסיף בו הידור, דאע"ג דלעולם אין ההידור בעצם מעשה המצוה, מ"מ כיון דהמצוה נמשכת חשיב שההידור שייך למעשה המצוה.

ולפי זה יש לומר דרק במילה הוא שנחלקו הרמב"ם והטור אם מילה הוי מצוה נמשכת לאחר שפירש [עיין בבית הלוי (ח"ב סי' מז) בביאור מח' הרמב"ם והטור], אולם בנר חנוכה ודאי שיש כאן שיהיו מצוה ושייך קיום דין ואנהו אע"ג דפירש. ומכל מקום אתיין היטב נמי מש"כ מרן הגרי"ז דבכה"ג דההידור הוא בזה שיש הדלקה מיוחדת לכל או"א דאז היא נפרדת מעיקר המעשה ואינה נמשכת, והוי כמו שהדליק נרות לאחר שכבה הנר שהדליק, דבכה"ג ודאי דלא שייך להדר, ודו"ק.

ביאורי תפילה

מעוז צור

אז אגמור בשיר מזמור חנוכה המזבח. כלומר אע"ג דבבנין בית ראשון ושני הוצרכו לומר עוד מזמורים, וכדמבואר בשבועות (טו, ב) דאמרו גם שיר של פגעים [יושב בסתר עליון] ושיר מזמור לדוד וגו' מה רבו צרי, אולם בבנין בית שלישי יהא די באמירת מזמור שיר, ובזה תגמר חנוכה הבית.

והביאור בזה הוא, דהנה הרמב"ם (בפ"י מהל' בית הבחירה ה"ב) כ' וז"ל "וכיצד מוסיפין על העיר וכו' ואומר ארוממך ה' כי דליתני וגו'" עכ"ל. ויעו"ש בכס"מ שם וז"ל "ורבינו לא כתב אלא ארוממך ה' וגו' וצריך טעם למה, ובשלמא מה רבו צרי איכא למימר דלא נאמר אלא באותו זמן שהיו הצרים מתלוצצים עליהם אבל היכא דאין צרים מתלוצצים עליהם לא אמרינן ליה אבל יושב בסתר עליון משמע דלעולם אמרינן ליה, וי"ל מזמור יושב בסתר עליון נמי אינו ענין לאומרו אלא כשיש צרים הנלחמים בהם כדכתיב מחץ יעוף יומם וגו'" יעו"ש. וכן הוא בתו"ס שבועות (שם) דאויבים היו מצערים להם בשעת הבנין ולכן אמרו יושב בסתר וגו' [ועי' במהרש"א שם בח"א שם] דגם מזמור שיר חנוכה הבית לדוד קאי על בנין בית שני ועל אלו שרצו לבטל בנינו יעו"ש.

נמצינו למדין, דכל אלו המזמורים אמרו אותם בבית ראשון ושני מפני הצרים המתלוצצים עליהם והאויבים הנלחמים בהם.

ומעתה נראה דזהו ביאור הפזמון, לעת תכין מטבח מצר המנבח אז אגמור בשיר מזמור חנוכה המזבח, דלאחר שתכין מטבח מצר המנבח, וכבר לא יהיו צדים הנלחמים בנו, על כן אז אגמור בשיר מזמור חנוכה הבית, ר"ל דיהא די באמירת מזמור שיר לחנוכה המזבח, ולא נצטרך לומר שיר של פגעים ושיר מזמור לדוד, דכ"ז הוא רק כשיש צרים הנלחמים בנו, אבל לאחר שיהיה הטבח בצר המנבח לא נצטרך לומר שיר של פגעים ושיר של מזמור לדוד מה רבו צרי וגו', כמו דלא הוצרכו לאומרם בהוספה על העיר והעזרות, וכמשי"כ.

על הניסים

ואחר כן באו בניך וכו' ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך. כתב הרמב"ם (בפ"י מהל' בית הבחירה הל' כג) וז"ל "בשעה שנכנסים הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה מצוה שיהיו נכנסים כהנים תמימין, לא מצאו תמימין, יכנסו בעלי מומין ואם אין שם כהנים יכנסו לוי"ם עיי"ש. ולפי"ז גם בחנוכה הכהנים הם שנכנסו לדביר הבית ופינו את ההיכל, ושוב מצאתי להדיא כן במגילת אנטיוכוס.

ובזה אתי שפיר הא דאמרינן ואחר כן באו 'בניך', משום דשפט לוי נקראים בניו של מקום, וכן הוא להדיא בדה"ב (ב כט, יא) "בני עתה וכו' כי בכס בחר ה' לעמוד לפניו ולשרתו ולהיות לו משרתים ומקטרים וגו' ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויוציאו את כל הטומאה אשר מצאו בהיכל ה' וגו'" (עי' עירובין קה, א). והן הן הדברים בגושה דעל הניסים, ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך, ודו"ק.

והנה המג"ח הסתפק בטומאה שהכהנים מזהרים עליה, אי חשיב כאין שם כהנים ומותרים הלויים ליכנס להיכל או לא (ועי' בחסדי דוד תוספתא כלים פ"א), ולכאורה כיון דמבואר במגילת יוגית דטהרו הכהנים את העזרה מן ההרדגים ומן הטומאות, הרי דגם בכה"ג דכהן מזהר על טומאת מת אין ללויים ליכנס להיכל. וי"ל דבהיכל נמצאו רק צלמים וע"ז ואילו ההרדגים היו בעזרה.

פארד עלי

במשנתו של מורינו ראש הישיבה - הגר"נ פרץ שליט"א

מאי חנוכה

גזירות יוון כנגד ג' עמודי העולם

שמעתי לבאר מה שאומרים ב"על הניסים" שמסר גיבורים ביד חלשים ודבים ביד מעטים, זה נחא, אבל מה הנס בכך שמסר טמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, חדים ביד עוסקי תורתך, וצ"ב מה הנס בכך, אטו טמאים ורשעים חדים יש להם לגבור יותר? אתמהא! אלא שזהו הסיבה לנס מדוע ניצחו המועטים החלשים, בגלל שהיו טהורים וצדיקים ועוסקי התורה"ק, וביאור הדבר עפ"י הגמ' מעילה י"ז א', שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו את הנדות. הלך רבי ראובן בן אסטובלי וסיפר קומי (תספורת של גויים, בלורית מאחורה ומגלח לפניו (על מצחו)), והלך וישב עמם, א"ל מי שיש לו אויב יעני או יעשיר (רצונו שאויבו יעני או רצונו שאויבו יעשיר), אמרו לו יעני, אמר להם א"כ לא יעשה מלאכה בשבת כדי שיעני אמרו טבית אמר ליבטל ובטלוח, חזר ואמר להם מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא אמרו לו יכחיש, אמר להם א"כ ימולו בניהם לשמונה ימים ויכחישו, אמרו טבית אמר ובטלוח, חזר ואמר להם מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט אמרו לו יתמעט, א"ל א"כ לא יבעלו נדות, אמרו טבית אמר ובטלוח. הכירו בו שהוא יהודי החזירום. עד כאן. וצ"ב מדוע החזירום אחר שנתגלה שיהודי הוא, והרי דברים של טעם אמר להם, וקיבלו דבריו, ומה בכך שיהודי הוא, ובפשוטו כיון שהוא יהודי יעשו ההיפך מדבריו אפילו שאמר דברים של טעם. אך נראה שהבינו מכך שדואג כ"כ לבטל את הגזירות שבאמת אצל היהודים זהו ההיפך ע"י שמירת השבת מתברכים מעשי ידיהם, וע"י שמירת הברית מקבלים כח רוחני שמחזק רוחם וממילא גם גופם, וע"י הטבילה והטהרה מתברכים בריבוי פר"ד.

ונראה ביאור הגזירות שהם כנגד שלושת העמודים תורה ועבודה וגמ"ח, וזאת רצו לבטל היוונים בגזירותיהם, שביטול התורה בזה יתמעט חלילה כח התורה, ולכן ביטלו את השבת ולא יהי' להם יום מנוחה לעסק התורה"ק. ומילה - זה כנגד עבודה, שהמל את התיטק הוא כמו קרבן לד'. והטהרה זהו כנגד חסד, שע"י הטהרה מתחדשים כל ימיהם, ונעשית לו חדשה ככלה ומתחזק השלום והאהבה, וזהו כנגד חסד, שהוא חיזוק ההטבה והשלום בין אדם לחבירו. **וחזו** כנגד ג' עבירות ע"ז שפ"ד וג"ע, **שע"ז** הוא הפגם הגדול ביותר בקשר של האדם לקוהו, ופ"ד הוא הפגם הגדול ביותר בין אדם לחבירו, וג"ע הוא הפגם השפל ביותר בלקיחה של התאות לעצמו, ונמצא שג' עבירות החמורות הן כנגד ג' עמודי העולם שעליהם העולם עומד.

וכנגד זה באו היוונים וגזרו ג' גזירות הנ"ל שבת מילה ונידות, שבת - הוא חיזוק האמונה בבורא העולם ששבת מן המלאכה ביום השביעי, וזהו **כנגד ע"ז**, וע"י השב"ק עוסקים בתורה"ק ודבקים בד', ולזאת ביטלו את השבת. מילה - הוא מקום הברית שבירת תאוות העריות והשומר הגדול **מג"ע** - ונידות - ע"י שהנשים תהיינה נידות ימנעו בעליהם מלהתקרב אליהם, ויתבטל פ"ד, ואין לך שפ"ד גדול מזה. ואם ח"ו ע"י אי שמירת הברית שאינם נימולים ותתגבר תאוותם ולא יוכלו לעמוד בנסיון הנידות, הרי הרוויחו שהכניסו טומאה ח"ו בכלל ישראל.

הא קמץ שרצו לפגוע בג' העמודים עליהם העולם עומד, כלומר עליהם בלבד יש חיות וקיום לעם ישראל, ובלעדיהם בתוך ב' וג' דורות לא ישאר שם ישראל ח"ו, והיו ככל הגויים, כמו שאנו רואים עכשיו שאין זכר למצרים של פעם ולא לבבל, ולא ליוון של פעם וגם לא לרומי של פעם, וגם לא פרס של פעם, כן חשבו שבזמן לא רב כבר לא יהי' זכר לשונאי ישראל. וכמעט שעלה הדבר בידם ל"ע, והחשיכו עיניהם של ישראל, והיראים התמעטו והתחבאו, והמתיוונים והנגרדים, ותינוקות שנשבו, שטלדו בבתיים שאין שם תורה, שבת, מילה, וטהרה, רק תרבות גופנית, ופאר כח וחזק גוף האדם הי' כל משאת נפשם, והכבוד הגדול לחיות מיוחד ומקורב לעם "החזק" ביותר בעולם, שממלכות ומדינות כרעו לפנייהם, אפילו פרס שהייתה המעצמה האדירה ביותר לפנייהם נמחקה מעל פני האדמה לרגלי היוונים, והצלם של אנטיוכוס ובגריס ומיקטר הי' בכל פינה. לא הי' נראה צל של סיכוי להמשך קיום האומה של הקב"ה.

ביום בזכות המעטים שמסרו נפשם על השבת והמילה והטהרה ועסק התורה"ק, ולא וויתרו על קוצו של יוד, כח מסירות נפשם שנשרפו במעדות על שמירת השבת, ונעקדו על קיום מצות המילה ונעקדו ע"י קיום הטהרה, מסירות נפשם בגבורה נתנה עוז ותעצומות לעם המועט ששרד, מתי מספר, לקבל כוחות רוחניים עליונים, ונכנסה בהם רוח גבורה ועזות דקדושה לעמוד נגד ממלכת הממלכות, ולגלות את אור האמת, השגחת ד' ית"ש על עושי רצונו, ו"חטבה", חנו "כה", ו"כה" היינו השכינה בגילוי ובבהירות. וכך פרסום הנס ע"י המופת הגדול בנרות. להודיע ולהתוודע שלא הי' זה ניצחון טבעי כלל וכלל, רק נס ומופת מאין כמוהו, ועדות לעולם כולו שהשם יתברך שורה בעם ישראל, לא יטם ולא ישן. **וא"ש** שבזכות הטהרה שהוא כנגד גמ"ח וההיפך משפ"ד, וע"י העבודה שהוא כנגד הברית המילה, וההיפך מגילוי עריות, וע"י התורה"ק שהוא קיום וחיזוק האמונה בעם ישראל, (ובשב"ק זהו זמן של עסק התורה"ק והאמונה בד' בכל עס ד'), שהוא ההיפך מעבודה זרה, ע"ז זכו שגברה ידם בהשגחת ד' ית"ש עליהם. **וחזו** "טמאים ביד טהורים" (טהרה) "ורשעים ביד צדיקים" (מילה) כידוע ששם צדיק בכמה דוכתי נאמר על שמירת הברית, קיום המילה, ורשעים על הפרת הברית, חדים ביד עוסקי תורתך (תורה - שבת).

סוף דבר, שזמן חג החנוכה הוא זמן של חיזוק בג' עמודי עולם, בתוה"ק, בעבודה - להודות ולהלל, ובגמ"ח - חסד וצדקה. ובהחזקת התורה יש חיזוק לג' העמודים שהצדקה טפה חסד הוא ועל ידו עוסקים בתורה, והלב נפתח להודות ולהלל על נסיון ועל נפלאותיך ועל ישועתך. וג' סיבות, כידידע הם חזקה לסיבה ועילה אל הדבר היוצא ממנו וה' נהג ג' סיבות הם הם הסיבה הגדולה לנס הגדול של חנוכה.

וכן פירש הגאון הרב יעקב פרידמן שליט"א ראש ישיבת תפרח את הפיסקא "רבת את ריבם" שב'על הניסים', שהחשמונאים הקדושים נלחמו למען ד', אך בהרגשה שזהו "ריבם", ריב שלהם בעצמם מה שבאו להשיב את התוה"ק, ורק משום כך זכו לניסים. ולפמשנ"ת זהו בא ע"י המסי"נ על הטהרה, והעבודה ועסק התורה, שהאדם מתרומם והתורה נעשית חלק ממנו, וכאבו על התדרדרות הכלל בכלל, ושיבחת התוה"ק בפרט, מבעירה את ליבו לצאת למלחמה עבור מה שהוא נשמת חייו שלא שייך בלתי אפילו רגע אחד, ובזה תלוי שרשרת הדורות שלו להיותם קשורים למסורת אבותינו אברהם יצחק ויעקב, וקבלת התוה"ק ע"י מרע"ה, ועל זאת מחרף נפשו למות במסי"נ. ועל כן הקב"ה עשה להם ניסים ונפלאות ותשועות גדולות.

יבאר ענין קירבת הבו"ת בנס פך השמן

המלחמה החזיתית של היוונים היתה בעיקרה ויסודה דבר אחד לנתק את עם ישראל מהרבש"ע, ומלחמתם היתה לא על עצם לימוד התורה בתורת חכמה ככל החכמות אלא על מה שהיו "עוסקי תורתך" תורה שלך, של נותן התורה, והרי על זה היתה התביעה הנוראה בסוף בית ראשון "על עזבם את תורתך", שלא ברכו בתורה תחילה. ויש לשאול וכי על זה מגיע חורבן הבית, העיר הקדושה, וארעא קדישתא ועמא קדישא, על מה, על חיסרון ברכה"ת, אלא ביאורו (ע' ב"ח סי' מ"ז), שלמדו תורה אלא שלא הי' לשם נותן התורה, אלא למדו התורה כל אחד לאינטרס שלו, רק בלי כוונה לידבק בנותן התורה להשרות שכית עוזו עלינו. ועל זה באו ענשים חמודים כ"כ.

ומעתה מובן מדוע קיבלו נס פך השמן, משום שנס הניצחון גרידא, ייתכן שבא רק כנגד מסירות נפשם ולכן קיבלו את נס הניצחון, אך להג"ל, ע"י נס פך השמן נטוודע שהבו"ת עמם, שעל זה נלחמו ומסרו נפשם שיהי' קשר אדוק בלי פירוד כלל וכלל בין התוה"ק לטתנה, ועם ישראל ידבק ויתחבר תמיד עם הרבש"ע נותן התורה. ובמצאית פך השמן זית זך טהור עם הגס שדלק שמונה ימים, כראוי למבקשי ד' יתב"ש, שמתעקשים על שמן טהור כדי שההכנה לדביקות בד' תהי' מושלמת, אף שאפשר לצאת י"ח בשמן זית טמא, דכשהכלים והמשמשים טהורים גם העבודה טהורה ביתר שאת ויתר עוז. והקב"ה הראה להם, מסרתם נפשכם בשביל שלא יהי' ניתק מנותן התורה, טורחכם ויגיעכם נשא פרו, ואני עמכם, ומראה לכל העולם שאני הרבש"ע שמח בכם, ונחת רוח לפני מהמסי"נ שלכם, והתצאות - חיבור ודיבוק עם ד' יתב"ש, והארת פנים של נותן התורה אל מקבלי'.

ע"י ניצחון החשמונאים נתגבר כח התורה בעולם

היוונים פעלו מהפך בעולם, וכיון שחלחלו הדברים בלב ישראל השפיעו אף על ההשפעה של הקב"ה בבריאה ולעם ישראל בפרט. הנבואה פסקה בעת תקופת יוון, ומתקופה קשה זו, החלה מיד תקופת תושבע"פ, ובראשה שמעון הצדיק, שאפילו אלכסנדר מוקדון המלך הגדול השתחוה לפניו, שתמיד רואה אותו לפניו במלחמותיו, עד אותה תקופה לא הי' מחלוקות כמעט, ומעת החלה תקופת תושבע"פ, החלה תקופת המחלוקות וטריבתה התורה, וכתבו בספרים הק' שעד עתה הי' הכל מגיע ע"י הנביאים דבר ד' כדת מה לעשות, ובת קול יוצאת מן השמים, אבל עתה שנכנס השקפת יוון שאדם צריך לפעול עפ"י שכלו ודעתו, ולא רק לקבל מה שאומרים לו, אף שהחשמונאים ניצחו וחזר הקשר האדוק עם הרבש"ע, אבל החלה תקופה חדשה כנגד החושך של יוון, ומתוך החשך שהחשיכו עיניהם של ישראל לאמר "אין לכם חלק וכו'", מזה נפא פרח לה חכמת התורה ונעשו כמעין המתגבר בתורה, שהתאחדה לה ההתבטלות לדבר ד' מחד גיסא, והרצון העז לברר כל דבר בשורשו וטעמו, ואור התורה האיר לעיני כל ישראל, שליוונים הי' נגיעה בתורה שבכתב שותרגמה ליוונית. אבל בתושבע"פ לא הי' להם חלק ונחלה, והוא ששמד על עם ד' שלא להיות מושפעים מהיוונים ומתייוונים, וכנגד חכמת יוון ותרבותי', פרחת התוה"ק שבעתיים.

עם ישראל מעל הטבע, היוונים - טבע, קול המונה של רומי מכהה גלגל חמה, וגלגל חמה מכהה קול המונה של רומי, שהמונה של רומי, שאע"פ שמכעיסים לפני המקום, הרבה בנ"א אצים רצים לדרכם ועולם כמנהגו נוהג, ונראה לעיני בנ"א שהעולם נוהג עפ"י טבע ותו לא מיד, אבל גלגל חמה מראה שיש אלוקים גדול משגיח ורואה הכל ומטהיג את עולמו כרצונו, ואין טבע כלל. שמעתי בשמו של הגאון הרב משה שפירא זצוק"ל, שתיבת אלוקים מורכב משתי מילים - אלה - ים - "מי אלה", - "מי ברא אלה", כשאותה רואה את הטבע ומנהגו של העולם, הסתכל בגלגל חמה ורתבון "מי ברא אלה".

ונראה לפרש לפי"ז, מה שאמר משרע"ה "מי לד' אלי", והייט "מי", המתבונן "מי לד'" כלומר ששואל "מי" ברא "אלה", אלי, יכול לבוא אלי להילחם בעבור כבוד שמים, ונקבצו אליו כל בני לוי שאין להם דבר בעולם חוץ מרצון ד', כי תמיד שואלים "מי אלה" והתשובה היא - "אלוקים" אין עוד מלבדו, אין טבע ומנהג של עולם.

ויש להוסיף [מהרב הגאון ר' אליעזר כהן שליט"א], שהניצחון של החשמונאים הי' מוכרח להתקיים שכן בזה היתה תלוי ועומדת הצלת התורה באותו דור וחשבת יוון, שהחשיכו עיניהם של ישראל והי' מוכרח להתקיים המהפך ולהשליט כוחה ומלכותה של התוה"ק, ועל ידי שהוסיפו בהידור, להדליק בשמן זית זך טהור דוקא, שזו דביקות ורוממות מיוחדת בד', לכן זכו לאור באור החיים פני ד' ע"י נס פך השמן הטהור, ונעשה להם הגס העל טבעי עם חיבה ותוספת על הגס, להראות את העולם שהשינה שורה בישראל.

מעשרות לבתחילה

חשיבות ההפרשה בבית, בעיני גדולי ישראל

כתוב בספר חוט שני למרן הגר"נ קרליץ זצ"ל [הלכות מזוזה עיני יו"ד עמוד תטז]: ועל כן יש לשבח את ועדות הכשרות שמשתדלים להקפיד ולהציל כמה שאפשר מחששות של טבל ודמאי, מ"מ עדיין לא יצאנו בודאות מחשש דמאי, [ולפעמים אף גרוע יותר מכך, חשש טבל], ולכל הפחות הם ספק דמאי, על כן כל אחד צריך להיות המשגיח על עצמו, וללמוד וללמד בביתו את צורת ונוסח הפרשת תרומות ומעשרות, ולהקפיד ולהפריש מכל דבר שנכנס הביתה, וכן מכל מה שאוכלים מחוץ לבית כגון אצל ההורים או בשמחות, וכן הנהיג החזון איש.

כתוב בדרך אמונה למרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל [פ"ד מעשר בבאווה"ל]: ראוי לכל ירא שמים לחזור ולעשר בלי ברכה כל מה שקונים, אפילו במקום שיש משגיח טוב ובקי וירא שמים, כי בכל דבר ציבורי קורה תקלות כמה פעמים כנודע מפי הנסיון רבות כאלה.

מרן רה"י הגרי"ג אידלשטיין זצ"ל נהג מאז ומעולם לעשר כל דבר מכל הכשר [מבנו שליט"א].

מרנן גדולי ישראל שליט"א

מרן הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א: הנהגה טובה להפריש תמיד בבית, גם כשיש הכשר מעולה, ולענ"ד מעיקר הדין יש מקום להחמיר לעצמו כן [תשובות והנהגות ח"ג סי' שמ יעויין שם כמה טעמים].

כותב הגר"י אפרתי שליט"א "שרשכבה" ג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל כשהגיע סחורה לביתו (פירות וירקות או מאכלים שיש בהם מגדולי קרקע), היה לוקח מכל מין קצת יותר מאחוז ומניחם בנפרד, ומייעד אותם לתרומה גדולה ותרומת מעשר, אחר כך היה אומר את כל נוסח ההפרשה וכו', על אף שהיה מקפיד במשנה הקפדה על כל דקה ודקה בלימוד התורה, הרי הנהגתו הייתה שבדבר זה אין לחוש לזמן שדורשת ההפרשה, והיה מפריש מכל תוצרת, מכל הכשר שנכנס לביתו, ללמדנו על חשיבות הענין בבית של תורה" [מרווה לצמא בשלח תשע"ט], ובספר ישא יוסף להגר"י אפרתי שליט"א [זרעים סי' כד] כתב בשם מרן זצ"ל בעל נפש הירא וחרד לדבר ה' כדאי שינהיג עצמו להפריש מכל דבר הנכנס לביתו, ובפרט שידוע כי גם במקומות שיש בהם השגחה על תרומות ומעשרות, נזקקים הם לכמה עקולי ופשוטי.

מרן רה"י הגראי"ל שטיינמן זצ"ל היה מקפיד מאד להפריש תרומות ומעשרות מכל דבר שנכנס לבית, מכל כשרות גם הנחשבים למהודרים ביותר [מכתב תלמידו הגרמ"י שניידר שליט"א].

מרן רשכבה"ג רבינו הגדול הגר"ד לנדו שליט"א: החזון איש אמר לעשר בבית כל מה שקונים, יש הרבה טבל במפעלים, טבל זה יותר חמור מגבילה זה מיתה בידי שמים, ואולי כדאי להפריש גם חלה*, אע"פ שיש השגחה טובה, חלה זה פירור [מתוך הקלטה].

*היינו במוצרים שיש חשש חיוב חלה.

קצת מהלכות תרומות ומעשרות

• חיוב תרומות ומעשרות

א. מאכל אדם הגדל בארץ ישראל חייב בתרומות ומעשרות¹, וכל זמן שהם לא הופרשו ממנו הוא נקרא טבל שהוא אסור באכילה².

• איך מפרישים?

ב. איך מפרישים תרומות ומעשרות?³ נוטל מן המאכל יותר מאחד ממאה ומבדילו מן השאר, ואומר את נוסח ההפרשה הכתוב בסידור⁴, ואם יש ברשותו את הנוסח יכול לומר כל ההפרשות והחילולים יחולו כמו שכתוב בנוסח שברשותי כדת, ואין צריך לפרט הנוסח⁵, וכן יכול לומר שהכל יחול כמו שכתוב בנוסח שברשות פלוני כדת⁶.

• חילול מעשר שני

ג. את המעשר שני צריך לחלל על מטבע מיוחדת⁷, [גם בשנת מעשר עני יש הרבה מוצרים שעל פי ההלכה צריך להפריש מהם מעשר שני⁸], וכיון שיש הרבה פרטי דינים בהלכות חילול מעשר שני,

כדאי להיות מנוי בקרן המעשרות או במשמרת המעשרות⁹.

ד. אם יש לו מנוי בקרן המעשרות יכול לקחת יותר מאחד ממאה ולומר: **כָּל הַהִפְרָשׁוֹת וְחִלּוּלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְרִבְעִי יִחְלוּ כֶּדֶת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנוֹסַח לְמִנְיֵי הַקֶּרֶן לְחִלּוּל מַעֲשֵׂר שְׁנִי**, וכן אם יש לו מנוי במשמרת המעשרות יכול לומר: **כָּל הַהִפְרָשׁוֹת, וְחִלּוּל מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְרִבְעִי, יִחְלוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנוֹסַח שֶׁל "מִשְׁמֶרֶת הַמַּעֲשֵׂרוֹת" כֶּדֶת**.

• ספק מעושר

ה. במקום שיש צד שכבר הופרשות תרומות ומעשרות יפריש בלא ברכה, ואין צריך ליתן המעשר ראשון ללוי והמעשר עני לעני, ומותר לאוכלם¹⁰ [אך היותר מאחד ממאה הנ"ל אסור באכילה].

• דיני התרומה

ו. צריך לדקדק שבמה שמניח בצד יהיה בודאי יותר מאחד ממאה¹¹, מכל מין החייב בתרומות

1. שו"ע יו"ד סי' שלא סי"ג [גם פירות חו"ל שנגמרה מלאכתן בארץ חייבים יעוי' שו"ע שם סי"ב].

2. וידוע שמאכלות אסורות מטמטמות הלב ומוליד טבע רע [רמ"א וש"ך יו"ד סי' פא ס"ז], וכתב בדרך אמונה [הקדמה להלכות תרומות] שטבל מטמטם הלב, ועי' חוט שני [פ"א תרומות ה"א] שיש פגם באכילתו כמאכלות אסורות.

3. קונטרס הלכות תרומות ומעשרות על פי החזו"א [נדפס בסוף ספר דרך אמונה ח"ג].

4. במה שחייב במעשר שני זה בתנאי שיש לו מטבע מיוחדת, אך אם אין לו עיין להלן.

5. חזו"א דמאי ס"ו סק"ו וקונטרס הל' תרו"מ ע"פ החזו"א הנ"ל.

6. וכתב בדרך אמונה [פ"ג תרומות בבאור הלכה] דדעת מרן החזו"א דאין שום פיקפוק על הנוסח הקצר, ואפשר לעשר כך לכתחילה, ורק שאין ראוי לתלמיד חכם לנהוג כן תמיד דהוי כשכחת התורה. [וכתב בספר שערי תורת הבית להגר"י טשזנר שליט"א [ח"א ס"ט פ"א] שמי שעלול להתבלבל או לדלג מהנוסח ולקלקל ההפרשה, ודאי שעדיף שיאמר את הנוסח הקצר, [וכעין זה אמר לי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל], עוד כתב שם שהרבה נוהגים להשתמש בנוסח הארוך בדברים שחייבים לעשר מעיקר הדין, ובנוסח הקצר בדברים שהם בחשש טבל].

7. צריך א. מטבע שיחדה לחילול מעשר שני ב. כדי לחלל מעשר שני פחות משווה פרוטה צריך פרוטה חמורה, [דהיינו מטבע שחיללו עליה פעם אחת מעשר שני מהדרגה הכי חמורה].

8. שנים א'ב'ד'ה' לשמיטה הם שנות מעשר שני, אבל יש כמה הגדרות הלכתיות אין למדוד את השנה [יעיין חזו"א שביעית ס"ז סקט"ז], ולכן חוץ מירקות שאזלינן בתר ראש השנה ובתר לקיטה, מצוי בשנת מעשר עני הרבה מוצרים שעל פי הלכה חייבים במעשר שני, לכן תמיד כדאי להפריש גם מעשר שני וגם מעשר עני.

9. קרן המעשרות טלפון 02-6488888 משמרת המעשרות 0737507575.

10. קונטרס הלכות תרו"מ על פי החזו"א.

11. שו"ע יו"ד סי' שלא סכ"ד.

ומעשרות¹², ואם מיעט מזה יעשה שאלת חכם¹³, בזמנינו אין צריך שהתרומה תהיה מהיפה¹⁴, אבל צריך שתהיה ראויה לאכילה¹⁵.

• פירות חבירו

ז. אין אדם מפריש תרומות ומעשרות על פירות חבירו בלא רשותו¹⁶, אבל אם בעל הבית גילה דעתו שמרוצה שיפריש נוהגים שזה מועיל מדין זכין¹⁷, אורח יכול לעשר את מה שנותר לו לאכול, שהבעל הבית רוצה שיהא לו קורת רוח¹⁸.

• שני מקומות

ח. הקונה פירות שיש חשש שאינם מעושרים כדין, משני מקומות או משני תאריכים, צריך לעשר מכל סחורה בנפרד¹⁹.

• תנאי בערב שבת

ט. בשבת ויום טוב אסור להפריש תרומות ומעשרות²⁰, אבל התירו חז"ל להפריש אם אמר בערב שבת או יו"ט את נוסח התנאי המובא בהערה²¹, וכן אם יש ברשותו את נוסח התנאי, יכול לומר²² בנוסח הקצר: **כָּל הַהֶפְרָשׁוֹת, וְחִלּוּלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְרִבְעֵי, וְהֶפְרָשַׁת חֻלָּה, יִחֻלוּ כְּמֹו שְׁפָתוֹב בְּנוֹסַח לְעֶרֶב שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שְׁבִיּוֹתֵי כְּדָת** [או של הקרן לחילול מעשר שני כדת או של משמרת המעשרות כדת]. אע"פ שעשה תנאי בערב שבת צריך בשבת [ויו"ט] להפריש שוב כרגיל²³, [בדבר שהיה ברשותו מערב שבת ויו"ט התנאי מועיל אפילו לטבל ודאי, אבל אם לא היה ברשותו מועיל רק לדמאי²⁴], אם שכח לעשות תנאי יעשה שאילת חכם.

12. שאין מפרישים ממין על שאינו מינו, ואפילו בדיעבד לא חל [שו"ע שם סנ"ד].

13. ההוראה המקובלת היא שממעט במעשרות ישאל על ההפרשה, דהיינו שיקח ג' אנשים [אפי' הדיוטות] ויאמר להם: אילו ידעתי שהפרשה זו מקלקלת לא הייתי מפריש כך, ויאמרו לו ג"פ מותר לך, ואז בטילה הפרשתו [שו"ע שם סמ"ח וחזו"א דמאי סי"ב סק"ד] ויחזור ויפריש שוב כדין. [אם כבר אכל מהפירות עי' חוט שני הל' מעשר פ"א הי"ג]. אם אינו יכול להישאל יתכן שיש מקום להקל [אפי' בלא שאילה], שיוסיף ליותר מאחד ממאה ויפריש מחדש [עיין חוט שני שם].

14. שו"ע שם סנ"ב.

15. חזו"א [דמאי סט"ו].

16. שו"ע שם סעיף ל'.

17. רמ"א יו"ד סי' שכח ס"ג, ובדרך אמונה [פ"ד תרומות סק"ב ובבאור ההלכה שם] כתב: שהמנהג שאם גילה דעתו ואמר לאשתו או לבני ביתו שיפרישו תמיד, מהני מדין זכין, אף לדבר שלא היה בעולם.

18. ירושלמי פ"ז דמאי ה"א, [אך המגיע לשמחה, אינו יכול לעשר כל מה שרוצה, ורק מה שאוכל].

19. רמב"ם פ"ד מעשר [ועיי"ש בדרך אמונה בבאור"ל ה"א].

20. שו"ע או"ח סי' שלט ס"ד.

21. נוסח תנאי ארוך [מעותק מקונטרס הל' תרו"מ ע"פ החזו"א בהוספה ע"פ "משמרת המעשרות" ו"קרן המעשרות" שהחילול יועיל גם למחללים על של אחרים]: כל לשוני יתפרש על הצד היותר טוב על פי דין תורה ותקנת חז"ל, יותר מאחד ממאה ממה שאני עתיד להפריש יהא תרומה גדולה בצד צפוני, ואותו אחד ממאה הנשאר ועוד תשעה חלקים כמוותו בצד צפוני של הפירות יהיו מעשר ראשון, אותו אחד ממאה שהתנתי שיהיה מעשר יהא תרומת מעשר, ומעשר עני בדروמו, ואם צריך מעשר שני יהא מעשר שני בדروמו.

כל המעשר שני שבפירות, יהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה ורביע במטבע שיחדתי לחילול מעשר שני, ואם אי אפשר להתחלל כראוי כנ"ל יתחלל כנ"ל על המטבע שקיבלתי רשות לחלל עליה, ובקרן המעשרות לפי תנאי הקרן, ואם אין בו שווה פרוטה יהא מחולל הוא וחומשו בשוויים במטבע כנ"ל, ואם יש כאן נטע רבעי יהא מחולל כמו שאמרתי בחילול מעשר שני. מה שאפריש לחלה יהא חלה.

22. דרך אמונה פ"ט מעשר סקפ"א בשם מרן הגרי"ש אלישיב.

23. קונטרס הלכות תרומות ומעשרות ע"פ החזו"א, וחזו"א דמאי ס"ט סקי"ג.

24. רמב"ם פ"ט מעשר ה"ז.

• ברירה

מותר לאכול, ורק בסוף יקפיד לשייר יותר מאחד ממאה מכל מין, וכן אם יש ברשותו נוסח הפרשה בברירה יכול לומר לפני שאוכל בנוסח הקצר²⁷: כל ההפרשות וחילולי מעשר שני ורבעי יחולו כמו שכתוב בנוסח הברירה שברשותי כדת²⁸, [אם אין ברשותו נוסח לברירה עיין הערה²⁹].

י. המתארח אצל אחרים וחושש שאם יפריש תרומות ומעשרות בפניהם יפגעו, הורו גדולי ישראל שיכול לעשר ע"י ברירה²⁵, דהיינו שלפני שאוכל יאמר את הנוסח של הברירה [עיין בהערה נוסח ארוך לפתור בעיות שיכולות להיות]²⁶, ומיד

ההלכות עברו ביקורת של כמה ת"ח גדולים שליט"א. נשמח לקבל הערות 0533 108293

"דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". [סוטה יד' א']

25. הגרי"ש אלישיב והגרש"ז אויערבך [ארחות שבת ח"ב פכ"ב סע"א] והגר"נ קרליץ [חוט שני הל' מזוזה עמ' תיז] וכדעת השו"ע [יו"ד שלא סי"א] דבזה"ז יש ברירה, ועיין בגר"א או"ח סי' תיג שמשמע מדבריו שבמתנה בפירוש יש ברירה לכו"ע, [וגם לדעת החזו"א [דמאי ס"ט סקכ"א] דאין ברירה מבואר שם סק"ג דבדמאי יש ברירה וגם בספק טבל עי"ש סקכ"א דעת הר"ן], ויבלחט"א הגר"י זילברשטיין שליט"א כתב לנו שאפשר לעשות כן לכתחילה ואפילו בטבל ודאי, [כיון שכך סוברים השו"ע והגר"א].

26. וזה הנוסח הארוך הכולל גם חלה במשתייר [נעשה ע"י ת"ח מובהקים ובהסכמת גדולי הוראה שליט"א]: כל לשוני יתפרש על הצד היותר טוב על פי דין תורה ותקנת חז"ל*, וכל מה שאפריש הכוונה כל מין על מינו: במה שישתייר בסוף על מנת לא לאכול** [שהוא יותר מאחד ממאה מהפירות], בחלק שהוא יותר מאחד ממאה בצד צפון, חציו הצפוני הרי הוא תרומה גדולה, אותו אחד ממאה ועוד תשעה חלקים כמוהו בצד צפון של הפירות הרי הם מעשר ראשון, אותו אחד ממאה שעשיתיו מעשר, עשוי תרומת מעשר, ואם צריך חלה הרי היא חציו הדרומי של היותר מאחד ממאה הנ"ל, ומעשר שני הרי הוא בצד דרומו של הפירות, ואם צריך מעשר עני הרי הוא בצד דרומו של הפירות. כל המעשר שני שבפירות יהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה ורביע במטבע שיחדתי לחילול מעשר שני, ואם אי אפשר להתחלל כראוי כנ"ל יתחלל כנ"ל על המטבע שקיבלתי רשות לחלל עליה, ובקרבן המעשרות לפי תנאי הקרבן, ואם אין בו שווה פרוטה יהא מחולל הוא וחומשו בשוים במטבע כנ"ל. ואם יש כאן נטע רבעי יהא מחולל כמו שאמרתי בחילול מעשר שני [החילול באישור "קרבן המעשרות" ו"משמרת המעשרות" שיועיל גם למחלל על של אחרים]. *אם אני מפריש בפירות שלי כוונתי על כל הפירות [אא"כ מתכוין מפורש רק על מה שיאכל], ובאוכל אצל אחרים, כוונתי על כל מה שאקבל [אני או מי שביכולתי וכוונתי לתקן עבורו]. **אם כבר יזרק בגמר האכילה, כוונתי על מה שיזרק [כשמפריש אותו לזריקה].

27. כך הורה לנו מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א [וכתב לנו והחכם עיניו בראשו לנהוג בחכמה ולסדר הענין בצורה שלא ישימו לב שהוא מפריש תרומות ומעשרות].

28. ואורח יכול לעשר רק את מנתו וכנ"ל, ולכן על המנות שעוד לא הגיעו לשולחן ראוי לכתחילה שיאמר הנוסח שוב [ואפילו הקצר], עוד הערה: אם רוצה לעשר גם לבנו שבאחריותו יוסיף וגם עבור בני.

29. הנוסח הנ"ל כתוב בספר נאמן על המעשרות, לכן יכול לומר לפני שאוכל: כל ההפרשות וחילולי מעשר שני ורבעי יחולו כמו שכתוב בנוסח הברירה שבספר נאמן על המעשרות כדת.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת מקץ - חנוכה
מפלתו של יוחנן כהן גדול
חנוכה - הסיפור האמיתי

א' - עלייתם של המתיוונים - 1 | ב' - טעותו של שמעון - 3 | ג' - סופו של בית חשמונאי - 5

ביותר, זכה להיות זה שגובה את המיסים. בלשון הקודש זה נקרא 'מוכס' - האיש שהתמנה לגבות את המס.

יוסף בן טוביה זכה במכרז עם ההצעה הגבוהה ביותר, ובכך הפך לגובה המיסים בארץ יהודה ובסוריה; ותלמי מלך מצרים נתן לו חיילים. כעת החל יוסף בן טוביה להסתובב ולגבות מיסים, כשהוא מלווה בחיילים גויים. אלא שהמיסים שהוא גבה לא היו בשיעור המקובל, אלא הוא הפריז על המידה וגבה מיסים ככל העולה על רוחו. ומי שלא שילם את המיסים ברצון, זכה לטיפול חסר רחמים לחלוטין. ערים שלמות הוחרבו על ידו.

מערכת של הפחדה

הוא הגיע לאשקלון וליפו, שהיו ערים נוכריות, ושרף אותם עד היסוד לאחר שסירבו לשלם את המיסים שהושתו עליהם. המיסים היו מופרזים; הוא פשט מעליהם את עורם. הוא החזיר את השקעתו הראשונה ב-10,000%. זה היה יותר מדי; אנשים לא הסכימו לשלם את זה. הוא היה לוקח את מנהיגי העיר ונכבדיה, אנשים של צורה, והורג אותם. וכשהאנשים ראו את מנהיגיהם מוצאים להורג הם פחדו, הם שילמו את המיסים בעל כרחם.

הוא בנה רשת גדולה של גובי מיסים; הוא היה כמו מאפיונר. תארו לעצמכם שח"ו המאפיה היתה תופסת את השלטון במדינה. אלא שהם היו גרועים מהמאפיה. הוא מצץ את דמם של היהודים, והוא ואנשיו הפכו להיות עשירים מופלגים. הארץ כולה היתה מרושתת בפקידים הללו. בכל עיר היה משרד עם פקידים, והם ידעו על העסקים הפרטיים של כולם; הם ידעו בדיוק מי מרויח כסף; ואי אפשר היה לסרב להם. ולא רק שהם החלו לקחת מאנשים את כספם, אלא גם דברים אחרים. בנותיהם! היהודים סבלו מהם מרורות.

סוריה מצטרפת לקואליציה

מאוחר יותר, מלך סוריה הפך לשותף. מלך מצרים לקח כחתן את מלך סוריה, וכעת מלך מצרים ומלך סוריה שלטו בשותפות על ארץ יהודה. כך שהאיש הזה, יוסף בן טוביה, יחד עם כל הכנופיה שלו, התיידדו עם מלך סוריה גם כן. והם

א' - עלייתם של המתיוונים

מיהו האויב?

הנושא שלנו היום הוא יוחנן כהן גדול - או יוחנן הורקנוס, שזה היה שמו - נושא שיביא לנו תועלת בחיינו.

יוחנן היה נכדו של מתתיהו החשמונאי, שנלחם למען הצלת התורה בארץ ישראל מכליין בידי האויב. אלא שהשאלה הראשונה שאותה עלינו לשאול היא: מי היה האויב? נגד איזה אויב נלחם מתתיהו?

אנחנו מחפשים את התשובה בסיפור התפילה ורואים ששם כתוב: "כשעמדה עליהם מלכות יון הרשעה" - כלומר היוונים, היוונים הסוריים, הם היו אויבנו שביקשו לרמוס את התורה. אבל למעשה זו לא האמת; זה רחוק מאוד מהאמת. אלא שחז"ל הכניסו את המילים הללו משום כבודם של ישראל.

אתם יודעים מי רצה להחרیب את התורה? יהודים. רק יהודים. היהודים הם אלו שהיוו את מקור הצרות, ורק בגללם נלחמו אבותינו בחנוכה. היתה זו מלחמה נגד יהודים; והנה הסיפור המלא.¹

מכרז המוכסים

בימיו של נכדו של שמעון הצדיק היה אדם בשם יוסף בן טוביה, שפנה לתלמי מלך מצרים. באותם ימים, המצרים שלטו בעם ישראל שהתגוררו בארץ יהודה. ניגש אפוא אותו יוסף בן טוביה למלך מצרים והצעתו בפיו: "אני אתן לך סכום כסף נכבד, ואתה תאפשר לי לגבות בשמן את המיסים בארץ יהודה ובסוריה. כל מה שאני צריך ממך זה כמה חיילים, יחידה קטנה שתגבה אותי, ואני כבר אטפל בכל השאר".

כך היה מקובל באותם ימים - מלאכת גביית המיסים הופקדה בידי גובים חיצוניים. המלך לא טרח לגבות מיסים, אלא אנשים היו מגיעים אליו עם הצעות מחיר, ומי שהציע את המחיר הגבוה

1. להרחבה על הנושא, ראה בספרו של הרב זצ"ל 'עם סגולה' ח"ב פרק ג', מקטע 342 והלאה.

שהיה לכל היוונים. במקדשים היוונים היו פסלים יווניים, והם רצו שגם להם יהיה כזה. הם רצו להיות "ככל הגויים".

אז הם שוב קיבלו רשות מהמלך למנות כהן גדול חדש, מנלאוס שמו. הוא היה ה"כהן הגדול" כביכול הראשון שלהם. הוא זה שהעמיד צלם בבית המקדש, ועשה מזה טקס שלם.

עתה שבו היהודים הללו למלך ואמרו: "אנחנו נתקלים בהתנגדות. אנחנו מנסים להפוך את היהודים לנאורים, ועושים כמיטב יכולתנו להפוך אותם ליוונים, אבל יש אנשים שמעכבים בעדנו. הם מטיפים נגדנו, ומלכדים את הנוער לקיים את התורה ולהמרות את פינן. גזור נא שכל מי שיקיים את התורה, יוצא להורג בעיניים" - כך ביקשו מהמלך. הם התחננו אליו.

מהרסיך ומחריבין ממך יצאו

יש שני מקורות לדברים הנ"ל. אחד מהם הוא ספר חשמונאים, בתחילתו. כתוב שם שבאותם ימים יצאו בני בליעל מקרב היהודים, וביקשו מהמלך לפעול נגד היהודים העקשנים שדבקו בדרכיהם הישנות. למעשה, המלך בכלל לא חשב על הענין. אנטיוכוס מצידו לא היה חושב על דברים כאלה. זה לא היה העסק שלו. כל מה שהוא רצה זה שהיהודים ישלמו מיסים, והדת שלהם לא עניינה אותו. אבל היהודים הללו, בני הבליעל, המתיוונים, דחקו במלך לגזור גזירה ולהכריח את היהודים להפוך ליוונים. והדברים מאומתים גם בספר יוסיפוס. כעת הגיעה אפוא שעת השמד.

המתיוונים החלו לצאת ולחפש יהודים שמקיימים את התורה. כשגילו יהודי שמל את בנו, הוא היה מוצא להורג. אשה שמלה את בנה בחשאי, בנה היה נתלה בחבל סביב צווארה, והיא היתה מובלת להריגה בעיניים. הם שרפו ושחטו ותלו - והיהודים סבלו בדומיה. מה הם כבר יכלו לעשות? הם לא יכלו לעשות דבר, כי האנשים הללו היו מלווים בחיילים יווניים. המתיוונים פעלו בכוח ובאלימות.

חז"ל חסים על כבודנו

לפני שנמשיך, עלינו להדגיש שוב, שכל הצרה הזו התרגשה עלינו **על ידי יהודים בלבד**. אלא שיהודים אלו **עשו שימוש** ביוונים כאמצעי להכריח את אחיהם היהודים לנטוש את התורה. ולכן כשכתוב בנוסח התפילה "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל" - חז"ל, שתיקנו את נוסח התפילה, ניסו, כדרכם, לשמור על כבודם של ישראל. אבל הסיפור האמיתי שונה בתכלית; אלא שחז"ל לא רצו להוציא את דיבתם של ישראל. הסיבה שאני מרשה לעצמי לספר את הדברים, הוא משום שהוא כבר סופר; ויוסיפוס כבר סיפר אותו והוא כתוב גם בספר חשמונאים, כך שזה כבר לא סוד. אבל היהודים הם אלו שגרמו לכל הדבר הזה, יהודים בלבד.

ובסופו של מעשה, לאחר מלחמות רבות - אני מדלג על כל הסיפור ועובר לסוף - לאנטיוכוס נמאס לגמרי, והוא אמר: "מה הם רוצים ממני? למה היהודים גוררים אותי לתוך הבעיות הפנימיות שלהם? אם יהודים רוצים לקיים את מצוות דתם, מה זה העסק שלי?" ובסוף, מעט לפני מותו, הוא התייאש. הוא התייאש מכל הענין, כי מלכתחילה זה לא עניין אותו, אלא שיהודים המתיוונים הללו הפצירו בו ולחצו עליו ללא הרף.

המשיכו למצוץ את דמם של היהודים, וריסקו אותם במיסים הכבדים.

ומכיון שהם התיידדו עם הגויים ממצרים וסוריה, הם החלו ללכת בדרכי הגויים. הם חיו בהפקרות ובפריצות; היהדות לא עניינה אותם. הם כבר לא קיימו את התורה. הם היו עמוסים בכסף. הם לא פחדו מאיש, והם החלו להשחית את הארץ.

ישן מפני חדש הוציאו

וכשיש עשירים בעלי השפעה אדירה, מטבע הדברים אנשים מתחילים להתאסף סביבם ולהחניף להם, להתרפס בפניהם, לשרת אותם, לנסות לקבל עבודה אצלם. כך שעם הזמן התאסף קהל גדול סביב יוסף בן טוביה. ואלו הם האנשים שעשו את השמד הראשון. הם היו אלו שהחליטו שהיהודים מיושנים מדי, וכי ריחו של העם היהודי מובאש בכך שהם אינם מאמצים את דרכי היוונים.

ואיפה נכנסים כאן היוונים לתמונה? אני רוצה לספר לכם קצת היסטוריה, כדי שיהיה לנו את הרקע הדרוש לנו. היתה תקופה שבה יוון כבשה את כל העולם המיושב. תחת הנהגתו של אלכסנדר מוקדון, כל החלק הזה של כדור הארץ היה תחת שליטת יוון. וכשאלכסנדר מת, הממלכה התפצלה לארבעה חלקים. חלק אחד היה מצרים, אבל היתה זו מצרים רק מבחינה גיאוגרפית, כי למעשה היתה זו מצרים יוונית. מאז והלאה, מצרים היתה תמיד מצרים יוונית, עד לתקופת האסלאם, עד למוחמד, מצרים היתה מצרים יוונית. וכך גם סוריה; סוריה הפכה לסוריה יוונית. אלכסנדר כבש את אסיה הקטנה כולה, והיא הפכה כולה ליוונית.

אנטיוכוס, יאסון והכהונה הגדולה

והנה, מלכיהם של היוונים הסוריים נודעו בעיקר בשם אנטיוכוס. לחלק היו גם שמות נוספים; חלק נקראו דמטריוס, אבל אנטיוכוס היה שם רגיל אצלם. אז האנשים הללו מהעשירון העשיר, העשירון העליון, שנקראו מתיוונים, באו לאחד מהאנטיוכוסים הללו ואמרו: "אנחנו רוצים שאחד מאנשינו יהיה הכהן הגדול של היהודים".

הם הסבירו לו כך: "הכהן הגדול הנוכחי שייך ליהודים המיושנים, ואנחנו רוצים להידמות יותר אליכם. אנחנו מעוניינים להיות יותר מודרניים ולהיות עם אחד איתכם. ומכיון שאתם השליטים על ארץ יהודה, אנחנו מבקשים שתוציאו צו המורה למנות למשרת הכהן הגדול את מי שאנחנו נבחר".

והם מינו אדם בשם יאסון. באנגלית אומרים "ג'ייסון". אז אם יש יהודי שקוראים לו ג'ייסון במקום אייזיק - כיום יש יהודים רבים בשם ג'ייסון - עכשיו אתם יודעים מאיפה מגיע הייחוס שלו. מהשם הזה לבד אפשר ללמוד עליו משהו. איזה מין שם עבור כהן גדול, שם של גויים. הוא היה יווני. אמנם הוא היה יהודי, הוא הרי היה כהן, אבל הוא היה יווני, היה לו ראש של יווני. הוא כבר לא היה צדיק גדול.

מנלאוס תחת ג'ייסון

אבל עם הזמן גם ג'ייסון לא היה מספיק טוב בשבילם, שכן למרות שהוא שלח מתנות ומנחות לאלילים, הוא סרב להעמיד פסל בית המקדש. האנשים הללו רצו שיהיה שם פסל יווני, כמו

חרון אפו של מתתיהו

והנה, בעוד היהודים הולכים ונטבחים לאט לאט, הם לא יכלו לעשות דבר. מאז ומעולם היהודים היו אומה שקטה ורגועה, לא אומה של לוחמים; וחוף מזה, מה הם כבר יכלו לעשות? אנטיכוס, מלך סוריה, היה מלכם, והוא שלט עליהם בחוזקה באמצעות חייליו. צבא עוצמתי עמד נגד היהודים שומרי התורה, ולא היה בידם לעשות מאומה.

אז מה קרה? כולנו יודעים שהיה איש אחד שהביע את כעסו, שזעמו הקדוש עלה על גדותיו - ושמו מתתיהו. בעירו, העיר מודיעין, הגיע פקיד יווני שביקש לכפות את היהודים לשחוט חזיר לעבודה זרה. כולם מכירים את הסיפור, אבל אני אספר לכם כמה נקודות חשובות. הפקיד הזה כינס את כל היהודים, כולם היו צריכים להיות נוכחים כדי לראות איך שהיהודים נכנעים, איך שהם שוחטים חזיר לעבודה זרה. מתתיהו היה כבר איש זקן, אבל האש של אבותיו בערה בו. הוא היה צאצא של לוי. ידעתם שללוי היתה נטייה לכעס? יעקב אביו קילל את הכעס הזה! "אָרוּר אֶפֶס" (בראשית מט, ז)². הלא כהנים קפדנים הם! במשך כל הדורות, הם התאפיינו במדת הכעס. וכשמתתיהו שמע על מה שקורה, הוא נטל עמו את חרבו וחגר אותה מתחת לגלימתו, והלך לצפות בהתרחשויות.

ההתנקשות

וכשהפקיד החל להפציר באנשים להתנדב, הראשון שלו הוא קרא היה מתתיהו, שכן הוא היה האיש הנכבד ביותר בעיר. הפקיד ידע שאם מתתיהו יקריב קרבן לפסל, העיר כולה תהיה בכיס שלו. אבל מתתיהו לא נע ולא זע. אז מישוהו אחר התנדב, איזה יהודי חלש ומוג-לב. אחד האנשים הללו, המתיוונים, המתיוונים, שהתגורר בעיר, התנדב למשימה. ובעודו ניגש להקריב את הקרבן, מתתיהו שלף את חרבו מתחת לחלוקו, ובחמת זעם התפרץ מתוך הקהל לעבר האיש, ודקר אותו בחרב. ועל הדרך, הוא הרג גם את הפקיד היווני.

כשזה קרה - כבר לא היתה דרך חזרה. מתתיהו שרף את הגשרים. ברגע שהוא הרג פקיד של המלך, הוא כבר לא יכול היה להישאר בעיר. אמר אפוא מתתיהו: "מי לה' אליו" אלא שזה לא היה קל כפי שזה נשמע. פירושו של דבר היה להשאיר מאחור את הבית, את כל הרכוש, ולברוח למדבריות, להרים ולמערות, ולהסתתר שם. אך יהודים רבים הצטרפו למתתיהו והסתתרו עמו.

ב' - טעותו של שמעון

השריד האחרון

מתתיהו נפטר מתוך מלחמה למען התורה. הוא מסר את נפשו, וגם יהודה בנו נהרג בשדה הקרב למען התורה. כל האחים נהרגו מתוך שמירה על התורה, מלבד שמעון, אחרון האחים. הסכיתו ושמעו כיצד מת שמעון, אחרון האחים.³

2. ראה מאמר 'מידת הכעס - הברכה והקללה' (פרשת במדבר

תשפ"ד).

3. ראה ספר 'עם סגולה' ח"ב פרק ג'.

שמעון היה צדיק - אין כל ספק בכך. כל בניו של מתתיהו היו צדיקים. הם מסרו את נפשם למען התורה. אתם יודעים במשך כמה זמן הם נלחמו? במשך 30 שנה. את חנוכה הם תיקנו כעבור חמש שנים, שלוש שנים לאחר פרוץ המרד, וחמש שנים מאז תחילת השמד. הם חגגו את חנוכה, אבל לאחר החנוכה הראשון הקרבות המשיכו במשך עשרים חמש שנים נוספות. וכולם נהרגו, אחד לאחד, במלחמה למען שמירה על התורה. כל זה הוא מידע חשוב, כי כעת נלמד מה אירע למשפחה גדולה זו.

סכסוכים סוריים

שמעון היה אחרון האחים, ולבסוף הוא נחל ניצחון. בימיו שקטה הארץ סוף סוף, ונראה כי הגיע השלום. ה' סיבב אירועים מסוימים, שגרמו לכך שהעניינים בארץ ישראל נרגעו. בסוריה היו שני מלכים שנלחמו על השלטון, וכל אחד מהם ניסה לגייס כמה שיותר בני ברית. כל אחד חשש שהיהודים, שהתבררו כלוחמים טובים, עלולים להצטרף לצד השני, ולכן שני הצדדים החלו להעניק הטבות רבות לעם היהודי. וכך זכו היהודים סוף סוף לעצמאות.

הם התחרו ביניהם. אחד אמר לשמעון: "אני מעניק לכם עצמאות". השני אמר: "עזוב, אני אתעלה עליו; אני אמנה אותך למלך". ואז חבירו הוסיף עוד כהנה וכהנה.

הם החלו להעניק ליהודים כל כך הרבה הטבות, עד שעם ישראל השתחרר לחלוטין מעולה של סוריה, ואף היו פטורים ממיסים. הם הפכו לעצמאיים. יד ה' היא זו שגרמה לשני חלקיה של סוריה להילחם זה בזה ולתת ליהודים הפוגה משנות המלחמה הארוכות.

להיכן נעלמו המתיוונים?

כעת הכל נגמר. נראה היה אפוא, שמעתה העניינים ירגעו, וכולם יוכלו לחיות בשלום ובנחת. אלא שהשאלה הגדולה היא: מה קרה ליהודים הרשעים? מה קרה למתיוונים? לאחר נצחונה של היהדות הנאמנה, מה אירע לבלתי נאמנים? הרי היו כל כך הרבה מהם והם היו מאוד עשירים, ובעלי עוצמה רבה. אז לאן הם הלכו? הם נבלעו באדמה? מה קרה להם?

התשובה היא, שלא קרה להם דבר! הם עדיין היו בסביבה. הם בהחלט היו בסביבה. הם היו כולם עשירים, כולם דיפלומטים. לכולם היו קשרים עם מלכי המדינות השכנות, כך שהם היו הפקידים. הם בנו רשת שלמה של גביית מיסים, וכעת הם היו מובטלים. עכשיו שהיהודים האמיתיים היו בשלטון, גובי המיסים הפכו למובטלים. אבל היה להם די והותר כסף מההון שצברו במשך שנים ארוכות של גביית מיסים, משנים רבות של מציצת דם.

ומה עשו החשמונאים בעניינים? אז ככה: בתחילה עשו החשמונאים ככל אשר הורו להם גדולי התורה, בין בנושאים תורניים ובין בנושאים פוליטיים. החשמונאים היו יהודים של תורה. כל דבר שהגדולים אמרו, החשמונאים קיימו ללא עוררין. וכל עוד המשיכו לנהוג כן, המזל האיר להם פנים. אבל כעת נלמד מה אירע כאשר הם הפסיקו לשמוע בקולם.

מקרים את המתיוונים

החשמונאים החליטו שעליהם לקרב את האויבים הותיקים הללו ולהתיידד עמם. "כמה כבר גרועים הם יכולים להיות?" הם

תלמי חתנו ערך מסיבה בעיר כלשהי, והזמין אליה את שמעון חמיו - ושמעון הגיע. ושם החתן שחט אותו. כך נהגו היהודים היווניים, כי הם למדו את דרכי היוונים. עבור יוני, לרצוח זה דבר של מה בכך. עבור גוי זה דבר של מה בכך, בפרט באותם ימים. רוצה להתפטר מהשווער? אל תגרש אותו; זה לא יעזור, כי הוא יחזור. עליך לגרש אותו למקום שמשם לא חוזרים. ככה עשו את זה אצל היוונים.

היה חשמונאי נוסף שהפך ליווני אמיתי. הוא רצה להתפטר מאמו, אז הוא נעל אותה בחדר סגור, ושכח ממנה. היא לא קיבלה ארוחת צהרים, וכך היא מתה מרעב. כך עשה אחד ממלכי בית חשמונאי. כי הם הפכו ליוונים, ולמדו מאת דרכי היוונים. כולם יודעים שאצל היוונים והרומאים, היו בוחרים מלך חדש באמצעות סכין. החרב היתה הדרך למנות מלך חדש.

יוחנן כהן גדול

כעת הסכיתו ושמעו מה אירע. מה קרה כתוצאה מכך ששמעון לא שמע בקולו של נתאי הארכלי שהזהיר להתרחק משכן רע? לאחר שתלמי סילק את חמיו מהזירה, הוא מיהר לעבר ירושלים, בניסיון לתפוס את השלטון. הוא ביקש לנצל את החלל שנוצר, ולתפוס את המלוכה; זו היתה תוכניתו מלכתחילה. אלא שיוחנן הורקנוס, בנו של שמעון שנרצח, שמע על מה שקרה, ומיהר להקדים בוא לירושלים, והזהיר את העם שלא יאפשרו לתלמי להיכנס. הם נעלו אפוא את שערי העיר, ולא הניחו לתלמי להיכנס פנימה.

כשיוחנן הורקנוס הגיע לירושלימה כדי לחסום את כניסתו החגיגית של גיסו תלמי, הוא ירש את משרת המלך וכן את משרת הכהן הגדול והוא הפך למנהיגה החדש של האומה היהודית תחת אביו.

מזימתו של תלמי

וכעת עולה כאן שאלה. שמעון היה אהוב על עם ישראל כולו; הוא היה גיבור, שכן הוא היה אחרון האחים שלחם עבור התורה - שמעון היה גיבור האומה היהודית - כיצד יתכן אפוא שתלמי, לאחר רצח חמיו, תכנן להגיע לירושלים, וציפה שיתנו לו להיכנס וימנו אותו למלך או ימסרו לידי את השלטון על העיר?

כולם שומעים את השאלה שאני שואל? לאחר שתלמי רצח את שמעון שהיה אהוב כל כך על האומה היהודית, כיצד הוא חשב לבוא לירושלים ולומר: "תנו לי להיכנס, אני השליט החדש?" היו מבצעים בו לינץ! אנשים היו תוקפים אותו, וטוחנים אותו הדק היטב. האם הוא כל כך טיפש, לנסות לבוא לירושלים? לא, הוא לא היה טיפש. הוא לא היה טיפש כלל וכלל. כשמדובר בסיכון להיהרג, אף אחד לא טיפש. הוא ידע היטב את אשר לפניו.

הוא ידע שירושלים שורצת מתייוונים. הם עדיין המתינו להזדמנות, וחיכו לשעת הכושר. הוא ידע אפוא שיש לו סיכוי טוב מאוד. עדיין היו בסביבה די והותר מתייוונים, ורק בגלל שיוחנן הורקנוס הקדים להגיע לירושלים - אחרי הכל, הם כיבדו אותו, הוא הרי היה בנו של השליט שנרצח - ולכן הניחו לו להיכנס פנימה, והוא הפציר בהם שלא יתנו לתלמי וחבורתו

טענו, "אחרי הכל, מדובר ביהודים". אז במקום להשמיד אותם, אפשר להשלים איתם, בדרך כזו או אחרת, שהרי הם יהודים. וכעת הם כבר לא מסוגלים לעולל לנו שום נזק, שהרי אנחנו בשלטון. כעת הם יושבים בשקט.

אבל לאמיתו של דבר, השקט הזה היה רק זמני; בסך הכל הם שמרו על שתיקה. המתייוונים הותיקים הללו, רק המתינו לשעת הכושר. אך החשמונאים דנו אותם לכף זכות. "היות והם שקטים כעת", טענו, "הבה ננסה לקרב אותם, לקנות אותם, ולהפוך אותם לידידים שלנו". ובגלל שהאנשים הללו הכירו את עולם הפוליטיקה, והיו בעלי שנים של ניסיון, עם קשרים בשלטון, החשמונאים החלו למנות אותם למשרות ממשלתיות. הם הבינו שהמתייוונים לא ישלימו עם מעמד של אזרחים מן השורה, אלא יעשו בעיות. ולכן סברו החשמונאים שאם ימנו אותם למשרות ממשלתיות, לתפקידים בעלי סמכות, הם ינהגו בידידותיות. כך חשבו החשמונאים. וכך הם החלו לעשות.

הרחק משכן רע

בימיו של שמעון, אחרון האחים, היה חכם, אחד ממנהיגי התורה, ושמנו היה נתאי הארכלי. אם תסתכלו בפרקי אבות, תמצאו את שמו שם. ומה אומר נתאי הארכלי? "הרחק משכן רע" (א, ז).

אך כשנתאי הארכלי, שאמר את המילים הללו, חיפש את שמעון החשמונאי בקרב קהל שומעיו - הוא לא מצא אותו שם. שמעון לא הגיע לשיעור, הוא לא בא לשמוע את דברי החכמים. אתם יודעים למה? כי שמעון כבר חגר אבנט מזהב כמנהג המלכים. הוא בנה שולחנות מזהב. כן, שולחנות מזהב. הוא היה צריך את זה; הוא ביקש להפגין יוקרה. והוא גם רצה שהיהודים יכבדו אותו - הוא הרי המנהיג - ולכן החל לייצר ריהוט מזהב, זהב טהור.

ולכן החליט שמעון שכבר לא יאה לו לבוא ולשמוע את דברי החכמים. הוא כבר היה אישיות רמה מדי מכדי לבוא ולשמוע אותם. וממילא הוא לא שמע או לא הקשיב למילים הללו של מנהיג התורה הגדול, "הרחק משכן רע".

מה הפירוש שכן רע? אדם שאינו שומר תורה ומצוות - זהו שכן רע. גם אם אתה סבור שהוא בחור נחמד ושנוף ממנו ריח נעים - התרחק ממנו! אבל שמעון לא בא לשמוע את העצה הטובה הזו. הוא חשב שהוא מבין טוב יותר, יש לו מהלך משלו. והוא טעה טעות גורלית.

חתנא דבי נשיאה

שמעון כל כך התיידד עם המתייוונים, עם היהודים הרשעים - כולם היו עשירים, וכוונתו היתה להתיידד איתם ולהפוך אותם לבני ברית שלו - עד שהוא לקח אחד מהם כחתן. במקום לשמוע בקול החכמים שאמרו להתרחק משכן רע, הוא הכניס שכן רע אל תוך משפחתו. הוא היה יכול לקחת חתן בן תורה. הוא היה יכול. אבל זה כבר היה קטן עליו. אדם שיש לו שולחנות מזהב מחפש חתן שיש לו זהב משלו. ולכן הוא לקח חתן עשיר. רק השם של החתן הזה מגלה לנו איזה סוג טיפוס הוא היה: שמו היה תלמי. הוא היה אחד המתייוונים, אחד היהודים המתייוונים. הבה נראה כעת איזה נחת קיבל שמעון מחתנו זה!

להיכנס. והם מינו את יוחנן למנהיגם החדש. וכעת הסכיתו ושמעו מה שאירע.

ג' - סופו של בית חשמונאי

לא שואל את החכמים

בתחילת הדרך, יוחנן הורקנוס היה נאמן לחכמי התורה. מה הפירוש נאמן? הוא לא עשה דבר נגד מה שהם אמרו. הוא לא התעלם מההוראות שלהם. אבל מאידך, הוא גם לא שאל לעצתם כלל. החשמונאים הפסיקו לשאול. הם הפסיקו לשאול את החכמים. מה עשה יוחנן תחת זאת? הוא טעה טעות טראגית, שממנה אנחנו סובלים עד עצם היום הזה.

הוא לא שאל את החכמים אלא שאל את היועצים שלו, החברים שלו. ומי היו חבריו? אל תשכחו שאביו הכניס את המתיוונים לממשלה. יוחנן החשיב את דעתם, והתייעץ איתם לפני כל החלטה פוליטית. וכעת הוא פתח במהלך של לחימה, של כיבושים בכל עבר. החכמים לעולם לא היו מעודדים דבר כזה; אבל החברים שלו, היועצים האלה שלו, אמרו לו: "תראה, אתה לא יכול להישאר מדינה קטנה כזו. אם לא תכבוש את כל אויבך, הם יכבשו אותך. צא למלחמה! גייס חיילים וצא לקרב!" וזה מה שהוא עשה. הוא החל במהלך מלחמתי, וניהל קרבות ללא הרף.

בית הרושת לגרים

במהלך אחת המלחמות הללו כבש יוחנן את אדום, שהיתה מדינה סמוכה, ויועציו ייעצו לו: "תכפה על בני אדום למול את עצמם ולהפוך ליהודים". זהו מעשה שלא יעשה אצל יהודים. אילו היה שואל את החכמים, הם היו מורים לו: "בשום פנים ואופן לא! אין כזה דבר להכריח אדם להיות יהודי. הוא לא ייקרא יהודי בכך".

אבל הוא לא שאל את החכמים אלא את חבריו, את היהודים המתיוונים, והם אמרו לו: "גייס אותם. ככה זה בכיבוש. מה אכפת לך אם הם באמת מתכוונים לכך או לא?" כי כלפי האנשים הללו לא היתה כל משמעות למושג דת. היהודים המתיוונים היו מעוניינים בכח, אז אם אפשר להוסיף מדינה נוספת, אם אפשר להוסיף עוד מספרים לאומה, אנשים שמוכנים לקרוא לעצמם בשם יהודי, בין אם הם יהודים ובין אם לא - זה בכלל לא משנה.

זה כמו מה שקורה היום בארץ ישראל. הם רוצים לקבל גרים. כל מי שמתגייר, בין אם הוא מתכוון לכך ובין אם לא, בין אם הוא באמת התגייר ובין אם לא, די בכך שיעבור תהליך פורמלי כלשהו, שיחתום על איזה מסמך - והם מעוניינים בו. כי למה לא? שיצטרף! כל מי שרוצה להצטרף, ברוך הבא! וזה מה שרצו בזמנם גם כן.

שורשי החורבן

ומה אירע כתוצאה מכך? חורבן בית המקדש! כי כשקיבלו את האדומיים הללו, הם הפכו לחלק מהאומה היהודית. אמנם הם לא היו נאמנים לעם היהודי, לא היו נאמנים לה' ולתורתו,

אבל כעת רשעים אלה הפכו ל'יהודים'. וכעבור שני דורות, אדומיים אלו שחטו את כל משפחת בית חשמונאי, ולא השאירו מהם אפילו אחד. כיום לא נשאר וולו בן אחד למשפחת החשמונאים. האדומיים, שאותם גיירו בעל כרחם, ונאמר להם: "מעתה אתם יהודים, אתם חלק מאיתנו, אנחנו רואים בכם יהודים", רצחו את החשמונאים. כי למרות שהם שנאו יהודים, הם שנאו את התורה, מכיון שהם נחשבו ליהודים, הם התמזגו עם היהודים, וקלקלו אותם. ולבסוף הם שחטו את המשפחה כולה, כל משפחת בית חשמונאי, עד האחרון שבהם.

ואז תפס הורדוס את השלטון, והפך לשליט האומה. והורדוס הוא זה שניתן לייחס אליו ישירות את חורבן בית המקדש. אני לא אכנס לזה כעת, אבל בהיסטוריה זה דבר ידוע. (ראה בספרו של הרב זצ"ל 'עם סגולה' חלק ב', פרק ה' - 'קץ תקופת החשמונאים'). הורדוס הוא זה שלבסוף שלח אותנו אל הגלות. אדום החריבו אותנו - והש"ס כולו מלא במוסר השכל הזה.

מה שואלים את הרב?

איך זה קרה? זה קרה משום שיוחנן לא הקשיב לחכמים. הוא הקשיב לאחרים, לפוליטיקאים. בשנים הראשונות של מלכותו, יוחנן הורקנוס היה מה שנקרא בפינו יהודי שומר תורה ומצוות. הוא בעצמו קיים הכל. אבל הוא היה עצמאי; הוא לא היה תלמיד, ולכן הוא לא בא ללמוד. הוא לא בא לשמוע את החכמים. הוא לא ביקש את עצתם בעניינים פוליטיים. הוא שאל לדעתם בכל הנוגע לשאלות כשרות, להלכות טריפות; מתי מתחילים לומר 'ותן טל ומטר' - דברים כאלה הוא שאל אותם, אבל לא מעבר לזה.

כמו שאנשים באים לשאול את הרב: "איזה שם כדאי לי לתת לבת שלי?" "האם עלי להדליק נר נשמה בלילה פלוני?" זה כל מה שהם שואלים. אבל דברים אחרים, הדברים החשובים בחיים, בזה הם מסתדרים לבד. לזה הם לא זקוקים לתורה.

יוחנן לא שאל את החכמים, אלא עשה דברים על דעת עצמו. וכך, לאט לאט הוא הלך והתקלקל וילדיו התקלקלו כל כך, שעל אף שמבחינה חיצונית הם שמרו על מראה של יהודים שומרי תורה ומצוות, הרי שמבפנים הם איבדו לחלוטין את נאמנותם, וכעת נראה מה שקרה.

גדל בשדה הקרב

הגמרא (קידושין סו, א⁴) מספרת שפעם חזר יוחנן מכיבוש כוחלית, מדינה מסוימת שאותה כבש. הוא היה רחוק מאוד מלימוד התורה; לא היה לו כל קשר ללימוד התורה. כל חייו הוא גדל בשדה הקרב; כילד הוא נלחם כתף אל כתף עם סבו וכל דודיו. אמנם הוא נלחם למען התורה; אבל גם מי שנלחם למען התורה, אם הוא אף פעם אינו לומד אותה, אז אין לו אותה. הוא רחוק ממנה. הוא היה ריק מתורה. הוא לא למד תורה כלל, וממילא לא היה לו את רוח התורה. כל חבריו היו אנשי רשע שהיהדות לא עניינה אותם כלל, ובעבר היו אויבי האומה היהודית. כעת היו אלה בניהם; חבריו ויועציו היו בניהם של אותם מתיוונים ותיקים. ובניו של יוחנן היו הראשונים

4. עי' בספר 'עם סגולה' ח"ב קטע 337, שכתב הרב זצ"ל שלדעת רבא (ברכות כט, א) צ"ל בגמרא בקידושין 'ותן' ולא 'ינא', ומעשה זה אירע עם יוחנן הורקנוס.

היה שהוא יצא בהצהרה פומבית לפיה הוא מבטל את הנהגתם של החכמים. "אנחנו נקיים את התורה בלעדיותם" כך אמר. והשלב הבא היה להוציא להורג את כל החכמים שעליהם הוא הצליח להניח את ידו.

סופו של בית חשמונאי

וכעת אנחנו מקבלים תמונה של אדם, שסבו ודודיו מתו למען התורה, במלחמה למען התורה; וכעת הוא מחפש את החכמים במקומות מסתורים, ומכחיד אותם. הסנהדרין, חכמי התורה, הנהיגו את ישראל, ודנו אך ורק על פי התורה. וכעת חלשי בני עמנו ביקשו לשים לזה קץ.

וכעת החלה מגמת הירידה של הבית הגדול הזה. כעבור שנים או שלושה דורות, אותם אדומיים שגורו ליהדות בעל כורחם השתלטו עליהם, וה' שילם להם כגמולם, שכל משפחת בית חשמונאי נמחתה, עד האחרון שבהם. לא נשאר ולו חשמונאי אחד בהיסטוריה.

אל תאמין בעצמך עד יום מותך

הסיפור הזה טומן בחובו מוסר השכל גדול עבורנו. למעשה, יש בו כמה וכמה מוסרי השכל. אחד הוא היסוד שלא משנה כמה האדם הוא טוב, עליו לעמוד על המשמר. כך לימדונו חכמים: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך!" (ברכות כט, א). המשפחה הזו היתה אחת הטובות ביותר, משפחה שהסכימה למסור את נפשם למען התורה. אבל בגלל שהם לא נזהרו, בגלל שלא עמדו על המשמר מפני חזקתן של השפעות שליליות, סופם היה שהם הפכו לאויבי התורה. לא רק אויבים, אלא הם יצאו למסע של רצח החכמים והכחדתם.

לא יאומן איך אפשר להגיע מן הקצה אל הקצה. יש כאן לקח גדול עבורנו, עד כמה מוטל על האדם לשמור את צעדיו, ועד כמה ההשפעה החיצונית יכולה להיות מסוכנת. היא מחלחלת לאט לאט, ואפילו אנשים טובים, משפחות טובות, עלולות להתקלקל לעד. אפילו הנס הגדול של חנוכה, השיבה אל בית המקדש, יכלה להיכחד לבסוף בעקבות השפעה גויית שחדרה אלינו בגלל התחברותנו עם יהודים רשעים.

עשה לך רב

אבל מוסר השכל נוסף הוא, שגורלה של האומה היהודית נמצאת אך ורק בידם של מנהיגי התורה. ומי שלא שומע בקולם, מי שבוחר לעצמו יועצים אחרים ומתעלם מהחכמים, סופו יהיה כסופה של משפחה גדולה זו. ולכן הסיפור הזה מסופר. זה חלק מהתורה. זה נמצא בגמרא, כדי ללמד אותנו את היסוד הזה. מגמת הירידה של תקופת החשמונאים הגיעה בעקבות כשלונם לבקש תמיד את דעת החכמים. וזה מה שגרם להדרדרותם של עמנו מאז ומעולם.

כמה שונה היה גורלו של יוחנן הורקנוס ומשפחתו, וכל ההיסטוריה היהודית שבאה בעקבות כך, אילו רק שמרו אמונים למנהיגי התורה. אילו שמעו בקול עצת החכמים של האב בית דין נתאי הארבלי, שלימד: "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע" (אבות א, ז), הם היו ניצלים; ותחת זאת, הם נכחדו לעד. בין אם אתה מלך או אדם פרטי, הצלחתך בחיים תלויה במידה שבה אתה מתחבר לרב שלך. "עשה לך רב" פירושו לקבוע רב,

להתקלקל. הוא לא התקלקל מיד, אבל לאחר שחזר מכיבוש כוחלית, הוא ערך מסיבה גדולה מאוד, על גבי שולחנות מזהב.

והוא הזמין גם את הרשעים וגם את החכמים. אפשר כבר להבין באיזה סוג בן אדם מדובר, אם הוא מושיב בשולחן אחד עם חכמי ישראל את פושעי ישראל, אנשים שהתורה לא עניינה אותם. נכון, הוא עדיין היה נאמן לחכמים, הוא הזמין גם אותם, אבל אנחנו רואים שמבפנים הוא כבר לא היה מה שמשפחתו היתה בעבר.

ציץ של צרות

בעודם יושבים שם, אחד מיועציו הרשעים של יוחנן אמר לו: "הנח על ראשך את הציץ של הכהן הגדול" - וכך עשה יוחנן. הוא ביקש שיביאו לו את הציץ, והניח אותו על ראשו.

אחד החכמים שנכח במקום, רבי יהודה בן גדידיה, קם ואמר: "יוחנן, רב לך כתר מלוכה, הנח כתר הכונה לזרעו של אהרן".

כששמע יוחנן שקיימת התנגדות שהוא יעטה את כתר הכהונה, הוא ביקש לדעת מדוע. "מה הבעיה?" הוא שאל. הרי זו היתה תפארתה של משפחתו - משרת הכהונה הגדולה היתה תפארתם.

אמר לו רבי יהודה: "שמענו שבשעת השמד, בתקופת שלטונו של אנטיוכוס אפיפנס, אמך נשבתה בין הגויים". כידוע, אשה שנשבתה בין הגויים, כל בן שנולד לה לאחר מכן הינו פסול לכהונה. ברגע שקיים חשש שהגוי חילל אותה, בניה כבר אינם יכולים להיות כהנים. זוהי תקנת חז"ל מקדמא דנא. "כך שמענו", הוא אמר, "שאמך נשבתה בימי השמד, ולכן אינך יכול לשמש בכהונה גדולה".

כששמע יוחנן את הדברים, חמתו בערה בו ללא גבול. "הוכח את דברייך!" הוא אמר. החכמים אמרו לו שיתעלם מההאשמה, שישכח מזה, אבל יוחנן רתח מזעם: "מי שמעלה טיעון כזה, חייב להוכיח את דבריו" אמר. והחכמים אכן ניסו לחקור. הם שלחו שליחים לחפש ראיות לכאן או לכאן. אבל מדובר היה כבר בסיפור ישן. עדים חששו להעיד; אף אחד לא רוצה להעיד נגד המלך, גם אם היה משהו. כך שלא נמצאה כל עדות לכאן או לכאן, וממילא ההאשמה נפלאה, עקב כך שהיא לא נמצאה מבוססת דיה.

ההיפרדות והטבח

יוחנן אמר אז לחכמים: "מה אתם מתכוונים לעשות לאדם שהעלה את ההאשמה הזו?" והחכמים השיבו לו: "מה אתה רוצה שנעשה איתו? מה אנחנו כבר יכולים לעשות? אנחנו חיים על פי התורה, והתורה לא אומרת שיש להרוג אדם שמעלה שאלה. בכל אופן, אולי זה כן נכון; יתכן שזה קרה אלא שאי אפשר להוכיח את זה. על כל פנים אי אפשר להרוג אותו בשביל זה. התורה כותבת במפורש על מה אפשר להמית אדם. לכל היותר אנחנו יכולים להלקות אותו במכות מרדות". מכות מרדות ניתנות עבור מעשה בלתי ראוי.

"זה כל מה שאתם מתכוונים לעשות לו?!" אמר יוחנן. "מלקות? זה מוכיח שאתם בצד שלו, ושגם אתם סבורים כמוהו". ובאותו רגע, יוחנן פרש מהחכמים. למעשה, החכמים היו בצד של יוחנן, ואמרו לו להתעלם מהאיש שפצה את פיו, אבל יוחנן כבר היה נתון להשפעתם של יועציו. והשלב הבא

נמחה! הצעירים ישבו בדממה והקשיבו. הם שתו בצמא כל מילה שמשה רבינו אמר.

זוהי דרכה של האומה היהודית, וכך יהיה עד ביאת משיח צדקנו. אנחנו לא נשתנה. למרות אמריקה - אנחנו לא נשתנה

השואל: על כל פנים, השאלה היא מה צריכה להיות התגובה לסובייטים -

הרב: על השאלה הזו אני בכלל לא דיברתי. השאלה לא היתה מה צריך לעשות בנושא, אלא מהי הדעת-תורה על הנושא, ואז מהי השקפתי על הנושא. ועל זה עניתי, שהשקפתי היא שצריך לנהוג על פי גדולי התורה. כששואלים שאלה, עלינו לעסוק בשאלה שנשאלה.

השואל: זו צריכה להיות השאלה.

הרב: בסדר, אז צריך לעסוק בשאלה זו, אבל לא פה, אתה מבין. זוהי בדיוק הנקודה שאני מנסה להעביר, ששאלה בעלת חשיבות כה גדולה צריכה להיות נידונה אצל גדולי ישראל. זה התפקיד שלהם, ותהיה בטוח שהם עסקו ועוסקים בה. הם הפרלמנט שלנו.

יש לנו גדולי תורה ואדמו"רים שאכפת להם מאד מעמם. אם הם אינם יוצאים בקריאה לצאת ולמחות, אז זהו פסק שאין לעשות כן. יש לנו גדולי תורה שיודעים בדיוק מה שקורה בברית המועצות, שבקריאה במה שקורה ברוסיה ע"י אנשיהם שנמצאים בפנים. ואם הם לא יצאו בקריאה שיש לצאת למחאה, זהו פסק דין מאלה שכשירים לכך יותר מכל, הן מנקודת מבט של ידיעת העובדות, והן מנקודת מבט של אהבתם לעם ישראל; והן מנקודת המבט של גדול בישראל.

יש רשימה ארוכה של אנשים גדולים שעליהם אנו סומכים. הם מכירים את העובדות. ואם הם לא הורו לנו לצאת, פירוש של דבר שזהו פסק דין, כי הם אנשים אחראיים. אילו הם היו אווזים שמדובר בדבר נחוץ או מועיל, הם לא היו שותקים. אנחנו יודעים שלא מדובר בסוג האנשים שהיו שותקים. אז אם הם כן שותקים, זהו פסק דין.

השואל: אנשים יוצאים ומפגינים, שזה לא יישאר סוד. הם מנסים להראות לעולם שאכפת להם. הם רוצים שהמאבק הזה ייחשף בפני העולם.

הרב: העובדה שהם מנסים לא אומרת שזה נעשה בתמיכתם של אנשים גדולים, או שזה דבר שנכון לעשות. השאלה שאנחנו חוזרים אליה היא הנקודה המקורית שהערת מקודם. מי מכתוב את המדיניות עבור האומה היהודית? המון העם - או זקני הדור? אם אנחנו יהודים של תורה, התשובה היא גדולי התורה. רק אליהם נשואות עינינו, ולא לאף אחד אחר.

זו שאלה של להיות יהודי. יהודי יודע איפה לחפש מנהיגות. יהודי לא מחפש מנהיגות באף מקום אחר. אי אפשר לברוח מזה. אי אפשר לברוח מעיקרון התורה של "שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך". אי אפשר לשאול אף אחד אחר.

השואל: איננו נגד הגדולים, אבל הגדולים עסוקים בלשבת וללמוד תורה. המנהיגים הפוליטיים גם כן מבינים משהו במה שקורה בעולם. אי אפשר לסמוך רק על הגדולים, אנחנו מקשיבים לגדולים כל הזמן, אבל יש לנו גם מנהיגים פוליטיים

ולדבוק בו כל ימי חייו. חפש את עצתו בכל נושא וענין. בהכל! וכך היא דרכו של היהודי להגיע להצלחה הגדולה ביותר.

שבת שלום ומבורך, וחנוכה שמח

קטעים מתוך שו"ת שנשאלו לפני השיחה ובעצם היוו את הפתיחה לנושא

שאלה 5:

התקשורת עסוקה כעת במצבם של יהודי ברית המועצות. הייתי רוצה לדעת מה הדעת-תורה לגבי השאלה האם לצאת ולהפגין נגד זה.

הרב: הדעת-תורה? בשביל זה צריך לשאול את גדולי התורה. איני יכול לומר לך מה הדעת-תורה.

השואל: אבל הייתי רוצה לשמוע את השקפת הרב בענין.

הרב: השקפתי היא שעלינו לשאול את גדולי התורה. זו השקפה חשובה! לא לשאול יינגעלאך, נערים. נערים הם רברבנים, אל תשאלו אותם. אז אם היוזמה למחות מגיעה מרברבנים ונערים, נבקש מהם להניח אותנו לנפשנו ולשמור את דעותיהם לעצמם. גדולי הדור בלבד הם המנהיגים הזכאים ליזום פעולה כלשהי. אם אחרים יוזמים משהו ואז זה מה שגורם לנו ללכת ולשאול מה הדעת-תורה, לא זו הדרך. הדרך הנכונה היא שגדולי התורה הם יוזמים את הדברים מלכתחילה; לא שילדים יזמו דברים ויגידו לנו מה לשאול.

בתורה, הזקנים הם המנהיגים שלנו, וזאת התורה לא תהא מוחלפת. כל מי שרוצה לשנות את זה ולהעביר את ההנהגה לצעירים, עליו לדעת שבכך הוא יוצא מהגבולות שתחמה לנו התורה.

הצעירים צריכים לשבת לרגלי הזקנים. זקנים פירוש גדולי ישראל. יש לנו הרבה גדולים, שה' יאריך ימיהם, ויוסיף עוד כהנה וכהנה, ואנחנו מחויבים לשמוע בקולם. הם אלו שיוזמים מהלכים; וכל יוזמה שהם לא יוזמים, פירוש של דבר הוא שאין ליזום אותה.

השואל: האם חכמה נמדדת על פי גיל או ידע?

הרב: כדי ללמוד משהו נדרש זמן רב. ככל שאדם מקדים להתחיל, וככל שהוא משקיע בזה יותר שנים, התוצאה תהיה בהתאם. אז מה כבר אפשר לצפות? גם אם מישהו למד בהתמדה מגיל שש ועד גיל שמונה עשרה, מה הוא כבר יודע? ואפילו מגיל שש ועד גיל עשרים וחמש, הוא יודע מעט מאוד. כך שאותם מנהיגים, 'מנהיגים' במרכאות, הם צעירים, ורובם לא למדו מגיל שש והלאה.

אנחנו עם התורה, ואנחנו צועדים באותה הדרך בה התחיל משה רבינו. משה רבינו אסף את זקני ישראל, את שבעים הזקנים. הם היו אנשים זקנים. הוא לא כינס מועדון נוער של שבעים בנים או שבעים בנות ואמר: "נו, בואו נפגין! בואו .....
5. מתוך שאלה שנשאלה לפני השיחה, ובעצם היוותה את הפתיחה לנושא השיחה.

האלה, או את איש פלוני או ארגון אלמוני. אנחנו שואלים רק את גדולי ישראל.

השואל: התורה נותנת רשות לרופא לעסוק ברפואה, "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות" - פעם היה לי ויכוח עם אדם מלומד והוא טען כך בנוגע לגדולי הדור: "אני הולך אחריהם ומקבל את דעתם בנושאים דתיים. אבל בכל הנוגע למחלות לדוגמא, שם אני מציב את הגבול. התורה נתנה רשות לרופא לרפאות". וזה נכון לגבי פוליטיקה, האינך חושב?

הרב: ה' ציווה עלינו לציית לגדולים בכל דבר. אלא שהם אלו שאמרו לנו ש"ורפא ירפא" - הם אומרים ללכת לרופא.

אז אין כל שאלה בנוגע להצבת גבולות. אם אדם גדול אומר לך לא ללכת לרופא, אז לא הולכים. הוא לא יגיד דבר כזה כי התורה אומרת שכן צריך ללכת. אבל אין מושג של להציב גבול, כי מה שהגדול אומר לנו, זה החיים שלנו.

אכן, גדול אמיתי נזהר מאוד מה הוא כן אומר ומה הוא לא אומר לך. עליך להבין זאת. וזאת הסיבה שיש נושאים רבים שלגביהם הגדולים אינם מתבטאים, כי הם טרם ראו צורך לגבש מדיניות בנושא. אבל אל תחשוב שיש עניינים ששייכים לתחום השיפוט של הגדולים, ועניינים שאינם שייכים לתחום שיפוטם. לגדולים יש זכות לקבוע בכל דבר.

עלינו לשנן את הדברים הללו שוב ושוב, במשך שנים רבות, עד שנצליח להחדיר את זה לראש. אם אנחנו רוצים להצליח בחיינו, לא רק כיהודים, אם אנחנו רוצים להצליח כבני אדם, עלינו לבקש הכוונה ממי שראוי לכך. ומי ראוי לכוון את עם ישראל? גדולי ישראל.

אכן, אני יודע שלא כולם חדורים וספוגים בתורה, ויקח שנים רבות עד שהמסר ייקלט. אנשים מגיעים מהרחוב עם רעיונות של הרחוב, שרבנים צריכים להתעסק בנושאים רבניים, ומחוץ לנושאים רבניים, אין להם זכות להביע עמדה. כאמור, יקח שנים על גבי שנים עד שנצליח להחדיר לכולם לראש שאין דבר כזה. התורה צריכה להנחות אותנו בכל חלק ובכל שלב מחיינו, ולכן עלינו לבקש את הכוונה בכל אשר נלך.

קטנים שצריכים להקשיב להם. אי אפשר פשוט להקשיב לכל מה שגדולי ישראל אומרים.

הרב: אנחנו כן. על האמירה הזו אי אפשר לעבור בשתיקה. זה הבדל בין להיות יהודי לבין לא-יהודי. יהודי מקשיב לגדולים. נקודה. זהו עיקרון של התורה: חובה להקשיב לגדולים. אם אתה לא מקשיב לגדולים, מקומך אינו כאן. מקומך בטמפל "בית הכסא רודף שלום"!

יש פה שאלה אחת בלבד: האם אנחנו מצייתים לשולחן ערוך, האם אנחנו מצייתים לגמרא, האם אנחנו מצייתים לתורה? וכל המקורות מלמדים אותנו שמנהיגיו הם אך ורק גדולי ישראל. לא בן גוריון, לא גולדה מאיר, לא אפיקורוסים, לא כופרים, לא אוכלי טריפות. אנחנו מאמינים רק בגדולי ישראל. לא במרצים והוגי דעות, בדוברי רדיו או טלוויזיה. איננו מאמינים באיש מלבד בחכמי התורה, וזהו יסוד שעליו עומדת כל התורה כולה. אם אתה לא רוצה לקבל את זה אינך חייב, אבל מקומך אינו כאן, זה הכל.

השואל: איננו אומרים שאיננו מקבלים את זה. אבל האם "ככל אשר יורוך" כולל גם פוליטיקה?

הרב: בוודאי שזה כולל פוליטיקה! זה כולל הכל! הכל זה תורה.

גם בשאלה היכן להתגורר. אם הם אומרים לך לאן לעבור דירה, עליך לציית להם. זה תורה. זה פסק. ואם אתה אומר שאתה מציית להם רק בנושא הזה ולא בנושא הזה, פירושו של דבר הוא שאתה בוחר. מה שמנחה אותך זה שיקול הדעת שלך, וזה דבר שאסור שיהיה.

השואל: בנוגע לרוסיה -

הרב: על זה אני לא מוכן לדבר. שוב, אתה רוצה לשמוע את דעתי. אני לא מחווה דעה בנושא.

השואל: הם הרי נגד היהודים -

הרב: אני לא מוכן לומר שום דבר בנושא. אומר רק שכשיש שאלה הנוגעת להנהגת הכלל, איננו שואלים את החברה

רבבות נשמות
ממשיכות לדלוק
לעילוי נשמתו

מפעל חייו של
רשכבה"ג מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן
זצוקלה"ה
שכתב:

חוב זה של **הצלת נפשות**
לתורה ומצוות מוטל על כל אחד
ואחד ואין מי שיכול לפטור עצמו

ממשיך להאיר
בעו"ז!

הנני מלמד זכרונות ה' אלהים מן ה' אלהים
אברהם יצחק ויהודה ואלה שמעתי בן
רצק מהפסידים אלהים לרצקם.
אלה המסידים אלהים יעקב רבא"ט
דמסנ"ג, אהרן יגוד א"ט ט"פ

לרגל יום השנה לפטירתו ממשיכים את מפעל חייו
של מי שנשא על שכמו את משא הקודש 'לב לאחים'

ומביאים עוד מתקרבים לבורא עולם

1800-550-300

ארגון
הפעילים
לב לאחים

פאר מקדושים

פגנים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת מקץ

ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו' (מא מד)

בשעה שאמר פרעה ליוסף ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו', בא גבריאל והוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה ולימדו שבעים לשון, שנאמר עדות ביהוסף שמו. (סוטה לו:)

שמעתי מאדמו"ר הגאון הגדול הרב המפורסם נר ישראל מהר"ר גרשון אב"ד ור"מ דק"מ מיץ ז"ל, במה דאיתא במסכת שקלים (פ"ה מ"א) אלו הן הממונים שהיו במקדש וכו', פתחיה על הקינין, פתחיה זה מרדכי ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח בדברים ודורשן ויודע שבעים לשון. והנה כאן הבן שואל היכן רמיזא ממה שקראו לו פתחיה שהיה יודע בשבעים לשון, וכי השם גורם.

ותירץ עפ"י מה דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה ליוסף ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו', אמרו איצטגניני פרעה עבד שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילהו עלינו, אמר להן גינוני מלכות אני רואה בו, אמרו לו א"כ יהא יודע בשבעים לשון, בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא ולמד, שנאמר (תהלים פא ו) עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים. נמצא דלמידין מיוסף שאין אדם יכול ללמוד השבעים לשון אא"כ מצורף לשמו שם י"ה. וא"כ י"ל גם גבי מרדכי דלכן נקרא פתחיה, פתח ע"ש שפתח דברים ודרשן, י"ה כדי שיכול לדבר בשבעים לשון.

(מגילת ספר, מכת"י יד דוד לרבי דוד אופנהיים מפראג, מכון צמח דוד)

הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד, ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש. (מב כב)

שמעתי בשם מ"ו מו"ר זקני מוה"ר חייק אב"ד דק"ק האראדנא, שמקרא זה הוא רומז לחנוכה, דתיבת 'הלא' מספרו ל"ו כמנין נרות חנוכה, שזהו המצוה למהדרין מן המהדרין. ואמר הכתוב 'אל תחטאו בילד', ר"ל שתוסיפו שמשים, ובזה יהיה מנין הנרות כמנין 'ילד' שהוא מספר מ"ד, 'לא שמעתם' לעשות שמשים, ולכן גם 'דמו' הנה נדרש, דידוע שאסור להרצות דמיו"ם לפני נר חנוכה, ועל שלא עשיתם נרות עם שמשים כמספר יל"ד, על כן גם דמיו"ם הנה נדרש ממכם.

(שארית יעקב (אלטונא תפ"ז) לרבי יעקב מבריסק)

וירא יוסף את אחיו ויכירם, ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות וגו', ויכר יוסף את אחיו והם לא היכירוהו. (מב ז-ח)

וקשה דלכאורה הוא כפל לשון, דאחר שכתוב ויכירם למה כתוב שנית ויכר יוסף את אחיו. וגם והם לא היכירוהו כתוב שלא במקומו, דהל"ל לעיל גבי ויכירם. והנלע"ד דהנה קשה על יוסף הצדיק הגדול הזה, דמתחילה מאי קסבר שהתנכר אליהם ודיבר איתם קשות, וא"ל מרגלים אתם ונתנם במשמר שלושה ימים ואסר את שמעון לעיניהם, וגרם להם ולאביו צער גדול שאין לספר, ואח"כ התוודע לאחיו וא"ל אני יוסף אחיכם וגו', וקשה למה לא התוודע עליהם מיד כשבאו אליו.

והנלע"ד דאיתא במסכת יומא (כב:) אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שואל, מפני שמחל על כבודו וכו', ואמר רשב"י כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח, והא כתיב לא תקום ולא תטור, ההוא בממון הוא אבל צערא דגופא מותר, והא תניא (גיטין לו:) הנעלבים ואינם עולבים וכו' עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ומשני דנקיט ליה בליביה, ופירש"י [דמש"כ שאינם עולבים, הכוונה דרק] אם אדם אחר בא לנקום נקמתו אז ישתוק. והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו (יומא כג.), ומשני דמפייסין ליה ומפייס עכ"ל. כלל היוצא מגמרא זו, דמלך או ת"ח מותר לנקום ולנטור כנחש ע"י אחרים, והוא ישתוק, אלא שאם מפייסין אותו יתפייס.

ובזה אתי שפיר, דיוסף שהיה מלך ות"ח דינו שחייב לנקום ולנטור כנחש ע"י אחרים, והוא ישתוק אם אין מפייסין אותו. ועכשיו שבאו אליו אחיו אחר שגמלוהו רעות רבות וצרות והיכירם, וחשב שגם הם הכירוהו רק שעשו עצמם כאילו אינם מכירים אותו כדי שלא לפייסו, כי עדיין שנאתם עליו כבתחילה, ובזה הרי מוטל עליו לנקום ולנטור מהם כנחש ע"י אחרים, לכך העליל עליהם ואמר מרגלים אתם ובא לנקום מהם ע"י אחרים, שהמלך והמדינה יתפסם והוא ישתוק זמן מה, דממ"נ אם יפייסו אותו ויתוודעו אליו מוטב וימחול להם, ובאם לא יתוודעו לו ויודעים ריבונם ומתכוונים למרוד בעברתם השמורה לנצח ולא יפייסוהו, אזי מצוה וחייב עליו לנקום ולנטור ע"י אחרים כדי דלשקלי למיטרפסייהו טרם שיתוודע הוא אליהם.

ובזה א"ש דהכי קאמר, וירא יוסף את אחיו ויכירם וגו', וקשה הא כתיב לא תקום ולא תטור והאיך דיבר אתם קשות, ואין לומר דלמלך ות"ח מותר לנקום ולנטור כנחש, הלא הוא בעצמו אסור וכנ"ל, לכן בא כמתרץ ואמר ויכר יוסף את אחיו והם לא היכירוהו באמת, אבל יוסף קסבר בתחילה שהם עושין את עצמם כלא ידע את יוסף, לכן אמר להם מרגלים אתם, כדי שעל ידי זה יענישם ע"י אחרים דהיינו פרעה והמצרים וכנ"ל.

(פני אריה זוטא ווילהרמשדארף ת"פ) לרבי אריה לייב טורטשינר קורדוורא

רבי אריה לייב טורטשינר קורדוורא
מזאמזשטש יצ"ץ*

על הדרשן הדגול רבי אריה לייב טורטשינר ז"ל לא ידוע הרבה, אמנם בהקדמתו המאלפת בתחילת ספרו הוא מספר על מה שעבר עליו בחייו וז"ל, בני מעי מתחתכים בי, בזכרי אשר כמה פעמים ממרום ממש שלח ה' אש בקהילתי ק"ק טורטשין שבגליל וואהלין, והאחרון הכביד כי בשנת תנ"א לפ"ק בית קדשינו ותפארתינו היה לשריפת אש, באכול האש את כל העיר מקצהו עד קצהו עם כמה וכמה נפשות ויצאנו נקיים מנכסינו, וגם בספרים שלי מחמד עיני שהיו עולים לכמה וכמה מאות זהובים פגעה בהם יד ה' ונשרפו כולם בלהבת אש בעו"ה, והכתבים האלה [כת"י הפני אריה זוטא] היה אותיותיהם פורחת והיו להצלה בכל השריפות, הלא זה אוד מוצל מאש הגדולה, ובוודאי מאת ה' היתה זאת, שהוא לאות ולסימן דניחא קמיה שמיא שיפוצו חוצה, וחסדי ה' לעולם אזכירה.

ויהי כאשר מת המלך סאבעצק"י מלך פולין, נתעוררו מלחמות גדולות בין המלכים והשרים שנה אחר שנה, ולולי חמלת ה' עלינו בכל, כמעט לא קם רוח באפינו, ובכל עת וכל שעה לא שקטנו ולא הונח לנו, ואכלו זרים את כספינו ולא נשאר בלתי גווייתנו ואדמתינו. ולא יכולתי לעצור כח עוד, ומפתח ביתי ולחוץ נדדתי, וכצפור נודדת מקנה דמיתי, וזוגתי ובני מעט הצאן נטשתי, ומבטיחי על שדי אמי השלכתי [ר"ל שדאג שאמו יפרנסם], ובאלה מסעי למדינת אשכנז ופיהם הלכתי, ועל ה' השלכתי ייב.

וכשבאה השמועה כי נלקחה ממני מחמד עיני אשת נעורי אחר פרידתי ממנה, ונשארו בני כצאן בלי רועה, ולקול השמועה ששמעתי ותירגז בטני, שמתי לדרך פעמי ליסע למדינתי וכו'. ולא יכולתי לצאת ולבוא כי ננעלו דלתות המדינה מאויב דבר וחורב מלחמה שהיה במדינתנו בעו"ה עד שנת תע"ח לפ"ק, וכאשר הרוויח ה' לנו מצרות האלה מיד יצאתי לביתי, כי אמרתי הנה כבר באתי בימים ואם לא עכשיו אימתי, ושמתי בטחוני בה' שישלח לי עזרו מקודש.

*

חנוכה תשפ"ו

בחנויות יפה-נוף פלדהיים

מאירים את הבית

מקרא מפורש
חמשה חומשי תורה | ה' כרכים
349 ₪

פסקי תשובות
ובלכתך בדרך | ס' חוברות
449 ₪

ש"ס תלמודו בידו
כריכה קשה | כ' כרכים
399 ₪

דורש טוב
מועדים | י' כרכים
350 ₪

ששה סדרי משנה
יפה עיניים | י"ב כרכים
495 ₪

וזזה עוד לא הכל! לבחירתכם מגוון ספרי קודש וסטים בהנחה לימי החנוכה

חפשו את קטלוג מבצע החנוכה בחנויות ובתיבות הדואר

רשת חנויות
יפה נוף
פלדהיים

הוצאה והפצה: 'יפה נוף' ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ירושלים: מלכי ישראל 17 | ירמיהו ספנת בירדניס | צמרת בר אילון 1 | נבעת שאול 28 | בית גן הספנה 50 | נפש נשרים 31 | **נוה יעקב:** פלג 1 | **בית דרש:** אש 5 | בחניה | גאול | שטיבלאך | המרכז | **מודיעין-עלית:** **קריית ספר:** איבני מר 26 | שיד חמד 1 | הרב מוסקוביץ | **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 29 | **בית שמש:** חפציה-בן אש חי 29 | חזון איש 17 | רמה א-נחל שורק 31 | מעל קרפור | רמה ד' סאן מול **בני ברק:** רבי עקיבא 130 | אהרונסון 19 | ברענוניא 3 | רבי עקיבא 47 | עזרא 45 | **חדש:** 'בית השם' סוקולוב 41 | **חדש:** לנדא 1 | 'מילות' | לשעבר | **פרדס כץ:** המכבים 63 | **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפית 10 | **רובע ז' סתח תקוה:** הקהילות יעקב 4 | גני הדור | **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 99 | **לוד:** הרב אלישבע 8 | גני אילון | (החשמך) | **קריית נת:** האדמו"ר מחב"ד | פנת נתיבות שלום ובני הריוטטניק | **רנסים:** מכון 39 | **בנה ביתך:** נתיבות: האר"י 86 | **אוסקיס:** חפץ חיים מול בית הכנסת | **טבריה:** ששע חיים 6 | **חיפה:** מייכאל 14 | **רחובות:** משחה ונתלה 4 | **קריית מלאכי:** ז'בוטינסקי 43 | **עפולה:** יצחק יהודה 69 | **עמולה עלית** | **סניפים חדשים:** קריית מלאכי: ז'בוטינסקי 43 | **עפולה:** יצחק שדה 69 | **בני ברק:** לנדא 1 | (אלתר לשעבר) | 'בית השם' סוקולוב 41 | **בית שמש:** רמה ד' סאן מול

בקרו באתר המשודר: 1-599-581-581 // YEFE.CO.IL

זה ספר תורת חיים

מחיר מיוחד
לרגל הוצאת הספר

50 ₪
בלבד!

יום בשורה בעת הופיע ויצא לאור ספר תורת חיים ובו תולדותיו
משנתו ותורתו המאירה ורבת ההוד של מרן המשגיח
הגה"צ רבי חיים וואלקין זצוק"ל

ניתן להשיג בכל סניפי יפה נוף.
וכן במשרדי מוסדות כנסת ישראל רחוב קיבוץ גלויות 7 מבשרת ציון
לפרטים: 052-766-7079 מייל: Chaimb9@gmail.com

קריה נאמנה

לראשונה מזה 15 שנה
סוף סוף זה קורה

קריה חרדית חדשה במרכז

פרטים בקרוב...

קטלוג

ספרי חיים

כל ספרי מרן שר התורה רשכבה"ג
רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

כולל ספרים המביאים מדבריו - שו"ת, כתבים ושמיעות

במקום אחד

יוצא במבצע חנוכה מדהים!

הנחות משמעותיות

לכל ספרי מרן זצוק"ל

לקבלת הקטלוג, לחזמנות ולפרטים - רשמו ושמרו את הכתובת:

S3141780@gmail.com

או בטלפון: 058-3241385

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 240 | טבת תשפ"ז | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

והדליקו
נרות
בחצרות
קדש
מזנו
ורבנו
בהדלקת
נר
ראשון

הגאון רא"ד אפשטיין בישיבה הגדולה שע"י הגר"נ פארן באופקים

מסיבת חנוכה בישיבת סלבודקא בראשות רשכבה"ג רבנו מרן הגר"ד לנדו קברניט עולם התורה רבנו מרן הגרמ"ה הירש והמשגיח הגה"צ רבי יעקב יונגר

רשכבה"ג רבנו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

קבוצת מתחזקים מקהילת יד מרדכי רעננה נכנסו להתברך

בחורי ישיבת סלבודקא בשיורי חודיה במעונו של הגרש"ש זקס מראשי ישיבת סלבודקא לאחר הנס הגדול ששוחזר מבית החולים לקראת חנוכה

בכיבוד סגדק לנכד משותף לרב העיר ב"ב הגאון הגדול רבי שבה צבי רוזנבלט שליט"א והגאון רבי יהושע רוזנברג, רב שכונת קרית נורדאו בנתניה

מסיבת חנוכה בבית מדרשו של מרן הגר"ש גלאי עם מגיד מישורים הרב י"מ שושן צילום י. בוש

שיחת הכנה לחנוכה מאת מרן ראש הישיבה הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א בהיכל ביהמ"ד חניכי הישיבות באר מדים אופקים בראשות הגאון רבי אברהם לוי שליט"א

ואני זאת בריתי אמר ה', לא ימוש מפניכם ומפי זרעכם ומי זרע זרעכם עד עולם, וממילא לא יעזור להם שום דבר! מי שלומד תורה הוא תמיד ינצל! הרב בלוי: "זאת אומרת שהרב סובר שכל הגזירות האלה זה מליט, גורנישט"...

רבינו: יש כאלה שמתחזקים שם בכלא, נכנסים ומתחזקים, אבל התורה לא תתבטל...

הרב בלוי: "במילה אחת, הרב אומר עבדא גזירה דבטלה... שמעתם על הגזירות של היוונים, זה עד היום? זה מה שהרב אומר".

רבינו: "לא יעזור להם שום דבר, יש תלמידים שתופסים אותם, אבל הם עושים שם שטייגען בתוך הכלא, לומדים שם יותר טוב מאשר בחוץ". הרב בלוי: "הרב אומר שאלה שכן עוצרים אותם לכלא הצבאי, שמה הם עושים שטייגען וגומרים מסכתות וכותבים מערכות וחבורות, הם באו לרב פה..."

רבינו: "או מה אתם חושבים שהם ניצחו? הרי לא נכון, הכנסתם אותם לכלא, יהיה יותר תורה מאשר רציתם ומאשר חלמתם, הוא יצא מפה תלמיד חכם מופלג ויצחק ממכם. הם יראו איך שהם יוצאים מהכלא, הם יתחרטו. כמו שאתם אמרתם, וכך ראיתי כתוב, שלמדו שם בהתמדה, וחיוקו אותם בתורה, הם רצו "להשכים תורתך", ולמעשה היה בדיוק הפוך, הם חיוקו אותם בתורה, הם ישבו שם ולמדו כמו שצריך".

הרב בלוי: הם יכולים להחזיר בתשובה את כל אלה שנמצאים בבית האסורים..."

רבינו: "כך יכול להיות".

הרב בלוי: "שהרב יתן ברכה להורים, לרכזים, ולכל הציבור הגדול".

רבינו: "יוסף השם עליכם, עליכם ועל בניכם, ברוכים אתם להשם, עושה שמים וארץ. ילדים

בימים האחרונים נכנסו למעונו של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א קבוצת ילדים מארגון 'אנחנו וצאצאינו', שזכו להיכנס לקודש פנימה ולהציג את שאלותיהם לפני רבינו, ולשמוע בתשובות חן את תשובות קדשו המוקלטות במיוחד עבור הדיסק המושקע שמופק על ידי ארגון 'אנחנו וצאצאינו' בראשות אנשי החינוך הרב מרדכי בלוי והרב אליעזר יוטקובסקי.

בין הדברים השמיע רבינו דברי חיוזק חוצבי להבות-אש בענייני השעה, להלן תמליל חלקי מתוך המעמד הנפלא:

לקראת סוף מעמד השו"ת, פנה מקורבו של רבינו, המוחר הרב מרדכי בלוי וסיפר לרבינו: "יש ארגון שנקרא 'מבקשי תורה', ילדים מכיתה ז-ח, אחרי החיידר באים ולומדים כל יום שלושה פרקי משניות, כולל נגעים והמשניות הכי קשות, וגומרים כל שנה את כל המשניות, ויש כאלו 60 סניפים ברחבי הארץ".

רבינו הגיב בהתפעלות מרובה: "אני רואה שמשח עומד להגיע, ככה אני רואה, מה אני יכול לעשות, אני רואה שמשח עומד להגיע..."

לאחר מכן פנה אחד הילדים, והציג את שאלתו האחרונה בסדרת השאלות: "שלום כבוד הרב, רציתי לשאול את כבוד הרב שאלה, אם אפשר שכבוד הרב יתן לילדים ולהורים דברי חיוזק והשקפה על הגזירה הקשה על לומדי התורה בארץ ישראל".

הרב בלוי: "אני אחזור על השאלה, הצדיק הזה שואל, אם כבר הגענו עד הלום, לבית מעון קדשו של הרב, כולנו מוקפים ספרים, השבת כבר מוכנה, רוצים לשמוע דברי חיוזק והשקפה על המצב שיש כרגע בארץ ישראל שרודפים את לומדי התורה, מעצרים, קנסות, עושי, מה לא? רוצים לשמוע דברי חיוזק והשקפה, כי פה אנחנו מדברים ברמקול בחדר, אבל ישמעו את זה בס"ד עשרות אלפים, וכנראה מאות אלפים".

רבינו: "ובכן, אם הקב"ה נשבע ואני זאת בריתי, התורה שאני נתתי לא תשכח מפי זרעו, לא יעזור להם כלום, כיון שלפני שהם עוד נולדו קיימת שבועה,

כמותכם יכולים להביא את המשח"ה... לסיום שר רבינו עם ילדי החמד וכל הנוכחים את הפסוק 'כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם וילה', ולאחר מכן אף נעמד לריקוד מיוחד לקול שירת הפסוק 'עצו עיצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו קל'.

ב"ק מרן אדמו"ר מויזניץ בהדלקת נר ראשון דחנוכה בהיכל בית המדרש הגדול
צילום: שוקי לרר

גדל מעלת נתינת הצדקה בשמונת ימי חנוכה אלו יותר מכל השנה, הובא בספרים
 כי ימים אלו מסגלים מאוד לתקן פגמי נפשו
 בנתינת הצדקה, וביחוד ללומדי תורה להחזיקם.

(יסוד ושורש העבודה שעד המפקד א')

בימי החנוכה אנו מאידים את העולם בתורה וגדולי הדור משיבים לנו בהארה

"נשתדל בל"ג לאור הנרות להתפלל על מאירי אור
 התורה שיזכו לצאת מאפלה לאורה בכל הענינים ויזכו
 לראות באור חדש על ציון תאיר בעגלא דידן"

נוסח מרן הגר"ב שרייבר שליט"א

לזכות להארת גדולי הדור למאירי אור התורה בימי החנוכה בתרומה של 180 ש"ח (עבור 2 שמות יוצ"ח)

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:

033-780-780

לתרומות לב:
 בפרט האשראי
 או בדף החשבון
 התרומה תופיע
 ע"ש "עמודי עולם"

תרומות
 מוכרות
 לצרכי מס

10
 שיעורי
 תורה
 מצדי
 יום

מ"ל: 0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדירים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

מאידים את העולם בתורה ובמעש"ט...

אֵלֶּיךָ
לֹא אֶתָּה
בְּלִבְדִּי?

**ילדים רבים מהפריכריה משתוקקים
לעלות להסעה שתיקה אותם לחינוך התורני
תנו להם לראות את אור התורה. בידכם הדבר!**

אמצו עכשיו ילד ותזכו לאור גדול וזכויות לדורי דורות!

זמני הדלקת נרות

בבתיאם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א מוגש ע"י מערכת "קובץ גליונות"

מרנן הגר"י אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת יד אהרן
חזקיהו המלך 30 י-ם
כעשר דקות אחר השקיעה

מרנן הגר"א"י קוק שליט"א
ראש ישיבת מאור התלמוד
בדירתו בבנין הישיבה רחובות
צאת הכוכבים

מרנן הגר"ש שטינמן שליט"א
ראש ישיבות אורחות התורה
ורנר 5 ב"ב
בשעה: 16:55

מרנן הגר"ד כהן שליט"א
ראש ישיבת חברון
דוד 16 י-ם
10 דק' אחרי השקיעה

מרנן הגר"א לוי שליט"א
ראש ישיבת שכר שכיר
שלום בונין 3 נתיבות
בשקיעה

מרנן הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א
השומר 51 ב"ב
בשעה: 16:55

מרנן המשגיח הגר"ב פינקל שליט"א
הרב זוננפלד 42 י-ם
20 דק' אחרי השקיעה

מרנן הגר"ח פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת עטרת שלמה
רבי מאיר 3 ב"ב
בשקיעה

מרנן הפוסק הגר"ע פריד שליט"א
דניאל 28 ב"ב
בשעה: 16:50

רשכבה"ג רבנו מרנן הגר"ד לנדו שליט"א

הרב שר 15 ב"ב
בשעה: 17:00

מרנן פוסק הדור
הגר"מ שטרנבוך שליט"א
קצנלבוגן 4 הר נוף
בשעה: 17:00

רבנו הגדול מרנן ראש הישיבה
הגר"מ"צ ברגמן שליט"א
האדמו"ר מגור 28 ב"ב
כעשר דקות אחר השקיעה

רבנו הגדול מרנן ראש הישיבה
הגר"ב"ד פוברסקי שליט"א
בן זכאי 45 ב"ב
עשר דק' אחר השקיעה

קברניט עולם התורה רבנו
מרנן הגר"מ"ה הירש שליט"א
הרב שר 17 ב"ב
20 דקות אחרי השקיעה

מרנן הגר"מ גריינמן שליט"א
האדמו"ר מגור 35 ב"ב
20 דקות אחרי השקיעה

מרנן המשגיח הגר"ד סגל שליט"א
עזרת תורה 34 כניסה ב' י-ם
בשקיעה

מרנן הגר"י אזרחי שליט"א
ראש ישיבת מיר
הרב סורוצקין 9 כניסה ג' י-ם
בשקיעה

מרנן הגר"א פילץ שליט"א
ראש ישיבת תפרח
בגבעת הישיבה תפרח
10 דק' אחרי השקיעה

לקבלת ה"קובץ גליונות" במייל מדי שבוע ניתן לשלוח בקשה לכתובת k.gilyonot@gmail.com

בברכת חנוכה שמח

לא לבעלי לב חלש!

הדוד הלבנים*

משדד ההצלחה
שנוסד ע"י
גדולי ישראל שליט"א
מחולל פלאות
ב'קירוב קרובים'

באחריות שלנו!*

הצצה לעולמם של הורים מתמודדים

מילים שונכתבו מדם לבה של אם בישראל

אנחנו לא מאחלים לאף הורה בעולם לעבור את מה שאנחנו עברנו.

אנחנו לא מאחלים לשום יהודי בעולם להרגיש את הכאב השורף שאנחנו הרגשנו.
אנחנו לא מאחלים לשום אדם בעולם לחוות את החוויה הנוראה הזו!

להרגיש את הלב נתלש לחתיכות!

להרגיש את הנפש נקרעת לגזרים!

להרגיש את הנשמה מתפרקת,

נשברת לרסיסים!

הגענו למצבים **כל כך קשים**, שכבר התהלכנו בעולם **בפנים** **אדישות**.

כבר **לא בנינו** מרוב שזה **כאב**.

מעייין הדמעות כבר **יבש...**

הרגשנו שנלקחה מאיתנו הסיבה לחיות.

שאינו לנו למה לקום בבוקר.

שאינו טעם לכלום!

...

שאף הורה לא מאחל לעצמו...

יש הורים שנמצאים בדיוק במצב כזה!

יש הורים שברגעים אלה חווים את הסיוט.
החלום השחור ביותר של כל אב ואם בישראל, קורם עור וגידים
אצלם - בתוך הבית.
אחרי כל כך הרבה שנים של השקעה, של טיפוח, של הרעפת אהבה
ודאגה.
אחרי נהרות של דמעות, של תפילות, של תקוות.
המציאות הכואבת, הנוראה מכל, טופחת על פניהם. באכזריות!
אי אפשר לתאר את הסבל שעובר עליהם.
אין מילים שיכולות לבטא את עוצמת הפחדים והחששות.
הם לא מצליחים לעצום עין בלילות.
הם רועדים מפחד לעתידם הרוחני של הילדים האחרים.
הלב שלהם נקרע בהתלבטות יומיומית, איך נכון להתנהג.
האם להתעלם או להילחם?
מתי להשתמש בשמאל דוחה ומתי בימין מקרבת?
מה אומרים לשאר הילדים?
מה עושים בשביל שהם לא יושפעו...
ובעומק הלב - הם רק רוצים לקבור את עצמם מרוב בושה.
שהאדמה תפתח את כיה וכשוט תבלע אותם.
הרחמים והחמלה כלפי הבן המתמודד מציפים אותם, אבל בו
בזמן - הבושה אוכלת אותם מבפנים.
מה יהיה עם השידוכים?
מה יאמרו המכרים...
הגבורים האלה מתמודדים בידיים חשופות, באומץ לב שקשה
לתאר, מול תחושות כישלון איומות, מול **ייסורי מצפון** שאינם
נותנים מנוח, מול **קיתונות של בושה** מבית ומחוץ...
ומעל הכל - יש את **חוסר האונים!**
את התסכול הנורא וההרגשה שאין לאל ידם מה לעשות!...
והם משוועים וזועקים במר לבם:
לפני שאתם רצים לקרב את הרחוקים, תפקחו עיניים ולב ותראו
את הנערים, הקרובים, שעוד רגע קט והם כבר לא כאן איתנו...

יהודים, הצילו את הילדים שלנו! מי יעזור לנו ולהם אם לא אתם?

אני לא יכולה לשכוח את הרגע שבו קיבל טוביה את הטלפון מהר"מ.
כינו החווירו והלבינו.

הוא קרס על כיסא סמוך.

קצות אצבעותיו שאחזו בטלפון, הלבינו ברעד בלתי נשלט.

ראיתי שקורה כאן משהו נורא.

הוא כבש את פניו ורק מלמל שוב ושוב:

ה' ישמור! ה' ישמור!

ידעתי שמהו נורא קורה.

הלב שלי סיפר לי שהמידע שהוא מקבל עכשיו הולך לשנות לנו את החיים,

ולאו דווקא לטובה. רח"ל.

איכשהו, הרגשתי שזה קשור באברימי. בננו הרביעי, בן השש עשרה. הלומד

בשיעור ג'.

קיוויתי שאני טועה, שהשיחה עוסקת בענין אחר, שאתבדה, **אבל המציאות**

היכתה בי ללא רחם!

הפנים של טוביה, היו לבנות כמו הקיר שמאחוריו, בשעה שהוא הודיע לי עם

סיום השיחה:

"זה אברימי. הוא בדרך הביתה. זרקו אותו מהישיבה. הוא כבר לא בן

ישיבה וגם לא נראה ככה!"

השפתיים שלו רעדו.

האיש החזק שלי, ראש הכולל המפורסם, ראש המשפחה - היה על סף שבירה.

מעולם לא ראיתי אותו ככה...

הרגשתי שהאדמה רועדת לי מתחת הרגליים.

אברימי?! לאן הגעת?!

אתה לא חושב שהגזמת?!

אברימי תמיד הרגיש שהוא הכבשה השחורה של הבית...

בשונה מהאחים הגדולים שלו, היה בו משהו יותר פגיע, יותר שבירי.

אף פעם לא ידענו איך באמת להתמודד איתו ולעזור לו.

ניסינו ללמד אותו להתגבר על עצמו, להבין שהרגשות שלו אינם עולים תמיד

בקנה אחד עם המציאות, לחשל אותו, להפוך אותו לבחור חזק.

כנראה שנכשלנו!

"נכשלנו", זאת היתה המילה הראשונה שאמרתי לטוביה. מתוך הדמעות.

■ ■ ■

אחרי שעה אברימי דפק בדלת, והלב שלי חטף מהלומה.

לא יכולתי לדמיין בחלומות הכי שחורים שככה הבן שלי ייראה.

לא יכולתי לעמוד בזה...

ניסיתי למלמל אי-אילו מילים, אבל אז פשוט פרצתי בבכי, מולו.

הלואי שזה היה רק הבגדים...

הלואי שזה היה רק החברים...

הלואי שזו הייתה רק ההתנהגות...

מה ששבר אותי יותר מכל - **היו העיניים...**

החושך שהיה שם...

הבור השחור...

העצב. הקדרות. הניתוק!

■ ■ ■

1598
שעות

של הצלת נשמות!

480

בחורים

חזרו ב"ה לחיים!

69

מקרי מצוקה

קיבלו ליווי מקיף!

84

בחורים

מצאו מסגרת לימוד תואמת!

232

מקרים קשים

נמנעו בחסדי שמייים!

מאות הורים

קיבלו את חייהם במתנה!

בזכותך נצליח לקרב עוד בחור,

שלא יכול!

מי ידאג להם, אם לא אנחנו?!

מעורר ההצלה 'לב בנים'

המעורר הייחודי שהוקם ע"י מרנן ורובן גדולי ישראל שליט"א
ועוסק במלאכה הקשה שבמקדש:

כיצד רוצים לחזור הביתה?

בזכות שיתוף הפעולה ההדוק בין רכזי 'לב בנים' שע"י איחוד בני הישיבות - עם רכזי ה'איגודים' בכל הקהילות ברחבי הארץ, כל בחור המצוי בסיכון נכנס לתוך המעורר ומקבל מלווה צמוד, שהופך להיות חבר קרוב.

הרכזים עוברים תהליכי הכשרה מקצועית ומצליחים בס"ד לפלס דרך ללבו של הנער, לעמוד בקשר עם ההורים והצוות הרוחני ולזהות את נקודת התורפה והקושי הטעונות חיזוק ותמיכה. והתוצאות בשטח מוכיחות: כאשר הבחור מרגיש כי יש דמות שרואה אותו באמת ודואגת לו, שיש לו כתובת אמיתית שרוצה בטובתו, הלב שלו נפתח, הוא משתף פעולה ומסכים לקבל את העזרה המושטת לו.

איך זה עובד?

עזרה מקצועית

א. הפניה לטיפול רגשי ומקצועי

בהכוונת המחנכים הרב משה בלוי הרב ישראל איראם והרב ישראל ליוש שליט"א.

ב. התאמת מסגרת

המקדמת את הבחור, בהתאם למצבו ויכולותיו בשיתוף אגף סידור ישיבות ב'איחוד'

ליווי ומעקב

ליווי צמוד גם לאחר החזרה לתלם בס"ד

זיהוי מוקדם

איתור בחורים המצויים בסכנת הידרדרות רוחנית בשיתוף פעולה עם רכזי הקהילות

קשר אישי

רכז 'לב בנים' יוצר קשר קרוב עם הבחור

מעטפת תמיכה

הרכז נכנס לעומק התמונה ועומד בקשר רציף גם עם ההורים וצוות הישיבה

התמקצעות בלתי פוסקת

מפגשי הכשרה מקצועיים וחינוכיים אחת לשבועיים לכלל רכזי המעורר בהכוונת ראש הפרויקט, המחנך הנודע הרה"ג ר' משה בלוי שליט"א

לבבנים

בשיתוף איחוד בני הישיבות

נותנים את הלב.
בשביל הנשמה

השמירה שלכם!

על מנת לחזק את שותפי 'לב בנים' ולנטוע בלבם את הידיעה הברורה בדבר השמירה המובטחת ב'מידה כנגד מידה' שילדיהם יהיו שמורים מפני כל פגעי הזמן רח"ל, יישלח לכל שותף מזוזה מהודרת שנכתבה בידי סופר ירא-שמים אשר עמוד צלותהון דישראל, הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א בעצמו בירכה והשלים את כתיבת האות האחרונה שבה, כדי לתלותה על מפתן הבית לשמירה.

עשרות הורים חסרי אונים,

משוועים שנושיט יד גם לילד שלהם!

מי מסוגל להגיד להם 'לא'!?

רק נחת

**הלב רועד מפחד, מתחנן ומשווע:
שתצילנו מן השעות הרעות...**

מהרגע בו אנו נכנסים בברית האירוסים, הכל מברכים ומייחלים:

שתזכו לבנות בית נאמן בישראל.

שתזכו לדורות ישרים מבורכים.

זאת השאיפה! זו התקווה!

בנים צדיקים!

כמה אנחנו רוצים, לרוות מלא חפניים נחת...

לזכות לילדים טובים...

ילדים מחוברים...

ילדים שהולכים בתלם ושמחים לעשות רצון קונם...

אנחנו מפחדים לחשוב על זה, אבל זה החשש הכי עמוק שמקנ בתוכנו.

מה יש ביכולתנו לעשות כדי שאצלנו זה לא יקרה?

מי יכול לומר בימינו, מול הרוחות הבלתי מצויות המנשבות בחוצות, שלילדים שלו

יש ביטוח?

שהבית שלו מוגן ושמור מכל פגע רע?

אבל איך אנחנו יכולים להינצל?

מאיפה אפשר לשאוב ביטחון שלנו זה לא יקרה?

הילדים. הם המזוזה שלנו!

הזכות של הצלת ילדים מרדת שחת, היא זו שהולכת לשמור עלינו ועל ילדינו!

כאשר אנחנו פותחים את הלב ומסכימים להקשיב לזעקה המפלחת של מאות

ההורים המצויים בכפי שוקת שבורה, המתחננים אליהם שניתן כוח למערך 'לב

בנים' – אנחנו לא דואגים רק לילדים שלהם, אלא גם לילדים שלנו.

כאשר אנחנו חותמים על שותפות קבע חודשית עם מערך 'לב בנים', אנחנו גם

זוכים להבטחת מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א שאצלנו זה לא יקרה ב'מידה

כנגד מידה', וגם יודעים שאם חלילה וחס בסביבה שלנו יקרה כזה מקרה, יהיה

להם לאן לפנות.